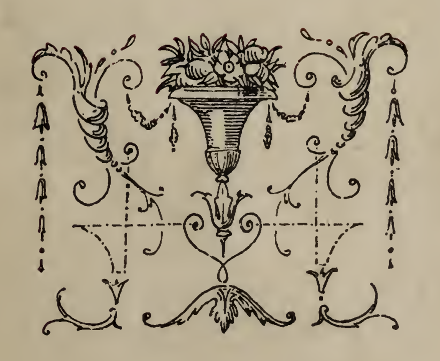


CARL MICHAEL BELLMANS SKRIFTER

UTGIVNA AV BELLMANSSÄLLSKAPET

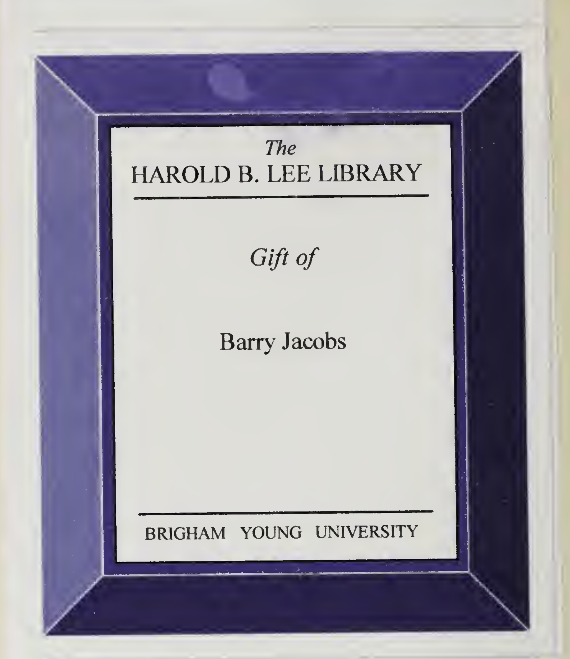
FREDMANS EPISTLAR



STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

MCMXXI



CARL MICHAEL BELLMANS
SKRIFTER

STANDARDUPPLAGA

UTGIVEN

AV

BELLMANSSÄLLSKAPET



STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

1921

Ännu 125 år efter Carl Michael Bellmans död saknas en allsidigt kommenterad upplaga av hans samlade skrifter. Den hittills fullständigaste Bellmansupplagan, den Carlénska, som utkom för jämnt 60 år sedan, är alldeles utgången ur bokhandeln och kan i varje fall icke av vår tid godtagas som en diktaren värdig standardedition. För en dylik är marken emellertid i närvarande stund rätt väl beredd, i första hand genom den forskning, som under de sista decennierna med stor framgång inriktat sig på studiet av skaldens liv och diktning men även tack vare det arbete, som ägnats utforskandet av det tidevarv och det Stockholm, vari han levde och som lever i hans verk.

Det 1919 bildade Bellmanssällskapet, vilkets ändamål är »att främja och sprida kännedom om Carl Michael Bellman, hans diktning och hans tid», har fattat som en kär uppgift att söka gälda den skuld, vari svensk kultur genom sagda försummelse häftar till skaldens minne och beslutat ombesörja utgivandet av en standardupplaga av hans verk. I detta syfte har sällskapet tillsatt en särskild redaktionskommitté, bestående av prof. H. Schück, fil. d:r E. A. Karlfeldt och prof. M. Lamm.

Den nya upplagan vill icke på något sätt söka föregripa den edition, vars utgivande påbörjats av Svenska Vitterhetssamfundet; av textvarianter kommer den endast att upptaga de i innehållsligt och litteraturhistoriskt hänseende viktigare. Då Bellmansdiktens egenart emellertid endast kan fullt förstås av den, som äger kännedom om den miljö, som är diktvärldens reella underlag, kommer editionen att förses med en brett lagd, sakförklarande kommentar, vilken författas av fackmän på skilda områden. Musiktexten blir även kommenterad med undersökningar om melodiernas ursprung etc.

Upplagan skall omfatta skaldens samtliga verk. Början göres med Fredmans epistlar, som följes närmast av Fredmans sånger och Bacchi tempel; dessa delar tryckas efter originalupplagorna. För det fortsatta utgivandet är planen ännu icke i detalj utarbetad.

Stockholm i januari 1921.

Redaktionskommittén.



CARL MICHAEL BELLMAN.

Oljemålning av Per Krafft d. ä. 1779.

Gripsholm.

CARL MICHAEL BELLMANS
SKRIFTER

STANDARDUPPLAGA

UTGIVEN

AV

BELLMANSSÄLLSKAPET

I

FREDMANS EPISTLAR



STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

1921

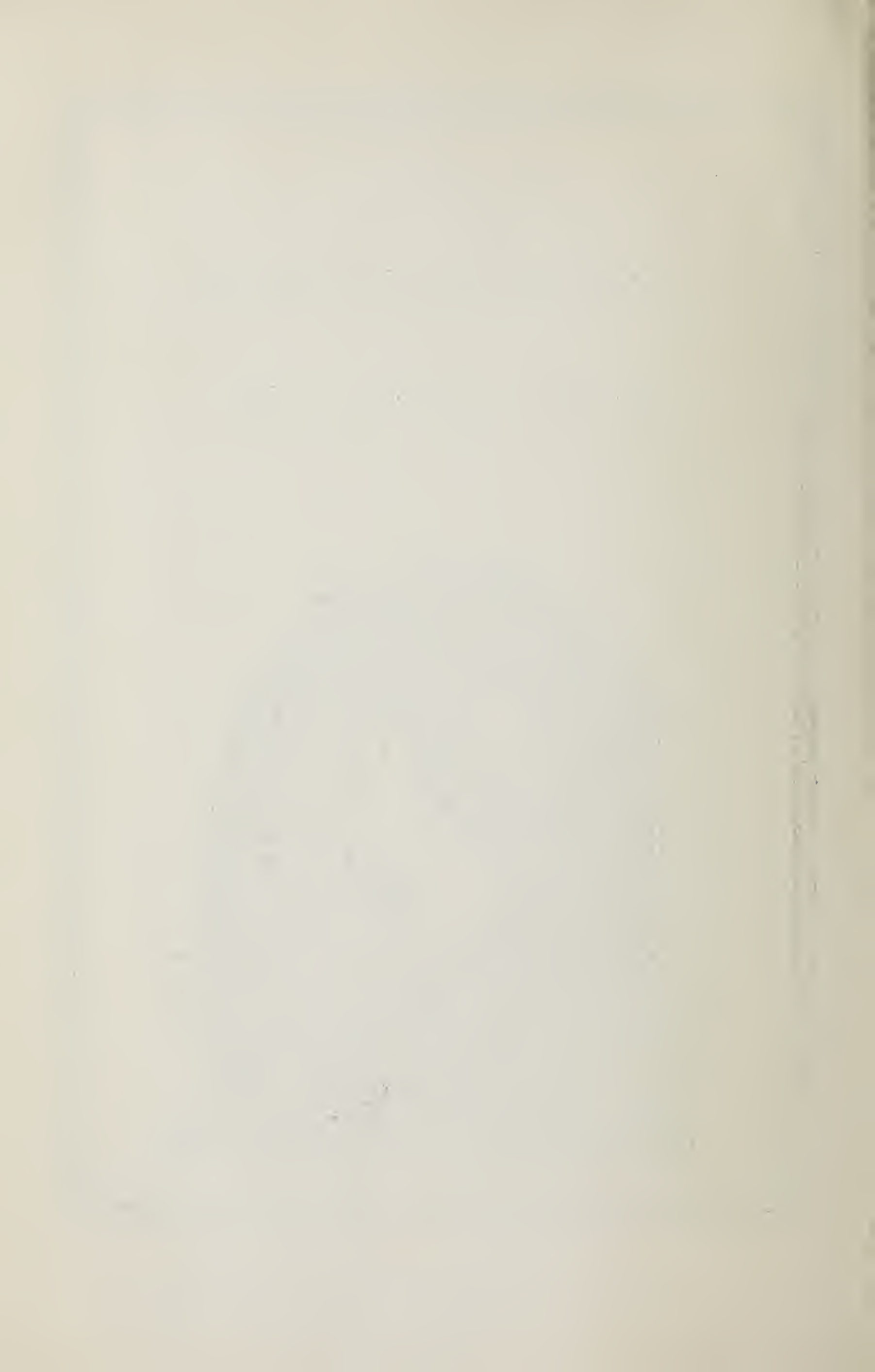
STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI
1921

FREDMANS EPISTLAR



FREDMANS EPISTLAR.







FÖRETAL.

Ypperlige Författare (om andre är ingen fråga) gjorde väl för Vitterheten och sin egen heder at, medan de lefva, sjelfve samla och utgifva sine Arbeten. Kanske finnes et sätt at göra ännu bättre: det vore at dela denna försorg med sine Vänner.

En Författares sanna *Vänner* äro de som, förenade genom smak för samma yrken, äga en Själ at fullkomligen känna och värdera hans Skrifter, mod at tilstyrka uppoffringar, hog at tjena mer än smickra; och som älska Personen, men än mer hans Ära.

Det är ofta icke nog för en Auctors ära, at bli känd för hvad han skrifvit; men ock at bli frikänd för hvad han ej skrifvit, eller, det som är detsamma, hvad han icke fullt gillar: Ty hvilken är den Författare som vågar säga med Gud, at *alt hvad han gjort var ganska godt?* — Men nu är man, i lärd som i allmän mening, icke Far til andra barn, än dem man sjelf erkänner.

Man vil med dessa strödda reflexioner hafva sagdt, at det Verk, hvars början nu öfverlemnas i Allmänhetens händer, är icke en obesedt sammanföst massa af alt hvad en Auctors hand författat, och endast bestämd af Förläggarens vinst; men en *Uplaga för Snillet,* men en af den lefvande Skalden sjelf, i råd med sine Vänner, öfversedd, granskad och urvald Samling af hans odödelige Arbeten.

)(2

Om hvarje Auctors Skrifter, spridde efterhand, under en lång följd af år, i vansklige, lösa, kringflygande papper, lätt löpa fara at antingen förkomma, eller misshandlas, stympas och frånkännas sin Uphofsman; huru mycket mera de Snillefoster, som, sällan alstrade vid Skrifbordets lugn, men i en stormande glädjes hvirfvel, straxt i deras födslostund tagit sin flygt ur Författarens hand utan at dit återvända, spridt sig omkring til Hof och Stugor, at läras af den okunniges som kunniges mun: Skrifter, som således blott förvarades i et otrogit minne, eller ock i några Samlares afundsame gömmor, hvarur at dem draga, hopsamla, jämföra, fordrats Författarens egen hand och öga.

Men hvad som allenast fortplantades genom minnet, hvad derföre med tiden skulle lättast förloras, växla, förskämmas; var Musiken til dessa Arbeten. Man vet, at de fläste hafva gift sig tilsammans med förut kände Melodier; andre finnas dock, som erkänna samme Skapare med Versen, och nästan alle hafva mer eller mindre emottagit Skaldens ändringar och förbättringar. Til evigt säker hugkomst, behöfde de således at af en skickelig hand en gång för alla omedelbarligen flyttas från Auctorns röst på papperet: detta är hvad som ock skett.

Säkert känner man ännu ej mer än til hälften dessa Poemers värde, om man blott känner dem som Poemer. Aldrig ännu voro Skaldekonst och Tonkonst mera systerligt förente. Det är icke Vers, som äro gjorde til denna Musik; icke Musik, som är satt til dessa Vers: de hafva så iklädt sig hvarsandras behag, så sammansmält til *En* Skönhet, at man föga kan se hvilken mäst skulle sakna den andra för sin full-

komlighet: Verserne, at rätt fattas; eller Musiken, at rätt höras.

Olycklig den, som utan öra och röst vil dömma om dessa Arbeten; men brottslig den, som efter vanlige Reglor vågar at granska hvad ej kan jämföras, hvad som varit utan Mönster, och skall blifva utan efterfölgd. Och dessa Skrifter af egit slag, som icke blifvit anlagde på en öfvertänkt plan, icke vers för vers bildade, sammansatte, polerade; men ögnablicks skapelser, men kjusnings utbrott, men foster af sann ingifvelse, som, om jag så får säga, helgutne frambrustit ur en lågande bildnings sköte — har man väl rätt at kalla dem *Arbeten?* at anse dem som *Författade?* at pröfva dem efter Verskonstens allmänna lagar? — Säg icke, kalla, *Läsande* Man! detta är fel mot Språket, smaken . . . Äg Skaldens känsla, äg Ynglingens hjerta, älska, drick, sjung: och du skall se dessa fel förvandlas til Snilledrag; eller skall du ej se dem.

Det gifves andra lagar, helige lagar: Anständighetens, Sedernes . . . Man förblande ej dessa termer:

Anständigheten kom; och Sederne försvunno.

Aldrig har man i någon tid mera ropat på Anständighet; och aldrig hafva Sederne . . . *varit mera förskämde:* skulle Declamateuren utropa — Det är falskt, öfverdrifvit; det har gifvits de tider, då både Anständighet och Seder försvunnit; och hvad är den förra om ej et offer åt de senare? — men medgifvom ock, at de ej äro i tiltagande; under det at deras yta, deras drägt eller larf, deras synbara uttryck i skick, tal och skrifter, korrt sagdt Anständigheten, dag ifrån dag alt strängare yrkas.

Hvad denna Anständighet i Tal och Skrift angår, så synes härvid, som i många andra Moraliska ämnen, vår Allmänhets begrepp ännu föga stadgadt. Sant är ock, at det skall och bör växla från Stånd til Stånd, från class til class, i förhållande af olika seder och uplysning. Men ofta händer bland folk af samma uphöjning i Samhället, at den ena fördömmer som högst oanständigt, hvad den andra gillar som en tillåtelig frihet. Hvad är skillnaden dem emellan? — Jag vill med en berättelse säga min tanka:

"För en tid sedan befann jag mig i en talrik samling af båda Könen, i hvad man kallar *Godt Sällskap,* til och med af *God Ton.* En ung Man inträdde: hans blotta utseende ingaf redan en böjelse til glädje. Han talade; man förkjustes. Han berättade vissa äfventyr af nog vansklig natur, han nyttjade uttryck i hög grad frie; men alt skedde med den quickhet som blott ådrog beundran, de yra språng, den öfverhalkande lätthet, och framför alt den Glädtighet, som ej lemnade tid at rådna förrn man skrattat; då det redan var försent, och då minnet af et skämt redan gifvit sitt rum åt upmärksamhet på et nytt. Sjelfve Sedernes Väktare, vördige Ämbetsmän, ärbara Matronor, Åldern som Ungdomen, alla hörde och logo, alla instämde i denna Mannens beröm, och han böds at stadna quar. — Förförd af exemplet, trodde en annan bland Sällskapet genom samma slags skämt kunna vinna samma framgång. Men de likaste saker äro altid mycket olika. Hvad naturen nekat, söker konsten fåfängt ersätta. Hans ansigte saknade dessa spelande drag, detta eldspråk af själen, som ofta talar mer eller bättre än sjelfva talet; än höjer et uttryck, än fyller dess brist, än skyler den

tydlighet det förmycket skulle äga. Hans ton var släpande; hans åtbörder tvungne. Detta gaf åt hans skämt et tycke af öfverläggning, som gör at et infall aldrig roar fast det är roligt, altid sårar när det är fritt. Hans skick tycktes säga vid hvarje infall: *hör huru quickt!* och sedan han fällt det: *skrattar Ni ej?* det tycktes varna en för at rådna; och derför rådnade man åt alt. Det oskyldiga blef tvetydigt, och det tvetydiga plumpt. Snart började nu alla Solfjädrar at flägta, alla pannor at rynkas, alla munnar at gäspa. Fruntimren fingo *migraine,* och gingo ur rummet den ena efter den andra. Karlarne började andra samtal. Den misslyckade Skämtarn smög flat sin kos, och Värden gaf honom tilkänna med en betydande mine, at man undanbad sig hans återkomst" — Det är likväl visst, at den senares skämt, hvad *Saken* angick, icke sårade Sederne mer än den förres. Skillnaden låg i *Sättet.*

Enligt tilkännagifvande i Prenumerations Sedlarne, hade man först ämnat at utgifva dessa Arbeten under en allmän Titel af *Den Svenske Anacreon;* et namn, som redan länge blifvit tildeldt Författaren, men kanhända ej nog ärofullt. Det är sant, desse skalder hafva båda sjungit om samma ämnen, om Vin och Kärlek; båda sjungit förträffligt; men detta är alt hvad de äga gemensamt. De hafva målat på samma duk, varit ingifne af samma Anda; men för öfrigt hvad olikhet i teckning, i färgor, i figurernes former, deras ställningar, Scenens val! Den ena öm, ljuflig, intagande, fin: den andra yr, häftig, förvånande, rik. At jämföra dem båda, är at jämföra Cascaden, dess

språng, dess brusande svall kring fältet, med Källan som lent genom ängens sköte ormar sig fram utan dån och bölja.

Man skulle kanhända, hvad Stylen beträffar, med mera skäl kunnat nämna vår Skald för den *Svenske Pindarus:* Så djärf är dess flygt, så rik dess bildning. Men förkastom dessa jämförelser. De äro ofta skadelige, altid felagtige. Det är genom dem som Författare, sedde på en enda förliknad svagare sida, af Granskaren dömts någon gång med en stränghet, som haft sken af orättvisa. Förgätom aldrig, at hvarje sant Snille måste äga sin egen ursprungliga form, vara *sig* och ingen annan; at den onyttiga frågan om Författares *likhet,* leder som oftast til den förhatliga frågan om deras inbördes *företräde;* at denna icke kan afgöras; at Snillen äro at anse som oändliga storheter, således *omätlige;* och at Allmänheten i synnerhet icke äger deras måttstock — Vi skola då finna, at det största beröm för hvarje ypperlig Författare, för Bellman som för Anacreon, är at den ena var — *Anacreon;* den andra — *Bellman.*

Må mig förlåtas ännu en Sanning!

Om enahanda Artister, ehuruväl til naturen hvarsandras Vänner och sannaste Domare, icke äro det altid; så ligger utan tvifvel et stort skäl härtil i en Allmänhets falska och inskränkta omdömen, dess vana at jämföra, dess högmod at utstaka Snillens rang, och dess alt för njugga förråd af aktning at tildela en, utan at fråntaga en annan.

Stockholm d. 6 Octob.

1790. J. H. KELLGREN.

Efterföljande Samling af FREDMANS 82 EPISTLAR *är af mig, så til Poesien som Melodierne, öfversedd, rättad och erkänd. Stockholm, den 24 September 1790.*

CARL MICHAEL BELLMAN.

Personerne

som nämnas i Fredmans Epistlar.

Fredman; namnkunnig Urmakare i Stockholm, utan Ur, Verkstad och Förlag.

Ulla Winblad; Nymph och Prästinna i Bacchi Tempel. Fadren fordom Corporal vid Gardet.

Fader Berg; Tapetmålare, och Stads-Virtuos på flere Instrumenter.

Fader Bergström; Namnsdags-blåsare i Cathrina trakten.

Corporal Mollberg; ägde hus på Hornsgatan, var en tid Fabriks-Idkare, så Ryttare, utan Hus, Häst och Schabrak, omsider Dansmästare.

Eric Bergström; en Passagerare, merendels Marskalk och Taffeltäckare på Bröllop och Baler.

Christian Wingmark, gemenligen kallad Wingmark med stora peruken, ägde i proportion samma skicklighet på fleut-douce, som den ännu lefvande blinda Virtuosen Colling.

Anders Wingmark; Klädmäklare i Urväders gränd, för detta mycket glad och småförståndig.

Pehr Bergström, allmänt kallad Brodren Pehr, mycket vig i Caprioler, och at slänga en Rival ur Pålskan efter takten, öfvermåttan rolig man, och med rundt hår.

Christian Samuel Bredström; en Passagerare, såg ej oftare dagsljuset än genom Butelje-botten; dess vistande obekant.

Petter Bredström; Commissionär.

Norström; Sjötulls-Besökare, förmäld med Ulla; Fadren Trägårdsmästare i Dauerska Trägården; har ingen

röst, spelar intet Instrument, förskrifver sjelf sina viner.

Kihlberg, allmänt Pharaos Bagare kallad; fordom Bacchi Ordens Officiant och Härold.

Fader Kulkus; merendels sysselsatt med vitnesmål, sällan åsyna vitne.

Wetz, Joachim; Instantie-Trampare och Bröllops-Poet.

Jergen Puckel; under Hall-Rätten.

Benjamin Schwalbe; Likaledes.

Fader Movitz; Constapel, namnkunnig af sin Concert på Tre Byttor; Componerat Musiken til *Serlachii Vårblomma.*

Fröman; Dödgräfvare och Tractör i Bensvarfvarträgården. Död och begrafven.

Gumman på Thermopolium; Caffehus i Myntgränden, så kalladt på 70 talet.

Lotta; dess Jungfru.

Ormens Pigor; Et Tractörställe i staden, där Fader Bergström gemenligen spelade *Nu hvilar hela jorden,* sen han hunnit från Cathrina trakten och ärnade sluta.

Mutter på Tuppen;

Mor på Fyrkanten;

Mor Maja Myra i Solgränd;

Kolmätars Lotta;

Sophia på Lokatten;

Jeanna, som tappa sin Rubin;

Gretgen, Styrmans dottren, med flere, kännas nog af de ställen där de af *Fredman* i Epistlarna nämnas.

Underrättelse.

Corno, Valdthorn; *Clarin.* *(Clarinetto)*, Clarinett; *Fagotto*, Fagott eller Basson; *Flauto*, Flöjt; *Oboe; Tamb.* *(Tamburo)*, Trumma; *Timp.* *(Timpani)*, Pukor; *Tromb.* *(Tromba)*, Trumpet; *V:cllo (Violoncello)*, Violoncell eller liten Bas.

Dessa ord utmärka at där strekarne stå, bör rösten imitera det utsatte Instrumentets ljud, efter den melodi som noterne utvisa.



N:o 1.

FREDMANS EPISTEL

Til Cajsa Stina.

Sant va dä, ingen dricker; drick käre Bröder; Skåder glasenom på bordenom i Krogenom; betraktom Stopenom på hyllomen inom Skåpdörrenom; märker huru det glänsande tennstopet, som *Cajsa Stina* står där och håller, liksom talar til dig: *Hej kära Själ! fukta din aska.* Friliga, kära Systrar, Friliga mina Bröder: veten J huru det kommer mig före? Jo det kommer mig så före, som ingen kan komma sig före förr än vi ta oss en klunk. Hur sa? Hva ba? *Gutår kära Själ!*

* * *

Gutår båd natt och dag!
Ny vällust, nytt behag!
Fukta din aska;
Fram bränvins flaska;
Lydom Bacchi lag;
Gutår båd natt och dag!
Si vår Syster *Cajsa Stina;*
Si hur hännes flaskor skina.
Kära ta hit stopet, :||: grina;
Grina, svälj och drick, som jag.

* * *

Jag är den, som skall tömma stopet, det är du som skall slå i, och det ären J käre Bröder, som hafven at beställa om ölet, at oss intet af saftene tryta må. Manquerar oss bränvin, fallerar oss öl; si så fallerar oss alt Courage. Ytterligare, Courage! Huru många ärom vi? Legio, ty vi äro många. Gutår *Jergen Puckel!* Hej *Benjamin Schwalbe!* Sein Diener *Eric Bergström!* Dricker du *Anders Wingmark?* Redelige Broder *Berg!* och du *Christian Samuel Bredström!* som ligger under bordet, Gutår! Trampa intet på öket; knäpp på fiolerna; slå på trummorna; håll fast i stopet.

* * *

Gutår, et laga fång;
Vår sorgedag är lång;
Lång är Buteljen;
Trumla Reveljen;
Supom om en gång;
Vår sorgedag är lång.
Cajsa Stina står och tappar;
Hela hjertat i mig klappar;
Bara ingen stopet :‖: nappar;
Då gör jag min svane-sång.

N:o 2.

FREDMANS EPISTEL

Til Fader Berg, rörande Fiolen.

Nå skrufva Fiolen,
Hej! Spelman skynda dej.
Kära Syster, hej!
Svara inte nej,
Svara Ja så bli Vi glada.
Sätt dej du på stolen,
Och stryk din Silfversträng;
Röda stråken släng,
Och med armen sväng;
Gör ej Fiolen skada.
Du svettas, stor sak,
I Bränvin skall du bada;
Ty under detta Tak
Är Bacchi Lada.
V:cllo. - - Ganska rigtigt,
Ditt kall är vigtigt
Båd för Öra, Syn och Smak.

* * *

Bland Nymphernas skara
Är du omistlig man;
Du båd vill och kan
Mer än någon ann
De unga hjertan binda,
Och kärlekens snara
På dina strängar står;
Hvarje Ton du slår,
Du et hjerta får,
At konstigt sammanlinda.
Just på en minut,
Små ögon blifva blinda,
Och flickorna til slut
De bli så trinda.
V:cllo. - - Hur du bullrar!
Men Nymphen kullrar,
Och du skrattar med din trut.

* * *

Jag älskar de sköna,
Men Vinet ändå mer;
Jag på båda ser,
Och åt båda ler
Men skiljer ändå båda.

En Nymph i det gröna,
Och Vin i gröna glas:
Lika godt Calas,
Båda om mig dras.
Ge stråken mera kåda;
Confonium tag där
Uti min gröna Låda;
Och Vinet står ju här.
Jag är i våda.
V:cllo. - - Supa, dricka,
Och ha sin flicka,
Är hvad Sancte *Fredman* lär.

N:o 3.

FREDMANS EPISTEL

Til en och hvar af Systrarna, men enkannerligen til Ulla Winblad.

Corno. - - - *Fader Berg* i hornet stöter;
Si hur lilla Nymphen söter
Svingar sig i en Dans.
Corno. - - - Si hur *Fader Berg* han gapar;
När som *Jergen Puckel* skrapar,
Stöter han en Cadance.
Hurra! si *Ulla* dansar;
Engageanter, flor och fransar,
Hvit Sultan och blomster-kransar,
Hvita ben! :||:
Si Ljus och Lampors sken.

* * *

Corno. - - - Valdthorn bör man ha på Baler,
Strufvor, Nympher och Pocaler;
Stor sak uti Fioln.
Corno. - - - Si hon slänger handen trötter;
Hvita ben och röda fötter;
Si himmelsblåa kjoln.
Hurra! si bröstet jäser,
Minsta veck i kjolen fräser,
Si hur *Fader Berg* han läser
Noterna. :||:
Hej! kära far blås bra.

* * *

Corno. - - - Kära blås som sjelfva Satan,
Håll Valdthornet ut åt gatan,
Herrarna ska gå in.
Corno. - - - Friska Grefvar och Baroner,
Och Husarer och Dragoner.
Hej friskt humeur och Vin!
Hurra! si *Ulla* skrattar;
Si hvad Galonerta Hattar,
Paris sin Helena fattar,
Röd och varm. :||:
Blås *Fader Berg* Allarm.

* * *

Corno. - - - Valdthorn hörs i luften mumla,
Och Sirener kring mig tumla,
Under Apollos Ljud.
Corno. - - - *Ulla Winblad* kära Syster,
Du är eldig, qvick och yster,
Hvar dag så står du brud.
Hurra! jag hör dig sjunga,
Jag ser Fröjas Tempel gunga,
Eldar kring i luften ljunga,
Full och våt :||:
Står jag i Charons båt.

N:o 4.

FREDMANS EPISTEL

Enkannerligen til Anna Stina.

Hej Musikanter, ge Valdthornen väder,
Spotta ut Tuggbusen, blås. - - - Corno.
Här mellan kistor och byttor och bräder
Kärlekens förlåt upslås. - - - Corno.
Blås edra hundar så ska ni få Vin,
Änglar och Hjärtan och Bränvin och Buska;
Nu Valdthornen ruska;
Stå inte och fuska,
Men håll utom fenstret Valdthornet, ditt Svin.

* * *

Stugan är vacker med hundra Tapeter;
Köket i kammarn, hur sa? - - - Corno.
Flickan i sängen, i särken så feter;
Hej, *Anna Stina,* hva ba? - - - Corno.
Blås edra Lymlar til dygdens ruin;
Låt oss tilbedja båd' Bacchus och Fröja,
Vår lusta vi röja,
Vår strupe förnöja,
Vi dö utaf Kärlek och lefva af Vin.

* * *

Valdthornen lyfta, håll styft uti Armen,
Blås edra bytingar, blås. - - - Corno.
Si *Anna Stina* så hviter i barmen!
Dyrka up Skönhetens lås. - - - Corno.
Käraste kommen i håg mina ord:
Kärlekens Tempel, Dess Länder och Städer
Ä bolstrar och fjäder,
Trappstenar och bräder
Och gator och gränder och stolar och bord.

N:o 5.

FREDMANS EPISTEL

Til the trogne Bröder på Terra Nova i Gaffelgränden.

Käre bröder, så låtom oss supa i frid,
I denna här verldenes ondsko och strid:
Låt oss streta,
Arbeta,
Stampa,
Trampa,
Drufvorna prässa, ty än är det tid.
The Ölepheser ä stridbare män,
The Gutårinter hofvera, ja men,
Blifva besatta,
Och skratta
Och supa
Och stupa
Emellan Buteljerna sen.

* * *

Slå i stopenom Bröder, slå låcket ihop,
Fly allan förargelse, töm Edra Stop,
I all kättja,
Och flättja,
Stampa,
Trampa

Nu Bacchi prässar vid klingande rop.
Bränvins Apostlar upstiga hvar dag,
Stöta Basuner, förkunna vår Lag,
Rusta och rasa,
Och flasa
Och mumla
Och tumla
Som Hjeltar i blodiga slag.

* * *

Gå då ödmjukt til Flaskan, inbördes gutår!
Gå baklänges bort där som nykterhet rår;
Var nu listig
Och dristig,
Stampa,
Trampa,
I Bacchi vingård stå qvar där du står.
Drick min *Theophile,* strupen är djup;
Si i Damasco där ligger en Slup,
Fuller med Flaskor,
Damascor,
Cantiner
Och viner.
Åh kära! ro hit med en Sup.

N:o 6.

FREDMANS EPISTEL

Til the Galimater på hinsidon then Konungsliga Djurgårdenom.

Käraste Bröder, Systrar och Vänner
Med helso och frid,
Med Öl som bränner,
Hjertat kringränner,
Fetmar och spänner,
Gör krog-dörren vid.
Drick, drick, nu är tid. Fin.
Hör på Fiolerna
Systrar med sång;
Ruska på kjolarna,
Hoppa i språng.
Ulla bjud opp,
Sväng din salopp,
Skönhetens knopp,
Blommar i topp;
Ögat vil blunda och fingret det känner. D. C.

* * *

Bort med all ängslan käraste själar,
Sitt ner på en stol;
Hör spelman grälar,
Stryker och trälar;
Med sina hälar
Han slår sin fiol,
Och raglar mot bol. Fin.
Men fyll i krusena
Bränvin och vin,
Och tag af ljusena
Lilla Cousine.
Lotta gif hand,
Nig litet grand;
Sup ock ibland;
Kärlekens band
Bindas i sängar, på ängar och fjälar. D. C.

N:o 7.

FREDMANS EPISTEL,

Som synes vara en Elegie, skrifven vid Ulla Winblads säng, sent om Aftonen.

Fram med Bas-Fiolen, knäpp och skrufva,
V:cllo. - - - - Skjut skrufven in;
Pip och kuttra som en turturdufva
V:cllo. - - - - för makan sin;
Släng din Peruk och bulta din Hjessa,
Blif ej svartsjuk, blödig och rädd;
Lät mina ögon tårar prässa
Uppå *Ulla Winblads* bädd.

* * *

Fader Berg gutår, mitt bröst mig klämmer,
V:cllo. - - - - Mitt hjerta känn,
Hur det klappar vid hvar Ton du stämmer,
V:cllo. - - - - Och svider sen.
När jag ser dig, så tänk at jag finner
Kyla, svalka, ro i mitt bröst,
Ty med ditt glas du mig påminner,
At mot kärlek finnes tröst.

* * *

Men mitt öga ser som i en dimma
V:cllo. - - - - Just Fröjas graf;
En Paulun kring hvilken Lampor glimma.
V:cllo. - - - - Drag skorna af;

Helga det rum der skönheten kastar
Sina Liljor döden til rof.
Du min Vestal til målet hastar,
Och min själ är i behof.

* * *

Si den hvita barmen hur han flämtar.
V:cllo. - - - - Knäpp litet grand.
Si hur hon sin Myrten-krona hämtar
V:cllo. - - - - Utaf min hand.
Si hännes ögon trotsa just döden
Med sin klarhet, styrka och färg.
Hör hännes sång om Jungfrurs öden;
Hör du, hör du *Fader Berg?*

* * *

Si nu kött och blod i skönsta prydnad
V:cllo. - - - - Förklara sig.
Mina känslor från förnuftets lydnad
V:cllo. - - - - Nu draga mig,
Draga mig dit, just dit där du ligger.
Än får du ej lida utaf;
Nu skal du dö min Nymph! — Jag tigger.
Qvickna åter i din graf.

N:o 8.

FREDMANS EPISTEL

Til Corporal Mollberg.

Dörrarna öpna, Fiolerna klara!
    Kom och gå in. - - - Corno.
Här är oss lustigt, god vänner, att vara;
    Här få vi vin. - - - Corno.
Knäpp nu på Basen och stryk Violin,
Låt nu Valdthornena tala och svara,
    Och skönhetens skara,
    Sig lägra och para,
    Och vi oss försvara
    Med plit och carbin.

* * *

Kom mina Bröder och dansa på baler,
    Hoppa i fläng. - - - Corno.
Ingen gemen, här ä bara Corpraler.
    Svinga dig, sväng. - - - Corno.
Gör entrechaquer, med benena släng,
Skramla med löspengar, ören och daler.
    Hvad du är fataler
    Och långer och smaler
    Och fuktig och haler!
    I morgon dig häng.

* * *

Lustiga Bröder! hvar tage sin flicka,
Släng hänne kring. - - - Corno.
Hej! i fult flygande buga och nicka,
Stoja och spring. - - - Corno.
Armarna ut, edra lymlar i ring.
Dra in i helfvite, stå ej och hicka,
Ty nu ska vi dricka,
Så hjertat ska picka
Och buken ska spricka;
Det gör ingen ting.

* * *

Blås edra satar och hållen er raka,
Hvissla och tjut. - - - Corno.
Fönsterna öpna, trossbottnarna braka;
Hoppa nu ut. - - - Corno.
Armar och ben ska vi krossa til slut;
Ut genom fenstret och hoppa tilbaka.
Nu flaskorna skaka,
Och safterna smaka,
Och piska din maka,
Och håll nu din trut.

N:o 9.

FREDMANS EPISTEL

Til Gumman på Thermopolium Boreale och hännes Jungfrur.

Käraste Bröder, Systrar och Vänner,
Si *Fader Berg* han skrufvar och spänner
Strängarna på Fiolen
Och stråken han tar i hand.
Ögat är borta, Näsan är klufven;
Si hur han står och spottar på skrufven;
Ölkannan står på stolen;
Nu knäpper han litet grand;
V:cllo. - - - Grinar mot solen,
V:cllo. - - - Pinar Fiolen,
V:cllo. - - - - - - - - - -
Han sig förvillar, drillar ibland.
Käraste Bröder dansa på tå,
Handskar i hand och hattarna på.
Si på Jungfru *Lona,*
Röda band i Skona,
Nya strumpor himmelsblå.

* * *

Si *Jergen Puckel* fläktar med hatten,
Pipan i munn, och bränvin som vatten
Dricker han och gör fukter
Med hufvud och hand och fot.

Guldguler rock med styfva Ducriner;
Tätt uti nacken hårpiskan hänger;
Ryggen i hundra bugter,
Och kindbenen stå som klot;
V:cllo. - - - Gapar på noten,
V:cllo. - - - Skrapar med foten,
V:cllo. - - - - - - - - - -
Pipan han stoppar, hoppar emot.
Käraste Systrar altid honnett,
Bröderna dansa jämt Menuett,
Hela natten fulla.
Rak i lifvet *Ulla,*
Ge nu hand, håll takten rätt.

* * *

Si hvem är det i Natträck så nätter,
Med gula böxor, hvita stöfletter,
Som dansar där med *Lotta,*
Den där som har röd Peruk?
Ta mej sju tusen! se två i flocken,
Sydda Manschetter, snören på räcken.
Drick *Fader Berg* och spotta;
Tvi Svagdricka gör mig sjuk.
V:cllo. - - - Kruset ska rinna;
V:cllo. - - - Huset ska brinna,
V:cllo. - - - - - - - - - -
Ingen ska klämta. Flämta min buk.

Käraste Systrar tagen i ring,
Dansa och fläkta, tumla och spring;
Var nu blind och döfver;
Spelman ger nu öfver,
Raglar med Fiolen kring.

* * *

Hej! mina Flickor lyfta på kjolen,
Dansa och skratta, hör Basfiolen;
Ge *Fader Berg* Confonjum
Och Hoglands med gröna blan.
Hör *Fader Berg,* säg du hvad hon heter,
Hon där vid skänken vindögd och feter?
Gumman på Thermopoljum,
Hon är det, ja ta mig Fan.
V:cllo. - - - Trumpen och blinder,
V:cllo. - - - Gumpen är trinder,
V:cllo. - - - - - - - - - -
Hals-fräs min gumma; brumma Dulcjan.
Käraste Bröder här är behag,
Här är Musik och Flickor hvar dag,
Här är Bacchus buden,
Här är Kärleks Guden,
Här är all ting, här är jag.

N:o 10.

FREDMANS EPISTEL.

Klingar väl vid Flöjtraver.

Systrar hören min musik
Utaf Flöjtraverer. - - - Flauto.
Ljudet örat skärer. - - - Flauto.
Under löje, stoj och skrik
Verldsbekymret vik.
Kära Systrar låt oss alla glada blifva;
Låt oss våra lustar fria tyglar gifva;
Hvar en följe sitt begär;
Glöm alt lifs besvär.

* * *

Ge nu Flöjterna en ton,
Blås för hela laget. - - - Flauto.
Nymphen är i taget, - - - Flauto.
Och vid Kärleks Gudens Tron
Dansar jag och Hon.
Skjöna ögon hvälfva kring och kasta strålar;
Nymphen ger sin hvita hand, kors hur hon prålar!
Hur hon sjunger, Ma Bergere!
Glöm alt lifs besvär.

* * *

Kors hvad pragt i Fröjas tjäll!
Flöjtraverer klinga, - - - Flauto.
Och de skjöna springa. - - - Flauto.
Flöjten ännu högre ställ;
Blåsen bra i qväll.
Si Cupido med sin fackla hur han ljungar;
Fötterna i språng, och hela golfvet gungar.
Bara vällust finnes här;
Glöm alt lifs besvär.

* * *

Mina Bröder, lif och mod!
Dansa, hör de spela. - - - Flauto.
Kom och hjertan dela. - - - Flauto.
Ingen svart och ängslig blod;
Flaskan vår klenod.
Mina Barn förr'n skönhet skall Ert hjerta såra,
Låten Bacchus häldre få Er hjerna dåra;
Och i Vinet glad och kär
Glöm alt lifs besvär.

N:o 11.

FREDMANS EPISTEL

Til Bröderne och Systrarna på Lokatten.
Klingar väl vid Valdthorn.

Hej! sade *Fredman* hvar gång han hörde Valdt-
horn börja skråla,
Corno. - - - Och spelmän såg:
Verlden är ej så ful, som vi hänne ängslig afmåla
Corno. - - - Med storm och våg;
Alt leker för vår håg,
Skönhet i hvar ögna stråla,
Bränvin och dubbelt Öl ha vi nog,
Fioler på hvar krog.

* * *

Käraste Systrar uppå Lokatten, heder, tack och ära!
Corno. - - - Och full Musik;
Holländska pipor, Regarns-peruker, Ryssar som
svära,
Corno. - - - Och Jungfru-skrik.
Den Båtsman han är rik,
Til Dublin ska han med Tjära;
Han där med långa böxorna står,
Han fick bra stryk i går.

* * *

Edra Markattor stå intet där i fenstret, Hut! och kika,

Corno. - - - Bjud opp och nig.

Blås Edra Satar, nu blåser en, blås alla tillika,

Corno. - - - Blås som i krig.

Hej lustigt! svinga dig

Anna Stina och *Fredrica*.

Kjolarna upp, Solfjädren i hand;

Gutår, en Sup ibland.

* * *

Ge *Fader Berg* nu bränvin, han korsgeväret står och stöter.

Corno. - - - Du raska dräng!

Gräsgröna Böxor, blå Råck, grå Väst, kors hvad du är söter!

Corno. - - - Med gult gehäng.

En Hyrvagn, vänster sväng!

Ser du inte kusken höter?

Glasögona på Näsan; Gevär!

Nu balen öpnad är.

* * *

Bröder och Systrar klappa med händren, Valdthornen de träta.

Corno. - - - Se *Mamsell Spaas*.

Rosende röda kjortlar, och blåa strumpor, och fläta,

Corno. - - - Och gul Carcas.
Rödt Vin i gröna glas!
Bröder lät oss alt förgäta;
Sjungom om kärlek, ropa på vin.
Välkommen min Cousine!

* * *

Där kommer *Ulla Winblad*; ge rum, och kors-
gevättet unnan!
Corno. - - - Blås nu med force.
Ser du Cupidos Altar, släpp in den dägliga
Nunnan,
Corno. - - - Stick om ni törs.
Korsgevären nu i kors;
Slå til porten, öpna tunnan.
Käraste Bröder, Amen, gutår,
Det bästa återstår!

N:o 12.

FREDMANS EPISTEL.

Elegie öfver Slagsmålet på Gröna Lund.

Gråt *Fader Berg* och spela,
Din pipa sorgligt stäm,
Flauto. - - - Och röret kläm.
Mit bröst kan ingen hela,
Det frustar Öl och märg.
Flauto. - - - Blås *Fader Berg.*
Märk denna stora stuga,
Du full af Flickor mins,
Är nu så tom, at knapt en enda fluga
Uti taket fins. - - - Flauto.
Här syns ej *Jergen Puckel* mer med Hatten buga
Som en Prins. - - - Flauto.

* * *

Här syns ej bord och bänkar,
Blott dörrar utan lås.
Flauto. - - - Din pipa blås.
Där förr sågs glas och skänkar,
Och bröder stå i ring,
Flauto. - - - Syns ingen ting.
Där förr du stod til vänster,
Och på ditt Valdthorn gol,

Nu synes bara sönderslagna fenster
Och en gammal stol. - - - Flauto.
Här fåfängt Spelmän nånsin vänta fler förtjenster
Med Fiol. - - - Flauto.

* * *

Där förr hvar tilja darra
Vid stampning, larm och dån,
Flauto. - - - Syns ej en spån.
De murkna Plankor knarra,
Och Skorsten svigtar nu.
Flauto. - - - Blås kära Du.
Där förr man såg Trompeter,
Ur fenstren stickas ut,
Syns trasor af Gardiner och Tapeter
Fläkta hvar minut. - - - Flauto.
Och fåfängt ser man Hästar, Vagnar och Carreter
Vid hvar knut. - - - Flauto.

* * *

När Bröder ej förlikas,
Plär leken lyktas så.
Flauto. - - - Min Rygg är blå.
En Örfil kan undvikas,
När som man ingen ger.
Flauto. - - - Blås inte mer.

Hvar en ej mer må dricka,
Än honom är beskärdt;
Ty i Corpralens kanna näsan sticka
Det är intet värdt. - - - Flauto.
Och aldrig nånsin dansa med en annans flicka,
Har jag lärt. - - - Flauto.

N:o 13.

FREDMANS EPISTEL,

Til Brodren Bredström.

Nå ä nu alla församlade här,
Eric Bergström och brodren *Pehr,*
Benjamin Schwalbe? Oui mon frere,
Vi ä alla här.
Piskorna smälla och kuskarna slåss,
Nu komma vagnar och chaisar och tråss,
Herrskaper stimma vid lycktor och blåss,
Och kuskarna slåss.
Slägter och anförvanter,
Nympher och Musikanter,
Corno. - - - Balen öpnad är.
Anders Vingmark med sin Fru,
Peter Bredström med sin Kärsta.
Hej! gutår en sup ännu;
Den var af de smärsta.
Skål *Anders Vingmark,* välkommen Bror,
Och gutår *Otto Olssons* mor;
Syster *Jeanna* med bjäfs och flor,
Salopp och röda skor.

* * *

Ödmjuka tjenare, si *Fader Berg!*
Valdthorn af mässing med bulor och ärg.
Kors hur han svettas båd olja och märg!
Si god dag Bror *Berg;*
Med stora pumpskor på förfäders bruk,
Randiger nattrock och skuren peruk,
Halsduk af läder och gjördel kring buk,
På förfäders bruk.
Stugan af nympher prålar,
Hurra! Valdthornet skrålar.
Corno. - - - *Jeanna* hon är sjuk;
Syster *Jeanna* illa mår,
Öpna barmen, sku vi hälla
Lite Hoglands vin, en tår,
Lite Pimpenella.
Klinga Bror *Vingmark* för lilla Cousine;
Kärlekens blommor sku vattnas med vin;
Munnen nu bådar en leende min;
Tag fram din carafin.

* * *

Nå *Jergen Puckel,* ta hatten i hand,
Var inte hjulbent och skrapa i sand,
Gör caprioler och stupa ibland;
Hatten uti hand.
Släng hvita handsken och hoppa min bror,
Du kan bli lycklig långt mer än du tror,

Bredströms kjäresta prägtig och stor
Bjud opp min Bror.
Lustigt i dansen svinga;
Hurra! Valdthornen klinga
Corno. - - - Med ett ståtligt Chor.
Lyfta gumman opp och ner;
Fröjas Tempel skal du skaka;
Broder *Bredström* intet ser.
Låt Valdthornen braka.
Stöt i Valdthornen med grufligt allarm,
Jergen han lyftar sin Sköna på arm;
Ögonen gnistra af kärlek och harm;
Och *Bredström* står så varm.

* * *

Klinga Bror *Bredström,* hur är det nu fatt?
Stå ej och flåsa så trumpen och matt;
Här har du Bränvin, sätt på dej din hatt,
Hur är det då fatt?
Hör jag skal säga dig pauvre Ami,
Aldrig på Baler dra fram Jalousie;
Här äro tuppar med sporrar. Slå i,
Drick, drick Mon Ami.
Här går det til just ärligt.
Valdthornen gny förfärligt.
Corno. - - - Stolt tupplufveri!
Resonerar du ditt Får?

Ta Valdthornet, slå'n på truten.
Syster *Bredström,* Pålskan går;
Är nu ringen sluten?
Jergen Puckel, hva fan ä du här?
Anders Wingmark och Brodren *Pehr,*
Eric Bergström och *Jeanna* stå där.
Nu Balen lustig är.

* * *

Men hvar är bränvin? Hör Klockorna slå!
Brandvakten ropar och Trummorna gå,
Flickorna jäspa; Gu signa de små!
Hör klockorna slå!
Stjernorna blänka och slockna och dö,
Mörker omringar båd klippa och sjö;
Nu blir jag kärlig, fins här någon mö,
Som önskar dö?
Hon dör och jag vil lefva,
Ach skönsta barn af Eva!
Corno. - - - Ach alt kött är hö!
Här är jag och där en säng;
I min Själ Cupido strider.
Bröder dansa nu i fläng;
Bredström står och qvider.
Broder *Bredström,* hvad skulle du här?
Ta en sup Kummil och Skorpa begär;
Kors du ser ut liksom Lucifer!
Men balen slutad är.

N:o 14.

FREDMANS EPISTEL

Til Poeten Wetz. (Klingar väl på alla Instrumenter, men i synnerhet vid knäppning på Bas-fiol.)

Hör J Orphei Drängar,
Stämmen edra strängar;
Knäppen alla - - - V:cllo.
Til Apollos pris.
J som til exempel
Uti Fröjas Tempel
Nederfalla, - - - V:cllo.
Följen er caprice.
J som pröfven gammalt Öl, gutår!
Eder önskas fuktigt silfverhår - - - V:cllo.
Och en strupa som förmår.

* * *

Basfioler klinga,
Tag hit Bägarn, svinga;
Svinga Broder, - - - V:cllo.
Svinga med din hatt.
Visa dina dater,
Du har bra kamrater.
Bacchi floder - - - V:cllo.
Rinna dag och natt.

Glas i hand och ljufligt stränga spel,
Huile de Venus, Kummil och Kanel - - - V:cllo.
Blifve, Broder *Wetz,* din del.

* * *

Du på Pinden stretar,
Och din blod arbetar,
Hjernan värker - - - V:cllo.
I din hufvudskål.
Vid en Brudsäng, Broder,
Strödde du klenoder;
Ingen märker - - - V:cllo.
Dina tankepràl.
Sätt din hatt på hufvud, kära Bror;
Bacchi Vingård står nu i sitt flor; - - - V:cllo.
Se Cupido med sin mor.

* * *

I de helga lunder,
Mellan blixt och dunder,
Venus räcker - - - V:cllo.
Bägarn utur skyn.
Hon på molnen hvilar,
Han med vin och pilar
Sig utsträcker - - - V:cllo.
Kring vår vattubryn.
Ej i vatten, nej i Cyper-Vin

Paradiset blommar, min Cousin. - - - V:cllo.
Sätt dig neder, håll god min.

* * *

Frukta intet dunder,
Under öfver under;
Bägarn blänker - - - V:cllo.
Klar som en Juvel.
Spegla dig; ditt hjerta
Skal bli qvitt all smärta,
När du tänker - - - V:cllo.
Blott på sång och spel;
Du skal bli uti din målning kär:
Magnifikt din koppar-näsa bär - - - V:cllo.
Bacchi Thron och Fröjas här.

* * *

Vinet gör dig fager,
Vacker som en dager;
Tag den lotten, - - - V:cllo.
Knäpp vår Bas-fiol.
I hvart stop du tömmer
Nytt besvär du gömmer,
Och på botten - - - V:cllo.
Ser din lyckas Sol.
Lycka til Cupidos härlighet,
At i Bacchi Vingård blifva fet! - - - V:cllo.
Drick Bror *Wetz*, du är Poet.

N:o 15.

FREDMANS EPISTEL

Enkannerligen til Theophilum Skomakar-Gesäll, under dess förföljelse skrifven til tröst och hugsvalelse.

Käraste min Theophile,
I Hallrätten visa knogen;
Rätt nu broder är du mogen,
Frodig buk och bälj!
Knäpp dina händer hop och svälj,
Min lärjunge var mig trogen,
Tag ditt mästerbref på krogen.
Där ditt burskap välj.
Sätt på dig hatten, murra;
I väggen flaskan surra.
Fri Måndag, Hurra!
Lycka til god Helg!

* * *

Värdaste min Theophile,
Följ Bacchus helt tätt på spåret,
Släng din mässings-kam i håret,
Tag din käpp i hand;
Knyt i din Halsduk röda band,
Häng ur-kedjan uppå låret;
Det är nu på femte året
Du är i vårt Land.

Näsan i vädret gerna.
Se benen hur de spjerna!
Din afton-stjerna
Tänds vid solens rand.

* * *

Käraste min Theophile,
Din bäljhund lät blodet rinna;
Plåstra om din ögon-hinna;
Bacchus sjelf dig ger
Blyhvitt och silfverglitt och mer;
Men var inte lik en qvinna;
Näsan skal en gång, besinna,
På dig sablas ner,
Sablas utaf Corpraler
På Bröllop och på Baler.
Du är fataler;
Sup min Cavaljer.

* * *

Älsklige min Theophile,
Med glaset jag dig förföljer,
Jag ditt hufvud öfversköljer,
Och dig modig gör.
Örfilar smälla lustigt, hör;
Du öron och näsa höljer;
Jag ber at du aldrig döljer

Friskt och flinkt humeur;
Den som i kransen tager;
Som bryta vill din lager,
Blif inte svager;
Slå'n så at han dör.

* * *

Lästen slå midt i flinten, Hej!
Och spring du, ta i din kanna;
Drick och svär och dig förbanna
På revange din skurk.
Tag prompt i näfven glas och burk,
Sjelf Bacchus skal dig bemanna;
Håll med handen för din panna,
Fäkta som en Turk.
Gott schwere noth und wetter!
Jämt full och aldrig mätter.
Jag vet ej bätter,
Din Skomakar-lurk.

N:o 16.

FREDMANS EPISTEL

Enkannerligen til the Birfilare på then Konungsliga Djurgården. (Klingar väl på Oboe.)

Fader *Bergström* fingra ditt Oboe, blås,
Oboe. - - - Knäpp upp dit krås;
Håll nattrocken öpen så ser man, hva ba?
Oboe. - - - Skinnböxorna.
Hatten på;
Blås nu då. - - - Oboe.
Älskelige Bröder tagen nu i ring,
Och låt oss alla dansa kring.

* * *

Si där springer Löparn på backen, si där,
Oboe. - - - Ölstopet bär;
Si det gröna glaset sin sköna han ger,
Oboe. - - - Stolt Cavaljer!
Han ibland
Kysser hand. - - - Oboe.
Älskelige Bröder dansa allihop,
Och låt oss töma våra stop.

* * *

Ach si Ormens Pigor, si Caisa, blås bra!
Oboe. - - - Si kjortlarna;

Hvita klackar, Gossar, och målade skor!
Oboe. - - - Balen blir stor.
Nu på Bal
Snörd och smal? - - - Oboe.
Kära Bröder slå nu alla fenstren opp;
Hej lif och mandom i vår tropp!

* * *

Hårfrisörn ur dansen, och Löparn ska in.
Oboe. - - - Oboe fin.
Blås nu pianissimo; Ach sicken en!
Oboe. - - - Med hvita ben,
Krummar sig
Qvick och vig. - - - Oboe.
Klappa Löparn ut ur dansen där han går,
Och Hårfrisörn ska in. Gutår!

* * *

Hurra Kamerater! alt andas i frögd;
Oboe. - - - Djuphet och högd;
Göken uti toppen och Löjan vid strand,
Oboe. - - - Myran i sand.
Likså vi.
Spela Ni, - - - Oboe.
Spela Hoboister, gunga tak och golf;
Hvad slår nu klockan? hon slår Tolf.

N:o 17.

FREDMANS EPISTEL

Til Syster Lisa.

Systrar och Vänner,
Och hvar en mig känner,
God dag!
Pukare skramla
Och ramla. - - - Timp.
Låtom oss surra,
Med hattarna hurra
Som jag.
Hjerta i barmen,
Rör armen. - - - Timp.
Hurra gutår!
Just kungligt jag mår.
Hör på pukslagaren hur han slår. - - - Timp.

* * *

Ljusena glimma
Och flickorna stimma
Med ras;
Si hur de kriga
Och niga; - - - Timp.
Solfjädren fläktar;
Marskalken slår nectar
I glas;

Si hur de dricka
Och nicka. - - - Timp.
God dag Cousine!
Si strufvor och vin.
Si *Jergen Puckel* med Carafin. - - - Timp.

* * *

Jergen sig bugar,
Han läspar och trugar
Så skönt;
Talar Fransyska
Och Tyska. - - - Timp.
Blommor på armen,
Bouquetter i barmen
Och grönt;
Benen som krita
Så hvita; - - - Timp.
Spänd på sitt sätt
Med Rock violett,
Blått foder under. Hej Menuett! - - - Timp.

* * *

Quinnor och Männer
Och Jungfrur och Svänner,
Allarm!
Bort med all smärta,
Friskt hjerta! - - - Timp.
Saften är mustig,
Och *Jergen* blir lustig
Och varm.

Hör hur han pladdrar
Och sladdrar. - - - Timp.
Hattarna på,
Kom dansa Ni två;
Ulla och *Jergen* låt dansen gå. - - - Timp.

* * *

Fy tunnor tusen,
Det dryper af ljusen
Nu flott
På roberonder
Pomponer. - - - Timp.
Står du och gråter,
När Fröja uplåter
Sitt Slott,
Bland Ängla-bilder
Så milder? - - - Timp.
Styr hjertat lätt,
Gif ögat sin rätt;
En Nymph cendrée och en ann' brunette. - - - Timp.

* * *

Lisa med stubben,
Som niger för Gubben
Där står
Med stora buken,
Peruken, - - - Timp.
Si hur hon fäktar,
Kring axlarna fläktar
Rödt hår;

Med öpna armar
Hon larmar, - - - Timp.
Grinar mot soln;
Si guldgula kjoln;
I *Jergens* knä sitter hon på stoln. - - - Timp.

* * *

Klinga Buteljer,
Min kronsup jag sväljer,
Gutår!
Kärleken sticker,
Jag dricker. - - - Timp.
Låtom oss alla
Den Venus åkalla
Här står.
Töm mina safter
Och krafter. - - - Timp.
Pukor ge ljud.
Si kärlekens Gud.
Hvem vil bli Brudgum? här har ni brud. - - - Timp.

N:o 18.

FREDMANS EPISTEL.

Til Gubbarna på Terra Nova i Gaffelgränden vid Skeppsbron.

Gubbarna satt sig at dricka,
Klappa på bäljen och hicka,
Näsan i glasena sticka,
Sjunga hvar om sin flicka.
Jergen Puckel han drog nu en rök,
Med pipan han på stopet knacka.
Gubbarna gjorde på ölet försök,
Och drucko så svetten han lacka.

* * *

Glasena börja nu ringa,
Gubbarna lustigt at svinga,
Hoppa och dansa och springa,
Med hvarannan klinga;
Benjamin klef nu på bordet, fy fan!
Hier ist kamrat sehr schen zu tanzen.
Röder om näsan liksom en Tulpan
Vant han uti laget nu kransen.

* * *

Ölet kring golfvet det rinner,
Ljuset i pipan nu brinner,

Benjamin flämtar så stinner,
Ingen nu dörren finner,
Men Perukerna falla utaf,
Och Byxorna de lossna af medjan;
En den andra handen nu gaf,
Och höllo så styft uti kedjan.

* * *

Hurra! de skreko och tralla;
Undan ur dörren med alla;
Käftarna gröna af galla;
Öl och stryk; falleralla.
Jergen Puckel han ropte nu Schas,
Der teufel soll der fahn regiren;
Hohl mich der teufel, verdammte Calas!
Wir wollen nun recht poculiren.

* * *

Heer *Jergen Puckel,* frater,
Hast du nun praf ducater?
Wir Preusische Soldater,
Hurra Kammerater!
Hej vivat nun hej die Kajserin!
Der Kajser! Mere ehl på bordet!
Hej alliance und gut glas vin!
Gutår för det härliga ordet.

* * *

Benjamin lustig och kâter,
Skâlarna börja nu âter,
Ögat sin hinna uplâter,
Bara öl det grâter.
Potts Schlapperment the smake so scheent;
Lät glasen klinga, klinga gubbar!
Gut glas ehl bâd redt och chreent!
Skälm den som laget nu rubbar.

N:o 19.

FREDMANS EPISTEL

Til Systrarna på then Konungsliga Djurgården.

Tamb. - - - Trumslagarn kommer, flickor god dag!
Tamb. - - - Hör hur han slår et slag.
Tamb. - - - Trummor och Pipor, Bränvin och Smör.
Tamb. - - - Kors tocka hvirflar! hör.
Käraste Bröder och Systrar slån up Edra Tjäll;
Våfflor och Strufvor i Gröngräset ställ.

* * *

Tamb. - - - Dansa på gröna backar och fält,
Tamb. - - - Hoppa på krogen snällt.
Tamb. - - - Systrar med hand i sidan, god dag!
Tamb. - - - Barfota du och jag.
Trumla Trumslagare, Mandom och Kärlek och Vin
Fröjda i Själen hvar trogen Cousin.

* * *

Tamb. - - - Älskliga Systrar, full menuett,
Tamb. - - - Trumma och Flageolett.
Tamb. - - - Älsklige Bröder, fulla qvarter
Tamb. - - - Och Basfioler fler.
Hej Pimpinella och Hoglands och sött Frontignac!
Hurra Mamseller, Gesäller och Pack!

* * *

Tamb. - - - Käraste Bröder fulla med dun,
Tamb. - - - Systrar dra till Paulun.
Tamb. - - - Kärlekens pilar hvässas i Öl.
Tamb. - - - Båtsman klif på din köl,
Pipan i munnen och skönheten inom din arm.
Trumla Trumslagare, trumla allarm.

* * *

Tamb. - - - Ge Fader *Berg* en sup vid fioln;
Tamb. - - - Rätt nu så skiner soln.
Tamb. - - - Drick nu Värdinnans skål, ja gutår!
Tamb. - - - Lustigt vår lefnad går.
Käraste Bröder och Systrar, Er blifver förunt
Denna Epistel, ja Amen! Trurunt.

N:o 20.

FREDMANS EPISTEL

Til Fader Berg och Jergen Puckel.

Står du och gråter?
Valdthornet hör det låter. - - - Corno.
Lustig och kåter,
Blås fader *Berg*, det låter bra; Fin.
Blås til Batalje,
Nå prutta din Canalje. - - - Corno.
Vacker Seralje;
Min *Jergen Puckel* nå hurra!
Hvita handskar, Chapeau-bas;
Stråpärlor uppå hatten;
Nu han satt'en
Bakfram, nu på sida;
Bida,
Jergen vill så ha. D. C.

* * *

Jergen han stretar;
Si Fader *Berg* arbetar; - - - Corno.
Flickan hon letar,
Och vill i dansen gifva hand; Fin.
Jergen sig krummar;
Hör Fader *Berg* han brummar; - - - Corno.
Valdthornet tummar,

Blir röd i synen, blå ibland;
Flickan hoppar litet grand,
Jergen han också hoppar;
Klang! han stoppar
Pipan och sig svänger,
Slänger
Benen uti sand. D. C.

* * *

Lustigt i harmen
Si hur han kröker armen, - - - Corno.
Kråset i barmen .
Det fläktar och det fladdrar ut. Fin.
Flaskorna skaka;
Valdthornen hör de braka. - - - Corno.
Hufvud tilbaka,
Och *Jergen* rak i lifvet. Hut!
Hurra! dansa, blås och tjut,
Dansa på Norr och Söder
Mina Bröder.
Rigtigt Tolf Buteljer
Sväljer
Jag i en minut. D. C.

* * *

Sup, drick och smutta.
Hurra! Valdthornen prutta. - - - Corno.
Flickorna skutta

Kring golfvet, bröder, hej gutår! Fin.
Öl på minuten.
Se Fader *Berg* i truten; - - - Corno.
Käften upbruten
Nu öfver mässings brädden står.
Käre Vänner Bacchus rår,
Venus mitt lif föröder.
Mina Bröder,
Vinet i mit tycke
Mycke
Kärlek öfvergår. D. C.

N:o 21.

FREDMANS EPISTEL,

Hvarutinnan Han 1:o Afmålar Natten med dess nöjen, 2:do Tyckes liksom för ögonen ställa et slags Aequilibrium emellan Vinets och Kärlekens styrka, men omsider ljusligen uppenbarar öfvervigten.

Skyarna tjockna,
Stjernorna slockna,
Stormarna tystna, som örat upfylt,
Staden i dimma,
Tornena glimma,
Månen försilfrar hvad solen förgylt,
Hundarna skälla,
Portarna smälla;
V:cllo. - - - Spänn nu din bas.
Hvart man sig vänder
Pottor i gränder
Klinga i gatan, hej lustigt Calas!

* * *

Ställ dig vid bänken,
Ragla mot skänken,
Känn dig nu före, hvar står din Butelj?
Grumla'n och skaka'n,
Och under hakan
Sätt nu Fiolen och klunka och svälj;

Spotta och trampa,
Fila och stampa,
V:cllo. - - - Knäpp lite grand.
Himlen dig löna,
Se på den sköna,
Sömnen i ögat och ljuset i hand.

* * *

Käraste Bröder,
Hjertat det blöder,
Nu har jag flickor och flaskor och ljus,
Horn och Basuner,
Kistor, Pauluner;
Se Fader *Berg* med sin läder-carpus;
Ulla i särken;
Rör Speleverken,
V:cllo. - - - Hoppa och fläng;
Vänner och fränder,
Klappa med händer,
Släng edra Satar, släng lagom, släng, släng.

* * *

Låtom oss stimma,
Ljusena glimma
Rundt ikring väggar, paneling och tak;
Nu för jag ordet;
Skinkan på bordet
Svept uti blommor som reta vår smak;

Alting oss retar;
Spelman arbetar,
V:cllo. - - - Och gör en drill;
Flickorna blunda,
Lät oss åstunda,
Lät oss åstunda hvad hjertat det vill.

* * *

Den som bedröfvad
Blifver bepröfvad
Båd utaf lycka och afund och tid,
Glömme sin lycka;
Afund at trycka,
Gör han hvar tima här lustig och blid,
Dansar i Salen,
Tömer Pocalen,
V:cllo. - - - Ropar gutår,
Slänger med armen,
Tager i barmen
Tumlar med Nymphen i sängen där står.

* * *

Den som med pilar
Vakar och hvilar,
Gör för sin sköna alting hvad han gör,
Suckar och brinner,
Tappar och vinner,
Tar en bit skinka och bränvin och smör.

Hurra Camrater,
Trät som Soldater;
V:cllo. - - - Stäm Fader *Berg*.
Vi oss förlusta,
Låtom oss rusta,
Än har vår himmel sin svartblåa färg.

* * *

Släng edra Satar;
Står du och pratar?
Sluta med pålskan det Fan far i dej.
Hurra Courage!
Släng ert Bagage,
Kasta Fiolen åt helfvite, hej!
Hej han är rutten,
Kasta'n i Putten;
V:cllo. - - - Lustigt, ge fyr!
Lät mig få hurra,
Supa och surra;
Venus jag följer, med Bacchus jag flyr.

N:o 22.

FREDMANS EPISTEL

Til the Nybyggare på Gröna Lund.

De dyrbaraste gåfvor utösas ofta af den lekande Naturen under den mildaste himmel, då de dödliga med bleknade anleten ej mägta pryda sina kinder med den purpur, som de lysande Blommor vid morgonstunden sprida. Man ser uti frusande floder en Skönhet kasta sina pärlor. — Hvad! kasta säger jag? — Jo med snöhvita finger, som täfla i glans med de Orientaliska pärlor. De gyllende Fiskar i China upstiga i svafvelgul ånga utur berliner-blå katsor, fästade med rosenröda bandvippor. — Hvad säger jag? Skördemännen på Åkrarne i det rika Indien kunna knapt i sina små glimmande Jackor förliknas med de violetta silfver-ax, som skördas af deras Agat-liar. Dryckeskärlen vid de sorlande bäckar finnas uti Castanie-trän högt upsatta med konstigt virkade förlåter. Herdinnor i Nopkin och Gingang med Solhattar af Pärlemo gunga i Pomerans-trän, och upfylla luften med förtjusande röster. Där kostar et glas af Stora Mogols Afton-finkel, Älskelige Bröder, circa fem tolftedels Svensk halföre; och af det Käjserliga Myr-bränvinet,

som de främmande Gesandter undfå vid afskedstagandet, Älskelige Bröder, för en hvitten får man så mycket, så at

Glasen darra mellan knogen.
Håll i glaset, du är mogen.
Käjsarn sitter där på krogen
Hela dagen trogen.
Huile de Venus och Persico
Växa der vildt uti skogen.

* * *

Det är ju sjelfva fan, mine Älskelige!

* * *

I en röd Scharlakans tröja
Sitter han och har en blöja;
Folket sig till Jorden böja,
Sina glas uphöja.
Torkar han glaset med blöjan? jo,
Det plär hans Höghet förnöja. - - -

* * *

Älskelige Bröder, de dyrbaraste gåfvor utösas ofta af den lekande Naturen ännu. Gutår! sup mig til.

N:o 23.

FREDMANS EPISTEL,

Som är et Soliloquium, då Fredman låg vid krogen Kryp-In, gent emot Banco-huset, en sommar-natt år 1768.

Ach du min Moder! säj hvem dig sände
Just til min Faders säng.
Du första gnistan til mit lif uptände;
Ach jag arma dräng!
Blott för din låga
Bär jag min plåga,
Vandrar trött min stig.
Du låg och skalka;
När du dig svalka,
Brann min blod i dig.
Du bordt haft lås och bom
För din Jungfrudom.
Flauto. - - - För din Jungfrudom.

* * *

Tvi den Paulunen, tvi ock det verke
Man til din Brudsäng tog!
Tvi dina Ögon och dit Jungfru-märke,
Som min Far bedrog!
Tvi ock den stunden
Då du blef bunden

Och din tro förskref!
Tvi dina fötter
Då du blef trötter
Och i sängen klef!
Ell' kanske på et bord
At min bild blef gjord.
Flauto. - - - At min bild blef gjord.

* * *

Et troget hjerta platt jag föraktar;
Tvi både Far och Mor!
Här ligger jag i rännsten och betraktar
Mina gamla skor.
Tvi tocka hasor!
Rocken i trasor!
Skjortan svart som sot!
Si på Halsduken,
Lamskins-Peruken,
Och min sneda fot.
Det kliar på min kropp;
Kom och hjelp mig opp.
Flauto. - - - Kom och hjelp mig opp.

* * *

Känn mina händer magra och kalla
Darra vid larm och dån;
Se dem af vanmagt vid min sida falla,
Liksom visna strån.

Ögon och kinder,
Alt sammanbinder
Dubbel skröplighet.
Himmel! min tunga
Orkar ej sjunga
Om den frögd jag vet;
Om kärleks ro och qval,
Och en full Pocal.
Flauto. - - - Och en full Pocal.

* * *

Läska min tunga, ach! Söta safter
Spriden i kärlen ljud.
Jag är en hedning, hjerta, munn och krafter
Dyrka Vinets Gud.
Fattig, försupen,
I denna strupen,
Fins min rikedom.
I alla öden,
I bleka döden
Läskar jag min gom,
Och i min sista stund
Glaset för til mund.
Flauto. - - - Glaset för til mund.

* * *

Men krogdörn öpnas, Luckorna skrufvas;
Ingen i staden klädd.
Stjernan af Morgon-rodnan liksom kufvas
Ned i molnens bädd;

Solstrålar strimma,
Kyrktornen glimma,
Luften blir så ljum.
Hvar är nu kappan?
Här ser jag trappan
Ned til Bacchi rum.
Gif mig en sup, min själ
Törstar snart ihjäl.
Flauto. - - - Törstar snart ihjäl.

* * *

Nå så gutår, jag vil mig omgjorda,
Ragla til bord och stop.
Nu ska de styfva leder blifva smorda,
Smorda all ihop.
Hurra Courage!
Lustigt Bagage!
Friskt i flaskan, hej!
Nu är jag modig,
Tapper och frodig,
Och jag fruktar ej.
Ännu en sup ell' par.
Tack min mor och far.
Flauto. - - - Tack min mor och far.

* * *

Tack för hvart sänglag, Skål för hvar trogen,
Som gjort vid Brudstoln sväng;
Tack du som virket högg och drog ur skogen
Til min födslo-säng;

Tack för din låga,
För din förmåga,
Du min gamla Far;
Kunde vi råkas,
Skulle vi språkas,
Supa några dar;
Min bror du blifva skull,
Och som jag så full.
Flauto. - - - Och som jag så full.

N:o 24.

FREDMANS EPISTEL

Til kära Mor på Bruna Dörren.

Kära Syster!
Mig nu lyster
Med dig tala förr'n jag dör. :|:
Dubbelt Öl ger godt humeur;
Enkelt Öl jag aldrig smakar;
Bränvins ångst mit hjerta skakar,
Och jag står vid grafvens brädd
Som en Bacchi hjelte klädd,
Men föragtad och försmädd,
För min egen skugga rädd.
Kära Syster!
Mig nu lyster
At få taga mig en sup;
Sen gå i mit mörka djup.
Uret pickar,
Charon skickar
Slup.
Tag mig den och den,
Kära mor, jag hickar;
Bacchi safter fröjda mig än.

* * *

Usla tider!
Hvad det lider,

Bara Cursen nederslås, :||:
Bättre köp på bränvin fås;
Men då lefver jag ej mera,
Andra Hjeltar då hofvera.
Kan ni tro, då, kära Mor!
Jag skull' få en sup så stor,
Jag skull' supa om ni tror,
Liksom Runius, Lucidor.
Usla tider!
Hvad det lider,
Mit Benrangel faller ner,
Men min munn åt glaset ler.
Supar flera!
Ge mig mera,
Mer.
Bacchus, ingen ann,
Skal mig balsamera
Som en stor namnkunniger man.

* * *

Systrar hören!
När J rören
Uppå krogen glas och stop, :||:
Drick min skål då allihop,
Sjung om kärlek, vin och lycka,
Om de qval en törstig trycka,
Och om hur en rusig man
Paradiset vinna kan,

Om den eld i blodet rann,
När han första drufvan fann.
Systrar hören!
Bruna dören
Stäng för all ting väl igen;
Låt min hamn få bulta sen.
Inte droppen
Hålt, låt opp'en.
Men!
Jag måst gå; farväl
Båd med själ och kroppen.
Hit en sup, jag törstar ihjäl.

N:o 25.

FREDMANS EPISTEL

Som är et försök til en Pastoral i Bacchanalisk smak, skrifven vid Ulla Winblads öfverfart til Djurgården.

Blåsen nu alla,
Hör böljorna svalla,
Åskan går.
Venus vil befalla,
Där Neptun rår.
Simmen Tritoner,
Och sjungen milljoner
Fröjas lof;
Svaren Postiljoner
I Neptuns hof. - - - Corno.
Se Venus i sin pragt,
Kring hänne hålla vakt
Änglar, Delphiner, Zephirer och Paphos hela magt;
Vattu-Nympher plaska kring
I ring. - - - Corno.

* * *

Foglarna titta,
Och fiskarna spritta
Ur sitt rum;
Gastarna de sitta
På hafvets skum;

Vädrena susa,
Sig böljorna krusa,
Bugna ner;
Skyarna bli ljusa,
Och Solen ler. - - - Corno.
Venus på fältet är,
Snäckan som hänne bär,
Sirad med Vimplar och Blomster, den gula vassen skär;
En Triton med Solhatt stor
Nu ror. - - - Corno.

* * *

Dån hörs från logen,
Och säden fullmogen
Blixtrar nu;
Göken gal i skogen
Så matt Kuku;
Kråka och Vipa
Nu näbbarna slipa,
Flyga snällt;
Pan han tar sin pipa,
Och blåser gällt. - - - Corno.
Hjortarna stångas, slåss;
Älgarna fly som bloss;
Glimmande, Simmande, Venus hon lemnar sin Caross,

Går in i Palemons Tjäll
I quäll. - - - Corno.

* * *

Venus du täcka,
Fritt lemna din snäcka
Vid vår strand;
Lustan sku vi väcka
Med glas i hand.
Ach! mina Vänner,
Hvar en af Er känner
Mina drag;
Blåsen goda männer,
Valdthornen tag. - - - Corno.
Du *Ulla Winblad* kåt,
Gunga i Roddar-båt.
Du är vår Venus, Mamseller, Gesäller gör din ståt;
Stig i land på Paphos ö,
Min mö. - - - Corno.

* * *

Om denna Parken,
Rår Kärleks Monarken
Och en Kung;
Djurgåln heter marken;
Stöt Valdthorn, sjung!
Sjung til exempel
Om Fröjas små Tempel

Som här stå,
Med uråldrig stämpel
Och Måssa på. - - - Corno.
Sjung här om Jungfru-mord,
Om hur en Brud blir gjord,
Hur under Valdthorn hon kämpar och spritter
på et bord.
Ulla Winblad, ingen skymf,
Min Nymph. - - - Corno.

* * *

Nig nu och buga,
Träd in i min stuga,
Dansa om.
Fröjas barn ä sluga;
Kom *Ulla,* kom.
Hör du ej suset?
Si Värden i huset
Fader Berg;
Valdthornet och kruset
Ge Gubben färg. - - - Corno.
Djurgårds Herdinna snäll!
Här är Palemons Tjäll;
Här ser du herdar, som ragla båd morgon, mid-
dag, qväll,
Herdar utan lamb och får.
Gutår! - - - Corno.

* * *

Blås Musikanter
För *Ulla* galanter
Och förnäm.
Skira Engageanter,
Och Diadem!
Putsa Chignonen,
Och sväng Roberonden
Vid och stor.
Blåsen i Portgången
Et ståtligt Chor. - - - Corno.
Dyrka Cupidos namn;
Öpna din varma famn;
Pusta och flåsa och flämta och blekna som en hamn.
Hjertat klappar, Pulsen går,
Han slår. - - - Corno.

* * *

Sjungom nu alla!
Låt kärlek befalla
Våra lif;
Låt oss Spelmän kalla
Til tidsfördrif;
Svalkom vår tunga,
Och låtom oss sjunga
Glädje-sång;
Dansa gamla, unga
Nu på en gång. - - - Corno.

Nympher och friskt Calas,
Vällust i blod och glas,
Sömniga ögon, friskt hjerta, Fioler, Sång och Bas
Hvar Epistel innebär
Och lär. - - - Corno.

N:o 26.

FREDMANS EPISTEL

Rörande Mutter Berg, och angående Lotta i Kolmätargränden, och hvad som passerat.

Hvar står Fiolen? säj min Son.
Mutter gutår! där står han i vrån;
Skal jag dra til?
Gör som du vil;
Sätt dig, vänd up och ned på Sån. - - V:cllo.
Hör Basfiolens klang och dån. - - - V:cllo.
Movitz, nå kära börja; - - - - V:cllo.
Gråt ej, hvi ska du sörja?
Karl är karl, skal du vara så rädd om ditt skinn?
Låt mig se huru djupt hirtschfängarn tog in.
Mutter, i hufvud jag fått fyra hugg,
Et uti armen. Gutår nu i mjugg!
Mutter gutår!
Två hugg i mit lår,
Blott för mit tal.
Fan til Corpral!
Han ville jag skull' spela; jag svara hut!
Därmed så högg han mig - - på min trut. V:cllo.

* * *

När skedde det? var karln besatt?
Mutter gutår! det skedde i natt.

Jag grep en drill,
Vips slog han till
Slog af peruken och min hatt, - - - V:cllo.
Och dansa golfvet kring med skratt. - - V:cllo.
Därpå så i minuten, - - V:cllo.
Fick jag et slag på truten;
Och den besten var kär uti dottren som jag;
Och jag ropte på *Lotta,* hirtschfängarn tag.
Krögarn i skjortan han kom också ut;
Vips gaf han krögarn et slag på sin trut;
Krögarn han svor,
Och ropte på Mor;
Mor är bastant,
Hon gaf galant
Krögarn en örfil, och Corpralen han log,
Och man och hustru jag - - - så bedrog. V:cllo.

* * *

Tyst, Mutter tyst! jag var ej känd;
Aldrig jag spelt i Kolmätar-gränd.
Satans alarm!
Mit lår och min arm!
Lårbenet, bröst och höft och länd! - - V:cllo.
Nu har jag skrufvat strängen spänd, - - V:cllo.
Si nu hur knogen springer. - - - V:cllo.
Mutter, mit sjuka finger!
Aj! se skinntutan damp där in i Basfioln.
Aj! se plåstret där ligger det under stoln;

Stråken afbruten och taglet är alt;
Lotta är borta och bränvinet kallt.
Mutter gutår!
Mit bröst har et sår;
Den mig det gaf,
Öpnar min graf.
Kolmätars *Lotta* hon är ordsak til alt.
Mutter i går gick hon, - - med en Palt. V:cllo.

N:o 27.

FREDMANS EPISTEL,

Som är dess sista tankar.

Gubben är gammal, urverket dras,
Visaren visar, timman ilar.
Döden sitt timglas har stält vid mit glas,
Kring buteljen strött sina pilar.
Törstig jag skådar min Stjerna och Sol.
Vandringsman hör nu min Basfiol.
V:cllo. - - *Movitz,* din tjenare hvilar.

* * *

Klaraste sköte, ljufliga barm!
Sorgligt de blommors lif föröddes,
Som gaf min far, til min sveda och harm,
Vällust i den säng där jag föddes.
Men båda sofva. Gutår i förtret!
Sjung *Movitz,* sjung om hur ögat gret
V:cllo. - - Vid de Cypresser som ströddes.

* * *

Raglande skugga, brusiger min,
Skapad at Bacchus gå til handa;
Bläddriger tunga af bränvin och vin.
Känn der far min, känn där hans anda.
Fröja och Bacchus gaf kring den et sken.
Movitz lät bland mina fäders ben
V:cllo. - - Detta mit stoft få sig blanda.

N:o 28.

FREDMANS EPISTEL

Om et anstäldt försåt emot Ulla Winblad.

I går såg jag ditt barn, min Fröja,
I Yxsmeds gränd,
Klädd i en svart garnerad tröja,
Så snörd och spänd;
En kullrig vidd af många stubbar,
Bjäfs och granlåt och flärd.
Men i dess fjät såg jag två gubbar
Med långa svärd.

* * *

Hon vände sig, och floret fläkta,
Tyst af och an;
Dess ögons glans, så dyr och ägta
Bland tårar brann.
Et qvinligt öga fullt med tårar
Och en darrande röst,
Säg mig hvad mer til ömhet sårar
Et manligt bröst?

* * *

Från topp til tå min Nymph jag granskar;
Bedröflig syn!
Hopknäpta sträcks två klippings-handskar
Med bön til skyn;

Dess kjortlar rycks och uret stannar,
Perpendikeln sprang af;
Och Nymphen sjelf den krans förbannar
Som Fröja gaf.

* * *

Du stränga magt som kärlek dödar
Med raseri!
Märk, *Ullas* lilla fot sig mödar,
Och hon blir fri.
Kring templet hännes ögon hvälfva,
Där hon Themis nyss rönt,
Fast Politiens drottar sjelfva
Dess hjessa krönt.

* * *

Så skynda dig at Fröja lyda;
Glöm afunds hand;
Låt nöjets bloss din himmel pryda,
I Paphos land.
Gå, tänd och dela än en lusta
Som naturen ger lif;
Gråt intet mer, håll upp at pusta,
Och lycklig blif.

N:o 29.

FREDMANS EPISTEL

Til de förnäma.

Movitz tag dina pinnar,
På Templets höga tinnar.
Klang, Pinn' i vädret,
Plang, pinn' på lädret,
Klang, plang, klang, plang.
Pukorna ställ til vänster;
Opp dörrar och fenster.
Klang, Fröjas minne,
Plang, fäll din pinne,
Klang, plang, klang, plang.
Nymphen solfjädren fingrar och fläktar sin barm.
Timp. - - - Trumla stolt alarm.
Timp. - - - Lyfta opp din arm,
Och skåda de sköna i silke och flor.
Stolt! herrarna spassera i salen, min bror,
Stolta med hvita strumpor och knarkande skor;
Snusa, le, - - - Timp.
Pudrade; - - - Timp.
Handen uti barmen,
Hatten under armen
Af fin Castor. :||:

* * *

Fröknarna le och läspa;
De frysa och de jäspa.
Klang, stäm och ramla,
Plang, slå och skramla,
Klang, plang, klang, plang.
Ers nåd på alla säten,
Och främmande läten.
Klang, sväng med pinnen
Plang, på pukskinnen,
Klang, plang, klang, plang.
Comment se trouve ma belle? Oui fort bien ma Soeur.
Timp. - - - Pukarn hvirflar gör.
Timp. - - - *Movitz* har gehör.
Ta hit Mandelmassa, klenäten och smör.
Grefven med guld på råcken och blixtrande hatt
Hoppar nu främst i Polskan och gör Nymphen spratt.
Så charmant - - - Timp.
Och galant - - - Timp.
Gör han en herdinna
Til en sort grefvinna
Uppå en natt. :||:

* * *

Kors hvad för Caprioler,
Och gnäll utaf Fioler!
Klang af Bassister,
Plang, Capellister,

Klang, plang, klang, plang.
Flöjterna ljufligt susa,
Och Nymphren förtjusa.
Klang, pukan låter,
Plang, Nymphen gråter,
Klang, plang, klang, plang.
Hvarföre gråter Nymphen? Jo ängslig hon ser
Timp. - - - Nu sin Cavaljer
Timp. - - - Hur han faller ner
Och Fröken där ute i farstun tilber.
Smäcken föll ner i trappan, Bouqueten försvann,
Kjorteln blef sönderrifven, Halsbandet tog fan;
Fröken skrek. - - - Timp.
Ack hvad svek! - - - Timp.
Ingen tro och heder,
Bäst man En tilbeder
Kränkes en ann'. :||:

N:o 30.

FREDMANS EPISTEL

Til Fader Movitz, under dess sjukdom, Lungsoten. Elegie.

Drick ur ditt glas, se Döden på dig väntar,
Slipar sitt svärd, och vid din tröskel står.
Blif ej förskräckt, han blott på grafdörn gläntar,
Slår den igen, kanske än på et år.
Movitz, din Lungsot den drar dig i grafven.
V:cllo. - - - Knäpp nu Octaven;
Stäm dina strängar, sjung om lifvets Vår. :||:

* * *

Guldguler hy, matt blomstrande små kinder,
Nedkramadt bröst och platta skulderblad.
Låt se din hand, hvar ådra blå och trinder
Ligger så säld och fuktig som i bad;
Handen är svettig och ådrorna stela.
V:cllo. - - - Knäpp nu och spela;
Töm ur din flaska, sjung och drick, var glad. :||:

* * *

Himmel! du dör, din hosta mig förskräcker;
Tomhet och klang, inälfvorna ge ljud;
Tungan är hvit, det rädda hjertat kläcker;
Mjuk som en svamp är sena, märg och hud.

Andas. — Fy tusand! hvad dunst ur din aska.
V:cllo. - - - Län mig din flaska.
Movitz, Gutår! Skål! Sjung om vinets Gud. :||:

* * *

Utur hans kärl din död i droppar flutit
Helt oförmärkt med löje, sång och ro.
Ja detta glas bedröfligt inneslutit
Glödande maskar, vil du *Movitz* tro.
Alt är förtärdt, dina ögon de rinna,
V:cllo. - - - Tarmarna brinna.
Orkar du ropa än gutår? — Jo jo. :||:

* * *

Nå så gutår! dig Bacchus afsked bjuder,
Från Fröjas tron du sista vinken får.
Ömt til dess lof det lilla blodet sjuder,
Som nu med våld ur dina ådror går.
Sjung, läs och glöm, tänk, begråt och begrunda.
V:cllo. - - - Skull' du åstunda
Ännu en fälsup? Vill du dö? — Nej, Gutår! :||:

N:o 31.

FREDMANS EPISTEL,

Öfver Movitz, då han blef uppiskad på gatan, för det Qvinten sprang på Basfiolen, en sommar Afton 1769.

Ob solum punctum caruit Robertus asello.

Se *Movitz,* hvi står du och gråter
Så blodig och svullen och stinn?
Dörrn up, nå välkommen nu åter!
Si här har du farstun, stig in.
Än lefva ju dina patroner;
Förglöm den förtret du har rönt.
Pong pongtuli pongtuli. Skönt
Du slår dina toner.

* * *

Gutår på en halfpart min broder;
Se här tag en sup, räck ut hand.
Vårt bränvin med guld och klenoder
Förgyller båd' tunga och tand.
Men har du ej feber? — Hvad mera? —
Då är en sup finkel ej sundt! —
Pong pongtuli pongtuli. Strunt!
Er lagom moquera.

* * *

Är ögat utslagit? — Åh inte?
Låt plåstret få sitta, din hund. —

Mins du hur jag sist dig påminte
Om slagsmålet på gröna Lund? —
Förstör nu den varma kristallen;
Ge supen, ge hit, eller slåss. —
Pong pongtuli pongtuli. Tross!
Jag slår dig i skallen.

* * *

Det plägar ens oro ju lätta
At öpna sitt hjerta en vän;
Sätt på dig peruken, berätta
Hvarför' du blef sparkad i änd'.
Kund' du dig då intet försvara,
Men fumla och slogs som en so? —
Pong pongtuli pongtuli. Jo
Det skall jag förklara.

* * *

Den tjugu och åttonde Juli'
I år, om jag mins, eller hur'?
Den dagen var klart, stundom muli'
Med regn ur en blixtrande skur.
Det var, om jag drar mig til sinnes,
Den tjugu och femte, — Nå säj. —
Pong pongtuli pongtuli. Nej!
Nej, ve den som minnes.

* * *

Likgodt, om en afton jag råka
En Nymph med et hängande flor;
Jag börja med hänne at språka,
Fick veta precist hvar hon bor;
Gränd heter — tyst lät mig fundera —
Precist Jöran Helsinges gränd;
Pong pongtuli pongtuli. Känd,
Jag säger ej mera.

* * *

Jag bar just Fiolen på ryggen,
Gick efter och halta och skalf;
Med floret i ögat för myggen
Min skönhet slank in i et hvalf.
Men just i det samma hon stanna,
Vips kom där en långbent Drabant;
Pong pongtuli pongtuli. Sant!
Han svor och förbanna.

* * *

Han ropte, släpp Nymphen; jag släpte,
Och lustigt en örfil fick jag.
Din hund, knäpp på strängen; jag knäpte;
Da Capo, på truten et slag.
Imedlertid stod han och spjärna
Med handen i kjortel och barm,
Pong pongtuli pongtuli. Harm
I hufvud och hjärna!

* * *

Alt måste jag spela och brumma,
Och gå med Fiolen patrull;
Men hur jag på strängarna tumma,
Sprang qvinten och jag föll omkull.
Fan fari den blågula draken!
Ge mig nu en sup eller två.
Pong pongtuli pongtuli. Nå,
Nu känner du saken.

* * *

Min skönhet han straxt sig tilegna,
Birfilare kalla han mig;
Och örfilar hagla och regna
Och smattra som kulor i krig.
Revange! — Han ropte, Canalje!
Där har du för qvinten som sprang,
Pong pongtuli pongtuli. Klang.
Tvi sådan Batalje!

N:o 32.

FREDMANS EPISTEL

Til Fader Movitz, hvarutinnan han liknar honom vid et Skepp.

Kors! utan glas, du ser ut, din Canalje,
Som et rankigt skepp på böljan utan flagg, Fin.
Utan compass, och i brusande svalje,
Strandadt, plundradt, fullt af fattigdom och agg.
Stråken, lät se, är masten skeppet förer,
Skjortan blir seglet, Vimplen nattkappan är,
Klippor och skär
Ä krogar här och där. D. C.

* * *

Lik en Schebek som i vågen arbetar,
Drifves af och an, men stundom gör en lof, Fin.
Och som i tusende vinklar upletar
Ny förfriskning, kärl och tunnor, kap och rof.
Jag är Neptun, som våg och seglen rörer,
Och denna Liljans krog är hamnen jag tror,
Och krögar-mor
Hon är hvalfisken, Bror. D. C.

* * *

Lustigt plaisir, jag bara med dig skämtar.
Här har du dit glas, lägg ut, nu vinden blås. Fin.

Sök opp din graf, snart grifte-klockan klämtar,
Och din gamla Bränvins-skuta hon förgås.
Bacchus ditt skepp som Reddare tilhörer,
Änglarna berga själen uti en slup,
Sjunk i ditt djup;
Tag til valet en Sup. D. C.

N:o 33.

FREDMANS EPISTEL,

1:o Om Fader Movitz's öfverfart til Djurgården, och 2:do om den dygdiga Susanna.

Was ist das? Ge rum vid Roddar-trappan. Undan Birfilare, Skoputsare, Tullsnokar och Matroser! — Hurra! Lägg til stjerten på ölkannan. — Trumf i bordet! — Tig Käring. — Svafvelstickor här, sex knippor för en hvitten. — Trumf i bordet! Åtta styfver håller jag. — Courage du gamla Granadör! — Vänd opp och ner på bolsfoten. Kullerbytta med Madamen i skjulet, Citronerna på duken, och Spinnråcken på taket, och Holländaren på Kistan. — Ur vägen Kolgubbar, Tvätterskor och Mjölk-Käringar. — Gör inte af med Nylänningen med sudna kringlorna om halsen. — Gutår! sup mig til. — Släpp fram *Movitz* med Basfiolen. Mak åt er Sillpackare, Bagarpojkar, Nyrenbergare, Skräddare och Fogelfängare. Stig undan Herr Upsyningsman eller Nersyningsman eller hvad du är för en Brohuggare. — Hjelp opp blinda Gubben med Liran. — Skuffas lagom. — Slå'n på truten. — Släpp fram den där gullsmidda herren med björnarna som dansa Pålska. Si tocken Amfojö,

Susanna, med en Markatta på axeln och en Säckpipa i munn. — Trumla Trumslagare, Harlekin dansar och slår benet i vädret. — Friskt opp gossar, bottnen ur tunnan! — Trumf i bordet! — Ta fast tjufven. — Grefvens Lakej sätter åtta styfver i potten; Åtta styfver för Jungfrun; Två styfver för Husaren. — Trumf i Klöfver. — Där kommer *Movitz.* — Åtta och åtta gör mej Sexton, Fyra til så har jag Sjutton. — Mera Klöfver. — Sex och Sex är Tolf. — Åt du opp Hjerter Fru? — Ja du har vunnit. — Kors så du ser ut *Movitz!* — Nog känner jag igen Peruken; han har lånt Skoflickarens Peruk som bor midt emot Wismar i Kolmätar-gränd. — Lustigt! Basfiolen på ryggen, Tulpan på hatten. Valdthornet under armen, och Buteljen i fickan. — Stig i båten. — Hvad säjer den där gullsmidda Äppeltysken med Markattan på axeln? — *Le diable! il porte son Violon, oui, par dessus l'épaule comme le Suisse porte la hallebarde.* — Nu tar han til Valdthornet. — Prutt, prutt, prutt, prutt. — *Ach tu tummer taifel! Er ferschteht sich auf der musik vie ein Kuh auf den mittag. Movitz, bruder, willstu was Kirschen haben?* — Stig i båten *Susanna.* Akta Köttkorgen. — Hoppa ner lilla Syster med Klippings-handskarna och Fisk-kassen. Hvar har hon varit? — Borta och manglat. — Håll ut, håll ut,

håll ut! Hvart bär det? — Åt Varfvet. — *Le diable! oh que non.* — Dit justement hvor jeg peger, hvor then lille mensch, then soldat med gule pexerne sitter i packen und beschteller. — *Non, non, non, non, Ce n'est pas là.* — Richtich; Nå Djurgåln. — *Oui Djurgål, oui Djurgål, oui par djefla besitta!* — Mäster Nilses. — Gantz richtich. — Huta åt Krögarn på bryggan. Där står han och skäller på Musikanten. — *Ah! il a peur d'être battu. Fripon!* — Canalje! Hundsfott! Canalje! — Mäster Nilses? — *Oui, que le diable t'emporte!* — Hur hänger det ihop? — *Excusiren sie mich; das ist alles lapperey; er sagt nur der kläger dass er oftmahls seine bezahlung gefordert und dass es der andere nicht geachtet hat, sondern ihm allezeit mit schmähworten begegnet ist.* — Hurra! Stöt i Valdthornet. *Susanna* sjunger, vädrena spela och böljorna gunga. Skjut ut.

Corno. - - Stolta Stad!
Corno. - - Jag nu glad
Förglömmer ditt prål,
Ditt buller, larm och skrål,
Dina Slott och Torn.
Movitz blås i ditt horn. - - - Corno.
Böljan slår, - - - Corno.
Båten går, - - - Corno.

Bland Jakter och Skutor Spanjefararn står
Segelstinn, - - - Corno.
Går snart in - - - Corno.
I Cadix och Dublin. - - - Corno.

* * *

Nalle, vill du ha nötter? — Gå inte så nära Björnarna. — Stilla! Nymphen sjunger och Zephiren följer hännes stämma.

* * *

Corno. - - Klang och skott!
Corno. - - Kungens Slott
Mot skyarna höjs,
Och ögat ömt förnöjs.
I en åldriger dal
Syns en Arsenal. - - - Corno.
På en mur - - - Corno.
Syns en Kur - - - Corno.
Med Gluggar och Flaggor, Mordgevär och Lur;
Från dess vall - - - Corno.
Dån och Knall; - - - Corno.
Från bergen återskall. - - Corno.

* * *

Vågorna glänsa och glittra, de svalkande ilningarna förnöja. — Kostar det på, *Movitz?* — Gutår! — Men se vid stranden snedt öfver. Se hvad blågula och gröna bilder som timra i skuggan af den up och nedvända

mörkbruna kölen. Hamrarna knacka så tätt. Märker du åt höger en Grekisk Tempelbyggnad på en högd? och nedanför i vattubrynet, — se hvad för en skog af gungande master med fladdrande vimplar. — Solen baddar, Klockorna ringa, Trummorna dundra, Fanorna fläkta, Pikarna glimma, Klockspelarn drillar och klämtar. — Korken ur buteljen. — *Movitz* kastar hatten och peruken i böljorna, och dricker hela Verldens skål. — Klang i hornen! Hvila på årorna. Sjung *Susanna.*

* * *

Corno. - - Hvad jag ser!
Corno. - - *Ulla* ler.
Solhatten i hand
Med rosenröda band,
Bröst-bouquet, gröna blan,
Nopkins-kjol, Falbolan. - - Corno.
Skön och känd, - - - Corno.
Snörd och spänd - - - Corno.
Hon hoppar ur båten med en kullrig länd.
Kära du, - - - Corno.
Jag ref nu - - - Corno.
Mitt förklä midt i tu. - - Corno.

* * *

Corno. - - Raillerie!
Corno. - - Låt nu bli;

Jag skulle bara gå
Til Slagtarhuset. — Nå!
Men nu sitter jag här;
Det i hjertat mig skär. - - Corno.
Innan kort - - - Corno.
Vår Transport - - - Corno.
Är framme. — Sitt stilla, tag min ros ej bort.
För Mossiö - - - Corno.
Skal jag mö - - - Corno.
I dessa böljor dö. - - Corno.

N:o 34.

FREDMANS EPISTEL

Til Movitz, när elden var lös i hans Qvarter uti Kolmätar-gränden.

Ach hvad för en usel koja!
Spräckta rutor, brutna lås!
Tuppen gal en sträf hoboja;
Trumman hörs i gränden slås.
Wer da! Wer da! Larm på gatan.
Jeppe blås i tornet, blås.
    Som en gås
    Kacklar den Satan.
Klockan klämtar, vatten fås.

* * *

Niclas torn som röda gulle'
Blänker i den mörka natt;
I en hövålm på en skulle
Slås två kärngar om en skatt;
Ur en sönderslagen ruta
Tittar fram en gulbrun katt;
    Straxt besatt
    Hundarna tjuta;
Larm och buller, gråt och skratt.

* * *

Pumpen gnäller, skorsten sprakar,
Hästen gnäggar vid sin töm,
Jorden gungar, sprutan brakar,
Böljan susar i Norrström.
Manskap sväng i divisioner,
Skylra, marsch och flaskan töm,
        Stjäl och göm,
        Marsch i plutoner,
Stör de skönas midnatts dröm.

* * *

Skådom nu Kolmätar gränden,
Smal och smutsig, full med grus;
Rådstu-taket syns vid änden,
Sen blott krog och Jungfruhus;
Ur et bugnadt fönster-galler
Syns en nymph med skinn karpus;
        Straxt burdus
        Slagsmål och squaller,
Nakna hjessar, toma krus.

* * *

Mot en vägg med skalmar tryckta
Står en kärra full med drank;
I en sönderslagen lykta
Ryker en utbrunnen dank,
Och i rännsten på sitt öra
Hvilar en gesäll så pank.

Kors hvad stank!
Hvad ska' vi göra?
Vräk den saten mot et plank.

* * *

Kors! bland dessa Sodoms murar
Är det svårt at hitta rätt;
Mörka hvalf och heta skurar
Brylla ögat på alt sätt.
Här bor *Movitz,* kors hvad buller!
Brand-Signal och Bajonett,
Menuett,
Tjufvar, patruller,
Jungfru-röster, clarinett!

* * *

Där hans port, där skylten hänger.
Skål, min bror, af hjertans grund.
Löjet sig så mildt framtränger
Ur en gul och bleknad mund;
Gubben *Movitz* ler och nickar,
Men från Charons mörka sund
Dödens blund
I dina blickar
Bådar snart din sista stund.

* * *

Skratta, *Movitz,* blif ej sjuker;
Märk, bland pikar och gevär,

Themis mantlar och peruker
Syns i rännsten här och där;
Guld-galon i röda flamman
Bjuder lydnad och besvär.
Drick, förtär,
Klingom tilsamman,
En bit tuggbuss åt dig skär.

* * *

Vräk på nacken Basfiolen;
Eld i skrufven röd och varm;
Tag den stora Läderstolen;
Akta dyna, fot och karm;
Flöjten, Lyran och Bassongen,
Häng dem framman för din barm.
Lustigt larm!
Glöm ej Hoftången;
Stick Valdthornet på din arm.

* * *

En Aeneas lik vid Troja
Movitz utur porten går;
Clarinett, Fiol, Hoboja,
Alt i ljusan låga står;
Elden fladdrar i peruken,
Sprutan han i nacken får;
Slangen slår
Movitz på buken;
Vatten sköljer ben och lår.

* * *

Jordens Gudar, all er lycka,
Är et stoft, et glitter-grus;
Fattigdomen vid sin krycka,
Lemnar lätt sitt trånga hus;
Movitz går til nästa krogen,
Borgar där förnöjd et krus,
    Tar et rus,
    Tapper och trogen,
Somnar vid et sex-örs ljus.

N:o 35.

FREDMANS EPISTEL

Angående sin Sköna och hännes obeständighet.

Bröderna fara väl vilse ibland
Om glasen men intet om krogen;
Alla de hitta til drufvornas land.
Drick bröder, drick litet grand.
Hör hur de stulta och skrapa i sand,
Famla på dörrar och bulta med knogen,
Ragla och tumla med stopet i hand,
Och blöda om tunga och tand.
Fader *Movitz*, slå i, slå i!
Min flicka har glömt mig, jag dör trogen;
Natt och dag jämt i fylleri,
Skal all min sorg gå förbi.

* * *

Bröderna gräla om brickor och kast,
Vid Ölbägarn jämt demonstrera;
Somliga dricka et qvarter i hast,
Och draga klingorna hvasst;
Tärningar trilla, och brickan står fast;
Gubbarna slamra och stolt discurera
Än om et kyrktorn och än om en qvast;
Men Kyparn han svär som en gast.

Hå ja ja ja, det är så, ja!
Slå eld på min pipa, ge mig mera.
Flickans skål uti tankarna,
Fast hon har kostat mig bra.

* * *

Ja jag har gett hänne skänker och guld;
På barnhuset skaffa jag Barnet;
Barnet det dog; med Calas på dess mull
Jag söp Dödgräfvaren full.
Ofta ha Paltarna gått på patrull,
Jag har då friat det lid'liga skarnet,
Vågat för hänne båd' ryggbast och hull,
Och slagit de hjeltarna kull.
Men, min *Anna Greta!* men!
Nu är jag lik fogeln snärd i garnet,
Som vil ut til sin frihet igen,
Och har knapt döden til vän.

* * *

Slå i åt mig; kanske smärtan förgår
Af safternas ljufliga syra.
Tårarna rinna på näsan; Gutår!
Mitt hjerta bättre nu mår.
Knapt har jag lefvat i femtio år,
Dock kan jag tryggt för Er alla bedyra,
At sådant Finkel, som jag söp i går,
Är kostligt mot kärlekens sår.

Dryp en droppa eller twå,
Och häll den på hjertat, häll man fyra;
Svedan skal ta mig tusand förgå;
Tag blott en sup ofvanpå.

* * *

Aj! när jag tänker uppå hännes hy
Och ögonens brinnande lekar,
Hjertat af ängslan så tungt som et bly
Vill från buteljerna fly;
Bröstet det liknar en sväfvande sky;
Fröja mig lockar och Fröja mig nekar;
Händerna fängslas, mig ögonen bry.
Ach himmel! min sorg blir nu ny.
Men, min *Anna Greta!* nog,
Nog vet du nu väl på hvem jag pekar,
Fan i dej så du mig bedrog!
Slå kypare i. — Det är nog.

N:o 36.

FREDMANS EPISTEL,

Rörande Ulla Winblads flykt.

Vår *Ulla* låg i sängen och sof
Med handen under öra,
Och ingen mer än Krögarn fick lof,
På nyckelhålet röra.
Utan för på krogen, Bror!
Var det så tyst som om natten;
Intet öl fans, om du tror,
Nej knapt en droppa vatten.
Tyst på tå så nöjd och quick
Kring sängen gubben vandra,
Tog på täcket, log och gick,
Och hviska vid de andra.
Ulla snarka,
Frös och sparka,
Täcket öfver hufvud drog;
Kröp inunder
Med et dunder
Vände sig och log.

* * *

Regnbågen vid en glimmande skur
På fönster-rutan glittra;
I taket på sin pinne i bur

Ren Krögarns hämpling quittra;
Vid Zephirens ljufva fläkt
Fönsterna darra på haken;
Ulla blef ur sömnen väckt,
Men kunde knapt bli vaken.
Af och an hon kasta sig,
Och svängde kring med armen;
Gret i sömnen bitterlig,
Och klöste sig i barmen.
Än hon skratta,
Än hon fatta
I Sängstolpen och i stoln;
Tog fram skona,
Och på rona
Knäpte underkjoln.

* * *

För Spegeln *Ulla* stänkte sin barm,
Med vin och rosen-vatten;
Sen knöts et pärlband kring hännes arm,
Och flor kring schäfer-hatten.
Liksom när på Paphos ö
Kärleks-Gudinnan upvaknar,
Allting tycks i vällust dö,
Och sorgen blott man saknar;
Likså Krögarn mer och mer
Af ångst och vällust stamma,

Då vår *Ulla* satt sig ner
At sina lockar kamma.
Folk och näring
Och förtäring
Glömde Gubben i sitt qual,
Debitorer,
Creditorer,
Majshus och Fiscal.

* * *

Kring *Ullas* hjessa pudrad och grann
Nu flögo trenne Gracer;
Cytheren sjöng och kärleken brann
Bland lockar, flor och gazer;
En Zephir mot spegeln flög
Fram med en örslef och spada,
Och en ann sin vällukt smög
I lockar och pomada;
Med en tång en Cupidon
I spisen satt och flåsa,
Brydd' en ann' i vredgad ton,
Höll på et eldkol blåsa.
Lekar, löjen,
Qval och nöjen
Skifta prägtigt om hvarann;
Krögarn blunda,
Mer han grunda,
Mer hans hjerta brann.

* * *

En ängla hy, en leende mund,
Et blottadt bröst af våda,
Ach! himmel, ach! hvar tima och stund
Nytt paradis bebåda;
Men af all naturens pragt,
Hjertat til vällust och plåga,
Röjde mest sin ljufva magt
Två ögons vackra låga.
Såg hon upp, förtjustes alt,
Och blunda hon med öga,
Rördes blodet varmt och kallt,
Med suckar till det höga.
Maken tunga
Til at sjunga,
Och en röst så skär och klar,
Och så böjlig,
Fins omöjlig;
Det sad' Krögar-far.

* * *

Nej aldrig såg man Krögarn så fatt,
Så kär, en peine, och nyter;
Kring *Ullas* ben på stoln där hon satt,
Han strumpebandet knyter;
Drog på skon, och af och an
Smorde med borsten på lädret;
När hon jäspa, jäspa han
Med näsan högt i vädret,

Hännes hals en rutig duk,
Af brandgult silke höljde,
Och dess barm så hvit och mjuk
De yra lustar döljde;
　　Håret hängde
　　Och sig slängde
Uti mörka bucklor fritt;
　　Tröjan spänder
　　I små ränder
　　Skifta rödt och hvitt.

* * *

Vår *Ulla* tog sin ljusblå salopp,
Med Pontac öfverslagen,
Sprang in i krogen, fylde en kopp
Med fin likör för magen;
Sockerskorpan til sin sup
Såg man den sköna nu bryta;
Astrild brann i glasets djup,
Och Bacchus på dess yta.
Nu fick alt en ny natur,
Ny frihet, lust och lycka,
Från en rik med silfver-ur
Til Tiggarn vid sin krycka.
　　Ullas miner,
　　Öl och viner
Ge en Guda frögd. Gutår!

Slikt herberge
Ej i Sverge
Fås på många år.

* * *

Men himmel ach! hur bytes alt om!
Bäst *Ulla* ömsa stubbar,
I dörrn på tröskeln, gissa hvem kom,
Jo fyra halta gubbar:
En med värja sned och vind,
Och med en tågstump den andra,
Och den tredje som var blind,
Tog Nymphen bort och vandra.
Himmel ach! hvad larm och skrik!
Vår *Ullas* rop mig sårar;
Hvarje gäst satt blek som lik,
Och krögarn fälde tårar.
Qvar på bänken
Fram om skänken,
Där står *Ullas* Bränvins-glas,
Tomt och spruckit
Och utdruckit.
Så slöts vårt Calas.

* * *

Farväl min Nymph! Apollo mig skänkt
Din sköna bild at måla;
Nu går du bort, sen länge du blänkt,
Och fått min duk bestråla;

Men kring Fröjas fria fält
Sjunges ditt lof vid cymbaler,
Liksom Vestas lof så gällt
Sjungs af de små Vestaler.
Hölj dig med ditt hvita dok,
Spinn kammull på din slända;
Spinn och sjung och läs din bok;
Din Sol kan återvända.
Tiden lider,
Dagen skrider;
Tro at lätt från skrubb och ris
Astrilds vingar
Snart dig svingar
I sitt paradis.

N:o 37.

FREDMANS EPISTEL

Till Mollberg på post vid Kungs-Trägården.

Mollberg, stå stilla, stå stilla vid grind,
Stilla på din post, Fältväbeln befaller;
Stå som en docka rödblommig och trind
Inom Floras grönskande galler.
Prägtig med tofs din blanka karpus
Lyser i fronten bland bajonetter,
Stolt dina ben med hvita stöfletter
Trippa beständigt kring gångar och hus.

* * *

Bror min, din uppsyn förråder et blod,
Som med våld och mord ur hjertat upstiger,
Så at du verklig kan kallas för god
När du bara skyllrar och tiger.
Se hvar han vandrar med sitt gevär,
Lång och högbröstad, breder i truten,
Halsduken svart, stångpiskan upknuten,
Hårlocken pudrad, upvicklad och tvär.

* * *

Men inom gallret hvad blomstrande prål!
Sammanvridna hvalf, blompottor och stoder,
Bugningar, nigningar, löjen och skrål
Vid et sorl af sprutande floder.

Stolt här och där med dyrbara släp
Mötas och trängas Herdinnor, Grefvinnor;
Nedslagna Män, högmagade Quinnor
Sitta på säten bland krukor och skräp.

* * *

Se huru Flora hon öpnar et fält,
Som det lystna ögat rör och förtjusar.
Titta åt gallret, hur sad' du? jo snällt
Trägårdsmästarn gångarna krusar;
Innom en list af Buxbom och grönt
Ritade namn i hundra façoner,
Neglikor täckt bland röda Pioner
Sira hvar vinkel och lukta så skönt.

* * *

I perspectivet så långt som du ser,
Innom dessa murar, fönster och rutor,
Orpheus Flora sin dyrkan nu ger
Vid Cymbaler, Flöjter och Lutor.
Fordom förtjuste denna vår park
Grenzer, La Hay, Anzani, Camilla,
Och dessa trän så lugna och stilla,
Delat sin skugga åt landets Monark.

* * *

Se där på bänken med mandom och hull
Sätter sig en kämpe, Iris han klappar,
Rustad i stöflor med bälte af gull,

Och i rocken glimmande knappar.
Under en skuggrik och susande gren
Lutar en ann' sitt hufvud på armen;
Sömnig och varm med handen i barmen,
Ler han och pustar vanmägtig och klen.

* * *

Skyldra, se Löparn han trippar så snäll,
Med sitt blåa skärp och guldgula tröja,
Framför två Hingstar som stolt vid en smäll
Sina halsar gnäggande höja.
Bullrande hörs en gyldne Caross,
Där som en Kusk han kröker och väjer;
Bakpå en Turk bland fyra Lakejer
Gungar så frodig med sprakande bloss.

* * *

Åldrig i purpur med stjerna och band
Går en Landets Drott, strax *Mollberg* han spritter,
Ropar Gevär! tar Musköten i hand,
Skyldrar långsamt, torstig och bitter.
Stolt med en plume i glimmande drägt,
Nyter och spänd framstiger en annan,
Röd emot soln med hatten för pannan,
Blixtrar på fingret juvelen så täckt.

* * *

Himmel! hvad bugningar, höghet och damb
Klang, hvad silfversmidda tjocka Boråser!

Vindögda, torstiga, fromma som lamb,
Med en trut som idliga blåser;
Bergström, kutryggig, rödblå och tjock,
Med gula upslag fingrar bassongen;
Och bland en flock som sorlar på gången,
Hvälfvas af mässing två glimmande lock.

* * *

Gosse en gång om du stupar i fält,
Ser du Arsenalen, pryd dina anor;
Mars har oss båda vår svepning bestält
Inom slitna, blodiga fanor;
Där skal din sabel hänga vid min,
Rostad i blod och krökt i Cossacker;
Skjortan du bär, skal blodig och vacker
Tekna de kulor som träffat ditt skinn.

* * *

Mollberg, Gutår! hvad slog klockan kamrat?
I Jacobi torn står säjarn på åtta.
Fruktar du ej? nej Kungens Soldat
Fruktar aldrig bröstet at blotta.
Skyldra, marschera, stå division!
Skyldra, lös af, stå rätt, alla nio!
Rätta er, marche! hvad, slog hon nu? Tio;
Brandvakten ropar på Slagtarhus-bron.

N:o 38.

FREDMANS EPISTEL,

Rörande Mollbergs Paradering vid Corpral Bomans Graf.

Undan ur vägen, se hur' Profossen med plumager
Svänger guldyxan tils alt blir undanröjdt.
Tamb. - - - Se piparn stolt med små Mustascher
Trind och rödblommig tar fram sin mässings-flöjt.
Trumslagarn trumlar,
Mollberg framför går på tå,
Ryter och mumlar,
Och ropar, stå!

* * *

Se den där token så desperat han armen svänger,
Hvälfver en pinne och dunkar på et skinn;
Tamb. - - - Två tallrikar en annan slänger;
En i et Valdthorn han pruttar tjock och stinn;
En går och pinglar
Med en grytring mot et spjäll,
Samlar i ringlar
Et dödligt skräll.

* * *

Tjenare, *Mollberg!* Se hur han tätt och hjulbent klifver,
Gråtögd och blixtfull, och som en anka from;

Tamb. - - - Och efter trippa i full ifver
Lejon och *Lustig* och *Lax* och *Dunderbom.*
Skörtet han viker
Och uppå gehänget ser;
Hör hur han skriker:
Stå, rätta Er!

* * *

Nicka åt *Mollberg;* ser Mutter intet hur han nickar,
Lyfter på hatten, och grinar uppå skämt;
Tamb. - - - I takten han på klacken vickar.
Ett, tu, och ett, tu; håll takten, trampa jämt.
Se hur han sprätter
Med ny piskperuk och skor,
Hvita stöfletter
Och sorgeflor.

* * *

Se *Dalbergs Cajsa,* hvar hon i gluggen står och gråter,
Blödig och vindögd och med en svarter kjol.
Tamb. - - - Hör in i gränden harpan låter;
Krögarn han skrattar och spelar på fiol.
Liksom en nunna,
Bomans Enka prydd med dok,
Full mot en tunna
Står med sin bok.

* * *

Där går Processen; kamrater hvem är död i
gränden?
Jo Corpral *Boman,* som låg så vattusjuk.
Tamb. - - - Se *Christian Wingmark,* närmsta fränden,
Med hviter näsduk och svart rosett-peruk;
Han midt i lede
Går vid *Bergström,* så därnäst
Kyparen *Ede,*
Och så en Präst.

* * *

Där går Orgtramparn, och så Tornväktarn i
Cathrina,
Krögarn på Sodom och Krögarn på Kryp-in.
Tamb. - - - Rör spelet, låt trianglar hvina;
Trumslagarn hvirflar och dunkar på et skinn,
Tätt framför vakten
Lunkar Klockarn röd och full,
Bär efter takten
En skofvel mull.

* * *

Ja Corpral *Boman* han har nu kastat plit och
balja,
Nu är han döder. — Ach! är han död? Bevars!
Tamb. - - - Han sista gång Mustaschen talja
På Bruna Dörren i fjol den sista Mars.

Vi tyckas raska,
Men hvad är vårt lif? et bloss!
Boman din aska
Hedras af oss.

* * *

Rider Er djefvuln? Stå rätt i ledet, rätta felet;
Höger omvänder Er, skyldra med Musköt!
Tamb. - - - Musköt på axel! Rör på spelet!
Lägg an i vädret! Ge fyr! För fot, dit nöt!
Bomans mandater
Prisas uti Bacchi trakt.
Hurra kamrater!
Tack för god vakt.

N:o 39.

FREDMANS EPISTEL

Öfver Bergströmskans Porträt på Liljans krog, i Torshella.

Storm och böljor tystna ren,
Himla-hvalfvets matta sken
Mer och mer försvagas,
Ren det börjar dagas,
Molnen simma,
Qualm och dimma
Bådar solens bleka strimma.
Vädren spela fritt och täckt,
Fönstren ristas vid hvar fläkt,
Lönn och aspar susa,
Kärr och källor brusa,
Orren spelar,
Tömmar, selar,
Bonden åt sin fåle delar.
Ren i hvar spis,
Fladdrar och fräs
Spånor och ris,
Stickor och gräs,
Redan vällings-grytan kokar.
Ren med yfvig lugg,
Torparn uti mjugg,

Efter tobaks-elden snokar;
Och på ängen ren,
Lutad mot en sten,
Dalkarln i sin skyffel tar.

* * *

Krögarn stöfveln på sig drar,
Skurar bränvins pannan klar,
Ren i stopet fattar,
Står i dörrn och skrattar;
Pipan blossar,
Gubben trossar
Bygdens kämpar, barn och gossar.
Gumman på sin vagn vid grind
Håller handen under kind,
Af och an hon vickar,
Slumrar in och nickar;
Solen sticker,
Gumman qvicker,
Vaknar och ur stopet dricker.
Qvarnar och hjul
Börja sin fart;
Hör, från et skjul
Hörde du klart,
Första slaget uti smedjan;
Smeden smal och lång,
Med en glödgad tång,
Naken ända up til medjan,

Mellan eld och sand,
Med en pust i hand,
Sjunger nu sin morgonbön.

* * *

Luften spelar frisk och skön,
Minsta blomma, växt och frön,
Öpna sina knoppar,
Le åt daggens droppar,
Prägtigt randas,
Vällukt andas,
Med Zephirens fläktar blandas.
Skogen skymtar mörk och blå,
Berg och kullar prydda stå,
Med båd' Lamb och qvigor;
Bygdens barn och pigor
Gå och valla,
Le och tralla,
Sina hjordar sammankalla.
Lärkan i skyn
Fläktar så sval,
Tuppen i byn,
Flaksar och gal;
All naturen börjar vakna
Til ny glans och pral,
Nya göromål;

Och at ingen skönhet sakna,
Steg nu *Movitz* opp,
Tog sin färge-kopp,
Satt' sig vid sin tafla ner.

* * *

Nå, *Bergströmskan!* hvad jag ser!
Med Bindmössa, kors jag ber!
Bröst-bouquet i barmen,
Och en Mops på armen,
Girandoller,
Parasoller,
Ve den *Movitz,* tocken fjoller!
Nå, så dumt! jag dör af skratt;
Se den Son med Schäfer-hatt,
Prägtig som en annan,
Med en Musch i pannan.
Såg jag maken!
Isterhakan
Hänger på den gamla draken.
Bröstet så spändt,
Skjuter hon fram,
Och excellent
Liljans Madam,
Har du skildrat, Bror, på väfven.
Men säj mig reson,
Hvarför sitter hon

Med en fogel uti näfven?
Jo reson är den,
At des ägta vän,
Fader *Bergström* lefver än.

N:o 40.

FREDMANS EPISTEL

Angående Bröllopet hos Bensvarfvars.

Ge rum i Bröllops-gåln din hund!
Jag slår dig med geväret.
Kors hvad trängsel!
Ingen stängsel!
Släpp in en kund.
Stig in. — Tack för besväret.
Korsgeväret
Sätt för porten;
Slån i lorten,
Om han käftar mot.
Vakta port och fenster.
Ögonen til vänster!
Musköt för fot!
Aj i skorsten brinner sot!

*   *   *

Aj! skorsten kastar eld och mull.
Hvart geck nu *Movitz,* Gubbar?
Där vid grinden
Under linden
Sitter han full.
Hvad står du där och skubbar?

Hurtigt gubbar!
Ta'n i kragen,
Slå'n för magen
Så det säjer sqvätt.
Håll, din dumma satan,
Ordning håll på gatan.
Fäll Bajonett!
Stå då uti ledet rätt!

* * *

Allarm! är stora tunnsån fyld?
Så spruta friskt på planken.
Phænix sitter
Full med glitter
Ståtligt förgyld.
Mer vatten hit på skranken;
Hugg ner planken;
Klang i tornen;
Stöt i Hornen;
Spelman var på vakt;
Si nu kommer Bruden
Som hon vore buden,
Skyldra! gif akt!
Venus lik i dygd och pragt.

* * *

Gevär! och släpp Marschalken fram;
Han trippar så beskäftigt,

Discurerar
Och Raillerar
Wingmarks Madam.
Se, Chapeau-bas så häftigt
Och beskäftigt,
Grann och buden,
För han bruden
In i bröllops-saln.
Blåsen Musikanter
Polskor och Andanter.
Hvar är Corpraln?
Skyldra och töm ut Pocaln.

* * *

Hvem är som intet slipper in?
Åh det är brudens Moder.
Skyldra gossar;
Gumman trossar
Blott med sin min.
Mer vatten hit, Maroder,
Brudens Moder
Står vid trumman;
Släpp in gumman
Stilla manskap! Hau!
Christian Wingmark, vänta,
Ej på dörren glänta.
Hej Gevärau!
Si *Hans Casper* mit sein frau.

* * *

Släpp Svarfvarn in, hvad stoj och spring!
Hvad skrål af Barn och Pigor!
Gat-Mamseller
Och Gesäller
Stöfva ikring.
Hör liror, horn och gigor.
Barn och Pigor
Ta bort ordet.
Si vid bordet
Står Brudgummen där.
Hvad står du och trampar!
Tyst! Magistern stampar.
Lägg ner Gevär!
Psalmen nu begynnas lär.

* * *

Fiolen stäms, Magisterns röst
Mot Basfiolen dundrar;
Bäst han sjunger,
Hes och tunger,
Slår han sitt bröst.
Se bröllopslaget undrar
När han dundrar
På Sanct Paulus,
David, Saulus,
Och vårt synda-klot.
Marsch! Valdthornet klingar.
Här nu växlas ringar.

Musköt för fot!
Ringen tog Magistern mot.

* * *

Kors! Brudens hvita handske sprack,
Brudgummen svär och gråter;
Stolt Marskalken
Bär fram kalken
Med Frontignac;
Skänkskåpet han uplåter;
Bruden gråter;
Först drack Prästen,
Bruden Resten,
Och Brudfräman neg.
Gevär! håll jämna leder.
Herr Magistern vreder
Skull' ta et steg,
Vips damp han i vrån och teg.

* * *

Sist vanka slängar hvar om an;
Nu träter Bröllops vakten;
Men Corpralen
Går i Salen,
Slår alt han kan,
Med glaset stampar takten.
Bröllops vakten
Sköflar faten,
Och den Saten,

Brudgummen var kåt.
Ståtligt på det sättet
Röfvas Lazarettet;
En tog en plåt,
Prästen två, sen skildes de åt.

N:o 41.

FREDMANS EPISTEL

Vid et tilfälle då Christian Wingmark miste sin nattkappa i Slagsmålet med Mollberg.

Mollberg satt i paulun,
Full med fjäder och dun,
Klädd uti en skinntröja brun,
Och med en väst af cattun;
Skjortan syntes ibland,
När med kärlet i hand,
Gubben stod så bredbent i sand,
Hosta och fukta sin tand;
Böxbandet i böxorna sprack;
Nu gick han til fönstret och drack,
Skrufva luckorna opp,
Såg uppå stjernornas lopp.

* * *

Stugan däri han bor,
Är ej synnerlig stor,
Hvitlimad och hvälfd som et Chor,
Men utan stolar min Bror;
Dörren är utan lås,
Sängen liknar et bås,
Bolster eller kuddar gunås!
Intet, platt intet där fås;

Men borta vid fönstret bakom
Ligger en Halfankare; kom,
Kom och se hvar han är;
Skrufva up luckan, Mon cher.

*   *   *

Mollberg, se hvar han står,
Bakom örat sig klår;
Si uppå des knorliga hår,
Röda filt-mössan; gutår!
Drick, betrakta kamrat,
Hur hans arm desperat
Håller uti yxan helt flat,
Bultar och sprundar et fat.
Mollberg, si god morgon! — Stor tack.
Hvad har du i ankaren? — Rack.
Än i stånkan Signor?
Idelig dubbelt öl Bror.

*   *   *

Aber hur är det fatt?
Du är svullen och matt,
Mollberg du har slagits i natt;
Se huru Näsan är platt;
Se Fiolen så grann,
Sönderslagen står han;
Hur har väl den leken gått an?
Valdthornet blodigt min sann.

Lägg munnen til ankarn och tig;
Bror, aldrig bli rädder i krig;
En gång slås jag hvart år,
Då är min namnsdag, Gutår!

* * *

Aber hvarföre då
Skall du prygla och slå?
Jo därför det faller sig så;
Vänta din rygg skall bli blå.
Drick, håll truten och tig;
Sen befaller jag dig,
Vid tappen var quicker och vig,
Sjung sen en visa för mig.
Kan du intet sjunga? — Å nej.
Orkar du då dansa med mej?
Du är Luxenburg stor,
Och jag är Fan, kära Bror.

* * *

Dansa *Wingmark,* alarm!
Jag skall hålla dig varm.
Aj aj aj aj aj aj, min arm!
Aj aj nattkappan, hvad harm!
Mollberg skona mit blod;
Släpp nattkappan, var god;
Aj aj aj! Du bränvins-marod,
Rättnu så repar jag mod.

Nå nå jag skal klaga för mor;
Nattkappan i trasor, min Bror.
Mollberg släpp mig, farväl!
Hustru min slår mig ihjäl.

N:o 42.

FREDMANS EPISTEL

Rörande Kortspelet på Klubben.

Ren Calad jag spår och tror,
Förhand har du, *Mollberg* Bror,
Knäpp af ljusen, du skal fria,
Ropa tria,
Kära Bror.
Klöfver Äss gutår, bekänn;
Tuan, trian; skål min vän.
Kungen högst, för högsta ordet;
Trumf i bordet!
Såg du den?
Sötaste Mor *Wingmark*, Mor *Wingmark* stick öfver,
Mera Klöfver, mera Klöfver,
Mera Klöfver än!

* * *

Ulla klädd i grått och grönt
Med sin lifrock lyser skönt,
Halsen med et pärlband randas,
Bröstet andas
Hvitt och skönt.
Hur står spelet, spela du;
Ruter Fyra, Klöfver Sju,

Kungen, Damen, Femman, Sexan;
Tvi den häxan
Hjerter Fru!
Gråt intet Bror *Mollberg,* hvad hjelper du tjuter?
Mera Ruter, mera Ruter!
Hvem skal blanda nu?

* * *

Spader Knekt, nå det var bra;
Bums den ville *Ulla* ha;
Ässet föll ej, det var felet;
Låt si spelet,
Hvad vi ha.
Nej stor tack, förlåt jag ber;
Skål! Låt Ässet falla ner;
Mins i förgår hvad Calader;
Mera Spader,
Spader mer;
Ruter, mera Ruter, låt Hjerterna damma.
Stramma! Stramma! Stramma! Stramma!
Syster *Ulla* ger.

* * *

Lilla *Ullas* vackra hand,
När den skymtar fram ibland,
Båda korten lust och löjen;
Fröjas nöjen
Käns ibland.

Se hur småögd *Ulla* ler,
Hur hon sitter och ser ner,
Och på fingret se juvelen
Mellan spelen
Strålar ger.
Ropa! hvem skal ropa? Jo *Movitz,* släpp stopet;
Gissa ropet, gissa ropet:
Ruter Tre jag ber.

* * *

Men mitt Herrskap titta ut,
Öpna fönstret en minut;
Vintrens skärpa tycks bortrinna
Och försvinna
Hvar minut.
Nå, Mor *Wingmark,* se hur täckt
Stjernan tindrar i sin fläkt!
Si hur Mån' på himlen lyser,
Vatnet fryser
Vildt och fräckt,
Svep om dig saloppen; Ach! dog du min *Ulla,*
Tårefulla, tårefulla
Stod då all vår slägt.

* * *

Si hvad slädar syns på sjön,
Som vid bjällrors klang och dön

Trotsa böljan, tils hon bister
Sönderbrister
Med et dön.
Si den Hästens varma länd
För den gyldne Slädan spänd,
Hur han mod i språnget hämtar,
Hur han flämtar,
Dyr och känd.
Hej! titta åt skogen, si bönderna åka,
Le och språka, le och språka,
Hålla pipan tänd.

* * *

Se den gula Kampen brydd,
Med de ljusblå tofsar prydd;
Minsta sats kan ögat gläda,
Ingen släda
Är så prydd.
Wingmarks Fåle löper kapp,
Som en Ren framför en Lapp;
Klang, det klingar uti isen,
Han surprisen
Undanslapp.
Pojken där på skridskor han klingar i viken,
Djärf, nyfiken, djärf, nyfiken
Efter några rapp.

* * *

Än den Hingsten i fullt sträck,
Hur han löper ung och käck,
Brun och hvit med svarta fläckar,
　　Ibland skäckar
　　Rar och täck.
Men den hvita Gångarn där,
Som de gröna seldon bär,
Märk hur snällt han går i dansen,
　　Fläktar svansen,
　　Stolt och tvär.
Hör långt ut på sjön Åkarn slåss och kör sönder,
Full bland Bönder, full bland bönder,
　　Åkarn fullast är.

* * *

Vargar tjuta öfver alt,
Ren det snögar och blir kallt;
Stäng til fönstren, tänd på brasan,
　　Som i Casan
　　Är det kallt.
Märk hur skogens toppar små
Luta sig helt silfvergrå,
Bygdens fält och blomster-sängar,
　　Berg och ängar
　　Gömmas må.
Mollberg ta fram flaskan, jag ryser, jag fryser!
Ach jag ryser! ach jag ryser!
　　Och kan intet gå.

* * *

Lyss åt luckan hur det yr,
Hur det smattrar, sprids och flyr.
Eol stormar, luften tjocknar,
Stjernan slocknar,
Månen flyr.
Därför i så lustigt lag,
Och på en så kulen dag,
Låt oss Bacchi safter prisa
Med en visa;
Glasen tag.
Kling klang för min flicka, så trogen i nöden,
In i döden, in i döden!
Hvem skal blanda? Jag.

N:o 43.

FREDMANS EPISTEL

Til Ulla Winblad, skrifven vid et ömt tilfälle.

Värm mer Öl och Bröd,
Län Madam *Wingmarks* kanna,
Lägg Kummin i, *Susanna,*
Värm vår stora Kopparpanna
Illene röd. Fin.
Fort bädda en Säng,
Med Svandun, Silkes-täcken;
Gesvindt, precist på fläcken,
Vagga, Stol och Mässings-bäcken,
Skaffa i fläng;
Stäng dörren, stäng;
Fäll Gardinerna helt sakta;
Astrild kom, din Nymph upvakta,
Kom och Hännes glans betrakta,
Hännes känslor vänta ömt ditt understöd. D. C.

* * *

Renskt Vin, Mjölk och Mjöd,
Mer Ölost-vassla, kära!
Mer Socker, Ingefära,
Alt hvad skönt hon vil begära.
Lätta dess nöd; Fin.

Sjung Nymphen en sång,
Dess hjerta ängsligt brinner;
Det blod där inne rinner,
Snart en ljuflig svalka finner,
    Delar sitt språng;
    Skönhet, hvad tvång!
Tusend dödar kring dig stimma;
Ända i din kärleks timma,
Måste du en död förnimma;
Masken dold i blomman bådar blommans död. D. C.

N:o 44.

FREDMANS EPISTEL

Öfver Bredströmskans och Movitz melancholi.

Movitz helt allena
På Tre Liljor satt en gång;
Harpan mellan bena
Glimmar bred och lång; Fin.
Roligt se hvar sena
Och hvart finger i fullt språng
Öfver harpan skena
Under klang och sång.
Harpan var förgyld och grön,
Prydd med Myrten, Tusenskön,
Med en Cherubim utmålad,
Prålad,
utaf *Hoffbros* vackra rön. D. C.

* * *

Harpans klara läten
Rör till andakt hvar person,
Ifrån herdars säten
Up til Gudars tron; Fin.
Verlden blir förgäten,
Hjertat blöder vid hvar ton,
Sjelfva ängla-fjäten
Käns i själn, och hon

Gaf nu *Movitz* dubbel pragt,
När han söng mot afgrunds magt,
Slog accorder efter noten,
Foten
Hördes intet stampa takt. D. C.

* * *

I sitt stoft med tårar
Movitz ligger lik; må gjordt!
Hvem des hjerta sårar
I min sång blir spordt. Fin.
Kör i Bacchi fårar
Up til Fröjas myrten-port,
När du dig utkorar
Någon Brud så fort;
Drick ej mera än du tål,
Tänk på dina göromål,
På din Chloris, där hon ligger
Pigger,
Visar dig sin blomsterskål. D. C.

* * *

Movitz ville blänka
Uppå Astrilds vädjo-ban;
Råkte på en Enka
Väl försökt och van; Fin.
Lat och full, kan tänka,
Låg där *Movitz* hela dan,
Honom lyfta, sänka

Måste ske med kran;
När han nu, förstå mig väl,
Skulle eldas i sin själ,
Somna han mot väggen krumpen,
        Trumpen,
Som en gammal Bacchi träl. D. C.

* * *

Bröder, om Er lyster
Til at veta hvem hon var,
Så är hon en syster
Til Bror *Bredströms* Far; Fin.
Eljest blek och tyster,
Säflig uti tal och svar,
Men förträffligt yster
När hon bröllop har.
Saken blef nu slutligt den:
Movitz gaf hon djefvulen;
Därför han vid harpan åter
        Gråter,
Spelar psalmen om igen. D. C.

N:o 45.

FREDMANS EPISTEL

Til Fader Mollberg rörande hans Harpa, och tillika et slags ad notitiam at Mollberg led oskyldigt på Krogen Rostock.

Tjenare *Mollberg,* hur är det fatt?
Hvar är din Harpa? hvar är din hatt?
Ach! hur din läpp är klufven och stor!
Hvar har du varit? svara min Bror.
Til Rostock, min Far,
Min harpa jag bar;
Där börjas krakel,
Om mej och mit spel;
Och bäst jag spelte, Pling plingeli plång,
Kom en Skoflickare hjulbent och lång,
Högg mig på truten. Pling plingeli plång.

* * *

Hur såg han ut? jo surögd och klen,
Svarta skinnbyxor, mörkblåa ben,
Upfästad hatt med guldträns och band,
Randiger natträck och käpp uti hand.
Just så såg han ut,
På västen et spjut,
Satt i et gehäng,
Och när han blef sträng,

Slog han i verkstan, Pling plingeli pläng,
Så at där darra båd' fållbänk och säng,
Fönster och dörrar. Pling plingeli pläng.

* * *

Jag satt och spelte nykter och sur
Drottningens Pålska i Pålen, G dur;
Rundt kring mig satt förståndiga män;
Den drack et stop, et halfstop drack den.
Men hur det var fatt,
Slog en af min hatt,
En ann' sad' åt mej:
Hvad fan angå dej
Pålens affärer? Pling plingeli plång,
Spela ej Pålska, men lär dig en gång
Ha tand för tunga. Pling plingeli plång.

* * *

Hör min Mæcenas, hör hvad som sker:
Jag satt så nöjd och drack mit qvarter,
Talte helt högt om Pål'ns conjunctur,
Veten god' herrar, sad' jag, och drack ur,
At ingen monark
I verlden så stark
Förmår i sitt land
Förbjuda min hand
At på min harpa, Pling plingeli pläng,
Och det så länge där finnes en sträng,
Spela en Pålska. Pling plingeli pläng.

* * *

Nu satt i vrån en gammal Sergeant,
Tvänne Notarier och en Stånd-drabant;
De ropa slå, Skoflickarn har rätt,
Pålen är straffadt, des öde utmätt.
Ur skrubben kom fram
En vindögd Madam,
Slog Harpan i kras
Med flaskor och glas;
Skoflickarn högg mig, Pling plingeli plång,
Bak uti nacken en skårsa så lång.
Där har ni saken. Pling plingeli plång.

* * *

Rättvisa verld, nu frågar jag sist:
Led jag ej orätt? — *Mollberg* jo visst.
Lider jag ej oskyldigt? Gutår!
Harpan är sönder och näsan är sår.
Tvi sådan förtret!
Ej bättre jag vet
Än fly ur mit land
Med harpan i hand,
Spela för Bacchus och Venus, kling klang,
Bland Virtuoser ta stämma och rang.
Följ mig Apollo. Pling plingeli plang.

N:o 46.

FREDMANS EPISTEL,

Huru Mollberg skal bjuda til begrafning efter Mutter på Krogen Wismar, och om hans affärd ifrån Sterbhuset.

Undan ur vägen, ge rum för Courirn, gå ur vägen
för *Mollberg* utan stryk och tvång!
Pitsch! hör han smäller med piskan; Allons!
Sitter rak i sadeln som en stång.
Råcken upfästad, på hatten Cordon,
Med Pistoler i bältet och en stor Basson.
Pitsch! hör han smäller i flygande språng,
Och med hatten viftar än en gång.
Tyst! nu i ring
Rundt ikring
Han galopperar i harmen;
Än guppar han
Af och an,
Helt lik en rusig man,
Mollberg, märk, har flor om armen
Och uti pistolerna flor;
Bröst-bouquetten märk, i barmen
Gjord af buxbom, Bror!
Se hur han tar up sin lista,
Hör hur han nu läser käckt:

Primo Vin, secundo Kista,
Tertio tags Confect.

* * *

Undan ur vägen! Adieu och allons! Vänta *Mollberg,*
håll tygeln, stadna litet där.
Pitsch! hör han smäller och hojtar och svär;
Kan du vänta *Mollberg,* jag begär.
Riddar Sanct Jöran, hvad är din affaire?
Vil du spänna på draken? säg mig hvad det är.
Pitsch! til begrafning jag bjuder, Mon frere,
Klockan Sex i afton ungefär.
Vet du ej Bror,
Krögar-mor
På Vismar dog klockan fyra.
Jag är befalt,
Öfveralt
At rida; hej gevalt!
Mollberg skal allting bestyra,
Köpa Strufvor, skaffa Musik,
Tigga Svepning, Lampor hyra,
Och gå framför Lik,
Skölja glas och stå vid disken.
Låt se listan; ingen nöd:
Qvarto Pontac, quinto Fisken,
Sexto Saffrans-bröd.

* * *

Undan för tusen! det pinglar och slår i klock-
stapeln vid Olof; karln är borta ren.
Pitsch! hör han smäller med piskan i sten,
Och ger spårren med sitt högra ben.
Men mina tårar, mitt hjerta til men,
Börja tillra; här står jag arma, nu allen.
Mutter på Wismar är stelnad och klen,
Nu med Änglar delar hon sitt sken.
Sådan Madam
Ta mig fram,
Som nånsin borgar så mycke;
Nu är hon kall
Som Cristall;
Mitt bröst des fotapall.
Hännes fägring vann mitt tycke,
När hon satt vid krogdörn ibland,
Med bindmössa, krusadt stycke,
Och et glas i hand.
Hännes ögon jag berömmer,
Men dess hvita barm, Hi, hi!
Gör at jag alt skönt fördömmer,
Och vil ensam bli.

N:o 47.

FREDMANS EPISTEL

Angående Mollbergs återkomst til Sterbhuset på Krogen Wismar.

Kommer intet *Mollberg?* Jo nyss på stund
Så gnägga hans Fåle vid dörrn på Grönlund.
Där stod han och växla, med pipan i mund,
Och klappa sin lurfviga hund.
Klädder var han i sin mörkblå Surtout,
Med bälte kring lifvet, pistoler och spjut;
Stolt floret kring armen var slängt med en knut
Som bröts i en blomma til slut.
Mosters Brunte på Wismar långhalsig och ful
Stod och sörpla ur tunnan i Krögarens skjul
Mot en resvagn med knektar, mångfärgad och gul,
Med söndriga skenor och hjul.

* * *

Helsa Kamerater! Gubben är känd;
Se där! hvar han kommer högbröstad och spänd;
Pitsch, hör hur han smäller med Piskan på länd,
Pitsch, pitsch, hör han smäller i gränd.
Se hur håret fladdrar baktil och fram,
Med små papiljotter upvickladt på kam,
Stigbyglar och spårrar kolsvarta af dam
Och Fålen så spak som et lam.

Hurra *Mollberg!* God morgon! God morgon kamrat,
Säj hvad har du i korgen? Confect och Succat.
Än i byttan på armen? Kolrötter, Spenat,
Och Finkel et stop delicat.

* * *

Bror uti fullt sträck til Nyboda krog
Jag flängt sen i Brännkyrka tie hon slog;
Där smorde jag Klockarn, och Bror, det var nog,
Fem supar i qvarten han tog.
Vägen, vet ni gossar, huru den var?
Jo sumpig med gyttja, — Gutår kära Far!
Hvar Herrgård nedrutten, eländig och bar,
Och Skogen durchsigtig och klar.
Platt omöjligt at finna en enda röd grind,
Bara törnen och tistel och tufvan helt trind,
Toma sjöar med nordan och kylande vind.
Gutår! — Jag blir surögd och blind.

* * *

Där är för Madam, som ligger på bår,
Et lakan til svepning. — Lät si hvad i går
På listan jag pricka; lät si hur där står.
Slätt inte mit minne förmår.
Fisken dansar qvick i katsen, och här
I knytet låg kringlorna — Gudar jag svär!

Hvad glömde jag Gossar? på listan si där!
Processen och Kistan, Mon cher.
Tog du bränvinet då? — Jo i skrubben jag gick,
Si på färgen! hvad tycker du? — Alt i godt skick.
Tag dig frukost, Bror *Mollberg,* beställsam och
qvick,
Och torka din Fåle och drick.

N:o 48.

FREDMANS EPISTEL,

Hvaruti afmålas Ulla Winblads hemresa från Hessingen i Mälaren en sommar-morgon 1769.

Solen glimmar blank och trind
Vattnet likt en spegel;
Småningom upblåser vind
I de fallna segel;
Vimpeln sträcks, och med en år
Olle på en Höbåt står;
Kerstin ur Kajutan går,
Skjuter lås och regel.

* * *

Stålet gnistrar, pipan tänds,
Olle klår sit öra;
Rodret vrides, skutan vänds,
Gubben har at göra;
Under skarpa ögonbryn
Grinar han mot soln i skyn;
Kerstin, gubbens hjertegryn,
Skal nu seglen föra.

* * *

Seglen fladdra, skutan går,
Jerker tar sin lyra,
Lyran brummar, böljan slår,

Alt med våld och yra;
Skutan knarkar, bräcklig, gles,
Vimplens fläckt i toppen ses,
Tuppen gol så sträf och hes.
Nu slog klockan fyra.

* * *

Movitz stöt åt dem i lurn,
Som på skutan fara.
Olle du hvad kostar Tjurn?
Lyssna hvad de svara.
Hör hvar är ni hemma ni?
Ifrån Lofön komma vi
Med Grönsaker, Silleri,
Mjölk och Äplen klara.

* * *

Si en Julle skymtar fram,
Marjo åran lyftar,
Med sin löfbrodd, mjölk och lam
Hon åt tullen syftar.
Har i knä en bytta smör,
Kersbärs-korgar frammanför;
Marjo nu sin lofsång gör,
Snyter sig och snyftar.

* * *

Ulla Winblad skratta, sjung,
Spritt vid Solens strålar,

Jäspa ej, lös up din pung,
Tag fram band och nålar;
Fästa din Salopp igen.
Nös du? Prosit lilla vän!
Si där har du Hessingen,
Gröna trän och pålar.

* * *

Ulla, Fästman på dig ser,
Kom min *Norström* lilla,
Sätt dig bred vid mej, sitt ner,
Fritt din låga stilla;
Vi ha alla lika rang.
Lustigt! hör basuners klang.
Prosit och Contentement!
Dyrbar ögonvilla.

* * *

Kon i vassen skylt sin kropp,
Snärd i våta tågen,
Bruna Oxen kastar opp
Himmelsblåa vågen,
Ängen står i härlighet,
Kalfven dansar yr och fet,
Hästen tumlar stolt och het,
Svinet går i rågen.

* * *

Vid et träd uppå en slätt
Syns en Skytt förbida

Dagens gryning klar och lätt,
Foglens sång och qvida;
Bakom trädets tjocka stam
Bössan syns och skymtar fram,
Hunden trogen som et lam
Står vid skyttens sida.

* * *

Morgon supen, *Movitz,* går;
Ljufligt böljan svallar;
Ser du Ekensberg? Gutår!
Hör hur folket trallar;
Där framsätter en sin fot,
Klotet käglorna slår mot;
Hör du dunsen af hans klot
Uti bergen skallar?

* * *

I en löfsal kring ett stop
Några bussar skratta,
Ropa trumf, och allihop
Uti stopet fatta;
Somliga med sträckta ben
Sofva godt och snarka ren,
Hvila hufvud mot en sten
På en blomstermatta.

* * *

På den klippan, där vid strand
Sjelf Chinesen målar,
Bildar, af en näfva sand,

Skönsta blomster-skålar;
Uti leret brännes in
En Apelles pensel fin.
Ulla Winblad, min Cousine!
Ser du hur det prålar.

* * *

Såg du nu Mariæberg,
Så se längre neder,
Med en gul och bleknad färg
Sig ett tjäll utbreder.
Fönstren glittra, kännen J
Ej Salpetersjuderi?
En gång, *Ulla,* raillerie!
Palten dit dig leder. *)

* * *

Fällom lodet på vårt djup,
Jäspa ej och nicka,
Sof ej, öpna flaskan, sup,
Bjud Mamsellen dricka;
Vakna *Movitz,* ser du ej
Lazari palats, så säj?
Akta näsan du på dej
För hvar vacker flicka.

* * *

Tornens spetsar blänka ren,
Kors och tuppar glimma,

*) *Då detta skrefs, var på Kongsholmen en Salpetersjuderi-inrättning, och därvid et Tukthus.*

Morgonrodnans klara sken
Syns i vattnet strimma;
Barnet leker gladt vid strand,
Samlar stenar i sin hand,
Slungar stenen dit ibland
Där som gässen simma.

* * *

Lossa tågen, seglen fäll,
Ren syns Skinnarviken,
Med dess Kojor och Castell,
Branta berg och diken;
Under små kolsvarta tak
Gnälla pumpar, eld och brak,
Hästen sträcker foten spak,
Gnäggar, rädd för spiken.

* * *

Med sitt klappträd ner vid strand
Pigan står så kåter,
Knyter til sitt förkläds-band,
Och sin barm uplåter;
Barbent hon på bryggan står.
Räknar slagen klockan slår,
Flitigt sig på benet klår,
Svettig, sur och våter.

* * *

Allstäds godt, men hemma bäst!
Sagta lät oss unna

Vattukörarn med sin häst
Hvälfva om sin tunna;
Kärlet glittrar, hjulet går,
Sprundet sprutar, hästen slår.
Om den pragt för ögat står
Sjunga de som kunna.

* * *

Jeppe tutar, trumman går,
Böneklockan klämtar;
Sotarn svart i skorsten står,
Hvisslar, sjunger, skämtar;
Bagarn sina korgar kör,
Smeden ren sin slägga rör,
Ren båd' Knekt och Granadör
Vid geväret flämtar.

* * *

Skyndom dit vår hydda fins,
Gömmom not och flöte;
Stöt uti basun, och mins
Detta glada möte.
Farväl Jörgen, Truls och Hans!
Farväl flickor, spel och dans!
Ulla tog sin myrten-krans
Uti Neptuns sköte.

* * *

Norström stjelper sin peruk
Af sin röda skalle,
Och min *Ulla* blek och sjuk
Lät sin kjortel falla,
Klef så bredbent i paulun;
Movitz efter med basun:
Maka åt dig *Norström!* Frun
Hör ju til oss alla.

N:o 49.

FREDMANS EPISTEL

Angående Landstigningen vid Klubben i Mälaren en sommar-afton 1769.

Mamsell *Ulla,* märk Mamsell
Hur vårt månsken nu i qväll
Täckt försilfrar och bestrålar
Grindar, pålar,
Berg och fjäll.
Mälarns bölja lugn och skär
Tyst en mängd af kölar bär,
Öfversvallar
Fält och vallar,
Som försvinna här och där.
Syster se nu dit åt hvad Jakter och Sumpar!
Skepparn pumpar, Skepparn pumpar,
Solbränd, tyst och tvär.

* * *

Se hvad åkrar rundt kring sjön,
Som af tusend blommors frön
Ge en vällukt rundt kring stranden
Och åt handen
Arbetslön.
Kors hvad många Bacchi kök!
Ur hvar klyfta syns en rök,

Minsta vinkel
Osar finkel,
Minsta bro bär fulla ök.
Mollberg styr då dit åt, åt bryggan til vänster;
Ren sitt fenster, Ren sitt fenster
Öpnar fader Hök.

* * *

Titta dit åt, dit åt strand,
Ut åt sjön, på vänster hand,
Dit midt öfver åt det huset,
Där som ljuset
Syns ibland.
Nej min ros, min sockerbit
Dit åt, där jag pekar, dit,
Dit åt skogen
Åt den krogen
Med en skorsten röd och hvit;
Dit där som den torparn med ljustret vid kullen,
Står i jullen, Står i jullen,
Han som koxar hit.

* * *

Ljufva vindar, blåsen opp!
Hissa vimpeln högt i topp;
Låt nu seglen fladdra, fläkta.
Vi ä ägta
I vår tropp.

Klang, vid valdthorns glada ljúd!
Låt oss prisa vinets Gud.
Vid det ropet
Rör på stopet,
Värm up ådror, blod och hud.
Drick lilla min Syster, drick *Mollberg* i botten,
Klang! hör skotten, Klang! hör skotten
För vår lilla brud.

* * *

Lägg i land vid krogen. Hvar?
Just vid dörn; Gör skutan klar.
Där står krögarn med sin quinna;
Tjenarinna,
Kära får.
Tack för sist, Skål! lägg i land;
Wingmarks Mor ta mig i hand.
Svep om kappan,
Stig på trappan,
Skrapa tofflorna i sand.
Kappråckar och Knyten, Matbylten, Cantiner,
Öl och Viner, Öl och Viner
Hämta up från strand.

* * *

Jeanna tappa sin Rubin.
Aj mitt Örhäng tog Cousin.
Lottas Muff låg i sängtäcket,

Och på däcket
Violin.
Pappas Handskar, jag blir sjuk,
Svepta i en mangelduk,
Låg på skutan,
I Kajutan
Bredvid Morfars Piskperuk.
Sötaste Bror *Petter,* ach jämmer! Peruken
Låg i duken, Låg i duken,
Pudrad, stolt och mjuk.

* * *

Stöt ej Basfioln, kamrat.
Stjelp ej kull vårt Våffelfat,
Bär Smörbyttan under armen
Brynt i varmen
Som succat.
Sicken Tårta, bränd och stel,
Strödd med socker och canel,
Med bruneller,
Carameller,
Och Ansjovis til en del.
Låt oss nu bli glada och rasta en timma,
Slås och stimma, Slås och stimma
Under sång och spel.

* * *

Fader *Hök,* din skål hvar dag!
När du ler så skrattar jag.

Nå kom, väds du flaskan fatta;
Jag må skratta
Åt dit lag.
Tag vårt sällskap i dit skygd,
Skänk oss af din varma brygd;
Dina safter
Ge oss krafter
Och förskingra köld och blygd.
Men hör hur det blåser, fäll seglen, fäst slupen.
Tack för supen, Tack för supen!
Vivat Bacchi bygd!

N:o 50.

FREDMANS EPISTEL

Om des sista Ögnekast på Ulla Winblad vid Hännes återfart ifrån Djurgården.

Phoebus förnyar
De gyllende skyar,
Kring städer och byar
Bestrålar vår syn;
Hästarna blänka,
I vattnet sig sänka,
De stampa och stänka
Och gnägga til skyn. Fin.
Åskan bullrar,
På molnena kullrar;
Diana ren knallar
Bland Ekar och Tallar;
Där blixten ljungar,
Sjelf Jupiter gungar
Bland Gudar och Kungar
I vattubryn. D. C.
Hästarna lyfta svansar
Med fläktande man;
Sjelf Neptun dansar - - Corno.
Med gaffel kring Ocean;
Hjeltarna fälla lansar;
Sin pipa tar Pan;

På kärleks ban
Syns med bloss och kransar
Båd' Ängel och Morian;
Böljorna glittra, gunga,
Tritonerna blåsa, sjunga.
Corno. - - *Ulla Winblad!*
Corno. - - *Ulla Winblad!*
Kärlek dig öfvervann.
Mars sjelf med guldgaloner
Står blodig och grann,
Och uti bergena tänds Canoner
Af hvar en Neptuni man;
Gastar och Cupidoner
Omfamna hvarann'.
Men *Ulla* syns! skrålen Postiljoner. - - Corno.

* * *

Skeppsklockan skurrar,
Man pumpar och surrar;
Holländaren hurrar
Med hatten i hand;
Ängelsman skjuter,
Hvar knall fler minuter
Et echo utgjuter
Bland bergen vid strand. Fin.
Se på ståten,
Se *Ulla* i båten;

Dig böljorna skaka
Från Paphos tilbaka;
Gupp, gupp min Fröja,
Jag skådar din slöja,
Din himmelsblå tröja
Med röda band. D. C.
Hurra! håll flaskan luta,
Kringsvinga din hatt;
Och *Movitz* tuta - - Corno.
Vid gastarnas sorl och skratt.
Hej! från en gammal skuta
Det blixtrar så matt;
Är du besatt?
Akta dig, de skjuta.
Hurra hvad de sjunga gladt!
Solen i ögat sticker;
Blås *Movitz* när *Fredman* dricker.
Corno. - - *Ulla Winblad!*
Corno. - - *Ulla Winblad!*
Hurra! hurra! hurra!
Neptun, min Nymph, galanter
Befalt böljorna
I dag från Djurgålns förstörda kanter
Dig lyfta och stilla dra;
Fäll dina engageanter,
Saloppen nu ta.
Farväl min Nymph! blåsen Musikanter. - - Corno.

N:o 51.

FREDMANS EPISTEL

Angående Concerten på Tre Byttor.

Movitz blåste en Concert
På Tre Byttor en afton sen balen var sluten;
Hvarje ton liksom en ärt
Den föll så kullrig och rulla ur truten.
Först höll *Bergen* en harang,
Sen söng *Ulla* et par utaf Filtzens Duetter
Vid et accompagnement
Utaf två Flöjter och sex Clarinetter.
Hör båd' folk och fä - - - Clarin.
Orphei Oboe. - - - Clarin.
Låt oss vara glada, barn,
Och klappa systrarna hvar på sitt knä.

* * *

Mollberg satt uppå sin stol,
Jämt med fingren han drilla och flög som hin håken;
På sin stora basfiol
Han spelte solo och surra med stråken.
Bravo! hör en Fantasi
Ur B moll, ur G dur, en Harpeggio, jag tackar.
Hurra! hurra och slå i,
Vi skola dansa och slåss som Polackar.

Blås nu *Movitz* gällt. - - - Clarin.
Bravo, det var snällt! - - - Clarin.
Bravo bra bravissimo!
Hej låt oss lefva vällustigt och sällt!

* * *

Röd om näbben som en tupp
Stod nu *Movitz*, slog takten, och stampa och ropa:
Blås en air utaf Galupp,
Utaf Galuppi skrek strax allihopa.
Hej, sad' *Bergen*, ge oss vin,
Ge oss öl uti byttor; Hej lustigt courage!
Systrar hör min violin,
Kom, dansa polska och sjung ert bagage.
Blås nu *Movitz*. — Jo. - - - Clarin.
Bra bravissimo! - - - Clarin.
Hvem har nånsin kunnat tro,
At du skull födas Olympen til ro?

* * *

Ulla söng en liten air,
Hvita bröstet det svälde och lyfte halsduken;
Wingmark med sin flöjtraver
Han stod och smålog och riste peruken.
Bergström stod i vrån och drack,
Stämde qvinten, plang, plang, satt fioln under armen;
Ulla söng, han ropa: ach!

Och flög så Nymphen burdus uti barmen.
Bullra intet där. - - - Flauto.
Håll din trut ma chere. - - - Flauto.
Lät oss höra ännu mer;
Åh kära *Wingmark* blås mer flöjtraver.

* * *

Wingmark såg ut accurat
Som på solfjädrar där man en herde ser lipa,
Som i lunden står så flat
Och har i truten sin ljusgula pipa;
Hatten satt uppå en sned,
Bruna västen var upknäpt, updragen på magen;
Stundom när han flöjten vred,
Så nicka hufvud och fläkta upslagen.
Hör nu på en chor. - - - Flauto.
Hej, Da Capo, Bror! - - - Flauto.
Sjungom alla nu i chor,
Och lät oss sluta en högtid så stor.

* * *

Eol stormar uti skyn,
Nattens facklor de släckas; det regnar och sqvalar;
Neptun utur vattubryn
Han kastar up sina Gastar och Hvalar.
Ach hur ljuflig då den ton
När Apollo med mildhet förlustar vårt öra!
Sjung Bror *Wingmark,* min Patron!
Ach sjung en skål som är lustig at höra.

Blås bassonen stark. - - - Fagotto.
Vivat vår monark! - - - Clarin.
Skråla, Clarinetters klang!
Vi dricka skålen med högmod och rang.

N:o 52.

FREDMANS EPISTEL

Til Movitz när hans Fästmö dog.
Elegie.

Movitz, mitt hjerta blöder!
Movitz! Movitz!
Jag sett din Fästmö kall och döder;
Grymt jag hör hur' Bacchi bröder
Med gråt bestorma skyn.
En vrider sina händer,
En sitt hufvud bort han vänder,
Ömt en annan suckar sänder,
När i de sälla länder
Hon gömmes för vår syn. :||:

* * *

Skål Bacchi män och qvinnor!
Charlotte! Charlotte!
Bland Fröjas trogna tjenarinnor.
Til en afund för Gudinnor,
Gjort *Movitz* frihet snärd;
Des ögons glans och låga,
Hännes fägring och förmåga,
Då hon sig på fältet våga
Under Cupidos båga,
Var Gudars åsyn värd. :||:

* * *

Som i den klara bölja
Du ser, du ser
Den ystra fisken sig fördölja,
Och Zephirens hvirflar följa
Med ryckning up och ner;
Så din *Charlotte,* min Frände,
När hon til din bädd anlände,
Som en fisk hon qvickt sig vände,
Hvar led en sprittning kände;
Jag sjunger intet mer. :||:

* * *

Ach! för hvar gång jag skåda
Charlotte! Charlotte!
Hos Fabrikörn, vid råck och låda,
Då hvar lördag hon bebåda
Hvar balen skulle stå!
Mig tycks jag ser *Charlotta*
Med två nystan i en potta
Vid sin härfvel stå och måtta;
Vips öpnas Plutos grotta!
Och Nymphen sjunker då. :||:

* * *

Låt från din syn försvinna,
Movitz! Movitz!
Hvar skymt utaf din älskarinna;
Låt nu dina tårar rinna,

Och ställ Fioln i vrån;
Fly Bror, fly Fröjas skara,
Och din frihet ömt försvara;
Förr du snärdes i en snara,
Nu får du på krogen vara,
Nu är du fri min Son. :||:

N:o 53.

FREDMANS EPISTEL

Angående Slagsmålet nedanför Danto-Bommen hos T. en höstnatt.

Vid et stop Öl och några Supar
Fladdrar Snillet mörkt och plumpt;
Det från sin högd sig så fördjupar,
At dess prål blir kallt och dumt.
Men låt oss höra, - - - V:cllo.
Bergen, må göra! - - - V:cllo.
Hur vid Fiolen han på Rosenlund
Står rödblommig, frisk och sund.

* * *

Utan båd' eld och lust och tanka
Han Fiol'n i famnen får,
Blir då så trög som denna Anka
Här vid Danto bommen går.
Hör hur han grälar! - - - V:cllo.
Dumheten trälar, - - - V:cllo.
Dödar Olympens små qval och behag
I hvar knäppning och hvart drag.

* * *

Längst bort, Gutår! bort vid Grimshage
Ligger krogen Rosenlund;

Krögarn är känd för röst och mage,
För musik och friska sprund.
Drick och slå takten. - - - V:cllo.
Kring denna trakten - - - V:cllo.
Syns Tobaks-lador, Trägårdar och Fält;
Kråkors skrän hörs skarpt och gällt.

* * *

Si Krögar-Far! hur godt han skrattar,
Sqvalpar Ölet i sitt glas,
När Fader *Berg* i stråken fattar
Til en Solo på sin Bas.
Hör hur han kolrar, - - - V:cllo.
Leker och jolrar, - - - V:cllo.
Nickar med hufvud och småler åt skyn,
Under tunga ögnabryn.

* * *

Så ser han ut vid nattens dimma,
Klädd i Natträck dumt och platt;
Mellan hvart drag Tennknappar glimma,
Vissna blommor bär hans hatt.
Hör hur han spelar, - - - V:cllo.
Måttar och felar; - - - V:cllo.
En Sko har mässing till spänne, och en
Bär ett spänne utaf tenn.

* * *

Skål kära Far! man måste skratta
När man på vår Spelman ser,
Hur han är lik en brun Markatta
Som åt stången vindögd ler.
Tusende fukter, - - - V:cllo.
Krumsprång och bugter - - - V:cllo.
Gör han behändig och snabb i sitt lopp,
Opp och ner, och ner och opp.

* * *

Krögarn är full, och full är Krogen,
Full med kärl och ledsna lif;
Än en Gesäll med glas i knogen,
Än en Båtsman syns med knif;
Somliga slunga, - - - V:cllo.
Somliga gunga - - - V:cllo.
Mellan två linor högt upp i gran.
Spela Spelman snäll och van.

* * *

Bröder gutår! Skål Fröjas Gummor!
Med solhattar, hvita ben,
Som under klang af blanka trummor,
Vältra sig vid månans sken,
Som vid Fiolen - - - V:cllo.
Lyfta på Kjolen, - - - V:cllo.
Sjunga om Herdar och Vaggor och Säng,
Natt och dag uti fullt fläng.

* * *

Här är oss godt, gutår min Sköna!
Tag en Våffla och Melon;
Drick et glas Öl med stjelkar gröna,
Fyldt med Muskot och Citron.
    Spela, var yster. - - - V:cllo.
    Drick kära Syster. - - - V:cllo.
Hurra! hvad Båtsmän och Systrar i takt
Dansa på vår gröna trakt.

* * *

Men hvem är den med Skinn-karpusen
Surögd mäst af allihop,
Som med sin Nubb tätt vid kardusen
Står och flåsar vid et Stop?
    Si hur han smilar, - - - V:cllo.
    Klunkar och hvilar, - - - V:cllo.
Bugar och tackar och sväljer och ler,
Sen sit glas Kamraten ger.

* * *

Än då den där som sig nu lutar
Med en piska mot en ek,
Som åt en mängd af Hundar hutar,
Och betraktar Korpars lek?
    Längst bort vid bergen - - - V:cllo.
    Synes till färgen - - - V:cllo.
Stugan helt grå, nederfallen och ful,
Och en Kråka på et hjul.

* * *

Än då den där? Han *Sjögren* heter,
Visitörn vid Danto Bom,
Som mellan Skrindor och Karreter
Smyger sig så snål och from.
Där står Kamraten; - - - V:cllo.
Tolf i qvadraten, - - - V:cllo.
Med smorda Ögon och kippade Skor,
Halfva Näsor, rifna Klor.

* * *

Hugg'en i Skallen, vrid opp Truten,
Kasta Balja och Gehäng,
Bryt af hans Käpp, slit af Surtouten,
Flaskan för hans ögon sväng.
Han är den samma - - - V:cllo.
Som nyss annamma - - - V:cllo.
Slangen och Pannan i Ormsaltargränd,
Af sin hud och blånad känd.

* * *

Innom vår Krog, vet glädjen andas,
Och vid krogdörrn död och mord.
Vet med ditt blod skall Finkel blandas,
Och din skål bli sagd vid bord.
Forte, Canalje! - - - V:cllo.
Stäm till Batalje. - - - V:cllo.
Huggen på truten och damma hans kolt,
Slå'n i hjernan! Slå'n — Nej hålt!

N:o 54.

FREDMANS EPISTEL

Vid Corporal Bomans Graf på St. Cathrina Kyrkogård.

Aldrig en Iris på dessa bleka fält
Minsta blomma plockat
Til vällukt i sin herdes Tält,
Och dessa Löfträn vid dagens ljusa rand
Aldrig foglen lockat
Til Floras fest från Mälarns strand;
Aldrig hördes Lärkan nånsin spela
För at Turturdufvans qval fördela,
Som i ro :||:
Midt bland dödens pilar bygt sitt bo.

* * *

Kring denna rymden hvad qval och sorglig syn!
Svarta Kors och Grafvar
Fördunkla Templets tupp i skyn;
Än på en Planka, än på en Marmorsten
Kringlor, Hjul och Glafvar
Bepryda våra fäders ben;
Trädens glesa stammar sorgligt hasta
At de gula löfven kring sig kasta;
Minsta blad :||:
Döljer i sitt skygd en hvilostad.

* * *

Templet det hvilar uppå en sandig mo;
Innom gyldne galler
Förnäma skuggor sammanbo.
Hjertat til rysning och örat til en harm
Ned från Jofur faller
Et tordöns brak, vid klockors larm.
I det djup Cyclopen viggen svaflar
Har han en gång störtat Templets gaflar;
Nu des pragt :||:
Morgonrodnans afbild sammanbragt.

* * *

Blunda och sucka, vrid dina händer hop;
Här står *Bomans* Kista
Bland Gråterskor med glas och stop;
Hon med mjölkbyttan som snyftar bitterlig,
Och vil liksom brista
I tårars öfverflöd för dig,
Hon är Enka til den tappre Bussen,
Men de andra äro, hela skjussen,
Mångelskor, :||:
Hemma båd' på Söder och på Norr.

* * *

Kom, lät oss sjunga hvar en sin Sorgepsalm;
Movitz, om du orkar,
Förskingra hjertats ångst och qvalm;
Knäpp på din harpa för denna *Bomans* Mor,

Som sitt öga torkar,
Och dammar sina svarta skor.
Nej, stick up Buteljen; bjud vår Qvinna.
Skål Madam! Ödmjuka tjenarinna!
Slå i mer. :||:
Ach min *Boman!* jag dig aldrig ser.

* * *

Tack du min *Boman,* tack för hvar enda dag,
Båd då du mig klappa
Och då du svor med hugg och slag!
Nå, denna Hatten min Solhatt blifva skall;
Denna Gardes-kappa
Blir min Mantille i alla fall.
Bomans Enka, håll nu opp at gråta.
Låt nu *Movitz* ljufva Harpa låta.
Glöm ditt qval; :||:
I en fällbänk välj en ny Corporal.

N:o 55.

FREDMANS EPISTEL

Rörande Mollbergs Kägelspel hos Faggens vid Hammarby-Tull en sommar afton 1770.

Så ser Han ut midt bland de strålar
Solen sprider i sin nedergång;
Dufven och lång;
Håret med nålar
Bär en Hatt båd trind och trång,
Som med Cordon
Glimmar och prålar
Mellan klotets mörka språng.

* * *

Råcken är blå, Upslagen hvita,
Halsen bär svart Bindel utaf taft!
Fåfängt med kraft
Skjortan frånslita,
Den är bykt i Bacchi saft;
Slå vad, han haft
Kimrök och krita
Til Mustascher och Stöfvelskaft.

* * *

Stundom hans bild skyms af de ekar
Som på gål'n kring Kägelbanan stå;
Stängd i en vrå
Står han och pekar

Midt bland dem som käglor slå,
Stiger på tå,
Grälar, och nekar
At i slaget ramla två.

* * *

Pipan i munn, slanten vid foten,
Hatten bakfram. *Mollberg* du har rätt.
Vik din Manschett,
Vältra fram Kloten,
Sedan maka Käglorna tätt.
Klotet gick rätt;
Skål hela Roten
Som nu svärmar på vår slätt.

* * *

Vädret är lugnt, skyarna simma,
Blixt och Norrsken lysa vatnets plan;
Slott och altan
Börja at glimma,
Mån försilfrar kägelban.
Stäm Dulcian,
Gyckla en timma
För Diana, Mars och Pan.

* * *

Kring dessa plank, grindar och murar
Echo suckar vid din sång och tal;
Hvar Näktergal
Tystnar och lurar

På din Flöjt med ömma qval;
Vid din Cymbal
Qvigor och Tjurar
Para sig i äng och dal.

* * *

Mollberg gutår! hör Näktergalen
Långt kring Nacka, lyss åt Hammarby;
Än högt i sky,
Än ner i dalen
Trotsar han dit qval och gny;
Sången är ny,
Sjung vid Pocalen
Floras lof med brusig hy.

* * *

Under vår Ek tänd nu din Pipa;
Gräla fritt i spelet kring en hvar.
Röken så klar
Ur din munngipa
Bort i ljusa hvirflar far.
Men bäst min kar
Flaskan vil gripa,
Sig et Slagregn sammandrar.

* * *

Under et skjul Bröderna krypa
Mellan flaskor och utbrända ljus;
Hatt och Karpus
Glänsa och drypa,

Klotet göms i slask och grus;
Ur en Kardus
Somliga nypa,
Andra slås om toma Krus.

* * *

Men bäst et moln sprider sin väta,
Syns Regnbågen med et gyldne pràl;
Strax nya mål
Brödren utmäta
Under blixt af blanka stål;
Tolf kring en Bål
Skratta och träta,
Och två kyssas vid en Skål.

* * *

Skål! det var bom, *Mollberg* slog åtta;
Bom för *Wingmark,* ta mig den och den!
Två föll igen;
Kom ska vi lotta;
Udda om två halfstop än.
Bom, kära vän,
När du vil måtta,
Ögat blott på Hörnan spänn.

* * *

Hur sa? hva ba? föll inte båda?
Hörnan föll, fem supar håller jag;
Bom i hvart slag,
Bom utaf våda;

Ölet gör hvar sena svag.
Klang i vårt lag!
Bacchus skal råda.
Mollberg sjung til ljusan dag.

* * *

Flickornas skål, milda och tvära!
Skål för den som ingen maka fått!
Om de förmått
Oss at besvära,
Skål för dem; det gjorde godt!
Slutom vår pott.
Bacchus til ära,
Vi ha krans kring hjessan fått.

N:o 56.

FREDMANS EPISTEL,

Angående Mor Maja på Förgylda Bägaren.

Se *Mollberg* med svart Råck och Flor,
Med Rucalvans-handskar och Bockskins-skor,
Med lurfvigt hår, svart som en Mor;
Hans sorg är stor,
Bror *Movitz,* Bror!
Hans sorg är stor,
Hans sorg är öm och stor, Bror, Bror!
Betrakta hur han modfäld står,
Drar up hvita Näsduken vid hvar tår,
Med handen sig för bröstet slår;
Hans ångst, gutår!
Är öm och svår,
Hans ångst, gutår!
Hans ångst blir år från år svår, svår.
Men Clotho med sin sax,
Hon klipper som et ax
Vår svaga lifstråd af;
Blott en hand
Full med sand
Döljer nu en fordom Fröjas vackra slaf,
En sträng Vestal i sit qvalm, i sit qvaf.

*   *   *

Men ach! vår Enkling så bestört
Han håller för ögat sit råckeskört,
Han flåsar Finkel, svettas Vört;
Ach oerhördt!
Hans hus förstördt!
Ach oerhördt!
Hans hus förstördt, förstördt, förstördt.
För Krogdörrn dubbelt lås, min vän,
Tilbultad med bomar och spikad sen;
Bror, ser du Skylten, ser du den,
Guldbägaren
Ej fins igen,
Guldbägaren,
Den fins ej mera den; men, men!
Men Clotho med sin sax &c.

* * *

Så sätt dig ned vid denna graf,
Du Nymph i din brånad på lustans haf;
Betänk, en blomma bröts nu af,
Som vällust gaf,
Magnat och slaf
Hon vällust gaf,
Tils hon af dödens glaf bröts af.
Ja detta stoft som trampas här,
En bild af Mor *Maja* det innebär,
Som leta systrar med besvär,

Båd här och där,
Hurdags och när,
Hon sågs ju kär
I Astrilds små besvär; tvär, tvär.
Men Clotho med sin sax &c.

* * *

Bind en Bouquet af Sippor blå,
Bryt de Narcissor kring grafven stå,
Jasmin, Löfkojor; sen, hå hå!
Så skänk dem då
Åt *Mollberg:* Nå!
Åt *Mollberg* då,
Som suckar i sin vrå; hå hå!
Ach *Mollberg!* gråt din Vän ej mer,
Dess stoft ren i blomstren en vällukt ger;
Tag din bouquet och sätt dig ner,
Drick et qvarter;
Din skål, jag ber;
Drick et Qvarter;
Låt se om munnen ler. Mer, mer!
Men Clotho med sin sax &c.

N:o 57.

FREDMANS EPISTEL

Om Barnsölet.

Allting är rigtigt clareradt och gjordt;
Betsla din Brunte och stoppa din Pipa;
Smörj dina Stöflor; — Ja dem jag har smort.
Fäja dit Remtyg och Sporrarna slipa.
Kan du begripa hvart hän du skal fara?
Nej det begriper jag intet min Bror.
Jo du skal ut i galopp och förklara
Verlden en nyhet och helsa från Mor.
Se på Hästen hur han dansar;
Vikla ner ditt gröna Schabrak;
Din Trumpet med silfver-fransar
Fästa fast vid hängslorna bak;
Stig i stigbygeln och klappa på länden;
Lycka på resan, låt portarna opp.
Pitsch! hör han smäller och hojtar i gränden;
Hör hur han blåser i gupp och galopp.
Tromb. - - - Ödmjuka tjenare.
Tromb. - - - Hurra, farväl!
Tromb. - - - Fröjas Enspännare
Tromb. - - - Sporrar sin häl.

* * *

Bida nu *Mollberg*, gör halt och vänd om,
Mollberg vänd om dig och koxa tilbaka.
Ryttare, Ryttare, hör du ej? kom;
Sporra Kamelen och Rustningen skaka.
Först skal du smaka den röda Likören
Som nyss til Barnsölet brygdes af Mor;
Sen skal du prägtigt med hängslor och snören
Bjuda oss faddrar. Gutår kära Bror!
Skål! hvad tycks dig om den klunken?
Bravo, bravo! dugtig och skön.
Sådan Sup, väl bränd och sjunken,
Stillar magens buller och dön.
Bror, med et handtag jag svär dig och säjer;
Nu far jag dit uti fyrsprång, du vet;
Pitsch! hvarken kyrktorn ell' rännsten jag väjer.
Farväl god' vänner, och hör min Trumpet.
Tromb. - - - Tjenare, tjenare!
Tromb. - - - Tack kära far.
Tromb. - - - Som en Ukränare
Tromb. - - - Rid och var snar.

* * *

Bida nu *Mollberg*, och tugga ur mund.
Nej jag skal spänna på berg och redouter.
Nej han hör intet, han hvislar åt Hund,
Som trippar framföre lurfvig och butter.
Mutter hon helsa och nicka och ropa.
Nej han arbetar i blixtrande språng.

Armen åt lifvet, håll benen tilhopa,
Linda kring hatten din silfver-cordon.
Pitsch! hör piskan ner i gränden.
Pitsch! allons nu kommer han hit.
Hästen röker varm på länden,
Svettig, skummig, löddrig och hvit.
Se hur han flänger framstupa och nickar,
Nickar åt skyltar och hälsar på stop.
Pitsch! hör han smäller, ger öfver, och hickar,
Står i stigbygeln med ögonen hop.
Tromb. - - - Skål fader Krögare!
Tromb. - - - Gif mig besked.
Tromb. - - - Aldrig på trögare
Tromb. - - - Fåle jag red.

* * *

Mutter hon helsar och ber dig Kamrat,
At du vil hedra den lilla vår planta,
Bjuda oss faddrar och samla med stat
Jungfrur och Bussar, förnäma, galanta.
Sitt ej discanta om mej och min gumma,
Peka ej fingret åt hufvud på mej;
Pojken är lik mig och gjorder in summa
Borta vid Danto, det fan far i dej!
Samma ögon, samma miner,
Samma upsyn, butter och tvär;
Redan pojkens näsa skiner
Likså röd som min ungefär,

Skål nu bror *Mollberg!* bjud *Caisa* på Draken,
Brita på Laxen, och Krögarn på Soln;
Rid nu i fyrsprång, var munter och vaken,
Smäll nu i luften ett skott af pistoln.

Tromb. - - - Vifta med hattarna.
Tromb. - - - Hurra! hurra!
Tromb. - - - Skramla med trattarna;
Tromb. - - - Mor vil så ha.

N:o 58.

FREDMANS EPISTEL

Öfver Kilberg, Bacchi man och Ordens Officiant i Templet.

Elegie.

Hjertat mig klämmer,
Sorgligt jag stämmer
Quinten på min fiol. Pling plang.
Ljuset utbrunnit,
Glaset utrunnit;
Ej fins en enda stol. Kling klang.
Krogdörn står på gafvel mina bröder,
Och där bakom disken ligger döder
Kilberg, ach! mit hjerta i mig blöder.
Klingeli plingeli klingeli plang.

* * *

Himmel, elände!
På en bordsände
Står et utdruckit glas, Pling plang.
Och på tapeten
Hänger trumpeten;
Ach sorgeligt Calas! Kling klang.
Bortnas där i hörnet där på spiken
Hänger sorgligt hela Jul-musiken.
Kilberg nu med döden är bortviken.
Klingeli &c.

* * *

Jag vil framstulta,
Klappa och bulta.
Fins ingen mänskja här? Pling plang.
Ingen i huset,
Kullstjelpt står kruset;
Hvad är det som står där? Kling klang.
Ölet är ur tunnan alt utrunnit;
Stånkan tror jag döden ock har funnit.
Ja Vasserra! han den töma hunnit.
Klingeli &c.

* * *

Nå som jag skådar,
Charon bebådar
Mig på sin svarta älf, Pling plang.
Så vil jag glömma
Flaskan at tömma,
Och hänga up mig sjelf. Kling klang.
Far då väl o verld med all din snara!
Bränvins förbudet må nu gärna vara.
Kilberg står nu bland en ängla skara.
Klingeli &c.

N:o 59.

FREDMANS EPISTEL

Til Lo-Katten.

Hurra Courage, Bagage! God dag Bröder! friskt i flaskan! Undan med Dam-spelet. Du Beckböxa med din långa Holländska pipa där. Du skall bli Dam-Jan. Slå i och sup mig til. Hirr! det blixtrar ur Castell-gluggarne. *Petter Ivarsson* kommer ifrån Bourdeaux. Han ligger ju i Cattegat, Canalje. Gutår! han kommer från Dantzig bi de vind, ja han kommer från Dantzig. Ja det gör'n. Ser du röda flaggan? Blå ä han. Än en sup! Gutår! Han ä röd, säger jag. Han ä grön, säger jag. Hurra! Hurra! Hurra! stryk på Fiolerna. Vakta fensterna. Hej flickor! svinga med hattarna. Ta hit Ölstopet. Klinga och drick. Gutår Fader *Berg!* det skall vara *Petter Ivarssons* skål. Hej san! Toppseglets skål! Jag har den äran å dricka Toppseglets skål. Hej tocka Tolfpunningar! Hurra! Hurra! Hurra! Nu få vi Vin och Dantziger Doppeltbier, Flaskor med Silfver-tulpaner i kanterna och Gull-brännvin. Stryk på Fiolerna. Stöt i Trumpeterna. Bjud opp och dansa. Dansa Edra Pappgojor. Blås Edra Torndyflar.

* * *

Corno. - - - Båtsman tag nu din lufva,
Tugga din strufva,
Och i din stufva
Dansa med din Nymf,
Gör hänne ingen skymf.
Corno. - - - Kuttra du lilla Dufva;
Pass på dig grufva;
Lyfta din hufva
För den där Munsiörn,
Som grälar där i dörrn.
Sjögren! Svetten af dig lackar.
Hör Valdthornet hur det hackar.
Hör du Nymf med hvita klackar :||:
Med Corsett och Girandoller; jag är kär,
Burdus ditt bröst begär.

* * *

Fria i helfvite *Sjögren,* kan du bli kär i et Troll med svart Flanells-kjol, et par röda Boucles de Nuit, och en barbent Fot med en utsliten Triumphants-toffel. *Sjögren!* hör du *Sjögren?* Hvad tycker du om Hänne med gula Dammast-kjolen och Kalminks-lifstycket? Hon som står barfota där och skrufvar på Basfiolen. Hör du *Sjögren.* Werda! Hvem är det? Hej där kommer en Tysk. Det är, en Italienare är det, med de Tolf Apostlarna på ryggen. Hvad kostar Kung David til häst med en

Löpare fram för sig? Acht Schtiber. Ta mej sju tusan! alla ä di från Bourdeaux. Gutår! Hej flickor! Godag Herre! Gutår Herre! *Dolce Vino della Pace.* Hej han tycker om Calase. Än en Sup. *L'ira di Dio arrivera bentosto a questa città.* Regera och besitta! Si på Dansken hur han svänger sig. Ratsch Far lille. Sup eller ska vi banke dig. Blir du bange? J ägte mänds horer! J Rumpevrickere! Är der ingen skam i jer? Tör J raabe sådan udi Bormästerens Gade, Fanden selv maa logere paa Raadhuset. *Gebjörnamat.* Hej blås i Trumpeterna. *God dam you! How do you do? Machen sie mir kein Schpasen nicht. Palla vinno ja olta tånnä.* Hurra! blås i Trumpeterna.

* * *

Corno. - - - Låt nu Musiken skråla.
Nympherna pråla,
Stjernorna stråla
Kring det hvälfda blå.
Låt nu Trumpeten gå,
Corno. - - - Dansa bort klack och såla;
All ting vi tåla;
Låt oss afmåla
Fröjas lifs behag;
Och lydom Hännes Lag.

Sjungom Bröder, sjung min Visa:
Kjärlek skall mitt hjerta spisa,
Verldsbekymret til en lisa. :||:
Sjungom Systrar nu med Brödren, gör som jag,
Och drick båd' natt och dag.

N:o 60.

FREDMANS EPISTEL

Til Bränvins-Advocaten Fader Kulkus om något som passerat.

Sitter du ännu och ljuger
Och ur flaskan suger,
Hvälfver stopet och så sluger
Uppå spelman ser?
Kulkus! intet åt du krusar,
Parten in nu rusar;
Præses sitter ren och snusar,
Räknar mynt och ler,
Sportlen delar; Spelman spelar. - - - V:cllo.
Klockan är, om jag ej felar,
Elfva eller mer.

* * *

Bredströms kärsta illa låter,
Niger djupt och gråter;
Caisa Wingmark skickar åter
Præses ett tjog ägg.
Uprop! *Kulkus* tag din värja,
Du skall in och svärja.
Kan du själen intet bärja?
Hand på boken lägg.
Fan är listig, jag är dristig, - - - V:cllo.

Lagen klar, men rätten tvistig.
Stryk dig om ditt skägg.

*   *   *

Caisa se med stora buken,
Hvit och ren och struken;
Præses ruskar på Peruken,
Och blir jäfvig sjelf.
Hur han bläddrar uti Lagen,
Præses denna dagen
Synes sjelf med Themis tvagen
Uti Fröjas Elf.
Caisa niger, fram hon stiger; - - - V:cllo.
Præses och Notarien tiger.
Hvälf om stopet, hvälf.

N:o 61.

FREDMANS EPISTEL

Till K. Mor på Fyrkanten.

V:cllo. - - - Kära Mor!
Slå nu hand på kjolen,
Hör på Bas-fiolen,
Dansa tjock och stor.
V:cllo. - - - Kära Far!
Fader *Movitz* klinga,
Låt nu qvinten springa;
Friskt Du stråken drar.
Stryk och knäpp och sup och dundra,
Låt hin Håle stå och undra
V:cllo. - - - Hvem som är hans kar.

* * *

V:cllo. - - - Mutter hör!
Skaffa Vin och Flickor
Båd' med smäck och brickor;
Alt mig lika gör.
V:cllo. - - - Stopet fullt!
Häll i Musikanten;
Här uppå Fyrkanten
Rätt nu blir tumult.
Hurra! Flickor och Fioler;
Brutna ben i Caprioler
V:cllo. - - - På hvar fyllebult.

N:o 62.

FREDMANS EPISTEL,

Angående sista Balen på Gröna Lund.

Corno. - - - *Movitz* Valdthornet proberar,
Och sin Tuggbuss valkar i mund,
Springer kring golfvet, funderar,
Pålskan i fyrkant formerar, - - - Corno.
Städar och slåss och befaller,
Eldgafflar, Skärmar och Galler,
Allting ramlar nu denna stund;
Stolarna skjutas åt väggen,
Hirschfängarn brynes på äggen.
Friskt courage på *Gröna Lund!*

* * *

Corno. - - - Hvad står du där och bekikar
Tak och väggar dum som en so?
Ramar och Taflor och Spikar,
Kyrktorn och Sjöar och Vikar? - - - Corno.
Jo det är vackert för öga.
Nymfren på klackarna höga,
Höja sig och titta och glo.
Runka på hufvud så sagta;
Fälla Solfjädren, betrakta
Gamla verldens lustar och ro.

* * *

Corno. - - - Titta i taket; jag låfvar;
Kors, hvad Helgon, Solar och sken;
Hoffbro vårt öga begåfvar
Både med Änglar och Påfvar. - - - Corno.
Goliath sielf, vill jag svärja,
Med röda strumpor och värja
Mot Kung David slungar en sten.
Absalon tumlar af öket,
Kung Ahasverus i köket
Ligger emellan Esters två ben.

* * *

Corno. - - - *Movitz!* på Taflan se marken,
Där sju nöten betade gräs.
Där ser du Noach i Arken.
Kors hur' det rägnar på parken! - - - Corno.
Där rider Drottningen Disa;
Där kör Propheten Elisa
Up til himla uti en chaise.
Glas-ögon opp på din näsa,
Där står historien at läsa
Om Susanna; *Movitz* nu läs.

* * *

Corno. - - - Gapa nu *Movitz* ej länger,
Ljusen spraka, Flöjterna hörs!
Marskalken syns med ducriner,
Handsken i handen han slänger. - - - Corno.
Strufvorna glänsa af såcker,

Nymphren med ur och berloquer,
Putsa sig och kjortlarna rörs.
Alla på Pålskan nu vänta,
Folket i dörrarna glänta,
Balen öpnas; — Snart han förstörs.

* * *

Corno. - - - *Movitz* Valdthornet nu lutar,
Och med Pålska öpnar han Baln,
Rätt som han börjar han slutar,
Hör hur han drillar och tutar. - - - Corno.
Ögonen spända på noten;
Hvar gång han pruttar rörs foten;
Hur han stampar! — kors han är gal'n.
Se hvar han står i surtouten;
Munstycket blänker i truten,
Och Ljus-kronan glimmar i saln.

* * *

Corno. - - - Echo mot pelarna svarar;
Salen hvälfd, hvitlimmad och ljus.
Gubbarna skumpa som harar;
Hvar med sin maka sig parar. - - - Corno.
Somliga Systrar galanta,
Somliga stå så moquanta,
Ropa Hyrkusk, — fara burdus;
Somliga stå på en sida,
Handskarna vända och vrida;
Gubben *Movitz* bjuder dem snus.

* * *

Corno. - - - Prosit Mamsell *Wilhelmina!*
Håll ut ringen — Hurra! var snäll.
Du där på Laxen *Regina!*
Båtsmännen skratta och grina. - - - Corno.
Toffeln på häln på dig kippar;
Flunsig och tungrodd du trippar,
Altinunder svart som et spjäll,
Muschen på tinningen borta,
Armarna intet så korta.
Håll ut ringen — Hurra Mamsell!

* * *

Corno. - - - Snyt dig din Lymmel! — probera,
Profva Hornet, snyt dig och blås!
Nympherna qvickt sig rangera,
Prusta och nysa, spassera, - - - Corno.
Wingmarkens Kärsta åt höger
Skuttar med Svarfvarn så tröger,
In med föttren liksom en gås,
Rödbrun i barmen som koppar.
Tvi dig din Skurk så du hoppar,
Med din tumstock, kappa och Krås!

* * *

Corno. - - - Stampa med föttren tillika,
Klappa med händren, klapp klapp klapp!
Hand öfver hufvud *Ulrika,*
Stå intet där och predika; - - - Corno.

Armarna ut, kryp inunder,
Hvad är för konster och funder?
Jungfru Ulla! — Hut trafvarlapp!
Sök dina Jungfrur på gatan.
Stöt i valdthornet din satan.
Smäll Canaljen — ge'n några rapp.

* * *

Corno. - - - *Wingmark* med stora Peruken
Går och stånkar, friar och ber;
Nattkappan stärkter och struken,
Fläktar och slinker på buken; - - - Corno.
Se hur han dansar så krumpen,
Byxorna långt ner på gumpen.
Hand i sidan — futtigt maner!
Hatten på hufvud med glitter,
Bakfram på *Wingmark* den sitter,
Gubben hostar, hvisslar och ler.

* * *

Corno. - - - Stampa canaljer — nå stampa!
Håll ut ringen — håll bara i!
Trampa och stampa och trampa,
Stöt intet krona och lampa, - - - Corno.
Släpp Svarfvarn in, vrid i kring'en,
Mästare kom in i ringen.
Stöt i hornet, blås symphoni.
Armarna kasta på ryggen.

Tvi den där Svarfvarn den styggen!
Stöt i hornet — *Bergström* slå i.

* * *

Corno. - - - Folket nu farstun inspärrar,
Släpp in Krögarn, — Krögarn vår vän.
Sig detta öl ej förvärrar;
Skål mina gunstiga Herrar! - - - Corno.
Hurra, stå hjelte mot skotten!
Kärlekens skål! — drick i botten.
Svarfvarns skål! — kom dansa — ja men!
Ut genom Saln i Förmaket!
Dammet det står opp i taket.
Håll ut ringen, — vänd om igen.

* * *

Corno. - - - Hand öfver hufvud — nu börja,
Alla börja friskt på en gång,
Movitz skall all ting besörja;
Valdthornet fick litet smörja. - - - Corno.
Knacka med klackarna Flickor.
Tvi, Edra dumma Borrickor!
Sicken Åsna med Roberonde;
Si hur hon tiljorna mäter,
Sminkad i flor och corneter,
Med mustascher, hjulbent och lång.

* * *

Corno. - - - Hon är min Fästmö, Canalje;
Är hon Åsna? — ja är hon så!

Rundstycke, Slant och Medalje!
Klang! Jag nu vågar batalje. - - - Corno.
Alting för hänne jag vågar;
Dej din Canalje jag sågar,
Midt i tu. — Låt Flöjterna gå!
Här är du Damjan i huken.
Släng utom fenstret Peruken.
Christjan Wingmark, Dej ska vi slå.

* * *

Corno. - - - Hör, hur på tröskeln han stiger
Och parlerar om sin peruk.
Svarfvarens Kärsta hon tiger,
Jolrar och hickar och niger. - - - Corno.
Krögarn tar Svarfvarn i lufven;
Flintskallig, blodig och klufven,
Blir han höflig, tålig och mjuk.
Facklorna släckas i glansen,
Gumman får misfall i dansen,
Klämd och kramad, skuffad och sjuk.

* * *

Corno. - - - Håll uti ringen *Malena.*
Hurra lustigt, håll nu god min!
Bergströmskan hoppar allena.
Skena til helfvite, skena. - - - Corno.
Kors tocke Flängmål din Satan!
Nattyget blåste åt gatan.

Aj en Palt står där vid Gardin.
Sluta med Pålskan, var tyster,
Paltarna! — Aj Kära Syster!
Tåckna Baler gör vår Ruin.

N:o 63.

FREDMANS EPISTEL,

Diktad midt i veckan.

Fader *Bergström,* stäm up och klinga.
Öpna kråset för bröst och bringa,
Vi ska dansa och vi ska svinga,
I ditt glada hus.
Lät oss ge våra små Mamseller
Vin och Sviskon och Carameller;
Pimpenella Mor *Maja* häller
Uti glas och krus.
Vi ä vana at jämt tractera,
Och med glaset i hand orera.
Fader *Bergström* nu qvintillera,
Under sus och dus.
Se där dansar Flickan,
I sin rosenröda Koft och Kiol;
Hvar är nu den brickan.
Som hon bar i fjol?
Korgen med Citroner
Tynger intet mera hännes arm;
Nu ibland Baroner
Dansar hon sig varm.
Med Solfjädren hon bröstet fläktar,
Niger djupt, och med armen fäktar,

Såckrar Våflor, ock dricker Nectar.
Under Pukors larm.

* * *

Fader *Bergström,* ren månan glimmar.
Nyckelharpan i rummet stimmar,
Och Mor *Maja* vid skänken primmar
Med sin sneda trut,
Gladt på Djurgåln kring alla backar,
Skymta kjortlar och hvita klackar;
Första Nymph som på dörren knackar
Inom dörren skjut.
Långt til Måndan, J raska Bröder,
Likså långt som från Norr till Söder;
Morgondagen blott oro föder
Hela året ut.
Väljom Nattens sköte,
Under Afton-stjernans klara brand,
Til vårt glada möte,
Med Pocaln i hand;
Och i mörkets dvala,
Res Cupidos Altar där du spör.
Bacchi Källar-svala
Drufvans ångor strör.
Lät den dumma i oket tråka,
Och den sluga sin hjerna bråka;
Vin och Flickor och *Fredmans* Stråka
Natten ljuflig gjör.

N:o 64.

FREDMANS EPISTEL

Rörande sista Balen hos Frömans i Horns-Kroken.

Fäll dina ögon och skäms nu din tåssa;
Komma på Baler och intet ha skor! Fin.
Dansa vid valdthorn som tungfotad klåssa!
Kalla Baroner och Grefvar för bror!
V:cllo. - - - *Movitz* knäpp nu din ljufva tenor;
V:cllo. - - - Din konst är stor. D. C.
Corno. - - - Valdthornen hörs;
Corno. - - - Stråkarna förs;
Movitz på stolen - - - V:cllo.
Stämmer Fiolen, - - - V:cllo.
Slår eld på pipan, gömmer pung och stål,
Röker och pustar, - - - V:cllo.
Dundrar och rustar, - - - V:cllo.
Hvälfver ölkannan, dricker lagets skål.

⁂ ⁂ ⁂

Lotta, jag tilstår, med guldur din Satan!
Roben en stöld från en sparrlakans säng. Fin.
Brudar från Skottgränd, Brudgummar från gatan,
Tag nu hvarandra i handen och sväng.
V:cllo. - - - *Movitz* stäm up din skorrande sträng,
V:cllo. - - - Och nacken släng. D. C.
Corno. - - - Där dansar en,

Corno. - - - En Sjö-Capten.

Talar han Svenska? - - - V:cllo.

Nej blott Holländska. - - - V:cllo.

Se på hans isterhaka och peruk;

Märk på hans miner; - - - V:cllo.

Se hur han skiner, - - - V:cllo.

Rödbrun i synen med en kullrig buk.

* * *

Hvem är den Flickan med Styrman där ligger?

Hon som så flåsar och bröt sin corsett. Fin.

Lördan hon dansar, om Söndan hon tigger,

Måndan hon hvirflar sin spinråck så lätt,

V:cllo. - - - Tisdan står hon för Kämnärs-rätt,

V:cllo. - - - Så snörd och nätt. D. C.

Corno. - - - Valdthornet stöt,

Corno. - - - *Movitz* dit nöt!

Glo ej på vakten, - - - V:cllo.

Håll bara takten. - - - V:cllo.

Styrman med knifven dansar mot Capten.

Tig på minuten, - - - V:cllo.

Håll bara truten. - - - V:cllo.

Fan far i dej, du mister arm och ben!

* * *

Knifvarna blixtra och Nympherna dåna,

Käppar och klingor de splittras i sky. Fin.

Bleknade näsor med blodsår och blåna,

Svällande kindben och koppärrig hy.
Oboe. - - - *Movitz* i fönstret skådar på ny,
Oboe. - - - Med hufvudbry. D. C.
Corno. - - - Hornen ge ljud,
Corno. - - - För Vinets gud.
I Fröjas Tempel, - - - V:cllo.
Ger han exempel - - - V:cllo.
At han är rusig, tapper, kär och qvick.
Kärleken brinner; - - - V:cllo.
Vinet det rinner; - - - V:cllo.
Paltarna skyldra, Bacchus ropar drick.

N:o 65.

FREDMANS EPISTEL

Om Styrmans-Dottren Gretgens död på Fabriken.

Movitz med flor om armen, hålt!
I en mörkblå kolt,
Kommer han så stolt. Fin.
Svart väst, gröna byxor, nå!
Gult gehäng, hå hå!
Och Stöfletter på!
Hvarfrån kommer du nu *Movitz?* ditt öga
det blöder.
Gevär! — Ifrån Grafölsgåln på Söder. D. C.

* * *

Jag stått i fyra timar jämt,
Skuffat mot och klämt,
Korsgeväret skämt, Fin.
Krögarn i Grafölsgåln, den hund,
Far på Gröna Lund,
Slog en tand ur mund.
Se på, när jag talar, tändren de skallra i truten.
Gapa! Oxeltanden är utbruten. D. C.

* * *

Hvad harm! mit öga går i gråt;
Uppå denna stråt,
Såg jag Charons båt. Fin.

En Nymph uti Fröjas gård
Döden, grym och hård,
Lämnat i hans vård.
Gretgen ned på Kläds-fabriken; du Hänne ju kände,
Gutår! är en ängel nu, min frände. D. C.

* * *

Gretgen, ach! hon til svepning har
Fina Bolster-var;
Täckt sin slöja drar. Fin.
Dess hand för en frisk Tulpan;
Skada at dess blan
Lukta litet tran.
Nattyg, Klippingshandskar, Fransar dess vålnad ut-
sira;
Kärlek bryter vid dess ben sin spira. D. C.

* * *

Min Nymph, hon skull' förlofvad bli;
Fästman står, lät si,
Vid Artilleri. Fin.
Capten heter, vänta, hör;
Det oss lika gör,
Gretgen ändå dör.
En Nymph, vacker, hur jag Hänne för ögat
nu vänder,
Högt bröst, kullrigländ, och hvita händer. D. C.

* * *

Den eld som utaf Himlens hand
Gör naturens band
I båd våg och land, Fin.
Brann här; se i vår clenod,
Se i detta blod
Fröjas ärestod.
Hon kall! lät oss alla varma i hjertat nu vara;
Vid glas vi vår sorgesång förklara. D. C.

N:o 66.

FREDMANS EPISTEL

Til Movitz Målare.

Se hvar *Movitz* sitter där
Vid sin tafla tyst och kär,
Ler och målar
Med et ljuft besvär.
Verkstan glimmar glad och ljus,
Full med pottor, krukor, krus.
Glas och skålar,
Guld och glitter-grus.
Prägtigt sig en ställning för vårt öga höjer,
Där den spända duken sträckes kall och flat;
Framför sitter *Movitz* och sin pensel böjer,
Bildar en herdinna med sit blomster-fat;
Af des munn, söt som succat,
Hvarje kyss värd en ducat.

* * *

Gubben ser för rolig ut,
Med filtmössa och surtout,
Penslar, Stifter,
Blandas hvar minut.
I lifstycket hvitt och blått
Har han mässings-knappar fått,
Tröjan skiftar
Purpur, gult och grått.

Af grönt sidentyg märk Ögonskärmen prålar,
Som den röda näsan ger en skugga grön.
Två glasögon vid hvar tinning skjuts med nålar,
När han tyst proberar sina färge-rön.
Movitz gör din Tafla skön;
Drick och tag din arbets-lön.

* * *

Töm din flaska, gif dig tid,
Sen i din Olymp i frid
Värm dit snille
Och din tekning sprid.
Blunda vid hvart pensel-drag,
Gif din skönhet det behag
Som du ville
På din bröllops dag.
Än sjelf Fröja kring hans vackra ämne sväfvar,
Än en Astrilds pil hans bröst til intet gör;
Än han vid den lätta Penseln ler ock bäfvar,
Än innom et rosigt flor två prickar strör.
Movitz du ej tekna bör
Hvad Apelles blott tilhör.

* * *

Se Herdinnan trind och snörd,
Uppå Astrilds vingar förd,
Hvar hon sitter,
Stor til blod och börd.

Håret som bland pärlor knyts.
Uti mörka bucklor bryts;
Blodet spritter;
Ögats eld förbyts.
Bröstet sväller högt, och hvar gång Nymphen
andas,
Blixtrar fram et kors, et halskors af rubin.
Framför bröstet flor och blommor sammanblandas;
Tröjan snörd och lifvet är af Carmosin.
Knapt Apellis pensel fin
Bildat har så skön Cousine.

* * *

Movitz i sin andakt dör.
När han sist i vågor strör
Tvänne prickar
Med et flor framför.
Märk hans eld är fin och stor;
Täckt de gömmas i et flor.
Gubben nickar,
Och på Nymphen glor;
Nymphen hon småskrattar, runkar hufvud, tiger.
Lossar på sit pärlband, knyter sin salopp,
Fläktar med solfjädren, sen med små intriger
Narrar gubben från sin tafla stiga opp,
Där han i sin blomster-knopp
Bildar Fröjas vackra kropp.

N:o 67.

FREDMANS EPISTEL

Til Mutter på Tuppen.

Fader *Movitz,* Bror!
Spänn igen dina skor,
Kom, tag ditt Valdthorn. — Jo kära Mor.
Stampa takten och blås,
Vickla fram ditt kRås,
Och stå ej som en gås;
Talja Mustascherna
Min Son,
Och vältra Fastascherna
I vrån;
Öpna kärl och sprund;
Du är stark, din hund,
Stolt, frodig, frisk och sund.

* * *

Mor på Tuppen, du,
Är en ståtelig Fru,
En rasker Gumma, hör din Filou.
Fast jag just nu i vår
Fyller sjutti år,
Så vet at jag förmår
Brottas med drängarna
Och slåss,

Och tumla i sängarna
Med tross.
Se min ludna barm,
Sicken knubbig arm,
Och känn hvad jag är varm.

* * *

Sätt peruken rätt,
Valka strumporna nätt,
Tag fram skoborsten, smörj din stöflett;
Där i burken du sett,
Där står ister och fett,
Kom, badda lädret hett.
Fall ej på flaskorna,
Min vän;
Min Son, knäpp damaskorna
Igen.
Si så där; Charmant!
Nu är du galant;
Kom, kyss din gamla Tant.

* * *

Tag ditt Valdthorn. — Topp.
Låt nu fönsterna opp,
Och blås för Fröjas prägtiga tropp.
Där ser du en vagn;
Ge Valdthornet klang,
Och gör din Complimang.

Klappa med händerna.
    Stor tack.
Och hvissla i gränderna.
    Ert pack.
Det gör ingen ting;
Kör med vagnen kring;
Och spring mot *Ulla,* spring.

* * *

Kors hvad blomster, flor,
Silkesstrumpor och skor,
Och Guldur! Guldur! Guldur! min Bror.
Maka åt Er på bron,
Släpp nu fram den Kalkon;
Blås opp en ståtlig ton.
Fukta pocalerna;
    Och vänd;
Och piska Fiskalerna
    Ur gränd.
Drag för tusand, Fan
Far i den Sultan!
I kjol och farbolan!

* * *

Jag ger balen Fan,
Alla Nympher i Stan;
Skenbarlig Satan står i Sultan,
Med sin svarta klo.
Ä de listiga? jo.

Jo det må Mutter tro.
Ändå om qvällarna,
Blixt full,
Så slår jag Mamsellerna
I kull.
Men god natt, farväl!
Kom, slå vad, i qväll
Har *Movitz* sin Mamsell.

N:o 68.

FREDMANS EPISTEL

Angående sista Balen på Grönlund.

Corno. - - - *Movitz*, i afton står Baln
Corno. - - - Hemma hos *Mollberg* Corpraln;
Just där du ser ljuset,
Och lyktan uppå huset,
Där accurat står Baln. Fin.
Corno. - - - Stöt i dit Valdthorn, gå på,
Corno. - - - Låt man brandvakterna gå;
Hvad står du och undrar?
Stor sak, Trumslagarn dundrar,
Och klockorna de slå.
På det mörka blå
Den blanka månen glimmar,
Tils om några timmar
Stjernehvalfvet strimmar. D. C.

* * *

Corno. - - - Echo är stolt här i gränd;
Corno. - - - Hornet åt byggningen vänd;
Blås den Menuetten,
Som han med Clarinetten
I går söng här i gränd. Fin.
Corno. - - - *Ulla* i fönstret där står.
Corno. - - - Tjenare, Syster. gutår!

Släpp oss in i salen;
Den hund den där Corpralen,
Han står vid dörn och slår.
Släpp oss in; du får,
Din skurk, en het batalje.
Slår du hit Canalje,
Tar jag dig i svalje. D. C.

* * *

Corno. - - - Tack kära Syster, stor tack!
Corno. - - - Barfota sluskar och pack,
Såg ni, Ert bagage,
At den som har courage,
Skal altid in. — Stor tack! Fin.
Corno. - - - Skål Madam *Wingmark,* allons!
Corno. - - - Det var en sup som var bon.
Hurra! jag skal blåsa
Så fint som en fiskmåsa,
Och dansa på en gång.
Hurra, lust och sång!
Jag mig en Chloris väljer.
Kärlek hjertat qväljer.
Klang hvad Vinbuteljer! D. C.

* * *

Corno. - - - Helsa nu *Movitz.* — Vet hut!
Corno. - - - Bocka dig, *Cajsa* gick ut.
Bror hörde du inte?
En sup hon dig påminte,

Och därför gick hon ut. Fin.

Corno. - - - Hurra hvad strufvor och vin!

Corno. - - - Herrskapet mumsa som svin.

Bergströmskan hon skrattar,

I skinkfatena fattar,

Och tömer Carafin.

Och den där Cousine

Som uppå våfflan äter,

Hon som är så feter,

Säj mig hvad hon heter. D. C.

* * *

Corno. - - - Stöt i ditt Valdthorn. — Ja men.

Corno. - - - *Mollberg* nu dansar igen.

Färdig uppå foten,

Liksom stod han i roten,

Och språng för fienden. Fin.

Corno. - - - Västen upknäpter och gul;

Corno. - - - Skjortan som tvättas hvar Jul,

Fläktar uti trasor;

Med ullstrumpor och hasor

Står han i Bacchi skjul.

Gammal, fet och ful

Han Bacchi kransar binder,

Visar glad och trinder

Sina blomsterkinder. D. C.

N:o 69.

FREDMANS EPISTEL

Om Mollberg Dansmästare.

Se Dansmästarn *Mollberg,* Bröder,
I vår Krögar-stuga,
Hur mot väggen han sig stöder,
Med en röd Fiol.
Konstigt har han lärt sig buga,
Och med foten skrapa.
Aldrig såg man större Apa
I en Capriol.
Hjelp Himmel nå!
Nu sprang han öfver Disken,
Bums i en Så,
Där Krögarmor har Fisken.
Himmel ach! Se på hur luten
Dryper af Surtouten.
Näsan tätt med blommor guten
Skiner som en Sol.

* * *

Ser Ni Krögarfar med kannan,
Hvar han står och gluttar,
Torkar svetten gladt ur pannan,
Och slår til et skratt,
När Dansmästarn hjulbent skuttar

Och kring golfvet svänger,
Och när han i taket slänger
Opp sin trinda hatt.
  Ulla blir arg,
Och sig ur dansen kastar;
  Vild som en varg,
Han efter lammet hastar.
Båda skratta, båda skrika,
Med musik tillika.
Rak i lifvet, rak *Ulrika!*
Ropar *Movitz* gladt.

* * *

Släpp mig Farbror! Nej min Syster!
Släpp min Dotter! — Inte!
Jag din hjärna sönderkryster.
Inte det jag tror.
Kärlek ömt mitt bröst påminte
Fordna qual och tårar;
Samma pil mitt hjerta sårar
Som i Påskas, bror!
  Min Menuett,
Hör på hur den nu låter,
  Helt rätt och slätt.
Men ach min *Ulla* gråter.
Gråt ej Syster, stå helt stilla.
Quinten gnäller illa.
Vickla förklä opp min lilla,
Skrapa dina skor.

*   *   *

Galet Syster! håll in magen,
Håll in magen stygga!
Skänk ditt bröst, så hvitt som dagen,
Mera fritt behag.
Altid vil du foten rygga;
In med vänstra klacken.
Ler du tåssa? Bums i nacken
Slår jag dig et slag.
Mer ledig taille!
Stå intet dum och trumpen.
Petite Canaille!
Hvad sad' jag dig om gumpen?
Gumpen in; Hvad åt jag skrålar
Och din glans afmålar?
Mera eld, mer eld och strålar!
Drag på munn et drag.

*   *   *

Se på mig; ge hand, mitt såcker!
Fram med vänstra foten!
Non; Ma Chere, för tusand pocker!
Vänstra foten fram!
Rak som knekten står i roten!
Se på mig, stå stilla.
Quickt, la Chaine min Ängel lilla.
Ma foi Madame!
Märk, sköna vän,
At hon pro primo niger,

Bakvänd mot den
Som fram om hänne stiger.
Sväng dig sen och balancera,
Balancera mera.
Skönsta vän mit bröst charmera;
Dansa mer mit Lam.

* * *

Sjung min ängel när jag dricker,
Dansa när jag spelar.
Säj, är intet *Mollberg* quicker?
Öfvermåttan quick.
Nig nu. Nej, Ma Chere, hon felar;
Knäna få ej böjas;
Minsta tvång får intet röjas;
Alt i ledigt skick.
Som på Madame
Skal bröstet öfversvalla,
Magen ej fram.
Fallalleralleralla.
Opp med bröstet, in med rona,
Som en Brud med krona!
Låt nu foten golfvet bona;
Dansa, sjung och drick.

N:o 70.

FREDMANS EPISTEL

Om något som passerade i Artilleri-Lägret Anno 1773.

Movitz vik mössan högt öfver öra,
Glänta på ditt hvita tält,
Trumslagarn ren hörs pinnarna röra,
Ditt Corpralskap ren sig stält,
Aftonrodnan sprider ren sin flamma,
Vägarna damma,
Posterna glamma,
Krögarne stamma
Redan;
Krigs-signalen längsen smält.

* * *

Tältet insveps i mörker och dimma,
Af Canoners eld och dam;
Stolt inom röken skyllrande glimma
Mörkblå leder fältet fram;
Än af trummans hvirflar nejden gungar,
Än elden ljungar,
Än kulan slungar,
Än Fröjas ungar,
Hej ja!
Skala bergen kring som lam.

* * *

Bussarna stoja, hör du ej skriket
Af en svärm i svett och harm,
Som där kring Mörsarn trängas i diket,
Och uplyfta arm mot arm?
Se på deras ögon, morska, tända,
Hur de stå spända,
Uff! när de vända
Mörsarn på ända,
Movitz!
Hviner kulan blank och varm.

* * *

Klang! vakna *Movitz*, Cheferna ropa,
Framför Bataljonerna;
Fyrkanten redan drages tilhopa,
Och ren lyftas hattarna;
Chorum in i skogens kamrar skallar,
Ekar och tallar,
Diken och vallar,
Alt återskallar
Echo.
Vakna *Movitz;* Klang! Hurra!

* * *

Vakna, se Soln i molnena skrider,
Luften svalnar mer och mer;
Koxa dit åt där vägen sig vrider,
Där du hjulen damma ser;

Se hvad sköna skarar, ystra, lätta,
Snörda och nätta;
Ögat nu mätta,
Där är den rätta
Venus,
Från Olympen kastad ner.

* * *

Ser du två röda hjul hur de rulla
I det späda gröna gräs;
Där inom skärmen prägtigt vår *Ulla*
Gungar i sin öpna Chaise;
Fålen, loddrig, frustar och sig höjer,
Än hufvud böjer,
Än sig förnöjer,
Än slår och flöjer
Fålen,
Öfver dälder, kärr och näs.

* * *

Skynda dig *Movitz* dit ned til skjulen,
Til din *Ulla* varm och skön;
Kullstjelpt är Chaisen, där trilla hjulen
Bort med hela Åkarlön.
Ren kring luntan Hymens Facklor brinna;
Men blott besinna,
Härnäst at finna;
Slik en Gudinna.
Movitz!
Trotsar Gudars list och bön.

N:o 71.

FREDMANS EPISTEL

Til Ulla i fenstret på Fiskartorpet, Middagstiden, en Sommardag.

Pastoral

Dedic. til Herr Assessor Lundström.

Ulla! min *Ulla!* säj får jag dig bjuda
Rödaste Smultron i Mjölk och Vin?
Eller ur Sumpen en sprittande Ruda,
Eller från Källan en Vatten-terrin? Fin.
Dörrarna öpnas af vädren med våda,
Blommor och Granris vällukt ger;
Duggande Skyar de Solen bebåda,
Som du ser. D. C.
Ä'ke det gudomligt, Fiskartorpet! Hvad?
Gudomligt at beskåda!
Än de stolta Stammar som stå rad i rad,
Med friska blad!
Än den lugna Viken
Som går fram? — Åh ja!
Än på långt håll mellan diken
Åkrarna!
Ä'ke det gudomligt? — Dessa Ängarna?
Gudomliga! Gudomliga!

* * *

Skål och god middag i Fenstret min sköna!
Hör huru klockorna hörs från Stan.
Och se hur dammet bortskymmer det gröna
Mellan Calescher och vagnar på plan. Fin.
Räck mig ur fenstret där du ser mig stanna,
Sömnig i sadeln, min Cousine,
Primo en Skorpa, Secundo en kanna
Hoglands vin. D. C.
Ä'ke det Gudomligt &c.

* * *

Nu ledes Hingsten i spiltan, min *Ulla*,
Gnäggande, stampande, i galopp.
Än uti stalldörn dess ögon de rulla
Stolt opp til fenstret, til dig just dit opp. Fin.
Du all naturen upeldar i låga
Med dina ögons varma prål.
Klang! ner vid grinden, i varmaste råga,
Klang, din skål! D. C.
Ä'ke det Gudomligt &c.

N:o 72.

FREDMANS EPISTEL,

Lemnad vid Cajsa Lisas Säng, sent om en afton.

Glimmande Nymph! blixtrande öga!
Sväfvande Hamn på bolstrarna höga!
Menlösa styrka!
Kom, kom nu at dyrka.
Vid et smalt och utsläckt ljus,
Sömnens Gud, vår Morpheus.
Luckan ren stängd, Porten tilsluten.
Natthufvan ren din hjässa kringknuten,
Ren *Norströms* Pisk-peruk den hänger på sin spik.
Sof, somna in vid min Musik. :||:

* * *

Bofinken nyss, nyss, *Caisa Lisa,*
Slumrande slöt sin qvittrande visa;
Solen nyss slocknat,
Och Fästet har tjocknat,
Enslighetens tystnad rår;
Jag til Fröjas dyrkan går.
Regnet nedöst i bullrande låga,
Hvälfver i skyn sin brandgula båga,
Som randas lugnt och skönt
Af purpur, guld och grönt,
Sen jorden Jofurs åska rönt. :||:

* * *

Somna min Nymph! dröm om min Lyra,
Til dess vår Sol går opp klockan fyra.
  Och du dig sträcker,
  Och armarna räcker
  Til min kanna och min famn,
  Eldad af mit blod och namn.
Caisa du dör, Himmel! hon andas;
Döden ger lif och kärlek bortblandas.
Men fast din puls slår matt,
Så blundar ögat gladt.
Håll med Fioln; god natt! god natt! :||:

N:o 73.

FREDMANS EPISTEL

Angående Jergen som förskref sig til Fan.

Fan i Fauteuillerna! stolarna kullra;
Hej! bullra i dörrarna, bullra;
Sparka Fiolerna,
Bullra med stolarna;
Satan är kommen på baln.
Granris kring skänken;
Trumf! är du galn?
Ankarn på bänken;
Och tom står Pocaln.
Jergen han jäser,
Han spritter och läser
Ner i källar-svaln.
Ach ich pin ein elend sinder,
Min Contract til ente går;
Heert's ein mahl, jak mik ferpinder,
Noch zwey år.
Jak schall alle flicker kränke,
På Schpelhusen vare flink,
Altrich på min huchstru tänke,
På Catrink.
Schent Fiolen Schtemmer.

Bringt mir pleck und penne.
Freylich hör jak tik nu till, tu Fan, vid fer-
schte fink.

* * *

Skynda dig *Lotta* och väggarna fäja,
Rör föttren din gamla Galeja;
Fönstren på hakarna,
Ljus uti stakarna;
Luckorna skrufva och stäng;
Skumpa Canalje,
Rör fötterna, fläng;
Råstig i svalje;
Nå snyt dig och släng;
Damma och sopa,
Och *Movitz* nu ropa,
At hvirfla skruf och sträng.
Mit min rete plut jak schrifver
Tich nu thette Refersal,
Thet jach mich nu öfvergifver;
Kantz fatal!
Thet jak ej vil vare nikter,
Selten uti Kirken gå,
Truget fille mine plikter,
Klunke på,
Chlemme alle kremper.
Stockholm then Nofemper,
Manu mea propria, auf Kruken Rosenthal.

N:o 74.

FREDMANS EPISTEL

Om Bergströmskans Porträt.

Dedic. til Herr Professoren och Ridd. SERGEL.

Min Son!
Dina kärl, dina skålar
Kring din pensel i ordning stå, :||:
Där du tyst i din vrå
Din Fröjas ungdom målar.
Min Son!
Hör ej efter hur Krögarn skrålar,
Se på den som din pensel afmålar;
Dess ögons eld — hå, hå!
Som Stjernan prålar. Fin.
Movitz! ach! hvad du lycklig är!
Ljufva besvär
Båd för din hand
Och snillets kraft!
Från Paphos Land
Et lån du haft,
Ach et dyrbart lån! D. C.

* * *

Hvad fägring och behag! O Gudar hvad för tycke!
Bindmössan skjuter fram et fint och krusadt stycke,

Som uti bubblor bryts och ned åt nacken går,
Där sist et rosigt band hopflätar Hännes hår.
I öronen, hvad glans! en glans som högröd skiner;
Dess Hängen menar jag, dess Hängen af rubiner,
Som til förtjusning mer kring ögats vackra krets
Fördunkla med sin brand en blommig silfver-
spets,
Det gröna Sidensars hvaraf bindmössan prålar,
Fint vattrat, mörkt och slätt, just som Bror *Mo-
vitz* målar.
En duk kring Hännes hals, mjällhvit som sjelfva
snön,
Sjelfsvåldigt fläktar opp, smårandig gul och grön;
Och på de höga bröst en dubbel gullkjed spelar,
Som prydd med en Smaragd i flere hvarf sig
delar.
Jag undrar just min Son — Slå i och sup mig til —
När ögat bjuder dig, at hjertat intet vil.
Men ach! hvad hon är skön när hon med huf-
vud nickar!
Kolsvarta Ögonbryn, helt mörkblå Ögon-prickar,
En mund som lifvets vår på sina läppar bär,
En hy som helsans Gud en dödlig knapt förär.
Nej du har ingen färg så liflig i din kruka,
Så dyrbar på din sudd, så len och fin at bruka,
Den ej naturens prål och tekning öfvergår;
Et enda ögnakast din pensel ej förmår.

Säg *Movitz,* har jag rätt? — hvi penslar du och
dröjer? —
Säg hvad den hvita kjoln för ädel fräckhet röjer?
Liftröjan af hvitt taft och skor af gull-brocad.
Ach! måla *Movitz* mer, men gör din tekning
glad.
Bergströmskans skål — Gutår! — hvars bild på du-
ken prålar!
Apelles led hans hand! Jag dricker, och du målar.

* * *

Madam!
Sitt nu ner, sitt helt stilla,
Blunda med ögat en kärlig blund; :||:
Dra nu litet på mund,
Se hit min skönhet lilla.
Madam!
Något vackert sitt hjerta inbilla;
Tänk på mej, Se på mej nu min lilla!
Skjut bröstet litet fram;
Min syn ej förvilla. Fin.
Men! den min pensel bildat har,
Sjelf mig bedrar;
Ja jag blir kär,
Förvillad, yr.
God vänner här
Om ram bestyr,
En förgylder ram. D. C.

Hålt *Movitz!* Gudar hjelp! du vandrar ju i drömmen.
Hej Krögar Far! kom ut! han kastar sig i strömmen.
Hålt *Movitz!* hålt min Son! din kärlek får sin lön.
Nej nu går jag min väg och kastar mig i sjön;
Hvar är min Sabel? Marsch! - - - -

N:o 75.

FREDMANS EPISTEL

Til sin Rival Fader Movitz, på Caisa Lisas Namnsdag.

Dedicerad til Kongl. Capellmästaren KRAUS.

Skratta mina barn och vänner;
Säg om någon af er känner
Den som står och spänner
Stora Dulcian.
Än den med Peruken,
Med Skinn-förklä för buken,
Och Kappråcken af buldan.
Bistert han mot noten grinar;
Hör hur han Hobojan pinar; - - - Oboe.
Gubben blåser så han tvinar.
Un poco lento! - - - Oboe.
Röret strängt han kniper.
Och med truten piper,
Gammal, snäll och van.

* * *

Cajsa Lisa, lilla Piga!
Fäll ej ögonen och bliga;
Skall hon intet niga,
Höra och se?

Hör huru det klingar,
Hur kärligt han nu tvingar
Sitt knöliga Oboe.
Alt för din skuld, *Cajsa Lisa;*
Movitz vill din Namnsdag prisa, - - - Oboe.
Gubben vill sitt hjerta visa.
A tempo gjusto! - - - Oboe.
Spela du, var glader;
Dikta dina rader,
Och min Nymph tilbe.

* * *

Broder *Movitz,* blås nu sakta,
Så vill jag min Nymph upvakta,
Vid mitt glas betrakta
Skönhetens prål.
Himlen nu förkorte
Alt ondt! — Hurra! blås Forte.
Kling klang! *Cajsa Lisas* skål!
Hännes ögon hjertan sårar.
Blås din Lymmel, hon mig dårar; - - - Oboe.
Du och jag vi fälla tårar.
Ditt Nöt, Piano! - - - Oboe.
Hännes Fest vi fira;
Astrild kom och zira
Nu mitt tungomål.

* * *

Mycket Guld och dyra skänker,
Alt hvad som ditt hjerta tänker,
Och för ögat blänker,
    Blifve ditt val!
Barn-fader åt Barnet,
Jämt Fästmänner i garnet,
Och Plåtsedlar utan tal!
Borga intet *Cajsa* lilla,
Lät Ducaten til dig trilla. - - - Oboe.
Riktigt *Movitz*, blås och drilla,
    Un poco forte! - - - Oboe.
Tag ditt glas min broder,
Dränk i Bacchi floder
Kärleks harm och qual.

N:o 76.

FREDMANS EPISTEL

Til Mutter på Wismar, rörande Hans Jergen, då han blef utpiskad ifrån Balen.

Se *Hans Jergen* hur han sig bockar,
Kläde kring hufvud och plåster på mund;
Svarta håret i hängande lockar
Flaksar kring öronen som på en hund;
Med stopet i näfven han på Krögarn sir.
Niemals Schwachbier, bringt mir Dobbeltbier.
Naa, anjetzo hier;
Seynd sie nun so gutich. Schteet på tin kranne;
Gesundtheit, plaisir!

* * *

Mässings-kammen blank bak i nacken
Glimmar mot ljusen så blekgul och matt;
Hvar gång *Jergen* han knarkar med klacken,
Blixtra stråpärlorna uppå hans hatt.
Men Nymphen tar stopet, och hon ropar drick!
Ach! mein Schatz, Engels kindlein! wer ich?
Excusirn sie mich;
Seynd sie nun so gutich; warten sie nun; gleich
im augenblick.

* * *

Lustigt! *Jergen* klunkar sig mätter,
Flåsar och skrattar, sen bjuder han opp;
Händerna hvirfla med långa Manschetter;
Satan och kärleken plåga hans kropp.
Nu halka du *Jergen;* stötte du ditt lår?
Nein, Packatell! Hechre schtimm then Tenår.
Minuette encore!
Seynd sie nun so gutich; Nun gantz piano, nun
forte; kutår!

* * *

Jergen tyst! ej musiken förvilla;
Nympherna sjunga, nå tig nu din hund.
Midt uti dansen står han helt stilla.
Rätt som han står, dansar han om en stund,
Med handen på ryggen trippar han så lätt.
Ach meine Seel wo ist mein bouquett?
Encore minuette!
Seynd sie nun so gutich. Nun mit erlaubniss
der kleine flageolette.

* * *

Mutter se uppå Tysken den dåren,
Guldguler råck och väst af cattun,
Skjortan hänger ut mellan låren.
Byxorna fulla med fläckar och dun.
Kör ut'en på porten; Marsch nu, ett, tu, tri!

Gott schwere noth, parbleu, sacristie!
Was befehlen sie?
Hohl mich der Teuffel! Hundschfott, Carnalje,
und Racker-parti!

N:o 77.

FREDMANS EPISTEL

Angående Jungfru Sophia på Lokatten och om något som passerat.

Klang mina Flickor! se skyarna glimma.
Stjernorna försilfra båd vatten och land,
Månan i molnet sin guldgula dimma
Kastar öfver klappträn och såar vid strand;
Lokatten lyser med tassar och klor,
Skylten på stången, den knarkar och hviner,
Och guldgramanen uppå Krögar-Mor,
Glittrar kring Mössan och skiner.

* * *

Skepparn vid Stånkan med svarta Peruken,
Han med bruna kolten och hatten på sned,
Han som nu kasta, och Brickan i huken
Med sin ullgarns vante i brädspelet vred,
Samma Capten som är altid så kär,
Som femton gånger har lägrat *Sophia,*
Där i Cajutan, om bord på det där
Snau-skeppet Jungfru Maria.

* * *

Klang! Gamla *Fredman* vil fukta sin aska,
Kling klang! mina flickor, slå i för Contant.
Eljest den dära Capten vid sin flaska,

Ska ni veta Flickor, är från Alicant,
Om han er vinkar och lockar åt strand,
Och slår i fönstret med knogen på rutan,
Tre, fyra Mösstyg med spetsar och band,
Ligga på stoln i Cajutan.

* * *

Men se hur Vimpeln den fladdrar och flyger,
Och den röda Flaggan hur bugtig och rund,
Hon sina snibbar i vågorna smyger,
Mellan Roddar-båtar och Pålar och Grund,
Nalle på däcket i kedjan han står,
Månan i länkarna ljuset fördelar,
Och uti skuggan af seglet — Gutår!
Sitter Birfilarn och spelar.

* * *

Kors huru Relingen gungar och vickar,
Och hur stora Masten den knarkar — Nå hör!
Hör hur på kistan Besökaren hickar,
Där Märkrullan ligger vid Stånkan framför.
Här har du Tuben — Bror *Mollberg* Gutår!
Väpna ditt öga, och klunka ur pipen,
Se där på däcket, den där med grått hår,
Den där gemena — den Gripen.

* * *

Skål mina vackra och kostliga ungar!
Men O Fader Bacchus! jag hickar och dör;

Stoln går i ring kring, och golfvet det gungar,
Uti stånkan ligger båd syn och gehör;
Nog tyckes mig det var sjungande köp,
Sådan en huggare prompt i sig dräja;
Men til at säga hvad sort som jag söp,
Det kan jag just intet säja.

* * *

Se hvar han skalkas den tjocka Captenen,
Hjulbent och tokrolig, dum som en spån;
Strumporna glänsa brandgula på benen,
Och de stora Spännena skina på tån.
Klang min *Sophia!* nu är du för täck:
Håret kring axlarna, Mössan på öra,
Förklä i trasor — Och Fartyget läck.
Men si Capten! Lät oss höra.

* * *

Himmel där kommer Capten! — Bia, bia,
Käppen öfver hufvud och doppskon i skyn,
Stoln hvälfd i näfven — Aj aj *Sophia!*
Aj - aj - aj! mitt ryggbast det smålar som gryn.
Söta Capten! — Nå God dam you, din hund!
Aldrig *Sophia* jag mera vill söka,
Aldrig min fot, ifrån denna här stund
Mer skall i Lakanen spöka.

N:o 78.

FREDMANS EPISTEL,

som är et
Fägne-Spel på Fader Didriks Namnsdag år 1780, sammanstämt på Amsterdam, et Näringsställe i Stora Hopar gränd.

Knapt Jeppe hant ur gluggen gå in,
Trumslagarn knapt hant lyfta på pinn,
Förr'n *Bergen*, med sitt Oboe d'Amour,
Stod tyst på lur.
Ja! oljan knapt i lyktan utbränd,
Förr'n Basfiolen surra i gränd;
Kors! *Bergen* blåste Oboe så sött,
At snart jag dött.
Grälmakar *Löfberg*, gammal och van,
Vid Krogdörrn stod och blåste Dulcian,
Arbeta med fingrarna, prutta och tjöt,
Och näfven mot Krögaren knöt.
Men *Åkerblommen*, snål som en varg,
I röda mössan blängde så arg,
Befalte oss draga för den och för den,
Slog dörrn igen.

* * *

Längst gatan fram sågs aldrig en katt,
Helt tyst i skorsten Murre han satt,

Och höll mot Morgonrådnans gyldne rand
　　Sin svarta hand.
Och nedanför bland Fartyg vid bron,
Holländarn än ej, med permission,
Hint sina Permissioner knäppa hop,
　　Vid Tuppens rop.
Ej minsta knark i blockar och tåg;
Så tidigt at Besökaren såg
Hur', under det luften blef kulen och hög,
Fiskmåsen kring masterna flög.
Så dags at *Bergen* ren i krakel,
Tog sig en half och dito en hel.
Och Summa summarum, tre qvart uppå tu
　　Slog klockan nu.

* * *

Vasserra! hvad den *Bergen* han svor;
Fan sjelf mest in i Oboe for;
Han ville blåsa, men ogörligt, nej!
　　Det stämde ej.
Et Rör så propert, blankt som en dag,
Af svarfvad Björk med Mässings-beslag,
At det ej gaf sin klara kammar-ton,
　　Säj mig reson.
Lång-Anders i sin randiga rock,
Vid Basfioln stod grönögd och tjock,
Och svor på sin tumme til kropp och til själ,
På stunden slå Krögarn ihjäl.

Grälmakar *Löfberg,* gul som et lik,
Förbanna sej och all sin musik,
Och slog så Dulcian bums i väggen, och dog
På nästa krog.

* * *

Men Gumman, hvad hon har för en själ!
Hon vill så hjertans väl och så väl;
Hon gaf oss alla Färsköl fyra krus,
Och hvar sitt Ljus.
Och som det var Sanct Didrik i dag,
Och Didrik är en skurk, det sad' jag,
Så skänkte Gumman oss hvar en sin sup;
Jag buga djup.
Vi drucko hännes skål än en gång.
Jag bugade och tog min Basson.
Lef käraste Mutter i hälso och frid!
Kamrat rör på strängen och gnid.
Hurra! Värdinnan hon är galant,
Men värden är en skurk, det är sant.
Hurra och hurra för vår ädla Madam
På Amsterdam!

N:o 79.

FREDMANS EPISTEL,

eller

Afsked til Matronorna, synnerligen til Mor Maja Myra i Solgränden vid Stortorget, Anno 1785.

Charon i Luren tutar,
Stormarna börja hvina,
Trossar och tåg och klutar
Lossna nu til slut;
Månan sin rundel slutar,
Stjernorna sorgligt skina,
Til sin förvandling lutar
Snart min lifsminut;
Snart nu mitt Timglas utrinner.
Charon ror alt hvad han hinner,
Vattnet vid åran,
Pollrar i fåran,
Och på det blanka
Sväfvar en Planka,
Kolsvarta Lik-paulunen gungar floden fram,
Vid rök och dam :||:
Och Gastars tjut.

* * *

Krögar-Madamer raska,
Stärken mig på min resa,
När jag til Fädrens aska

Samlas skall i natt.
Krögarne stå så baska,
Rödblommiga och hesa,
Borga mig knapt en flaska.
På min gamla hatt.
Mor där på taflan vid disken.
Stryk ut två öre för fisken;
Ditto, det öret
För gamla smöret;
Noch för den ålen
I gröna skålen;
Noch för den där Potates, som jag i mig drar,
Hvad den var rar :||:
Och trind och platt.

* * *

Jag gör mitt Testamente,
Där jag vid stånkan sitter;
Läs du sjelf opp Patente,
Läs Mor *Maja* sjelf;
Bort verldsligt Regemente,
Verlden blir mera bitter,
Stjernklara firmamente,
Mig nu öfverhvälf.
Men mer jag stånkan nu skakar,
Klang, hvad den Vörten mig smakar!
Skummet det jäser,
Fradgar och fräser,

Dropptals från truten,
Ned på Surtouten.
Det gör mig godt Mor *Maja,* det var öl med rang.
Klang Mutter, klang! :||:
Vid Charons Älf.

* * *

Hufvud på axeln hänger,
Kroppen sig framåt lutar,
Nacken den slår och slänger.
Men, O Gudar! men
Ögat med tårar blänger,
Uppå de granna klutar,
Som fordom med Ducriner,
Knäptes trångt igen;
Men se på Böxorna bara;
Säj ä de plaggen ej rara?
Söndrig är västen,
Lappad är resten,
Strumporna korta,
Hälarna borta,
Och den där dyra Skjortan var, Mor *Maja* märk!
Beckmanskans Särk :||:
För tu år sen.

* * *

Nu står jag midt i båten,
Kors hvad det roret gnislar,

Skuggorna hela bråten,
Squalpa bak och fram;
Eolus quäfver gråten,
Charon på pipan hvislar,
Hjelp! hör den mörka ståten
För et hiskligt larm;
Blixt, Norrsken, Dunder och fasa,
Rundt kring om skyarna rasa,
Karlevagnen hvälfver,
Glimmar och skälfver,
Stjernorna slockna,
Stränderna tjockna.
Tils i den svarta skuggan inga himlar syns;
Mitt qual begyns. :||:
God natt Madame!

N:o 80.

FREDMANS EPISTEL

Angående Ulla Winblads Lustresa til Första Torpet, utom Kattrumps Tullen.

Pastoral

Dedic. til Kongl. Secreteraren KELLGREN.

Liksom en Herdinna, högtids klädd,
Vid Källan en Juni dag,
Hopletar ur gräsets rosiga bädd
Sin prydnad och små behag.
Och ej bland Väpling, Hägg och Siren,
Inblandar Pärlors strimmande sken,
Innom den krants i blommors val,
Hon flätar med lekande qval.

* * *

Så höljde min Nymph på Floras Fest,
Et enkelt och skiftat flor;
Då hon utaf *Mollberg* buden til gäst
Ut til *Första Torpet* for.
Det Torpet lilla, straxt utom tulln,
Där kräftan ljustras röd i Kastrulln,
Och dit Brunsvikens bölja klar
I vatrade vågor sig drar.

* * *

Helt tunn i en Nankins Tröja snörd,
Vår *Ulla* sitt Intåg höll;
Tunt lyft af Zephiren Halsduken rörd,
I vicklade skrynklor föll;
Dess Front sågs ej i bucklor mer spridd,
Och Nymphens Kjortel, knappad i vidd,
Ej vådligt mer i ögat stack,
Och Skon bar nu ingen hvit klack.

* * *

Märk, mellan Gärdsgårdars krökta led,
Hur' Torpet det sluttar ner;
Til vänster bland Granars måssiga hed,
Den vägen man rundad ser,
Där Bonden tung med rullande hjul,
Illfänas til sitt rankiga skjul,
Och i solgången hinner fram,
Med Kycklingar, Kalfvar och Lam.

* * *

Just där innom Torpets högda gräs,
På granrisadt farstu-golf,
Steg *Ulla* utur sin gungande Chaise,
En Söndag, så klockan Tolf,
Vid pass då Jofur åskan bestämt,
Och Dandryds klockor pinglade jämt,
Och Tuppen gol i källar-svaln,
Och Svalan flög långt in i saln.

* * *

Nu började Tumlarn gå ikring,
Och *Mollberg* han damp af stoln;
Vår Nymph med sin arm och blixtrande ring,
Slog Tallstrunten ut på kjoln.
Herdinnan trumf i bordet hon slog,
Och kjorteln öfver axlarna drog;
Och Mor på *Torpet,* utan krus,
Måst borga vårt Herrskap-sitt rus.

* * *

På backen mot luckan Hästen gul
Upreser sin man i sky;
Så Korg och Blankarder, Skenor och Hjul
Med lossnade skrufvar fly.
I eldad brunst han trängtar sin kos,
Och frustar med en gnäggande nos.
Men *Ulla,* kullstjelpt som en Fru,
Med *Mollberg* hon snarkar ännu.

N:o 81.

FREDMANS EPISTEL

Til Grälmakar Löfberg i Sterbhuset vid Danto bommen, diktad vid Grafven.

Dedicerad til Doctor Blad.

Märk hur' vår skugga, märk *Movitz* Mon Frere!
Innom et mörker sig slutar,
Hur Guld och Purpur i Skåfveln, den där,
Byts til grus och klutar.
Vinkar Charon från sin brusande älf,
Och tre gånger sen Dödgräfvaren sjelf.
Mer du din drufva ej kryster.
Därföre *Movitz* kom, hjelp mig och hvälf
Grafsten öfver vår Syster.

⁂ ⁂ ⁂

Ach längtansvärda och bortskymda skjul,
Under de susande grenar,
Där Tid och Döden en skönhet och ful
Til et stoft förenar!
Til dig aldrig Afund sökt någon stig,
Lyckan, eljest uti flygten så vig,
Aldrig kring Grifterna ilar.
Ovän där väpnad, hvad synes väl dig?
Bryter fromt sina pilar.

⁂ ⁂ ⁂

Lillklockan klämtar til Storklockans dön,
Löfvad står Cantorn i porten;
Och vid de skrålande Gåssarnas bön,
Helgar denna orten.
Vägen opp til Templets griftprydda stad
Trampas mellan Rosors gulnade blad,
Multnade Plankor och Bårar;
Til dess den långa och svartklädda rad
Djupt sig bugar med tårar.

* * *

Så gick til hvila, från Slagsmål och Bal,
Grälmakar *Löfberg*, din maka;
Där, dit åt gräset långhalsig och smal,
Du än glor tilbaka.
Hon från Danto bommen skildes i dag,
Och med Hänne alla lustiga lag;
Hvem skall nu Flaskan befalla.
Torstig var hon och uttorstig är jag;
Vi ä torstiga alla.

N:o 82.

FREDMANS EPISTEL,

Eller Oförmodade Afsked, förkunnadt vid Ulla Winblads Frukost en sommar-morgon i det gröna.

Pastoral,

Dedicerad til Kgl. Secreteraren LEOPOLDT.

Hvila vid denna källa,
Vår lilla Frukost vi framställa:
Rödt Vin med Pimpinella
Och en nyss skuten Beccasin.
Klang hvad Buteljer, *Ulla!*
I våra Korgar öfverstfulla,
Tömda i gräset rulla,
Och känn hvad ångan dunstar fin.
Ditt middags Vin
Sku vi ur krusen hälla,
Med glättig min.
Hvila vid denna källa,
Hör våra Valdthorns klang Cousine.
Corno. - - - Valdthornets klang Cousine.

* * *

Prägtigt på fältet pråla,
Än Hingsten med sitt Sto och Fåla,
Än Tjurn han höres vråla,

Och stundom Lammet bräka tör;
Tuppen på taket hoppar.
Och liksom Hönan vingen loppar,
Svalan sitt hufvud doppar,
Och Skatan skrattar på sin stör.
Lyft Kitteln; hör.
Lät Caffe-glöden kola,
Där nedanför.
Prägtigt på fältet præla
De ämnen som mest ögat rör.
Corno. - - - Som mest vårt öga rör.

* * *

Himmel! hvad denna Runden,
Af friska Löfträn sammanbunden,
Vidgar en plan i Lunden,
Med strödda gångar och behag.
Ljufligt där löfven susa,
I svarta hvirflar grå och ljusa,
Träden en skugga krusa,
Inunder skyars fläkt och drag.
Tag, *Ulla* tag,
Vid denna måltids stunden,
Ditt glas som jag.
Himmel! hvad denna Runden,
Bepryds af blommor tusen slag!
Corno. - - - Af blommor tusen slag.

* * *

Nymphen, se hvar hon klifver,
Och så beställsam i sin ifver,
Än Ägg och än Oliver,
Uppå en rosig tallrik bär.
Stundom en sked hon öser,
Och öfver Bunken gräddan slöser;
Floret i barmen pöser,
Då hon den Mandeltårtan skär.
En Kyckling där,
Af den hon vingen rifver,
Nyss kallnad är.
Nymphen se hvar hon klifver,
Och svettas i et kärt besvär.
Corno. - - - Och svettas i besvär.

* * *

Blåsen J Musikanter,
Vid Eols blåst från berg och branter;
Sjungen små Kärleks-Panter,
Bland gamla Mostrars kält och gnag.
Syskon! en sup vid disken,
Och pro secundo en på Fisken;
Krögarn, den Basilisken,
Summerar Taflan full i dag.
Klang Du och Jag!
Klang *Ullas* amaranther,
Af alla slag!

Blåsen J Musikanter,
Och hvar och en sin kallsup tag.
Corno. - - - Hvar en sin kallsup tag.

* * *

Ändtlig i detta gröna,
Får du mitt sista afsked röna;
Ulla! farväl min Sköna,
Vid alla Instrumenters ljud.
Fredman ser i minuten
Sig til Naturens skuld förbruten,
Clotho ren ur Surtouten
Afklipt en knapp vid Charons bud.
Kom hjertats Gud!
At Fröjas ätt belöna
Med Bacchi skrud.
Ändtlig i detta gröna,
Stod *Ulla* sista gången Brud.
Corno. - - - Den sista gången Brud.

Slut på Fredmans Epistlar.



Register.

A.

B.

C.

D.

F.

G.

H.

I.

K.

L.

M.

N.

P.

R.

S.

MUSIKEN
till
FREDMANS EPISTLAR

Facsimiletryck

efter 1790 års upplaga



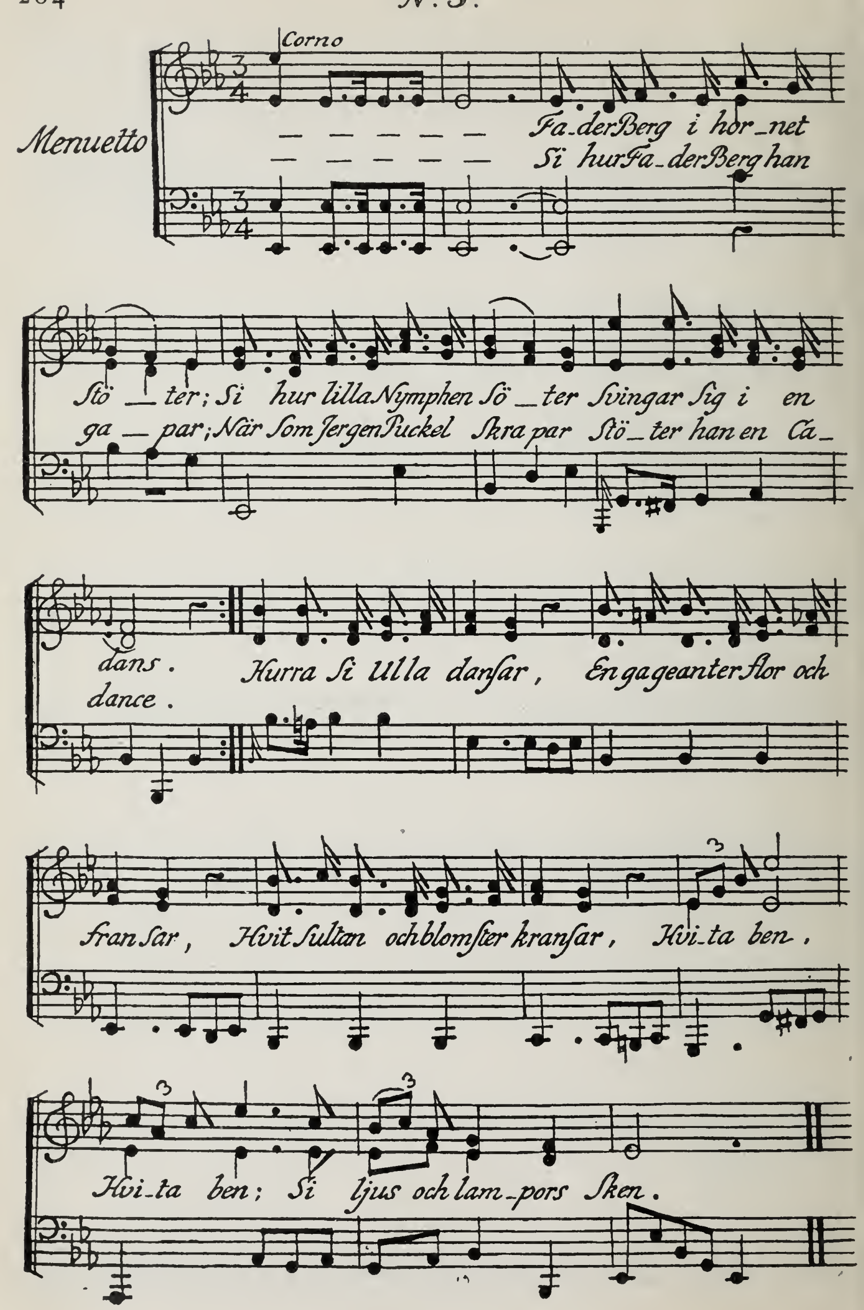

Menuetto
Gu _ tår båd natt och dag; Ny väl _ luſt
nytt behag; Fuckta din aſka Fram bränvins flaſka; Lydom Bacchi
lag. Gu tår båd natt och dag Si vår Syſter Caj.ſa
Stina, Si hur Hennes flaſkor Ski na. Kära ta hit Stopet
Kära ta hit Stopet, grina, Grina, Svälj och drick Som jag.

N.° 2.


Andante
Nå Skruf _ va Fi _ o _ _ len, hej
Spelman Skynda dej. Kära Syster hej, Svara in tet nej Svara
ja Så bli vi gla _ da. Satt dej du på Sto _ len, och
Stryk din Silf ver Sträng; Rö.da Strå ken Släng. och med
Ar_men Sväng, gör ej Fi _ o _ len Ska _ da. Du


Svet _ _tas, Stor _ Sak,
I bränvin skall du
ba_da; Ty un.der det.ta tak är
V. ello
Bac _ _chi la.da. _ _ _ _ _ _ _ _
_ Gan.ska rig_tigt, Ditt kall är vig.tigt
båd' för ö _ ra Syn och Smak.

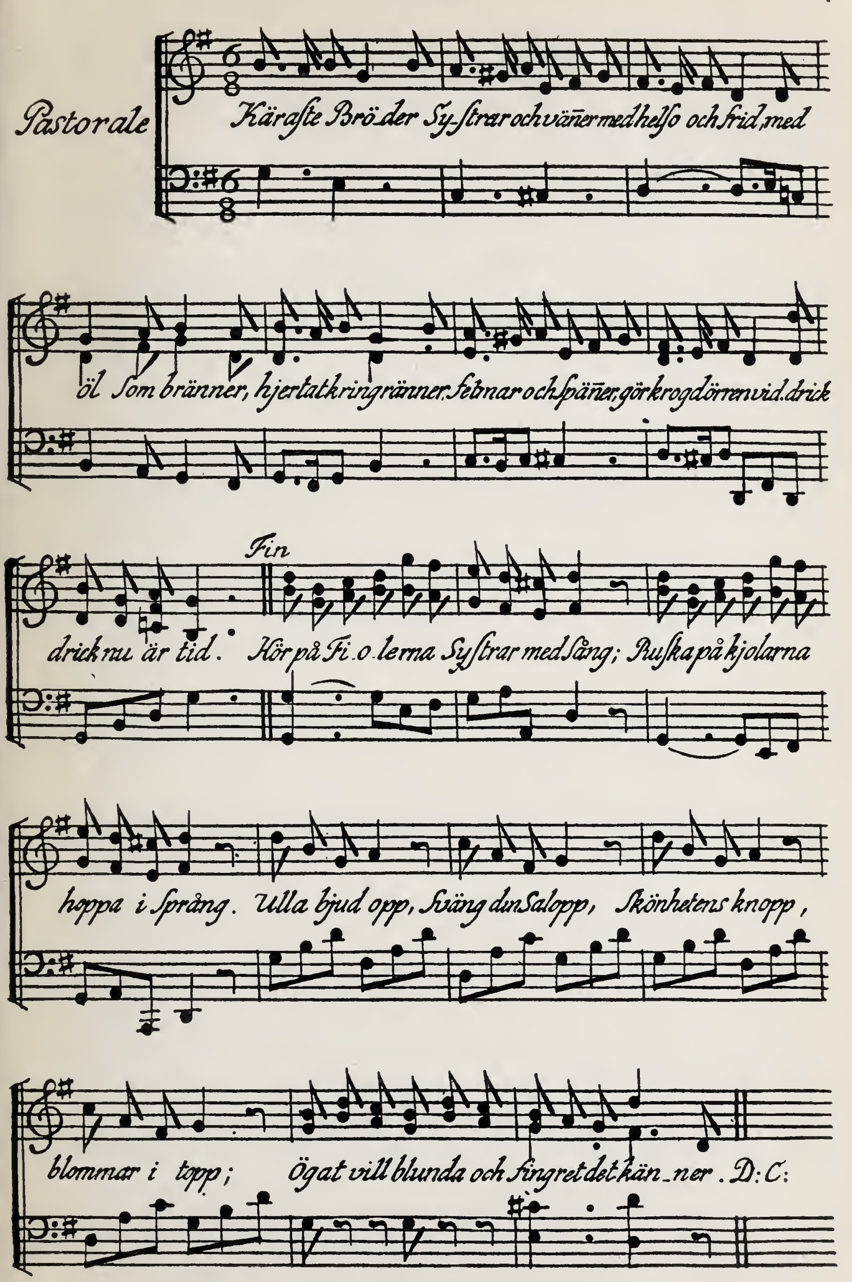
N:o 3.


Corno
Menuetto
Fa_der Berg i hor_net Stö _ ter; Si hur lilla Nymphen Sö _ ter Svingar Sig i en dans.
Si hur Fa_der Berg han ga _ par; När Som Jergen Puckel Skra par Stö _ ter han en Ca_ dance.
Hurra Si Ulla dansar, En gageanter flor och fran Sar, Hvit Sultan och blomster kransar, Hvi_ta ben, Hvi_ta ben; Si ljus och lam_pors Sken.


Presto
Hej Mu si_kanter ge Valdthornen vä_der,
Corno
Spot_ta ut tuggbuſſen blås — — —
Här mellan ki ſtor och
byttor och bräder Kär_le_kens för_låt up ſlås — — —
Corno
blås Edra Hundar Så ſka ni få Vin,
Änglar och
Hjertan och bränvin och buſka nu Valdthornen ruſka; Stå intet och
fu_ſka, men håll u_tom fenſtret Valdthor_net dit Svin.

N:o 5.


Allegro ma non troppo
Kä_re Brö_der så lå_tom oss Su_pa i frid, I
denna här verldenes ondsko och strid. Lät oss streta arbe_ta stampa trampa
Drufvor_na prässa ty än är det tid. The Ö_lephe_ser ä
stridba_re män, The Gutårin_ter hofve ra ja men, blifva be_
sat_ta och skratta och supa och stupa emel_lan Bouteljerna sen.

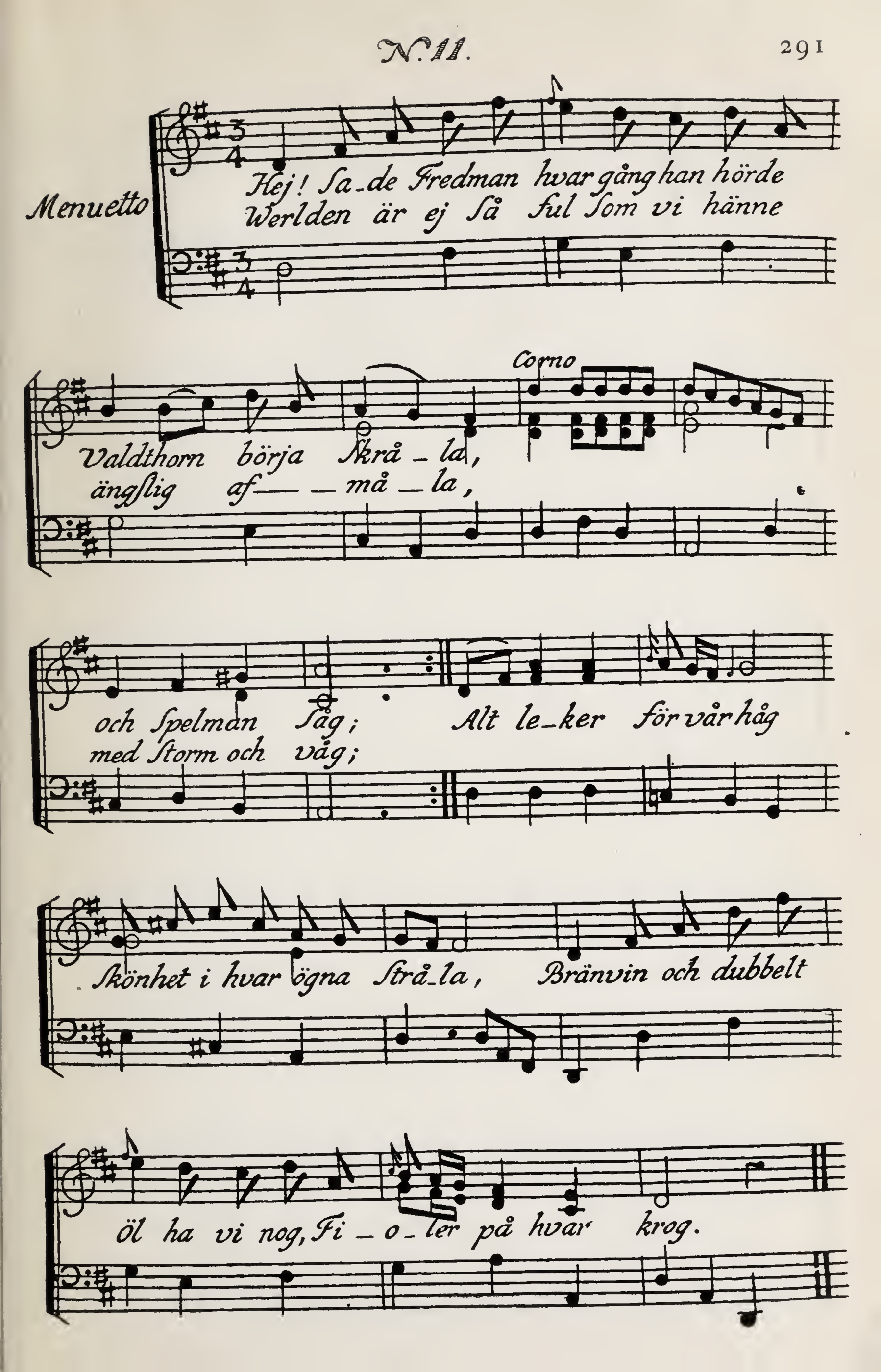

Pastorale
Käraſte Brö_der Sy_ſtrar och väñer med helſo och frid, med
öl Som bränner, hjertat kring ränner, fetmar och ſpäñer, gör krogdörren vid. drick
drick nu är tid.
Fin
Hör på Fi_o_lerna Syſtrar med ſång; Ruſka på kjolarna
hoppa i ſprång. Ulla bjud opp, Sväng din Salopp, Skönhetens knopp,
blommar i topp; Ögat vill blunda och fingret det kän_ner. D:C:

N:7.


Andante
Vcllo
Fram med Basſio len, knäpp och Skruſva ; Skjut
Skruſven in ; Pip och kuttra ſom en Turtur-duſva För
ma_kan Sin ; Släng din Peruk och bul_ta din Kjeſ_sa,
blif ej Svartſjuk, blö_dig och rädd ; Låt mina ö_gon
tå_rar präſsa up_på Vil_la Win blads bädd.
N: 8 Se Mel: N: 4


Menuetto
Kä_ra_ste Bröder, Sy_strar och vänner, Si Fader Berg han
Ö_gat är borta, Näsan är klufven, Si hur han står och
Skrufvar och spänner Strängarna på Fi_o_len och Stråken han tar i
spot_tar på skrufven, Öl_kannan står på Sto_len, nu knäpper han li_tet
hand.
grand.
Vello
Grinar mot Solen,
Vello
Pi_nar Fi_o_len,
Vello
Han sig för_vil_lar, dril_lar i bland.
Kä_ra ste Bröder dansa på tå, Handskar i hand och Hattarna på.
Si på Jungfru Lona, röda band i skona nya strumpor himmelsblå.


Andante
Sy_ſtrar hö_ren min Mu_sik
Flauto
Flauto
ut_af Flöjtraverer Ljudet örat ſkärer
Un der lö_je ſkoj och ſkrik, verlds be_kym_ret
vik. Kä_ra Syſtrar lät oſs alla glada blifva,
Lät oſs våra luſtar fria tyglar gifva Hvar en följe
ſitt be_gär glöm alt lifs be_ſvär.

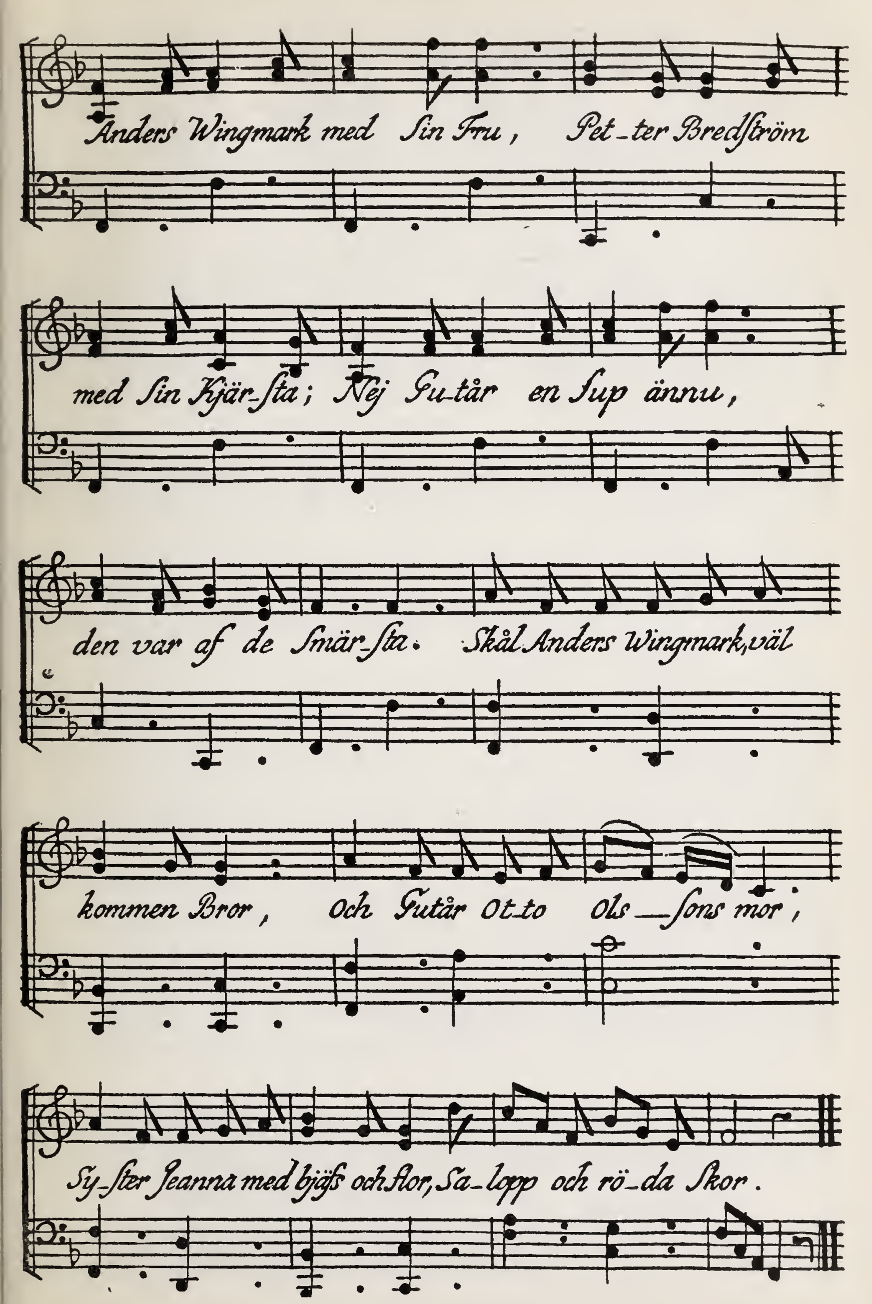

Menuetto
Hej! Sa_de Fredman hvar gång han hörde
Werlden är ej så ful som vi hänne
Valdthorn börja skrå_la,
ängslig af— —må_la,
Corno
och Spelman såg;
med storm och våg;
Alt le_ker för vår håg
Skönhet i hvar ögna strå_la,
Bränvin och dubbelt
öl ha vi nog, Fi_o_ler på hvar krog.

N.° 12.


Lamentabile
Gråt Fa_der Berg och Spe_la, Din
Flauto
Pipa Sorgligt Stäm, och
rö __ ret kläm. Mitt bröst kan in_gen
Flauto
he_la, det fru_star öl och märg.
Blås Fa __ __ der Berg. Märk


denna stora Stuga, du full af Flickor mins, Är
nu få tom at knapt en enda flu-ga uti ta-ket
fins.
Flauto
Här
syns ej Jergen Puckel mer med hatten buga som en
Flauto
Prins.


Allegretto
Nå ä nu alla för ſamladehär: E_ric Bergſtröm och
brodren Pehr, Benjamin Schwalbe: Oui mon Frere, vi ä alla
här. Piſkorna ſmälla och kuſkarna ſlåſs, Nu komma Vagnar och
Chaiſar och troſs, Herrſkapet ſtimma vid lycktor och bloſs och kuſkar_na
ſlåſs. Släg_ter och anför_van_ter, Nympher och
Corno
Mu_ſi_kan_ter. Ba_len öp_nad är.


Anders Wingmark med Sin Fru, Pet_ter Bredström
med Sin Kjär_sta; Nej Gu_tår en Sup ännu,
den var af de Smär_sta. Skål Anders Wingmark, väl
kommen Bror, Och Gutår Ot_to Ols_sons mor;
Sy_ster Jeanna med bjäfs och flor, Sa_lopp och rö_da Skor.


Menuetto
Hör I Orphei drän-gar Stämmen Edra
Strängar, knäppen alla Till Apollos pris.
Vcllo
I Som till ex-em-pel ut-i Frö-jas Tempel
ne-der-fal-la föl-jen Er ca-price
Vcllo
I Som pröfven gammalt Öl, Gutår! Eder önskas fuktigt Silfverhår
Vcllo
och en Stru-pe Som För mår.



Menuetto

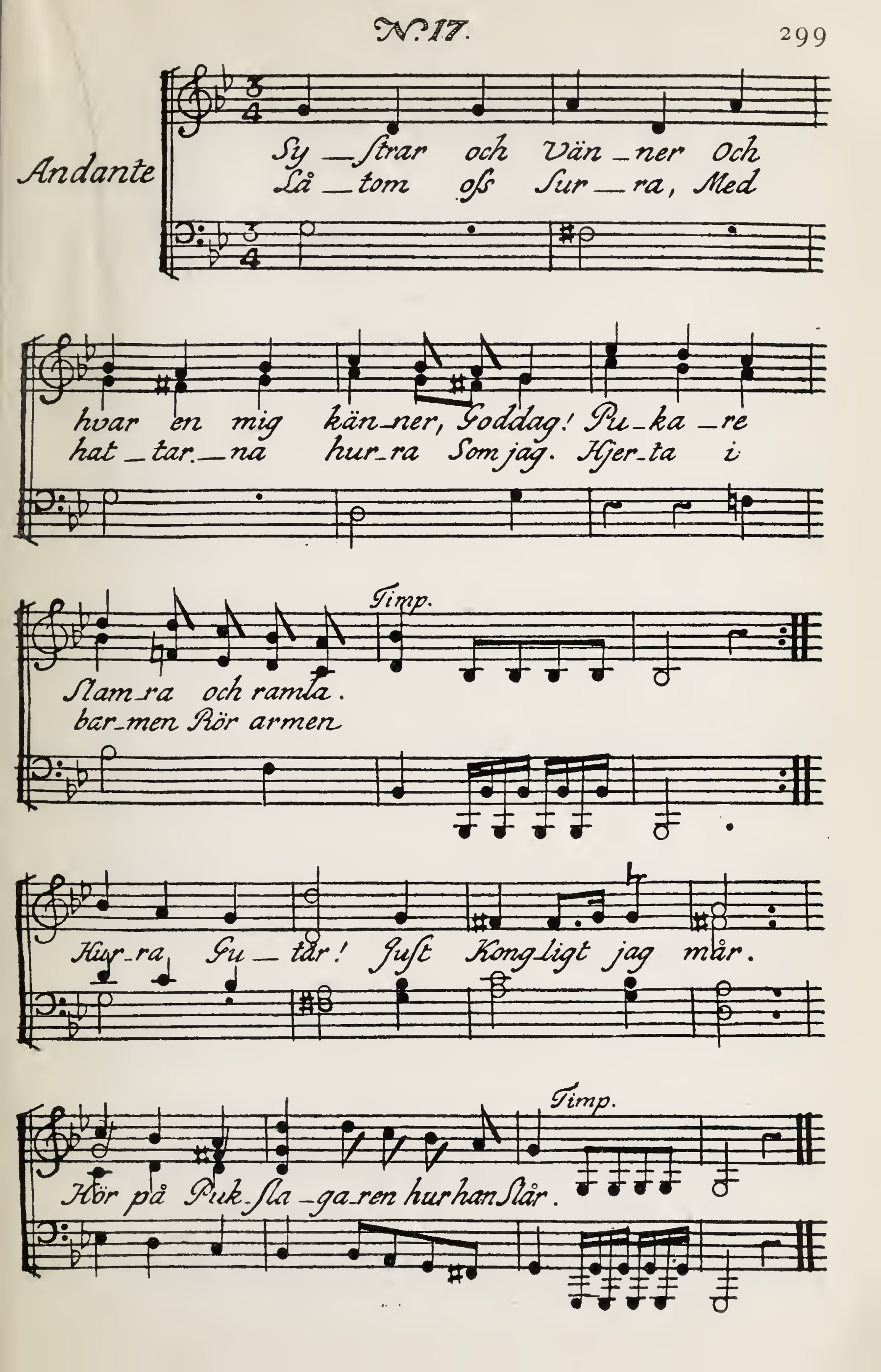
Kä – ra – ſte min The – o – phi – le, I
Knäpp di – na hän – der hop och ſvälj, Min
Hall – rät – ten vi – ſa kno – gen; Rätt nu Bro – der är du
Lär – junge var mig tro – gen, Tag ditt Mäſterbref på
mo – gen, Fro – dig buk och bälj!
krogen, Där ditt Bur – ſkap välj.

Sätt på dig hatten, murra; I väg – gen flaſkan ſurra.

Fri måndag hur – ra! lyc – ka till god Helg!

N.° 16.


Menuetto
Fa_der Berg_ström fin_gra ditt
Håll Natträc_ken ö_pen så
O_bo_e blås,
Ser man hva ba?
Oboe
Knäpp upp ditt krås;
Skin_böx_or_na
Hat_ten på; Blås nu då.
Oboe
Äl_ske_li_ge Brö_der
ta_gen nu i ring, Och lät oss al_la dan_sa kring.


N:o 17.
299
Andante
Sy _ strar och Vän _ ner Och
Lå _ tom oss Sur _ ra, Med
hvar en mig kän_ner, Goddag! Pu_ka _re
hat _ tar._na hur_ra Som jag. Hjer_ta i
Timp.
Slam_ra och ramla.
bar_men Rör armen
Hur_ra Gu _ tår! Just Kong_ligt jag mår.
Timp.
Hör på Puk_sla _ga_ren hur han slår.

N:o 18.


Marche
Gubbarna ſatt ſig at dricka, Klappa på
bäljen och hicka, Näſan i glaſe_na ſticka, ſjunga hvar om ſin
Flic_ka, Jer_gen Puckel han drog nu en rök, Med
pi_pan han på ſto_pet knacka, Gubbarna gjorde på
Ö_let för_ſök Och drucko ſå ſvetten han lac_ka.

N.° 19.


Tamb.
Vivace
Trum_ſla_garn kommer
Trummor och Pi_por,
Tamb.
Flic_kor god dag!
Brän vin och ſmör.
Hör hur han ſlår et ſlag
Kors toc_ka hwirflar, hör.
Kä_ra_ſte
Brö_der och Sy_ſtrar ſlån upp Edra Tjäll;
Vof_flor och Struf_vor i Gröngrä_ſet ſtäll.

N.° 20.

Menuetto

Står du och gråter? Valdthornet hör det låter.

Corno

Lu_stig och kå_ter, blås Fader Berg det låter bra.

Fin

Blås till ba_tal_je, nu prutta din Ca-nalje.

Corno

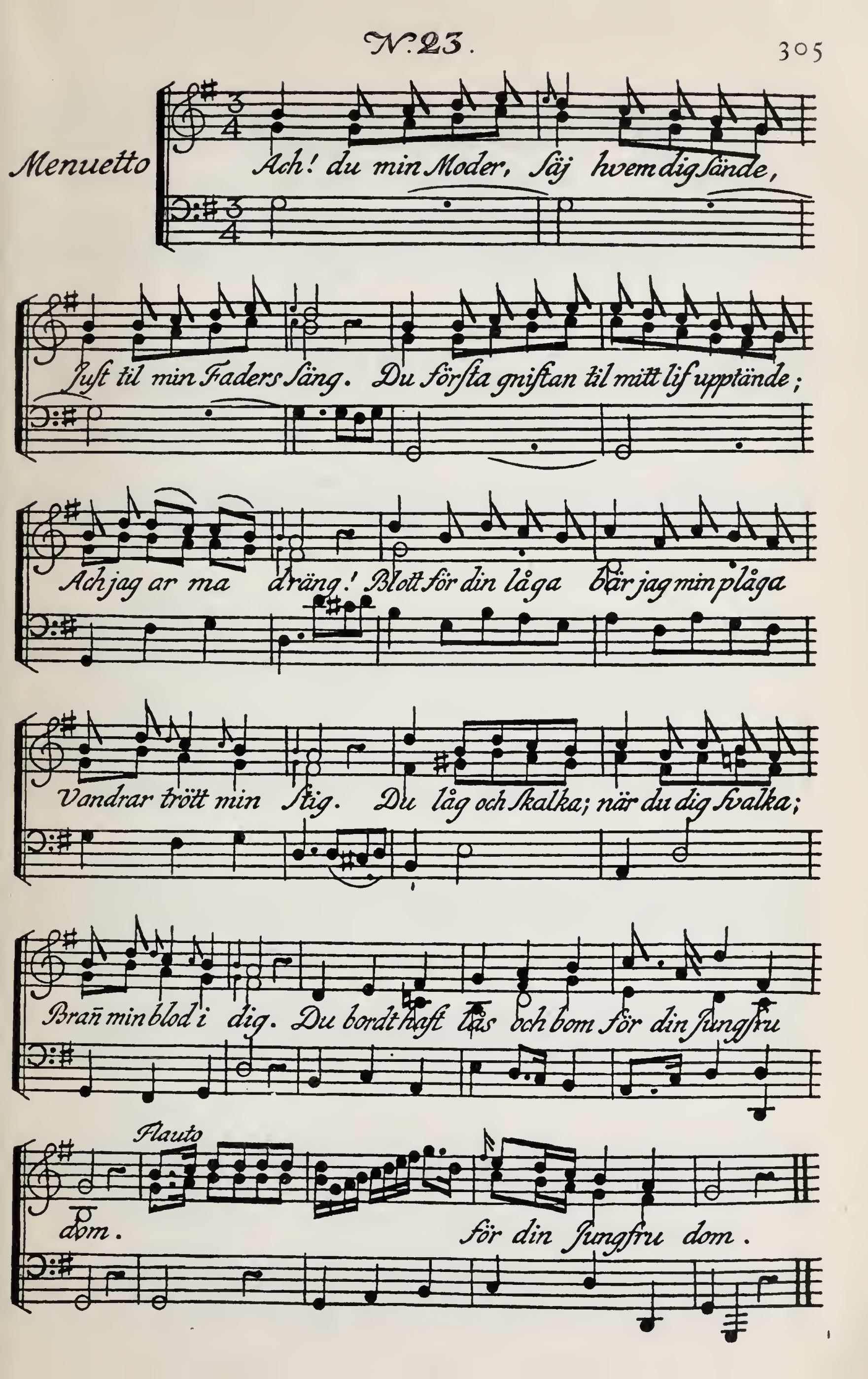
Vac_ker Se_ral_je; Min Jergen Puckel nå Hur_ra!

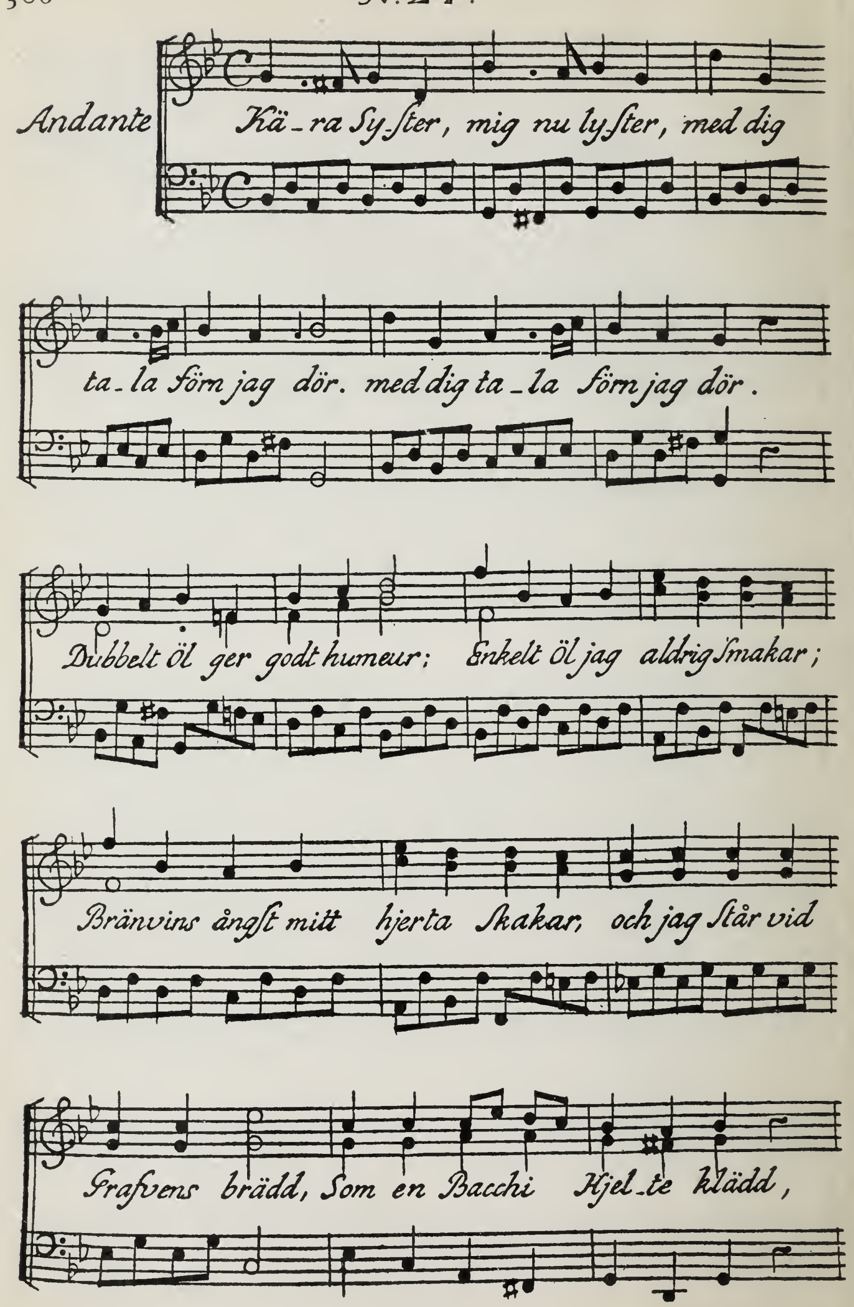
Hvi_ta handskar chapeaubas; Stråpärlor uppå hatten; nu han satt'en

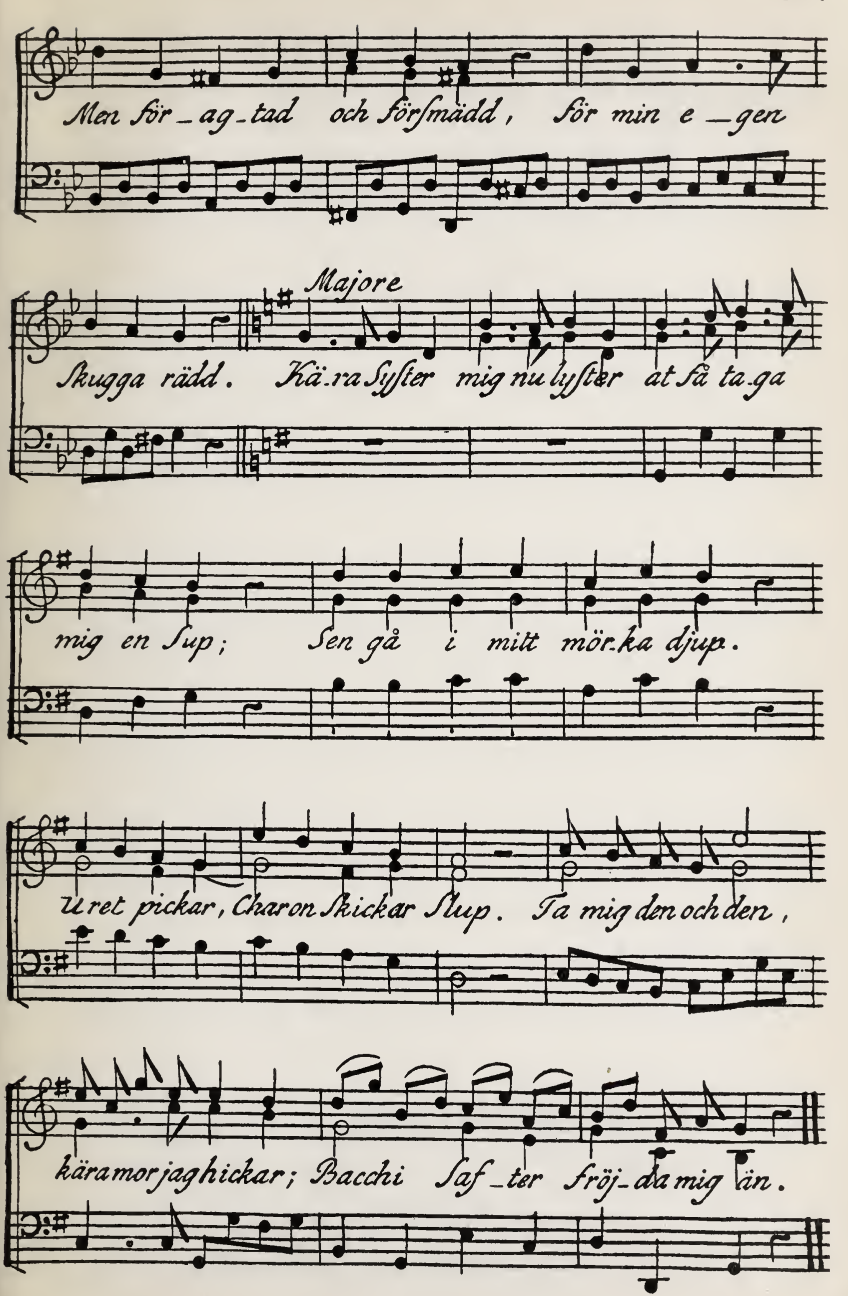
bak fram, nu på sida, bida, Jergen vill så ha. D:C:


Allegretto
Sky_ar_na tjoc_kna, Stjernorna ſlockna,
Stormarna tyſtna, Som ö_rat uppfylt, Sta_den i dimma,
Torne_na glimma, Månen för ſilfrar hvad So_len för_gylt,
Hundarna ſkäl la, Por_tarna ſmäl la;
Vcllo
Spänn nu din Bas. Hvart man ſig vänder Pot_tor i
gränder klinga i ga_tan, Hej lu_ſtigt Ca_las!

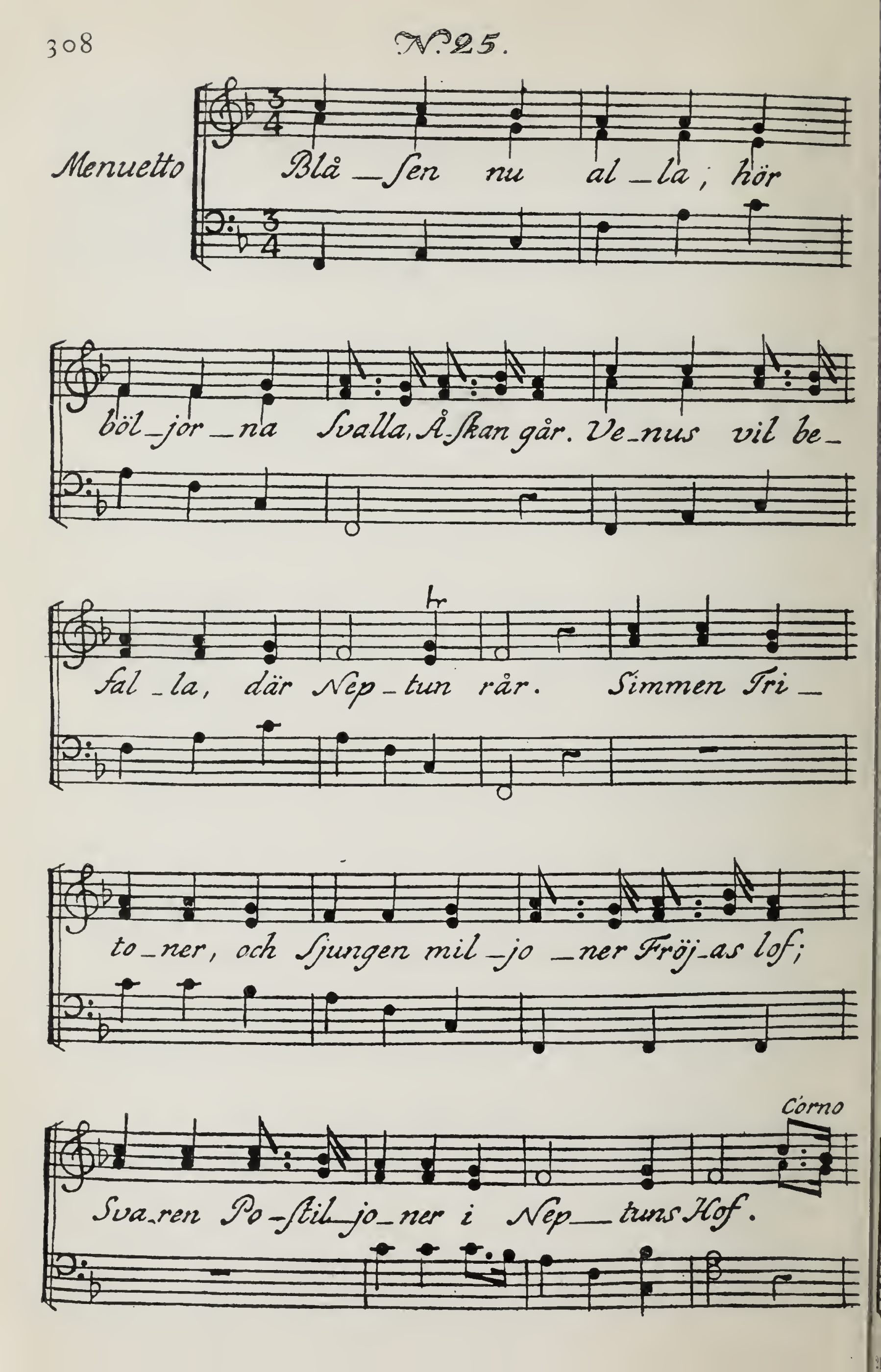

Allegretto
V.1. Gla_ſen darra mellan knogen. Häll i
V.2. I en röd Scharlakans tröj_a Sit_ter
gla_ſet du är mo_gen. Käjſarn ſitter där på krogen
han och har en blöj_a; Fol_ket ſig til jorden böj_a,
He_la da_gen tro_gen. Hui_le de Ve_nus och
Si_na glas up_höj_a. Tor_kar han glaſet med
Perſi_co Väx_a där vildt ut_i ſko_gen. ✡
blöjan? Jo, Det plär hans Höghet för_nöj_a.
✡ Emellan verſerne talas: Det är ju ſjelfva Fan, mine älſkelige!

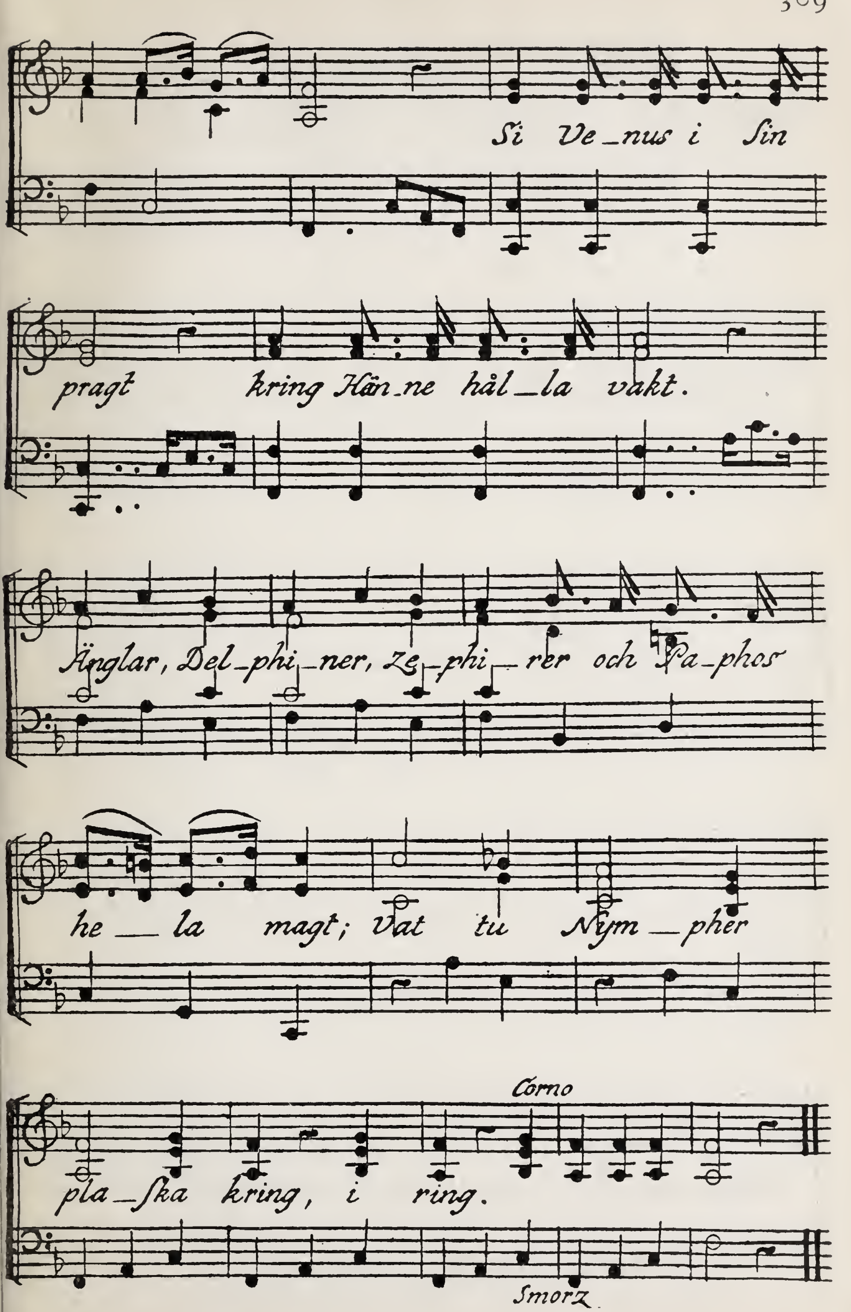

N:23.
Menuetto
Ach! du min Moder, Säj hvem dig Sände,
Just til min Faders Säng. Du första gnistan til mitt lif upptände;
Ach jag ar ma dräng! Blott för din låga bär jag min plåga
Vandrar trött min Stig. Du låg och Skalka; när du dig Svalka;
Brañ min blod i dig. Du bordt haft lås och bom för din Jungfru
dom. för din Jungfru dom.
Flauto


N.º 24.
Andante
Kä_ra Sy_ster, mig nu ly_ster, med dig
ta_la förn jag dör. med dig ta_la förn jag dör.
Dubbelt öl ger godt humeur; Enkelt öl jag aldrig smakar;
Bränvins ångst mitt hjerta skakar, och jag står vid
Grafvens brädd, Som en Bacchi Hjel_te klädd,


Men för_ag_tad och förſmädd, för min e_gen
Majore
Skugga rädd. Kä.ra Syſter mig nu lyſter at få ta.ga
mig en Sup; Sen gå i milt mör.ka djup.
Uret pickar, Charon Skickar Slup. Ta mig den och den,
käramorjaghickar; Bacchi Saf_ter fröj_da mig än.

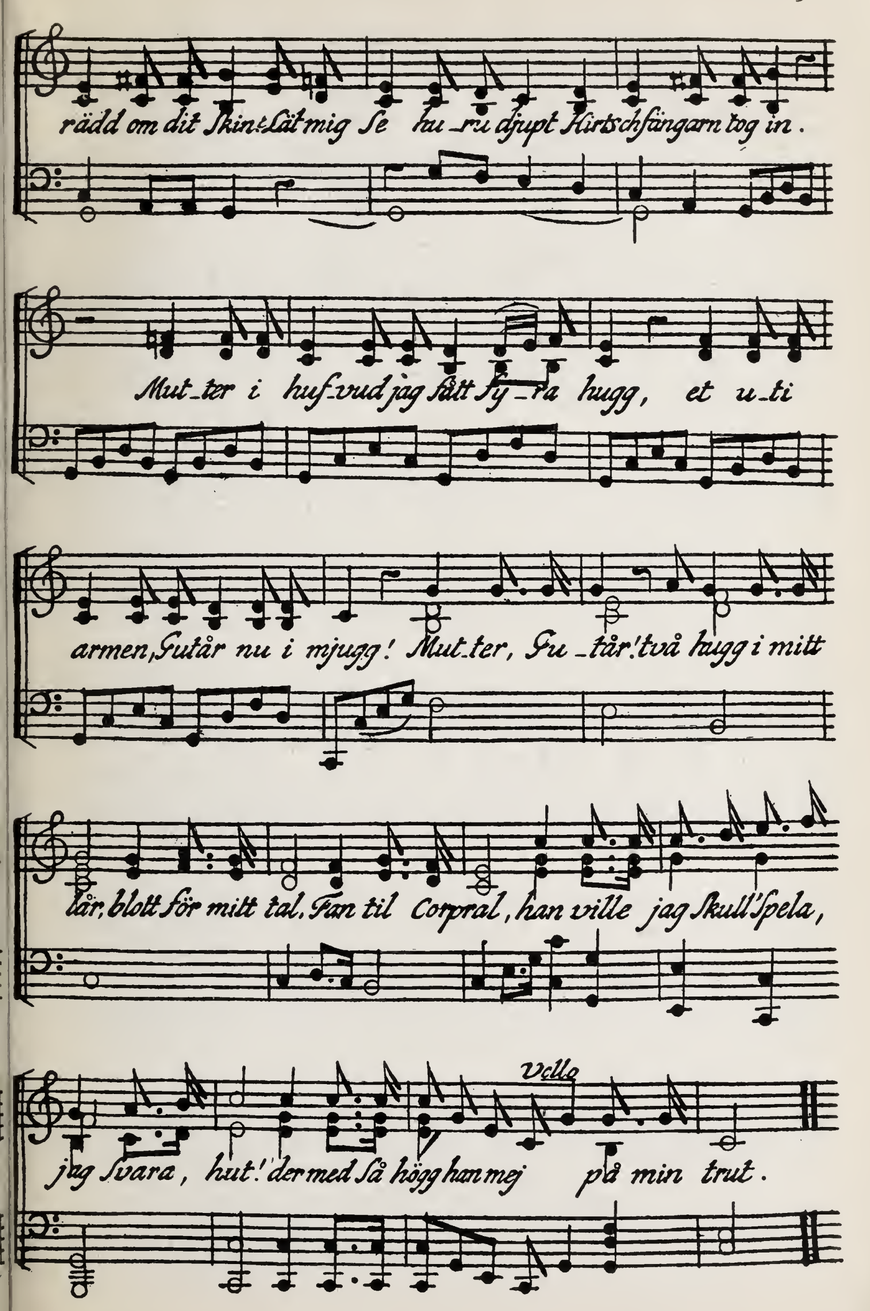
N.° 25.


Menuetto
Blå_sen nu al_la; hör
böl_jor_na svalla, Å_skan går. Ve_nus vil be_
fal_la, där Nep_tun rår. Simmen Tri_
to_ner, och sjungen mil_jo_ner Fröj_as lof;
Sva_ren Po_stil_jo_ner i Nep_tuns Hof.
Corno

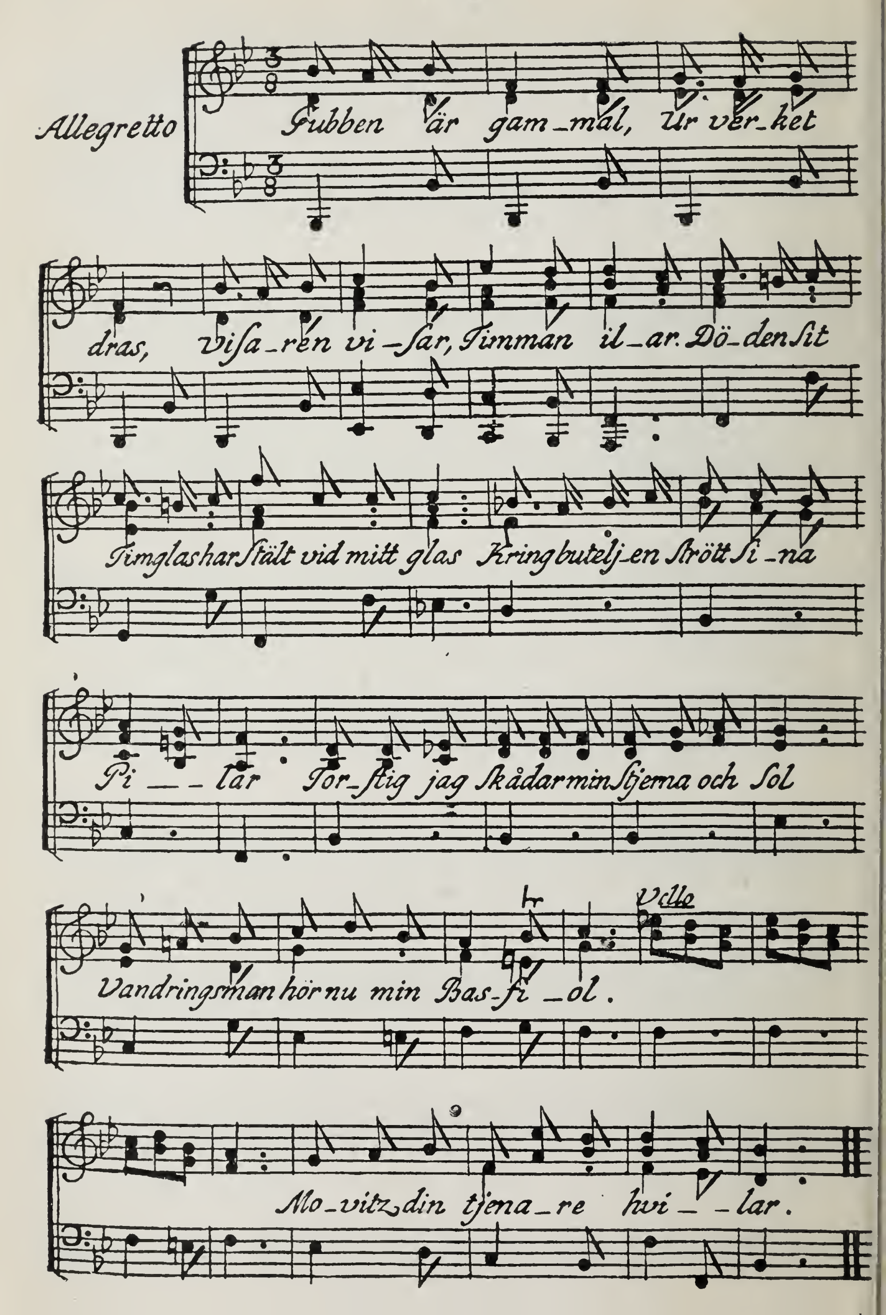

Si Ve_nus i Sin
pragt kring Hän_ne hål_la vakt.
Änglar, Del_phi_ner, Ze_phi_rer och Pa_phos
he_la magt; Vat tu Nym_pher
pla_ska kring, i ring.
Corno
Smorz

N.º 26.


Moderato
Hvar står Fi _ o_len säg min Son ?
Mutter Ju står, där står han i vrån Skal jag dra til ? För du som du
Vcllo
vil. Sätt dig; vänd up och ned på sån. Hör Bas_fi_
Vcllo
o_lens klang och dån Mo_vitz, nå kära börja;
Gråt ej hvi skal du sör_ja ? Karl är karl skal du va_ra så


rädd om dit Skin! Låt mig Se hu_ru djupt Hirtschfängarn tog in.
Mut_ter i huf_vud jag fått fy_ra hugg, et u_ti
armen, Gutår nu i mjugg! Mut_ter, Gu_tår! två hugg i mitt
lår, blott för mitt tal. Fan til Corpral, han ville jag Skull'Spela,
Vello
jag Svara, hut! dermed Så högg han mej på min trut.

N°. 27.


Allegretto
Gubben är gam_mal, Ur ver_ket
dras, Visa_ren vi_sar, Timman il_ar. Dö_den sit
Timglas har ställt vid mitt glas Kring butelj_en strött si_na
Pi___lar Tor_stig jag skådar min stjerna och sol
Vcllo
Vandringsman hör nu min Bas_fi_ol.
Mo_vitz din tjena_re hvi__lar.


Andante
I går ſåg jag ditt barn min
Frö_ja i Yxſmeds gränd, Klädd i en
ſvart gar_ne_rad Tröja ſå ſnörd och ſpänd:
En kullrig vidd af mån_ga ſtubbar, bjäſs och
granlåt och ſtärd; Men i des fjät ſåg
jag två Gubbar med långa ſvärd.


Tempo di Meñuetto
Mo_vitz tag dina pinnar, på Templets höga
tin_nar. Klang piñ i vädret, klang piñ på lädret, klang plang klang
plang. Pu_kor_na ſtäl til vänſter; up dörrar och
Fenſter. Klang Fröjas minne plang ſäl din pinne plang klang plang
klang. Nymphen Sol_fjä_dren fingrar och ſläk tar Sin
Timp.
Timp.
barm Trumla ſtolt A_larm. Lyf_ta up din


Arm Och Skåda de Sköna i Sil_ke och Flor.
Stolt Herrarna Spas_se_ra i Sa len min Bror,
Stol_ta med hvita Strumpor och knarkande Skor;
tr
Timp.
tr
Timp.
Snu _ sa, le, Pu _ dra _ de ;
Handen uti barmen, Hatten under armen af Fin Ca_stor.
Handen uti barmen, Hatten under armen af Fin Ca_stor.

N°30.


Andantino
Drick ur dit glas, Se
döden på dig vän_tar, Sli_par ſit ſvärd, och
vid din trös_kel ſtår. Blif ej för_
ſkräkt, han blott på graf_dörn glän_tar,
SI
Slår den i_gen, kanſke än på et år.


Mo_vitz, din Lungsot, den drar dig i
Vollo
graf_ven. Knäpp nu Oc_
ta_ven; Stäm di_na Strängar, Sjung om
lif_vets vår. Stäm di_na Strängar, Sjung om
Vollo.
lif_vets vår.

N:31.


Allegretto
Se Mo_vitz, hvi ſtår du och grå _ ter, Så
blo_dig och ſvullen och ſtirm: Dörn up, nå välkommen nu
å _ ter, Si här har du Far_ſtun ſtig in . Än
Vcllo
lefva ju dina Pa_tro_ner; Förglöm den förtret du har rönt . Pong
pongtuli pongtuli Skönt du ſlår dina to __ ner .

Andante

Kors! u_tan glas du ser ut din Ca_

Fin

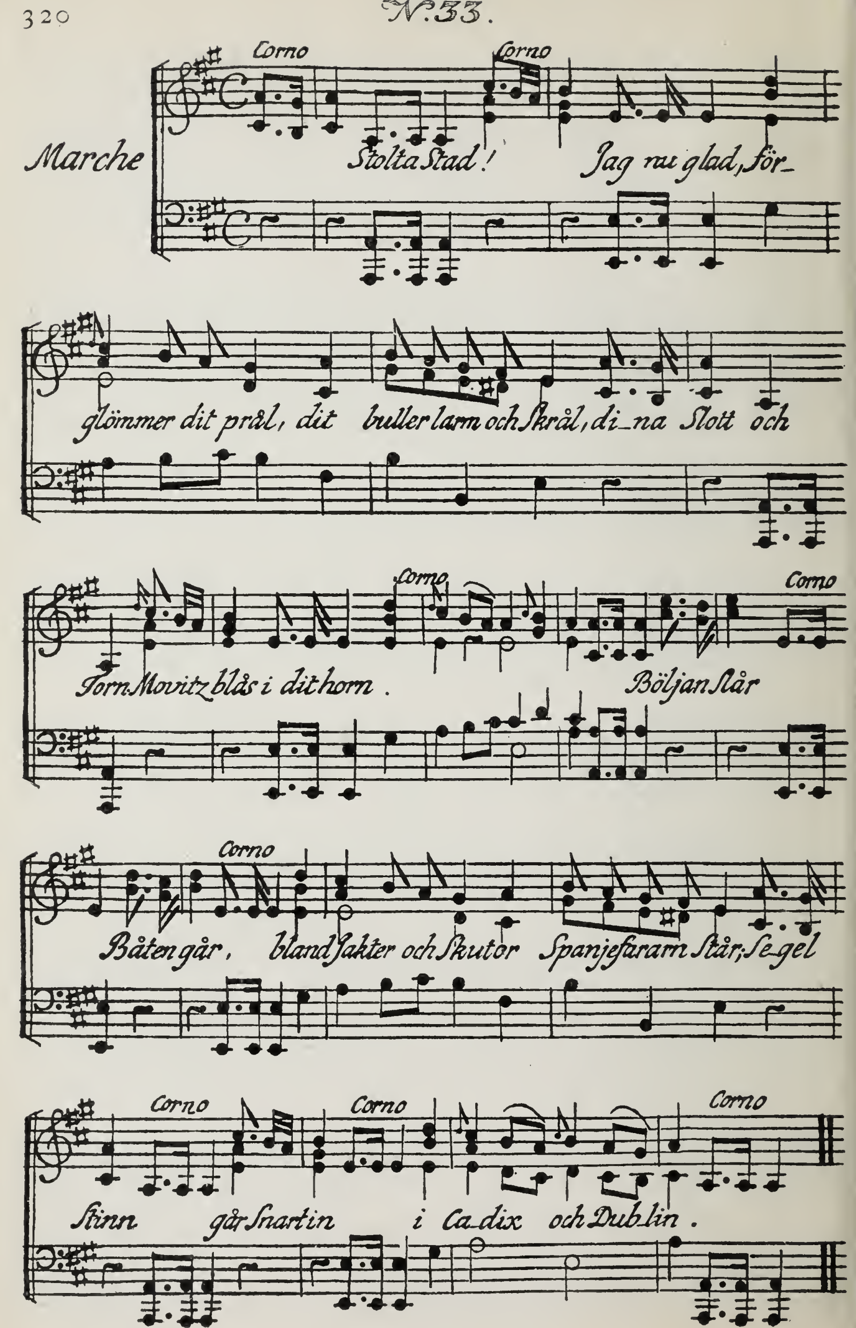
nal_je, Som et rankigt Skepp på böljan u_tan Flagg,

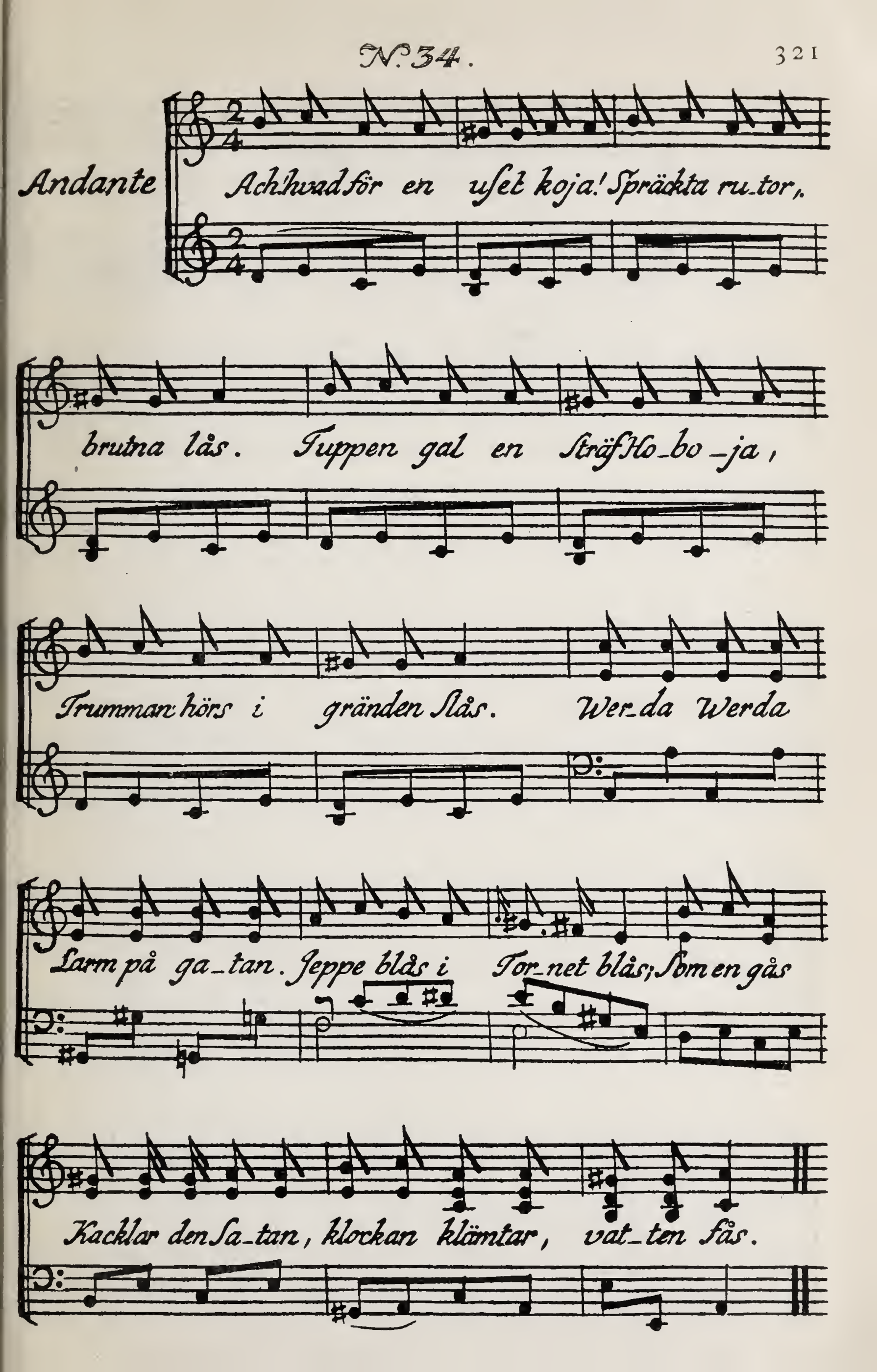
u_tan Compass och i bru_sande Qval_je Strandadt, plundrat,

fullt af Fat_tig_dom och agg. Stråken lät se, är

masten Skeppet förer, Skjortan blir Seglet, Vimpeln nattkappan

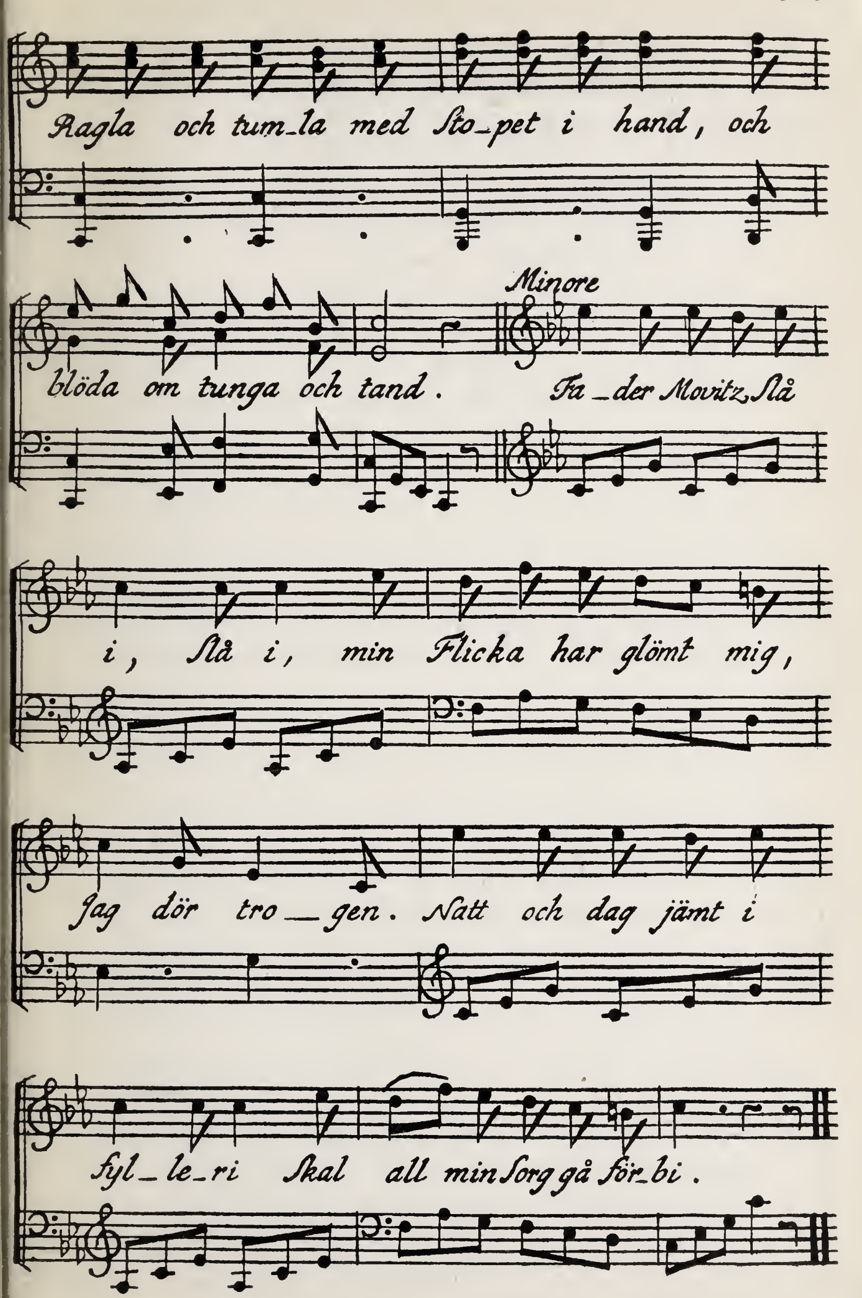
är, Klip_por och skär ä krogar här och där. D:C:


Marche
Corno
Stolta Stad! Jag nu glad, för_
glömmer dit prål, dit buller larm och ſkrål, di_na Slott och
Torn Movitz blås i dit horn. Böljan ſlår
Båten går, bland Jakter och ſkutor Spanjeſararn ſtår; ſe_gel
ſtinn går ſnart in i Ca_dix och Dub_lin.

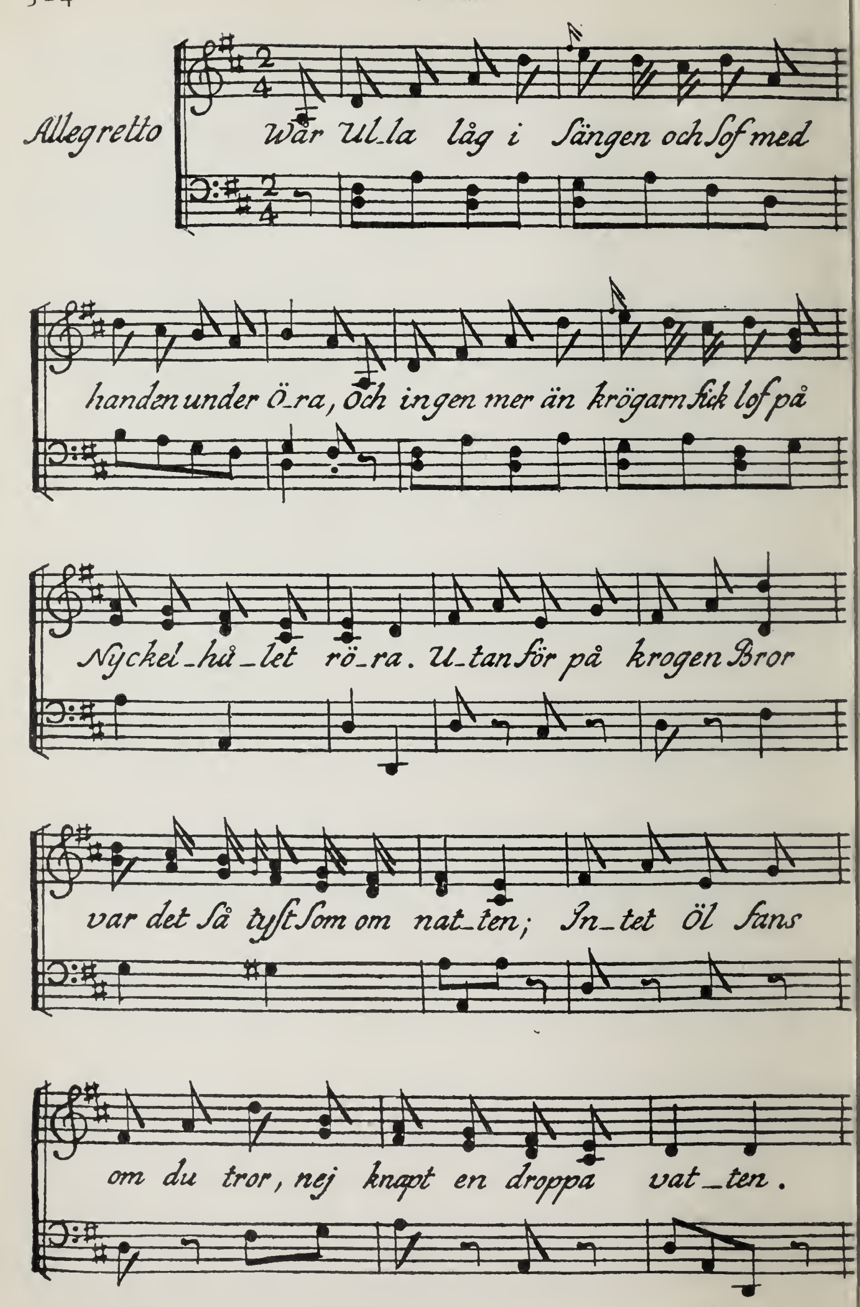

N°. 34.
Andante
Ach hwad för en usel koja! Spräckta ru_tor,
brutna lås. Tuppen gal en Sträf Ho_bo_ja,
Trumman hörs i gränden slås. Wer_da Werda
Larm på ga_tan. Jeppe blås i Tor_net blås; Som en gås
Kacklar den Sa_tan, klockan klämtar, vat_ten fås.

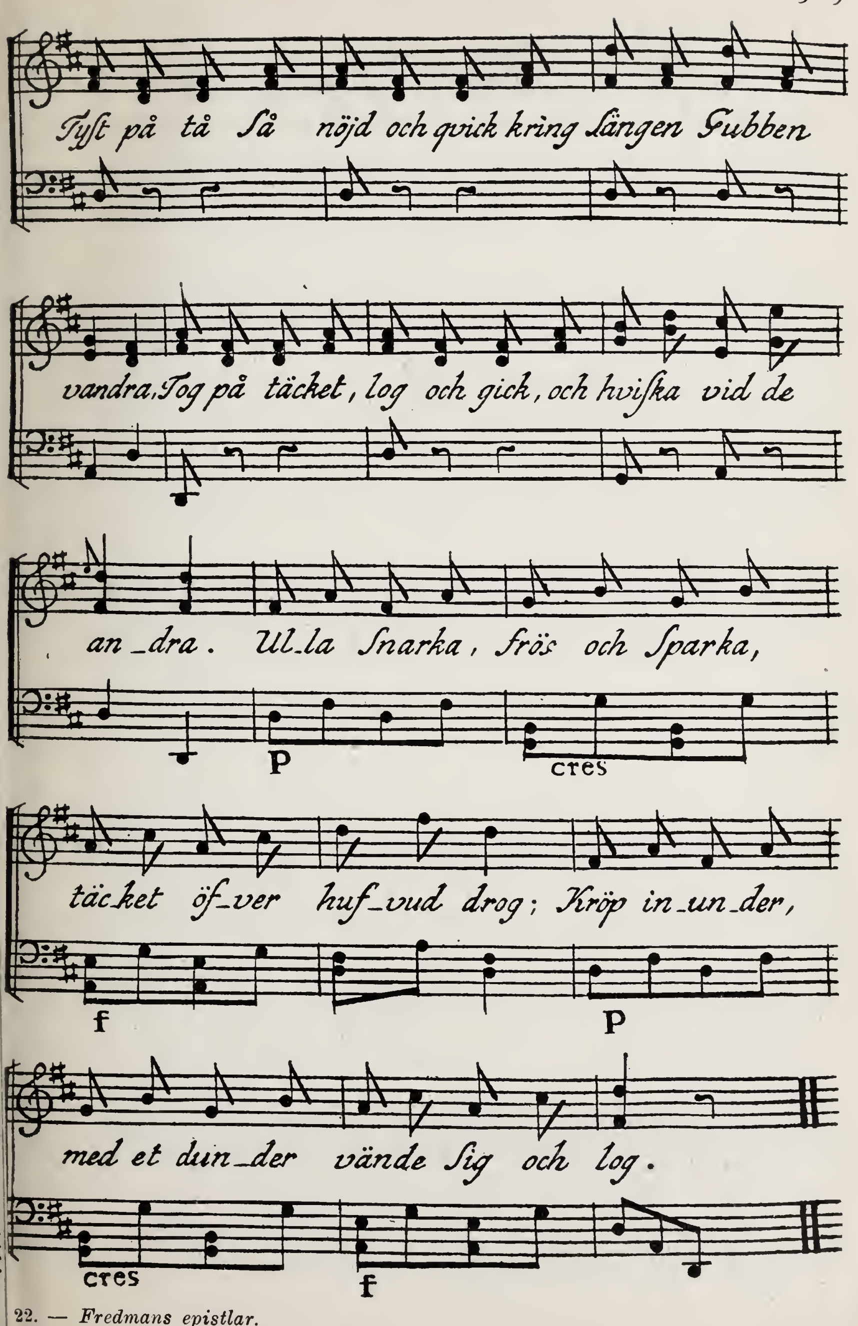
N:o 35.

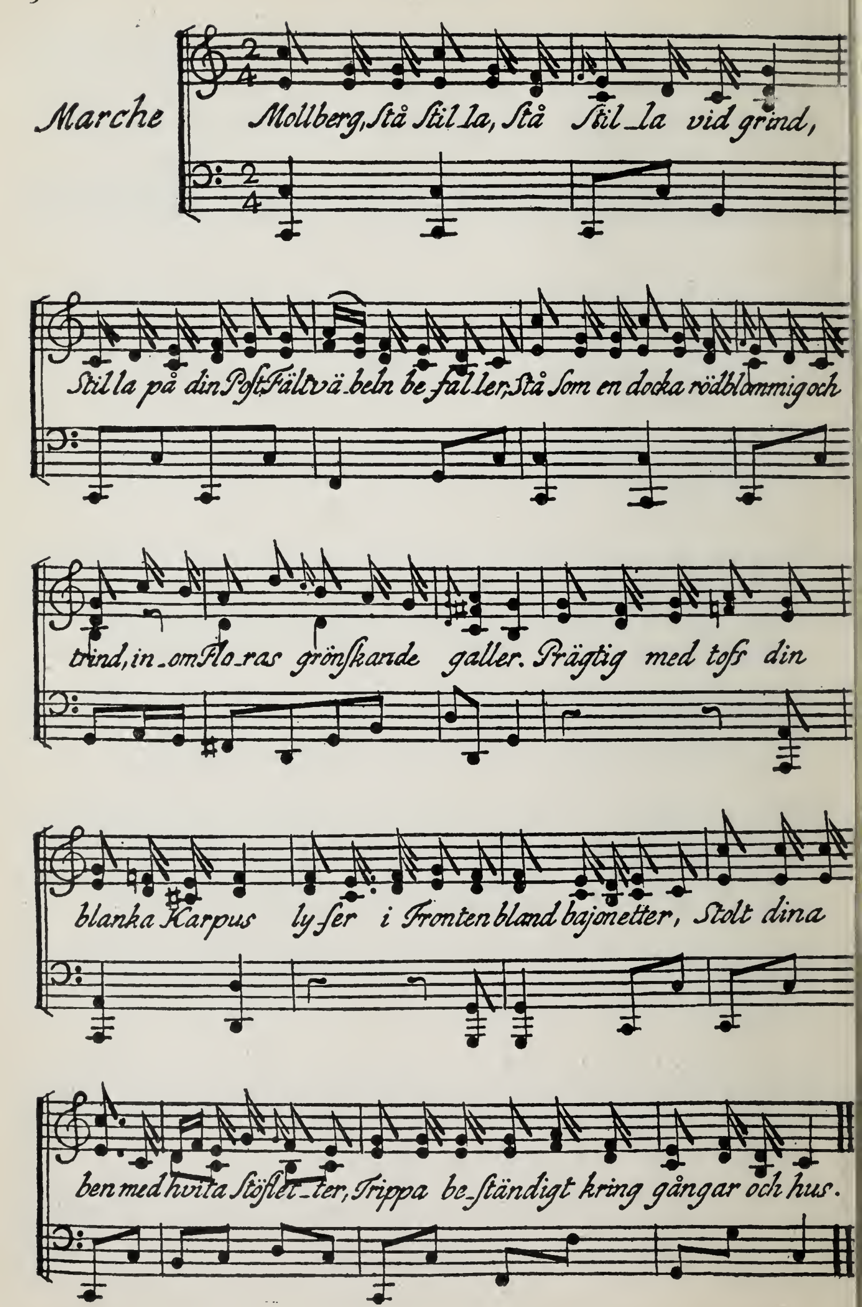

Allegretto
Bröderna fa_ra väl vilſe ibland om
glaſen men intet om kro_gen; Al_la de hit_ta til
Drufvornas land. Drik Bröder, drik li_tet
grand. Hör hur de ſtul_ta och ſkrapa i ſand,
ſam_la på dör_rar och bul_ta med kno_gen,


Ragla och tum_la med Sto_pet i hand, och
blöda om tunga och tand.
Minore
Fa_der Movitz Slå
i, Slå i, min Flicka har glömt mig,
Jag dör tro_gen. Natt och dag jämt i
Syl_le_ri Skal all min Sorg gå för_bi.

N.º 36.

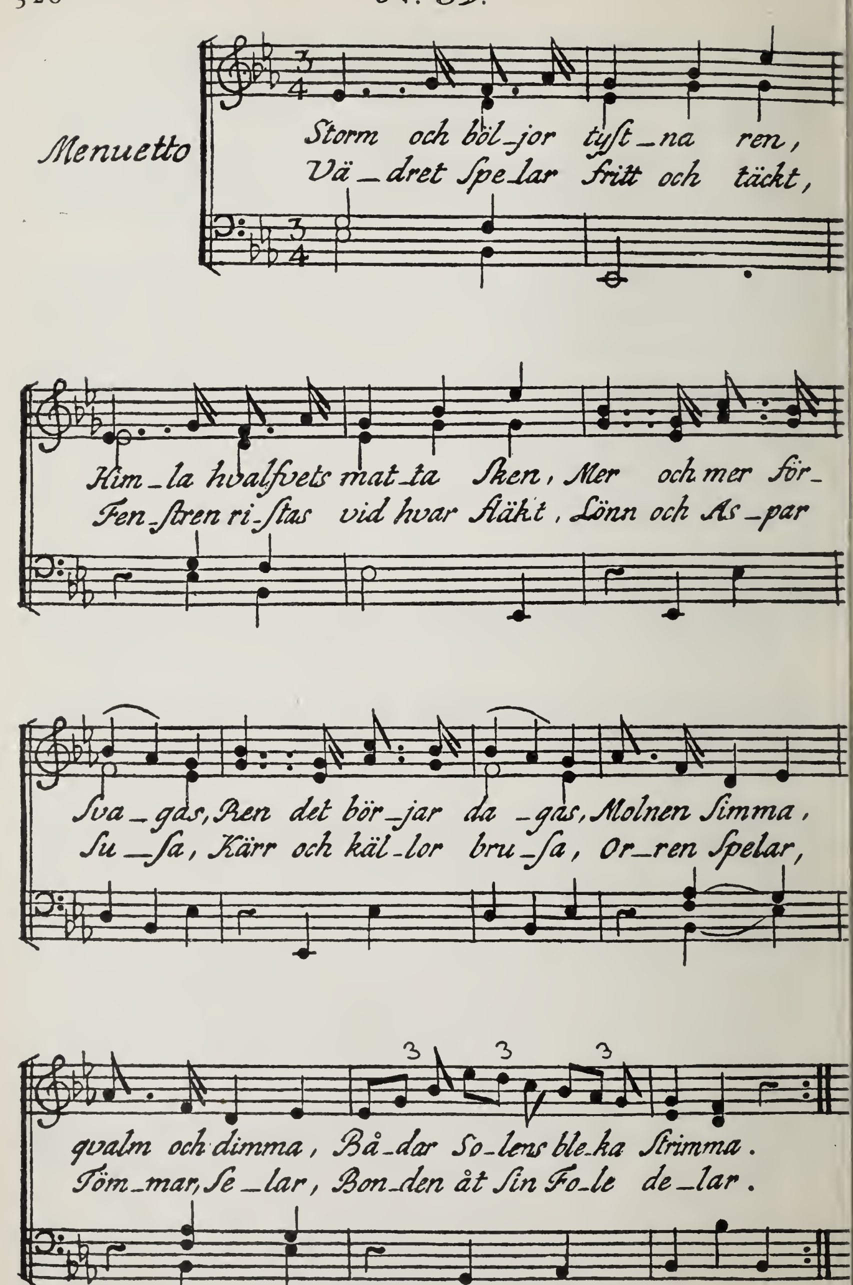

Allegretto
Wår Ul_la låg i Sängen och Sof med
handen under ö_ra, och ingen mer än krögarn fick lof på
Nyckel_hå_let rö_ra. U_tan för på krogen Bror
var det så tyst som om nat_ten; In_tet Öl fans
om du tror, nej knapt en droppa vat_ten.

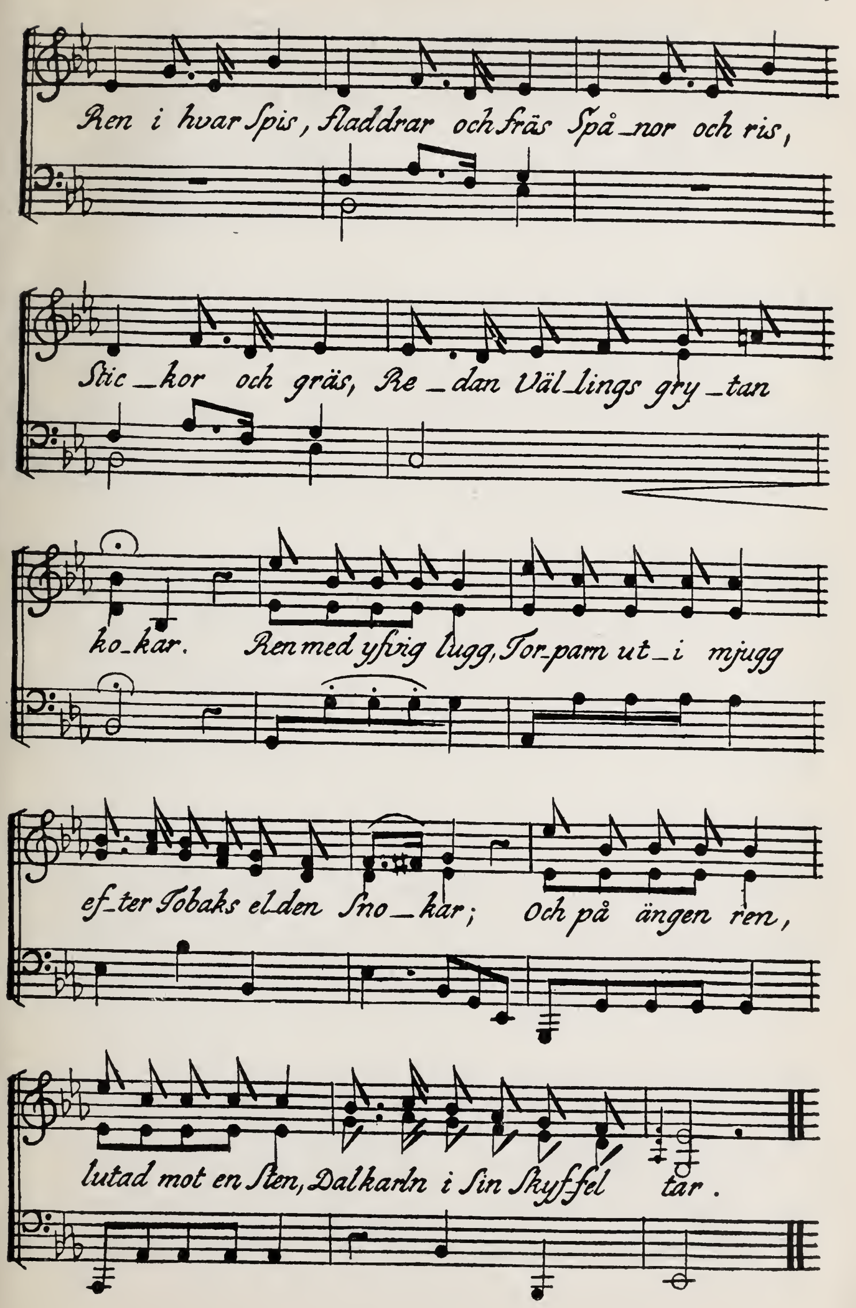

Tyst på tå Så nöjd och qvick kring sängen Gubben
vandra, Tog på täcket, log och gick, och hviska vid de
an_dra. Ul_la snarka, frös och sparka,
p
cres
täc_ket öf_ver huf_vud drog; Kröp in_un_der,
f
p
med et dun_der vände sig och log.
cres
f


Marche
Mollberg, ſtå ſtil_la, ſtå ſtil_la vid grind,
Stil la på din Poſt, Fältvä_beln be_fal ler, Stå Som en docka rödblommig och
trind, in_om Flo_ras grönſkande galler. Prägtig med tofs din
blanka Karpus ly_ſer i Fronten bland bajonetter, Stolt dina
ben med hvita Stöflet_ter, Trippa be_ſtändigt kring gångar och hus.

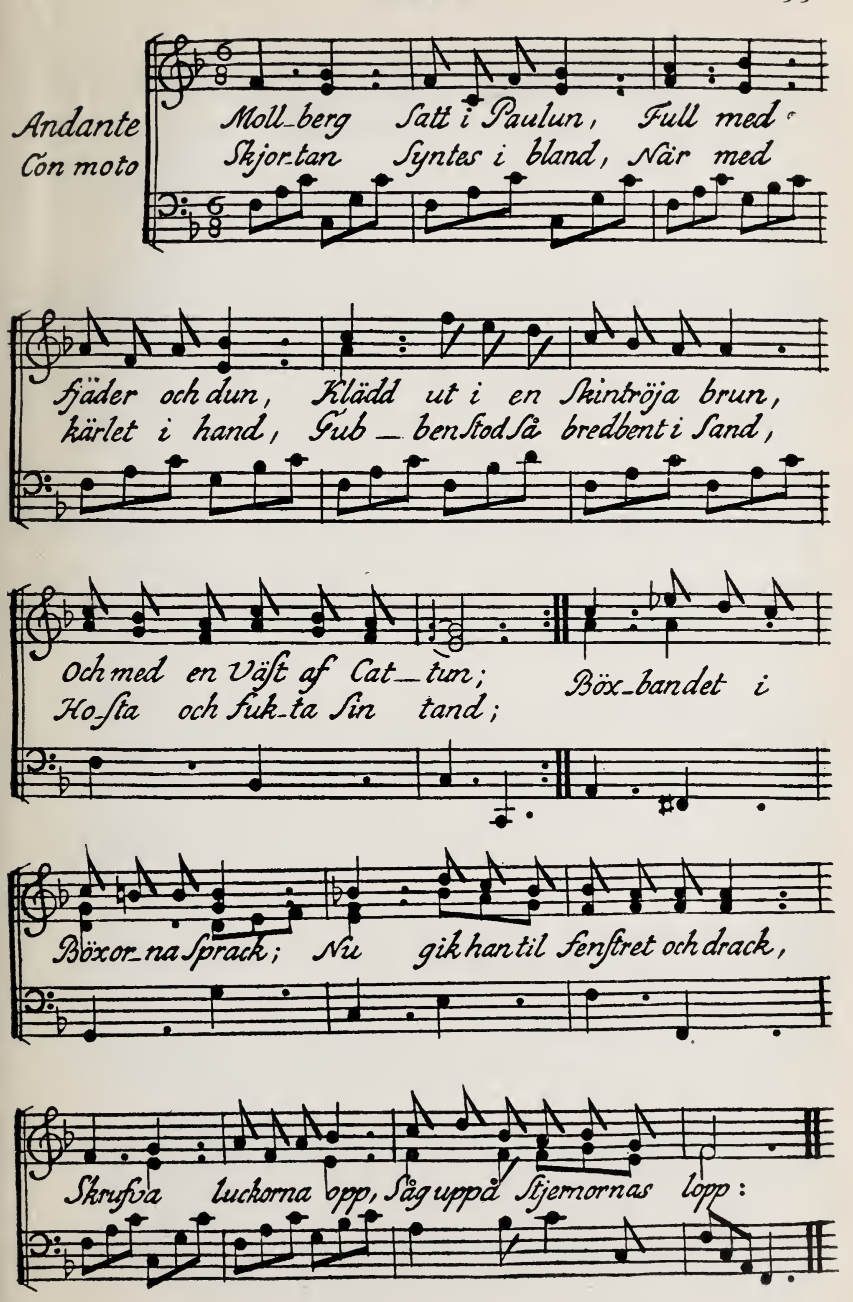

Marche
Un_dan ur vä_gen. Se hur Profoss-sen med plumager Svän_ger Guld.yx_an tils alt blir undan röjdt.
Tamb.
Se Pi_parn stolt med Små mustascher trind och röd_blom_mig tar fram sin Mässings flöjt.
Trum_sla_garn trumlar, Mollberg framför går på tå, Ry_ter och mumlar, och ro_par, Stå!

N.° 39.


Menuetto
Storm och böl_jor tyſt_na ren,
Vä_dret ſpe_lar fritt och täckt,
Him_la hvalfvets mat_ta ſken, Mer och mer för_
Fen_ſtren ri_ſtas vid hvar fläkt, Lönn och As_par
Sva_gas, Ren det bör_jar da_gas, Molnen ſimma,
Su_ſa, Kärr och käl_lor bru_ſa, Or_ren ſpelar,
qvalm och dimma, Bå_dar So_lens ble_ka ſtrimma.
Töm_mar, ſe_lar, Bon_den åt ſin Fo_le de_lar.


Ren i hvar Spis, fladdrar och fräs Spå_nor och ris,
Stic_kor och gräs, Re_dan Väl_lings gry_tan
ko_kar. Ren med yfvig lugg, Tor_parn ut_i mjugg
ef_ter Tobaks el_den Sno_kar; Och på ängen ren,
lutad mot en Sten, Dalkarln i Sin Skyf_fel tar.


Vivace
Ge rum i Bröllops gåln din hundſag ſlår dig
med Ge vä_ret. Kors hvad trängſel; ingen ſtängſel; Släpp in en kund. Stig
in, tack för beſväret. Kors geväret ſät för porten, ſlån i lor_ten
om han käſtar mot. Vak_ta port och fenſter. Ö_ _go_
nen til vänſter Muſköt för fot. Aj i ſkorſten brin_ner Sot.

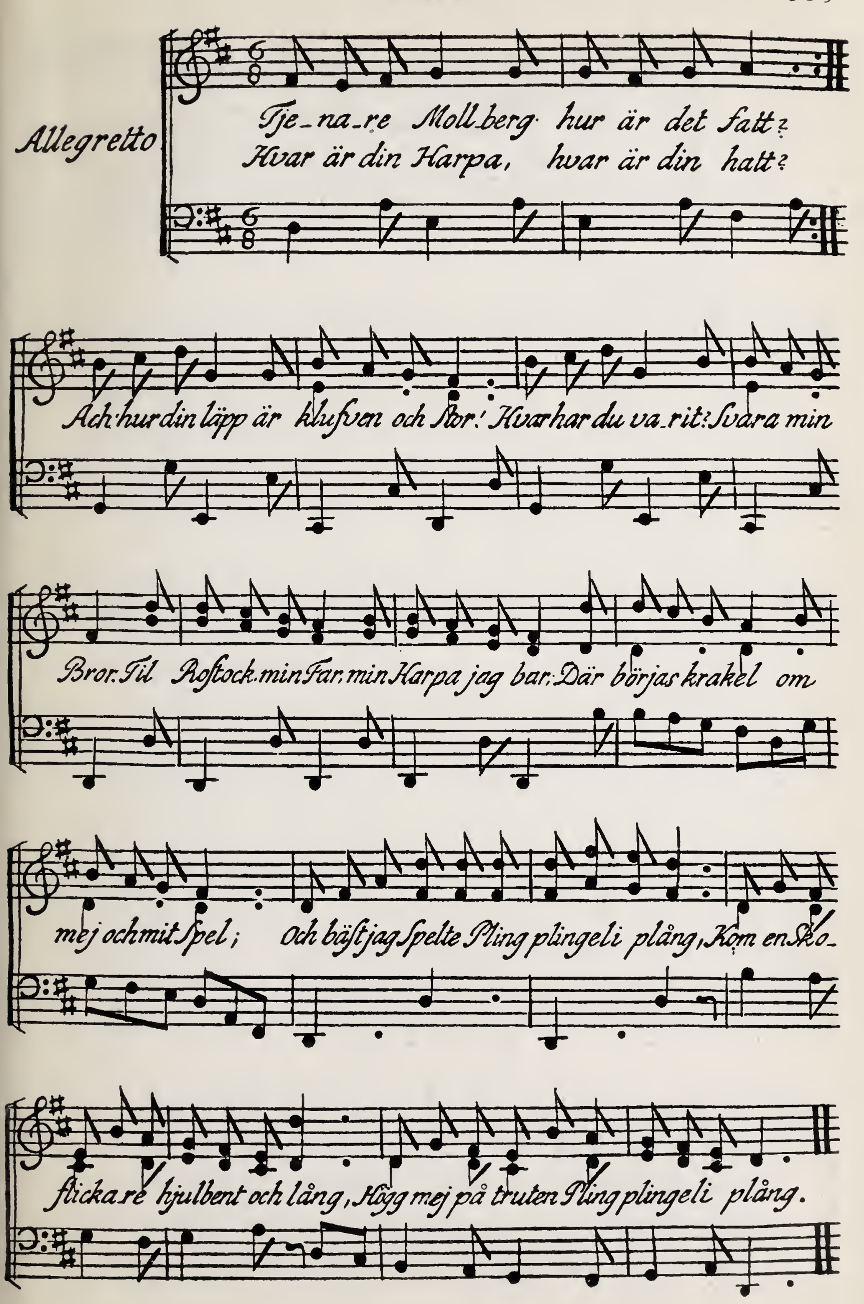

Andante
Con moto
Moll_berg Satt i Paulun, Full med fjäder och dun, Klädd ut i en Skintröja brun, Och med en Väst af Cat_tun;
Skjor_tan Syntes i bland, När med kärlet i hand, Gub_ben Stod Så bredbent i Sand, Ho_sta och fuk_ta Sin tand;
Böx_bandet i Böxor_na Sprack; Nu gik han til fenstret och drack,
Skrufva luckorna opp, Såg uppå Stjernornas lopp:

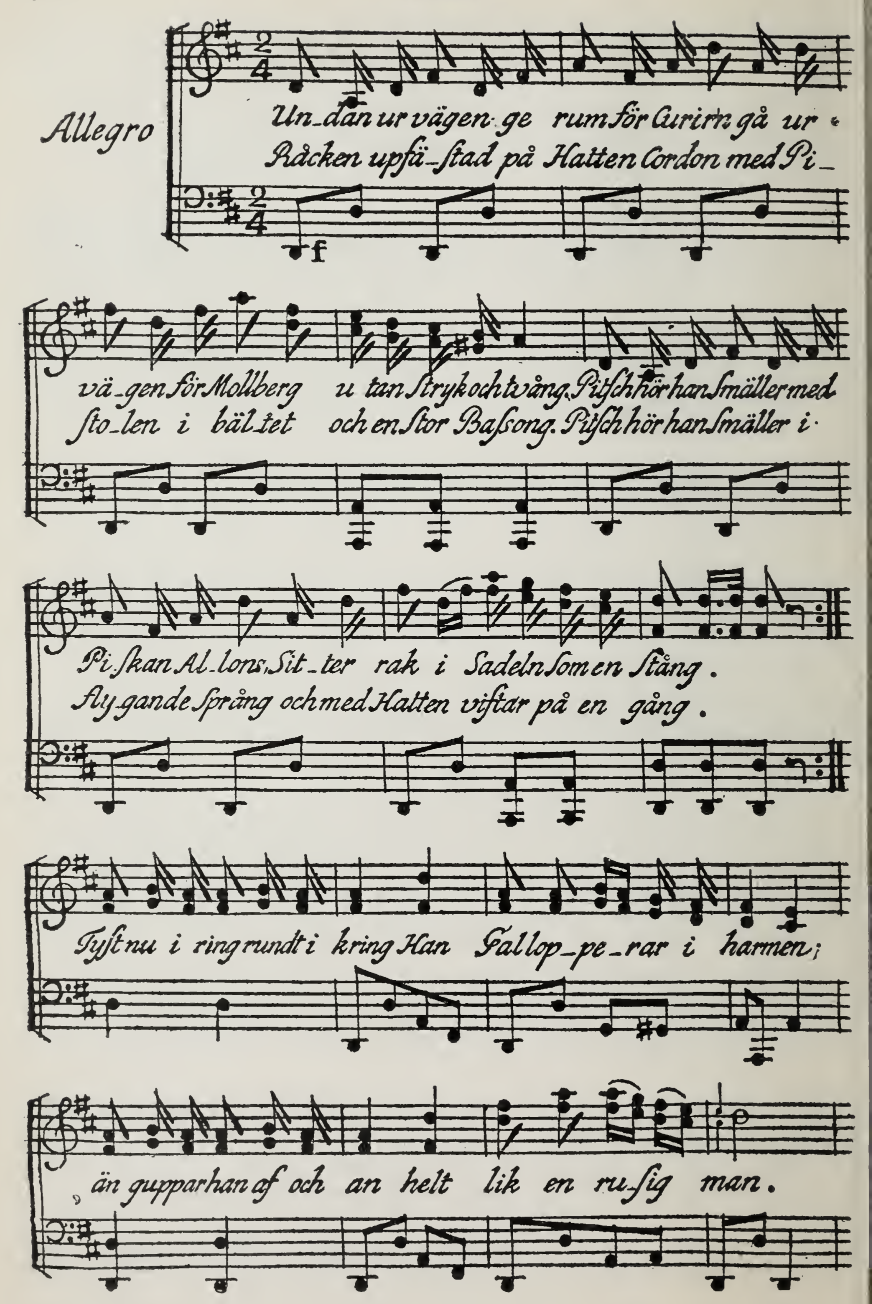
N:42.


Allegro
Ren Cal ad jag ſpår och tror, Förhand har du
Mollberg Bror, Knäppaf ljuſen, du ſkal fri_a, ro_pa tri_a,
kä_ra Bror. Klöfver äſs, Gu_tår, be_kän. Tu_an, tri_an;
Skål min vän. Kungen högſt för högſta ordet; Trumf i bordet;
Säg du den: Sö_ta_ſte mor Vingmark, mor Vingmark ſtick
öf_ver, mera klöfver, mera klöfver, mera klöfver än!


Grave
Wärm mer Öl och bröd, län Madam Vingmarkskanna, Lägg
Fort bädda en Säng med Svandun, Silkes täcken: Ge-
kummin i Su_san_na Värm vår stora kopparpanna il_le_ne röd
svint precist på stäc_ken Vagga Stöl och Mässingsbäcken: Skaffa i stäng
Stäng dör_ren stäng, Fäll gardinerna helt Sag_ta. Astrild kom din Nymph up.
vakta, kom at hännes glans betrak_ta Hännes känslor vänta önt dit
un_der stöd. Värm mer Öl och bröd län Madam Vingmarkskanna Lägg
kummin i Susan_na Värm vår stora koppar panna il_le_ne röd.

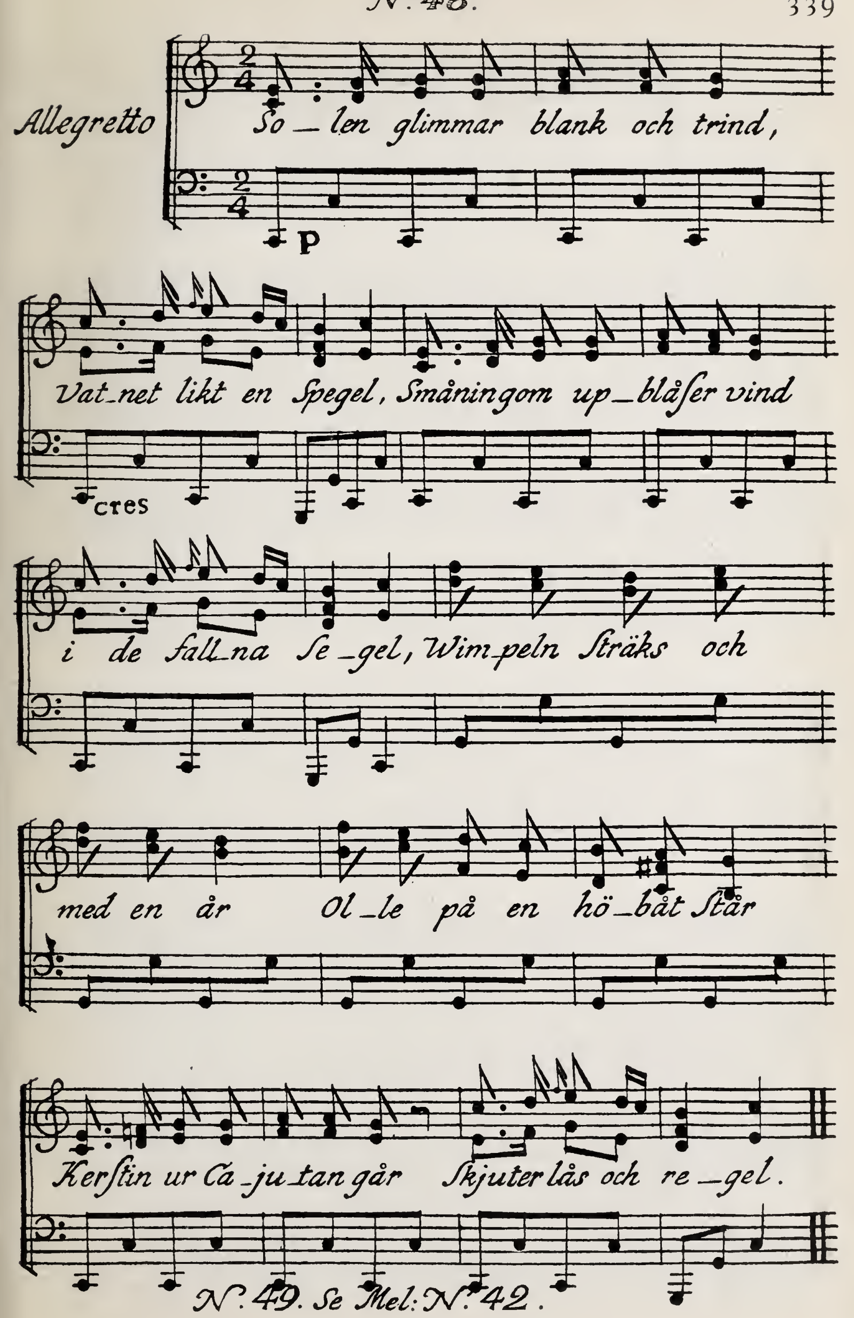

Allegro
Mo_vitz helt al_le_na på Tre_Lil_jor
p
Satt en gång, Harpan mellan bena Glimmar bred och lång;
cres
f
Fin
Ro_ligt ſe hvar ſe_na och hvart finger i fullt ſprång
p
öf_ver Harpan ſkena under klang och ſång. Harpan
cres
f
var förgyld och grön, Full med Myrten Tuſen ſkön, med en
Cherubim ut målad, prålad, ut af Hoffbras väckra Rön. D.C.


Allegretto
Tje_na_re Moll_berg hur är det ſatt?
Hvar är din Harpa, hvar är din hatt?
Ach hur din läpp är kluſven och Stor! Hvar har du va_rit? Svara min
Bror. Til Roſtock min Far, min Harpa jag bar; Där börjas krakel om
mej och mit Spel; Och bäſt jag ſpelte Pling plingeli plång, Kom en Sko-
flicka_re hjulbent och lång, Högg mej på truten Pling plingeli plång.


Allegro
Un_dan ur vägen ge rum för Curirn gå ur
Råcken upfä_ſtad på Hatten Cordon med Pi_
vä_gen för Mollberg u tan Stryk och twång. Pitſch hör han ſmäller med
ſto_len i bäl_tet och en ſtor Baſſong. Pitſch hör han ſmäller i
Pi_ſkan Al_lons, Sit_ter rak i Sadeln ſom en ſtång.
fly_gande ſprång och med Hatten viftar på en gång.
Tyſt nu i ring rundt i kring Han Gallop_pe_rar i harmen;
än gupparhan af och an helt lik en ru_ſig man.
f


Mollberg märk,har flor om ar_men och ut_i Pi_
P
ſto_ler_na flor. Bröſtbouquet ten märk i barmen
gjord af buxbom, Bror. Se hur han tar
up ſin li_ſta, hör hur han nu lä_ſer käckt,
Primo Vin, Se_cundo ki_ſta, Tertio tags Confect.


Andante
Kommer in tel Mollberg: So nyss på stund Så
Kläd der var han i Sin mörkblå Surtout med
gnägga hans Fole vid dörn på Grönlund Där stod han och växla med
bäl te kring lifvet, Pi sto ler och Spjut, Stolt floret kring armen var
Pi pan i mund, och klappa Sin lurfvi ga hund.
slängt med en knut Som bröts i en blomma til slut. Mosters
brunte på Vismar långhalsig och ful Stod och Sörpla ur tunnan i
kröga rens skjul mot en Resvagn med knektar mångfärgad och gul, med
Sön dri ga Skenor och hjul. med Söndri ga Skenor och hjul.



N:o 49. Se Mel: N:o 42.

N.° 50.


Allegretto
Phœbus förnyar de gyllene Skyar, kring Städer och byar be
strålar vår Syn; Hästarna blänka, i vatnet sig sänka, de stampa och stänka och
gnägga til Skyn;
Fin
Åskan bullrar, på molnena kullrar: Di_ana ren knallar bland
Ekar och tallar, där blixten ljungar, Sjelf Jupiter gungar bland Gudar och kungar i
vattu_bryn. D:C.
Hästarna lyfta Svansar med fläktande
man Sjelf Neptun dansar med gaffel kring Oce_an;
Corno


Hjeltarna fälla lanſar; Sin Pi_pa tar Pan; På kärleks
ban ſyns med bloſs och kranſar båd' Ängel och Mori_an. Böl_jorna glittra,
gunga, Tri_tonerna blåſa, ſjunga. Ulla Vinblad! Ulla Vinblad! kärlek dig öfver_
Corno
Corno
Dann Mars ſjelf med Guldgaloner ſtår blodig och grañ, och uti bergena tänds Ca_
noner af hvar en Neptuni man: Faſtar och Cupi_do_ner om_
famna hvar ann Men Ulla ſyns ſkrålen Poſtil_joner.
Corno

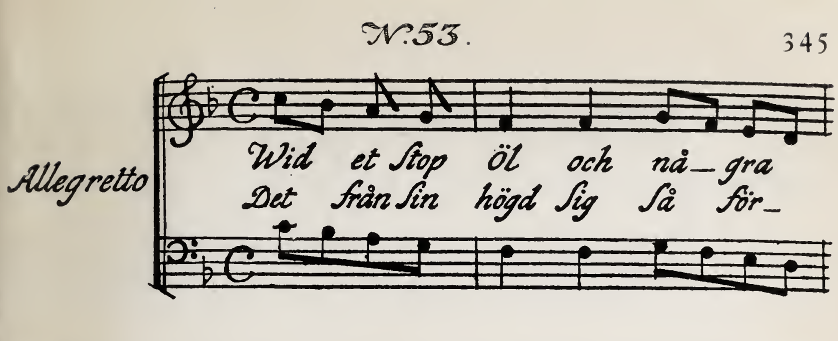
N:51.


Marche
Mo_vitz blåſte en Concert på Tre
Byt_tor en af_ton ſen Ba_len var ſlu_ten;
Hvar_je ton likſom en ärt den föll ſå
kullrig och rul_la ur tru_ten. Förſt höll
Bergen en Harang ſen ſjöng Ulla et par utaf Filtzens Duetter


Vid et ac_compa_gne_ment ut_af två
Flöjter och Sex Clari_net_ter Hör båd' folk och
Clarin.
få
Or_phei O_bo_e.
Clari_
net
Låt ofs va_ra gla_da
barn ochklappa Sy_strar_na hvarpå Sit knä.

N°52.


Andante Moderato
Mo_vitz mit hjerta blöder! Movitz! Mo_
vitz! jag sett din fästmö kall och dö_der;
Grymt jag hör hur Bacchi bröder med gråt bestor_ma skyn.
En vrider si_na händer En sitt hufvud bort han vänder,
Ömt en annan suckar sän_der, när i de sälla län_der Hon
gömmes för vår syn. Hon gömmes för vår syn

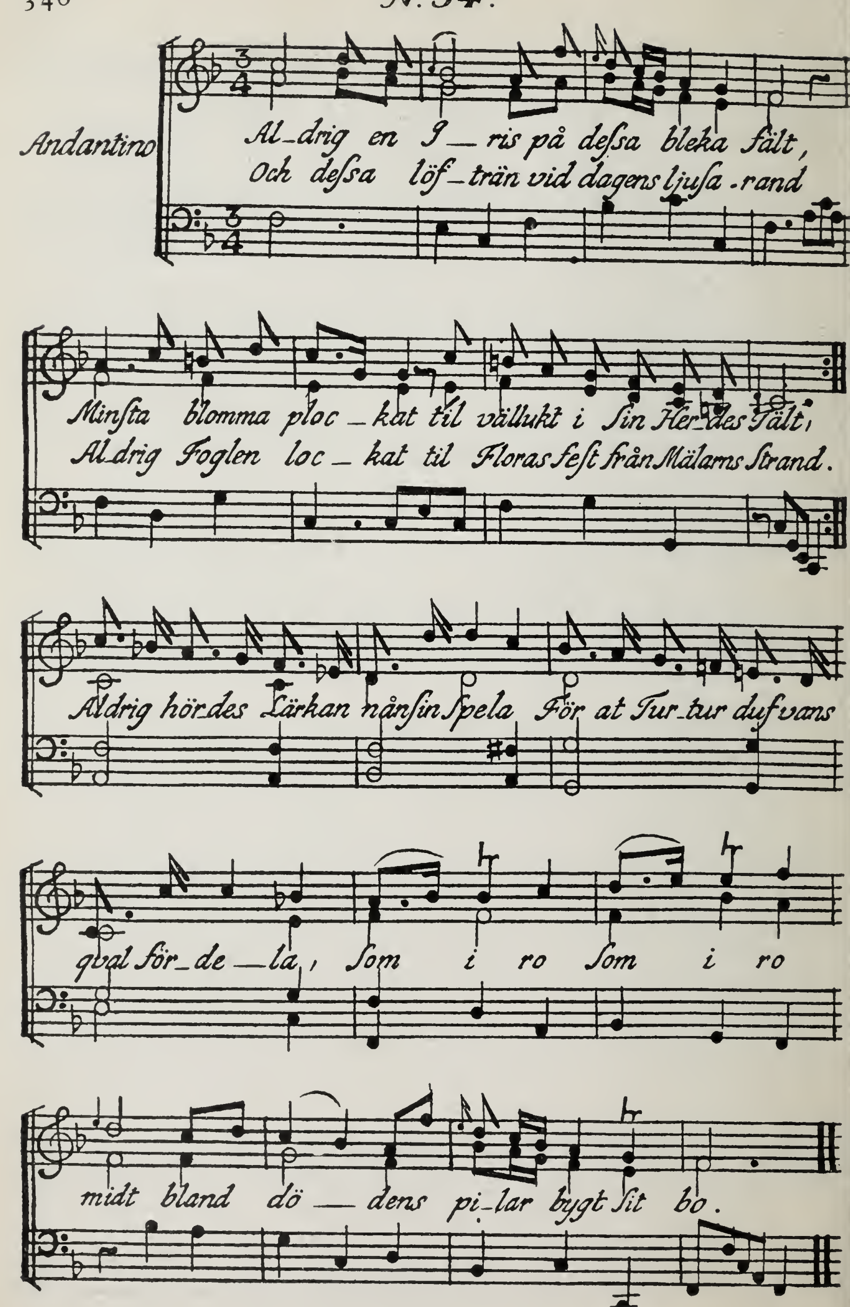

Allegretto
Wid et Stop Öl och nå_gra
Det från Sin högd Sig Så för_

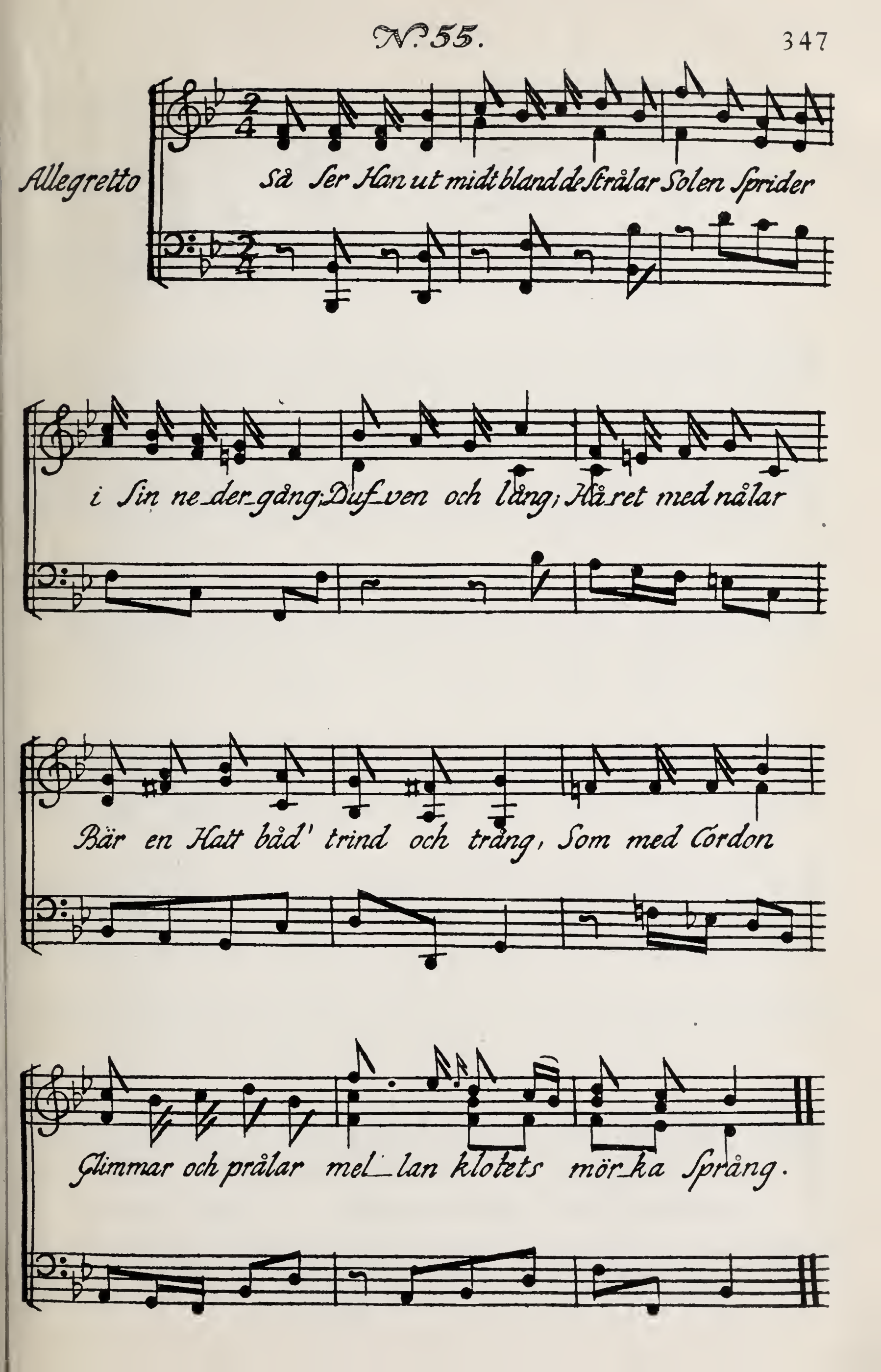

Su_par Fladdrar Snil_let mörkt och plumpt;
dju_par, At deß prål blir kallt och dumt


Vcllo.
Men låt oß hö_ra Bergen, må

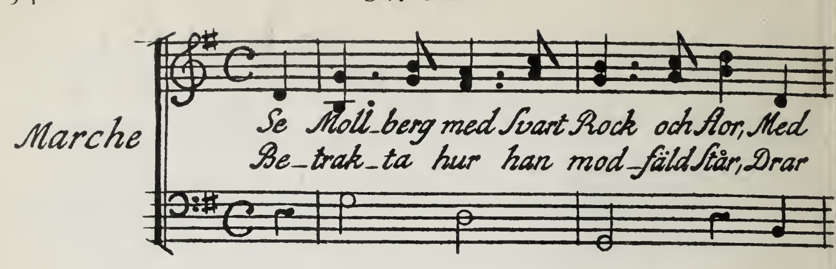

Vcllo
gö_ra! Hur vid Fi_o_len han på Rosen_


lund Står röd blom mig, frisk och Sund.

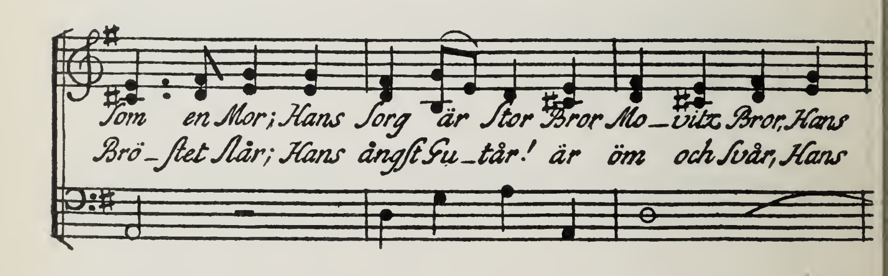

Andantino
Al_drig en I _ ris på dessa bleka fält,
Och dessa löf_trän vid dagens ljusa .rand
Minsta blomma ploc _ kat til vällukt i sin Her_des fält,
Al_drig Foglen loc _ kat til Floras fest från Mälarns strand.
Aldrig hör_des Lärkan nånsin spela För at Tur_tur dufvans
qval för_de _ la, som i ro som i ro
midt bland dö _ dens pi_lar bygt sit bo.

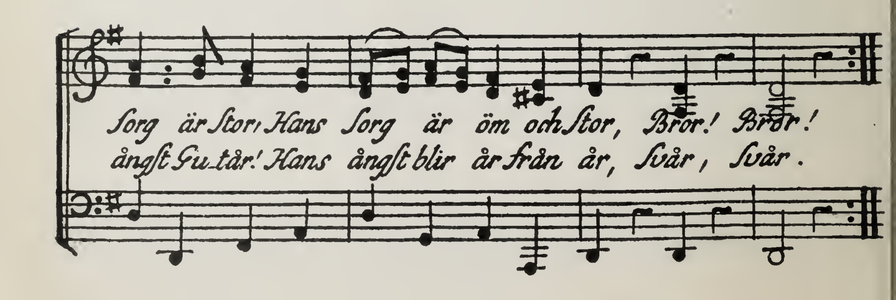

Allegretto
Så Ser Han ut midt bland de Strålar Solen Sprider
i Sin ne_der_gång; Duf_ven och lång; Hå_ret med nålar
Bär en Hatt båd' trind och trång, Som med Cordon
Glimmar och prålar mel_lan klotets mör_ka Språng.

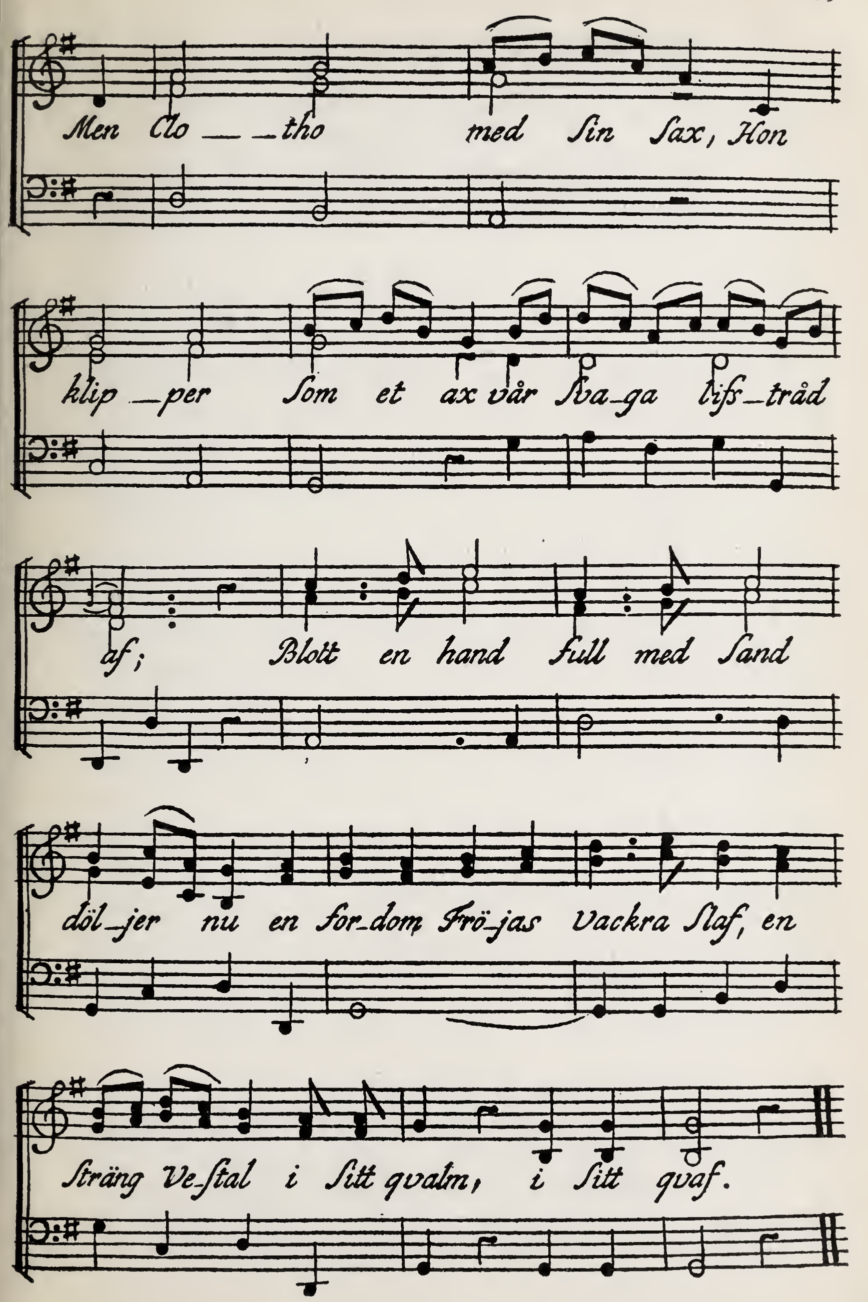
N.º 56.

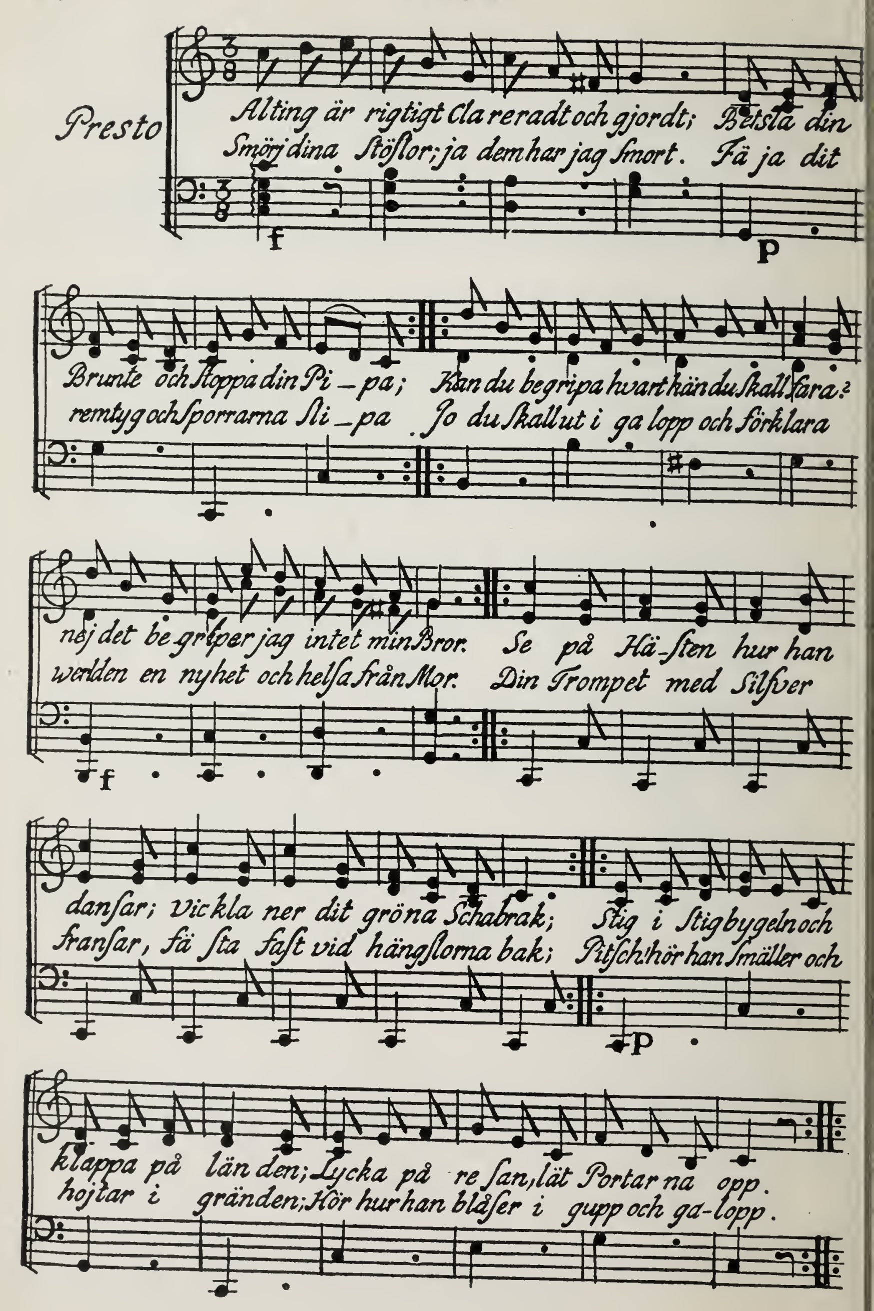

Marche
Se Moll_berg med ſvart Rock och ſtor, Med
Be_trak_ta hur han mod_fäld ſtår, Drar


Ru_calvanshandſkar och Bockſkins ſkor, Med Turf_vigt hår ſvart
up hvi ta Näsduken vid hvar tår, Med han_den ſig för


ſom en Mor; Hans ſorg är ſtor Bror Mo_vitz Bror, Hans
Brö_ſtet ſlår; Hans ångſt Gu_tår! är öm och ſvår, Hans


ſorg är ſtor, Hans ſorg är öm och ſtor, Bror! Bror!
ångſt Gu_tår! Hans ångſt blir år från år, ſvår, ſvår.


Men Clo — — tho med sin sax, Hon
klip — per som et ax vår swa_ga lifs_tråd
af; Blott en hand full med sand
döl_jer nu en for_dom Frö_jas vackra slaf, en
sträng Ve_stal i sitt qvalm, i sitt qvaf.


Presto
Alting är rigtigt Cla reradt och gjordt; Betsla din
Smörj dina Stöſlor; ja dem har jag ſmort. Få ja dit
Brunte och ſtoppa din Pi_pa; Kan du begripa hwart hän du ſkall ſara:
remtyg och ſporrarna ſli_pa Jo du ſkall ut i ga lopp och förklara
nej det be griper jag intet min Bror. Se på Hä_ſten hur han
werlden en nyhet och helſa från Mor. Din Trompet med Silfver
danſar; Vic kla ner dit gröna Schabrak; Stig i Stigbygeln och
franſar, få ſta faſt vid hängſlorna bak; Pitſch! hör han ſmäller och
klappa på län den; Lycka på re ſan, lät Portar na opp.
hojtar i gränden; Hör hur han blåſer i gupp och ga-lopp.


Trombe
Trombe
Ödmjuka tjena_re
Kurra far väl.
f
Fröjas Enſpännare
Sporrar ſin häl.
p
p
N.° 58.
Mentto
Hjertat mig klämmer Sorgligt jag ſtämmer Qvinten på min Fi_
Ljuſet utbrunnit, Glaſet utrunnit, Ej fins en enda
ol Pling plang. Krogdörn ſtår på gafvel mina Bröder,
ſtol. Kling klang..
Och där bak om Diſken ligger döder Kil_berg, ach! mitt.
hjerta i mig blöder. Klingeli plingeli klingeli plang.


corno
Menuetto
Båtsman tag nu din lufva,
Kuttra du lil-la Dufva,
Tugga din snufva och i din stufva Dansa med din Nymph, gör
Pass på, dig grufva, Lyfta din hufva För den där Munssjörn, Som
henne in gen Skymf
grälar där i dörn.
Sjögren svetten af dig lackar,
Hör Valthornet hur det hackar. Hör du Nymph med hvita
klackar med hvita klackar, Med Cor-set och Giran-
doller, Jag är kär, Bur-dus dit bröst be — gär.

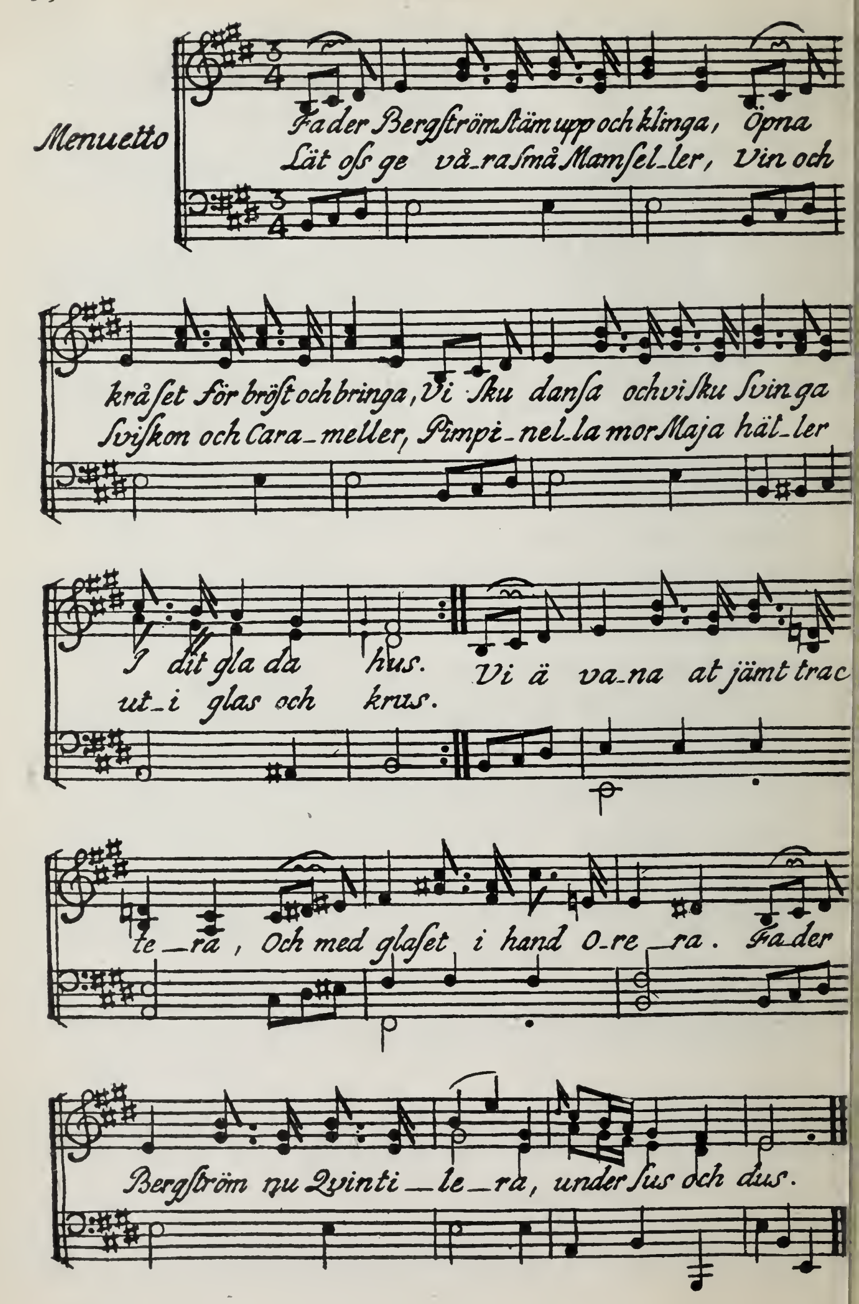

Allegro ma non troppo
Sit_ter du än _nu och lju_ger
Kul_kus in_tet åt du kru_ſar,
Och ur Flaſkan ſu_ger, Hvälſver Sto_pet,
Par_ten in nu ru_ſar; Præ_ſes ſit_ter
och ſå ſlu_ger Up_på ſpelman ſer:
ren och ſnu_ſar, Räknar mynt och ler,
Vcllo
Sportlen de_lar; Spelman ſpe_lar;
Klockan är, om jag ej fe_lar, Elf_va el_ler mer.

N:61.


Vello
Menuetto
Kä–ra Mor! ſlå nu hand på
Kä–ra Far! Fa–der Movitz
Kjo — len. Hör på Basfi — o — len, Danſa tjock och
klin–ga: Lät nu Qvinten ſprin–ga, Friſkt du ſtråken
ſtor.
drar.
Stryk och knäpp och ſup och dundra,
Lät hin Hå–le ſtå och undra
Vllo
Hvem ſom är hans kar.

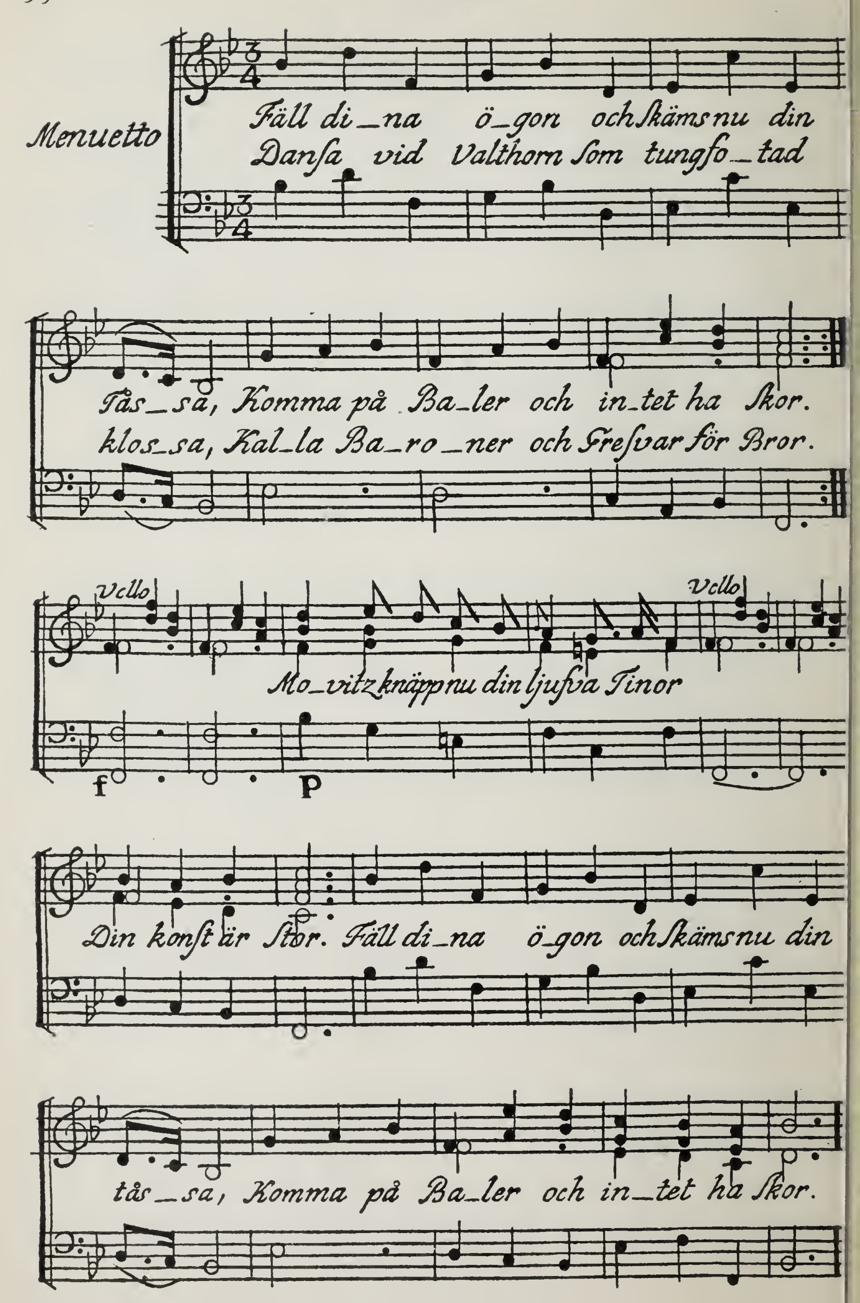

N:o 62.
355
Polonoise
Corno
Movitz, valthornet pro be_rar
Och sin tuggbuss valkar i mund, Springer kring golfvet funderar
Pålskan i fyrkant forme_rar,
Corno
Städar och slåss och be_faller
Eldgafflar, Skärmar och galler
Al_ting ramlar nu denna stund; Stolar_na skjutas åt väggen,
Hirschfängarn brynes på äggen Friskt Cou_ra_ge på Gröna Lund!

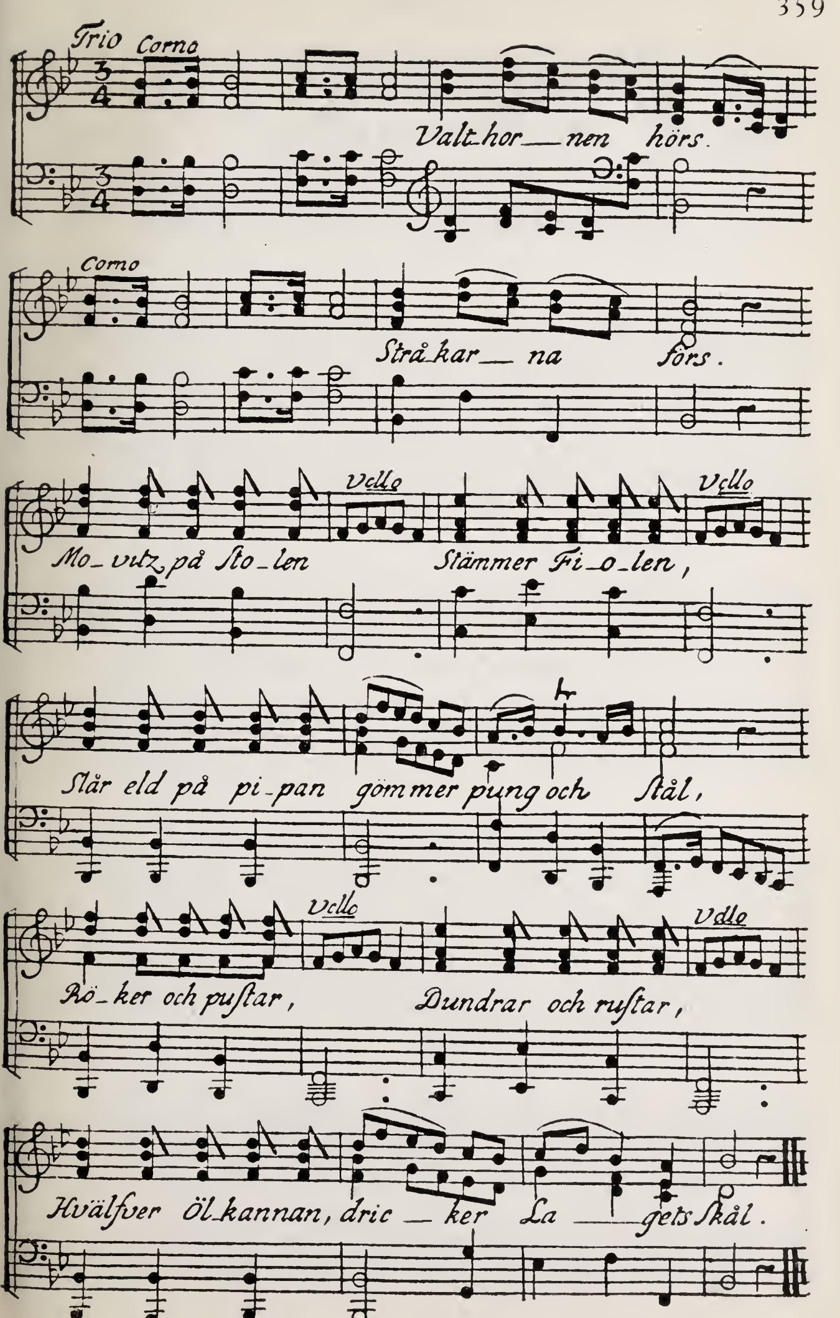
N:63.


Menuetto
Fader Bergström stäm upp och klinga, Öpna kråset för bröst och bringa, Vi sku dansa och vi sku svinga I dit glada hus.
Låt oss ge våra små Mamseller, Vin och svisskon och Caramellr, Pimpinella mor Maja häller ut-i glas och krus.
Vi ä vana at jämt tractera, Och med glaset i hand Orera. Fader Bergström nu Qvintilera, under sus och dus.


Se där danſar Flic_kan i ſin roſen
Kor_gen med Ci_tro_ner, tyn_ger in_tet
rö_da koft och kjol; Hvar är nu den Bric_kan
me_ra hännes arm Men i bland Ba_ro_ner
ſom hon bar i ſjol ?
danſar hon ſig varm .
Med Solfjä_dren hon bröſtet
fläktar, Ni_ger djupt och med armen fäktar, Såc_krar
Våflor och dricker Nec_tar, under Pu_kors larm .

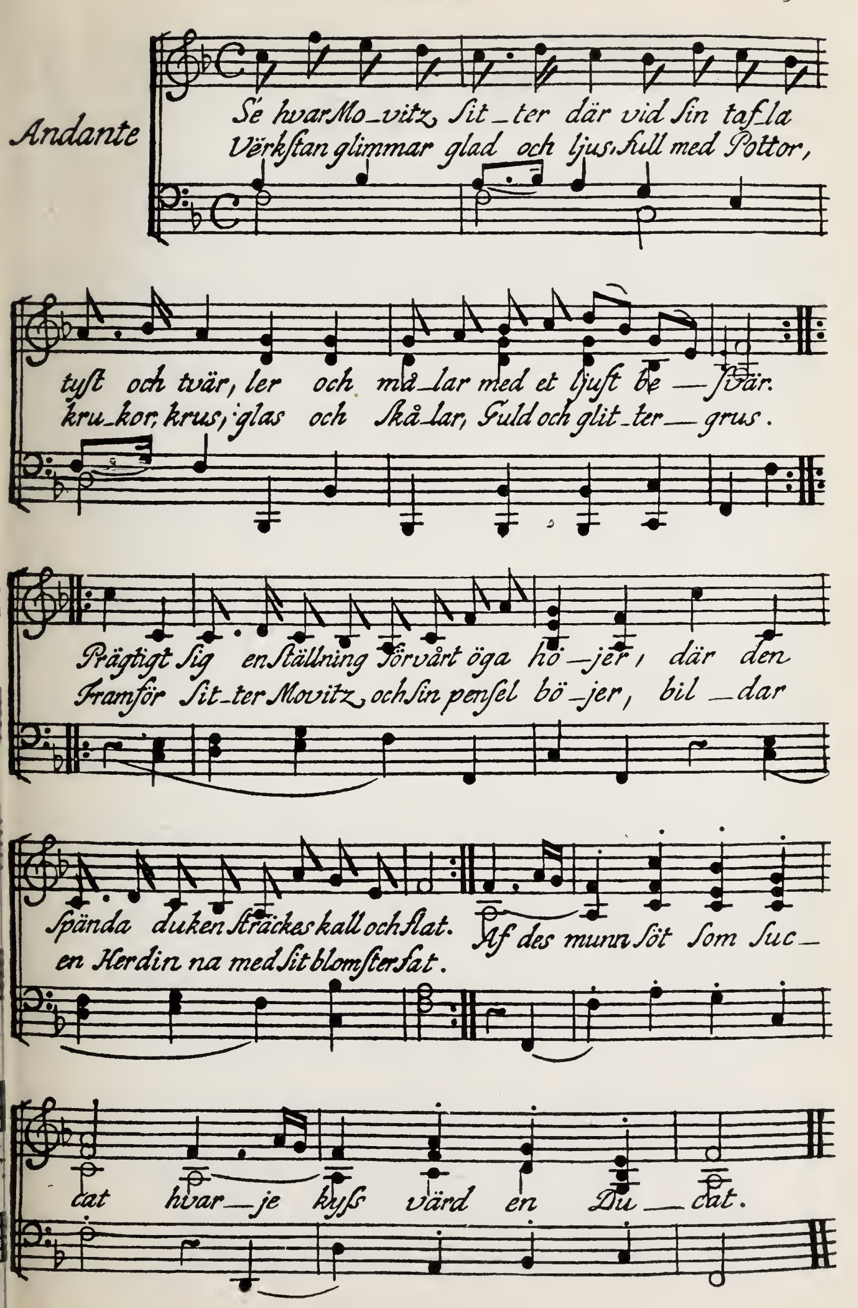
N.º 64.


Menuetto
Fäll di_na ö_gon och ſkäms nu din
Danſa vid Valthorn ſom tungfo_tad
Tås_sa, Komma på Ba_ler och in_tet ha ſkor.
klos_sa, Kal_la Ba_ro_ner och Freſvar för Bror.
Vcllo
Mo_vitz knäpp nu din ljuſva Tinor
Vcllo
f
p
Din konſt är ſtor. Fäll di_na ö_gon och ſkäms nu din
tås_sa, Komma på Ba_ler och in_tet ha ſkor.


Trio Corno
Valt_hor_nen hörs.
Corno
Strå_kar_ na förs.
Mo_vitz på ſto_len
Vcllo
Stämmer Fi_o_len,
Vcllo
Slår eld på pi_pan gömmer pung och ſtål,
Rö_ker och puſtar,
Vcllo
Dundrar och ruſtar,
Vdlo
Hvälfver Öl_kannan, dric _ ker La _ gets ſkål.

N.º 65.

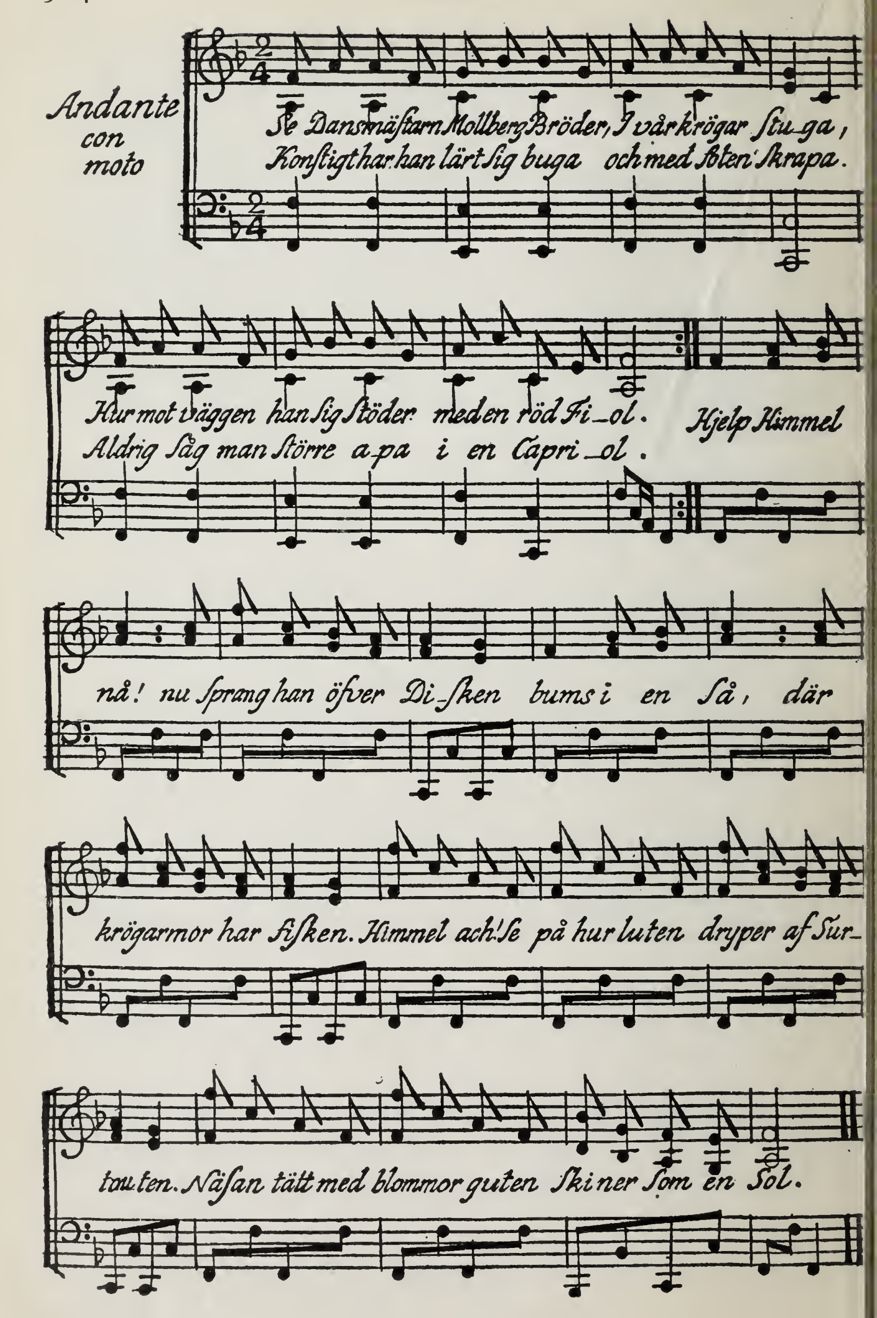

Andantino
Movitz med flor om armen hålt, I en mörkblå
Fin
Kolt, Kommer han Så Stolt. Svart Väst, gröna Böxor,
nå, Gult Ge-häng hå hå! Och Stöflet-ter på. Hvar
från kommer du nu Mo-vitz? dit ö-ga det
blöder. Ge-vär! I-från Grafölsgåln på Söder. D.C


Andante
Se hvar Mo_vitz ſit_ter där vid ſin taf_la
Vërkſtan glimmar glad och ljus, full med Pottor,
tyſt och tvär, ler och må_lar med et ljuſt be — ſvär.
kru_kor, krus, glas och ſkå_lar, Guld och glit_ter — grus.
Prägtigt ſig en ſtällning för vårt öga hö_jer, där den
Framför ſit_ter Movitz, och ſin penſel bö_jer, bil _dar
ſpända duken ſträckes kall och flat.
en Herdin na med ſit blomſterfat.
Af des munn ſöt ſom ſuc_
cat hvar_je kyſs värd en Du — cat.


Marche
Fader Mo_vitz Bror ſpän i_gen di_na ſkor Kom
tag Valthornet, jo kä_ra mor. Stampa tak_ten och blås; Vickla
fram dit krås, och ſtå ej ſom en gås.
Tal_ga mous_ta cher_na min ſon, Och väl_tra fa_
ſta_ger_na i vrån, Öp_na kärl och ſprund, du är
ſtark din hund, ſtålt fro_dig friſk och ſund.

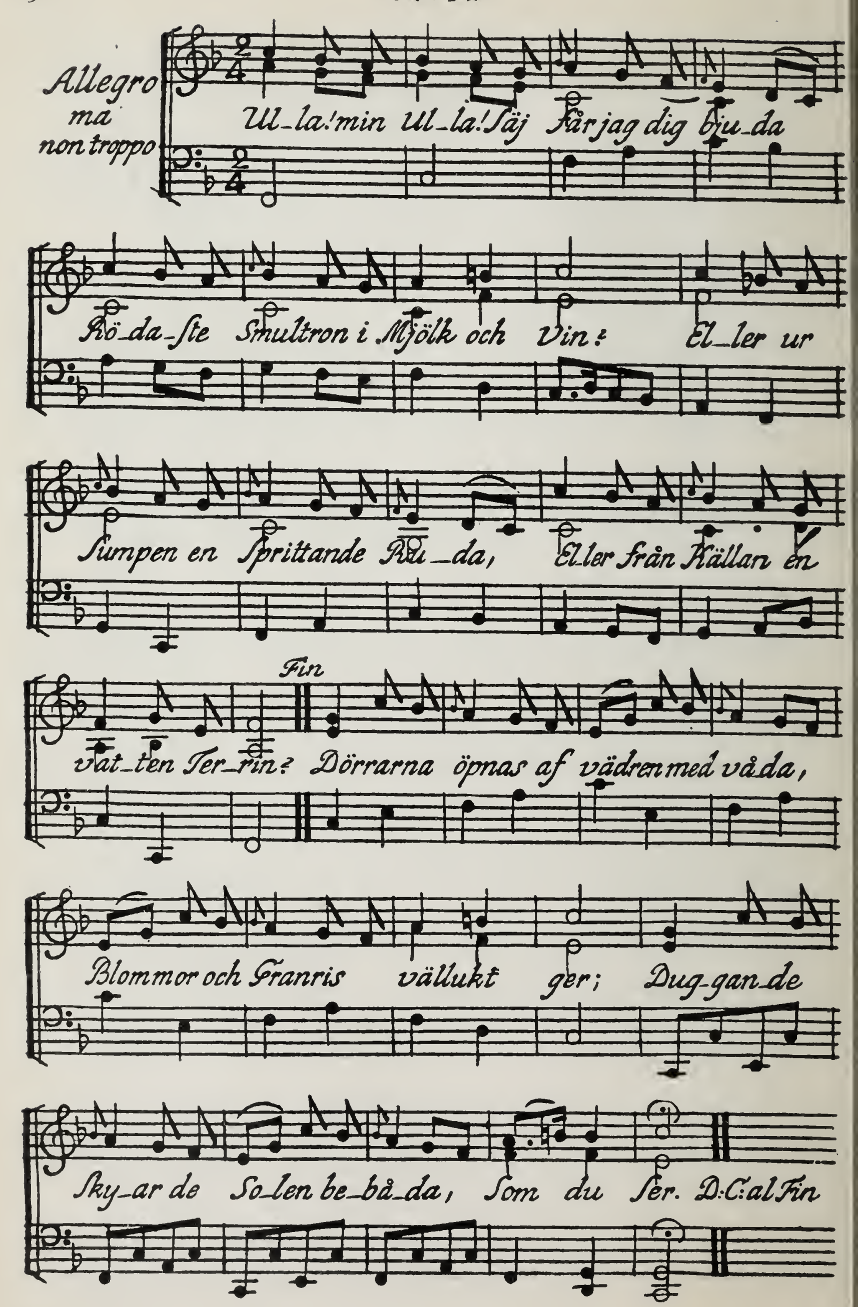

Menuetto
Corno
Corno
Movitz i afton ſtår baln hema hos Mollberg Corpral
Stöt i dit Valthorn gå på, lät man Branvaktema gå.
Juſt där du ſer ljuſet och lyckan uppå huſet, där ac_cu_rat ſtår baln.
Hvad ſtår du och undrar, ſtor ſak Trumſlagarn dundrar och klåckorna de ſlå.
På det mörka_blå den blanka Månan glimmar tils om några timmar
Stjernehwalſvet ſtrimar.
Corno
Corno
Movitz i afton ſtår baln hema hos Mollberg Corpral
Juſt där du ſer ljuſet och lyckan uppå huſet, där ac cu rat ſtår baln.

N.o 69.


Andante con moto
Se Dansmäſtarn Mollberg Bröder, I vår krögar ſtu_ga,
Konſtigt har han lärt ſig buga och med foten ſkrapa.
Hur mot väggen han ſig ſtöder med en röd Fi_ol. Hjelp Himmel
Aldrig ſåg man ſtörre a_pa i en Capri_ol.
nå! nu ſprang han öfver Di_ſken bums i en ſå, där
krögarmor har fiſken. Himmel ach! ſe på hur luten dryper af Sur_
tou_ten. Näſan tätt med blommor guten ſki_ner ſom en Sol.

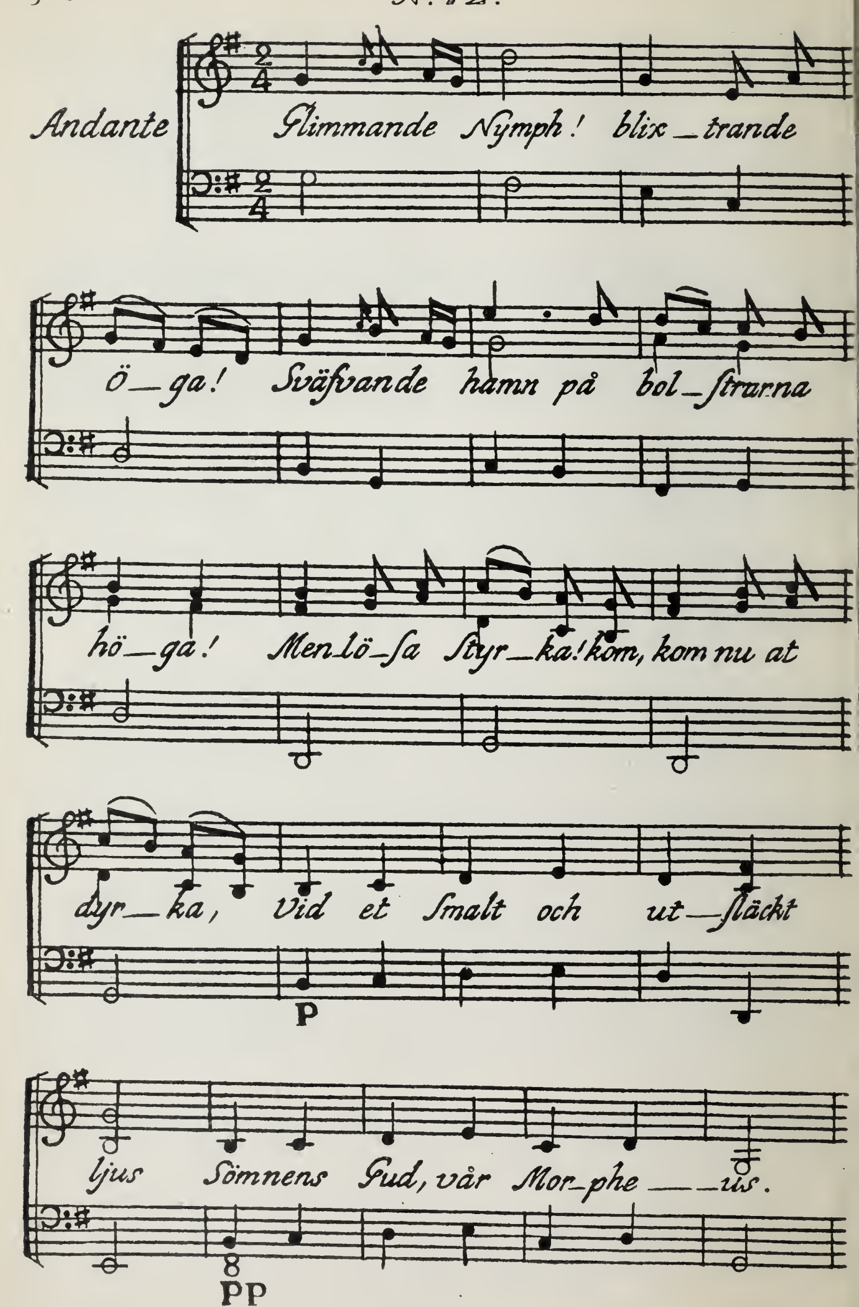

Menuetto
Mo_vitz vik Mössan högt öf_ver ö_ra
Plänta på dit hvi_ta Fält. Trumsla_garn ren hörs
pinnarna rö_ra, Dit Corpralskap ren sig Ställt
Af_ton_rod_nan Spri_der ren sin flamma,
Vägarna damma, Posterna glamma, Krögarne stamma Redan;
Krigs Sig_na_len läng_sen smält.

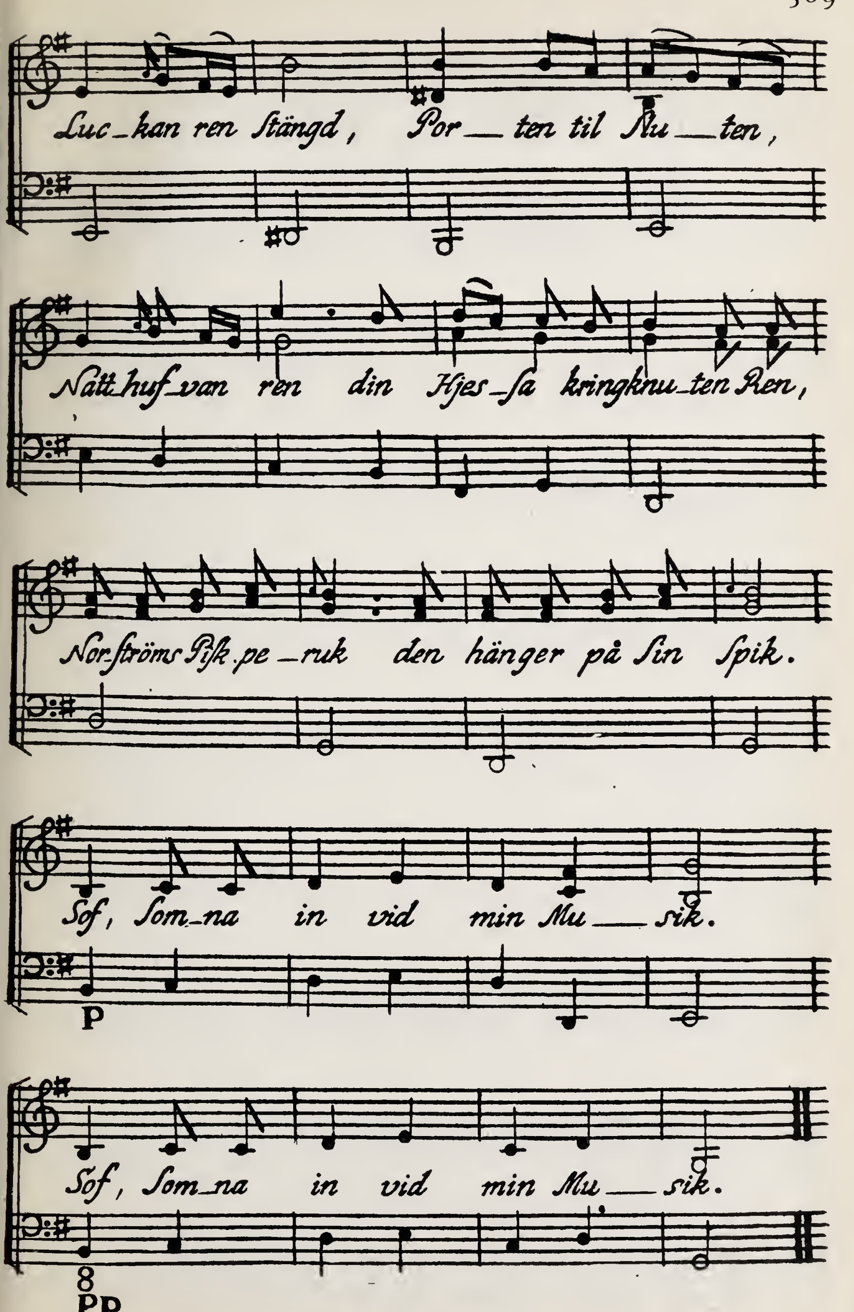
N:o 71.


Allegro ma non troppo
Ul_la! min Ul_la! Säj får jag dig bju_da
Rö_da_ste Smultron i Mjölk och Vin:
El_ler ur Sumpen en Sprittande Ru_da,
El_ler från Källan en vat_ten Ter_rin?
Fin
Dörrarna öpnas af vädren med våda,
Blommor och Granris vällukt ger;
Dug_gan_de Sky_ar de So_len be_bå_da,
Som du ser.
D:C: al Fin

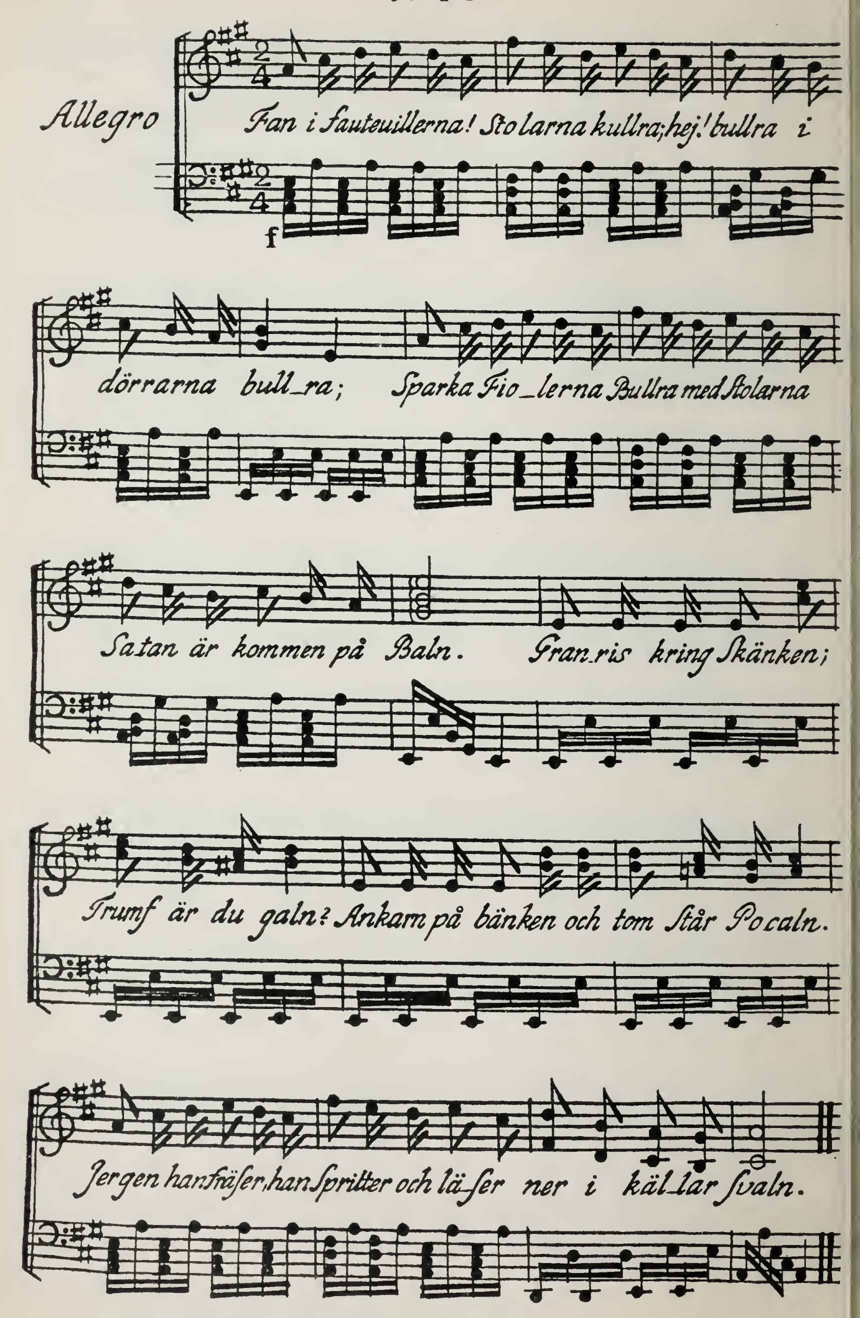

Minore
Ä_ke det Gudomligt Fiſkar_torpet? hvad! Gu _ dom_ligt
at be_ſkå _ _ da? Än de ſtolta ſtammar
Som ſtå rad i rad Med friſka blad? Än den lugna
vi_ken Som går fram: åh ja. Än på långt håll mellan diken
Åkrar _ na? Ä_ke det Gudomligt deſ_sa ängar_
na? Gu_dom_li _ ga! Gu _ dom _ li _ ga!

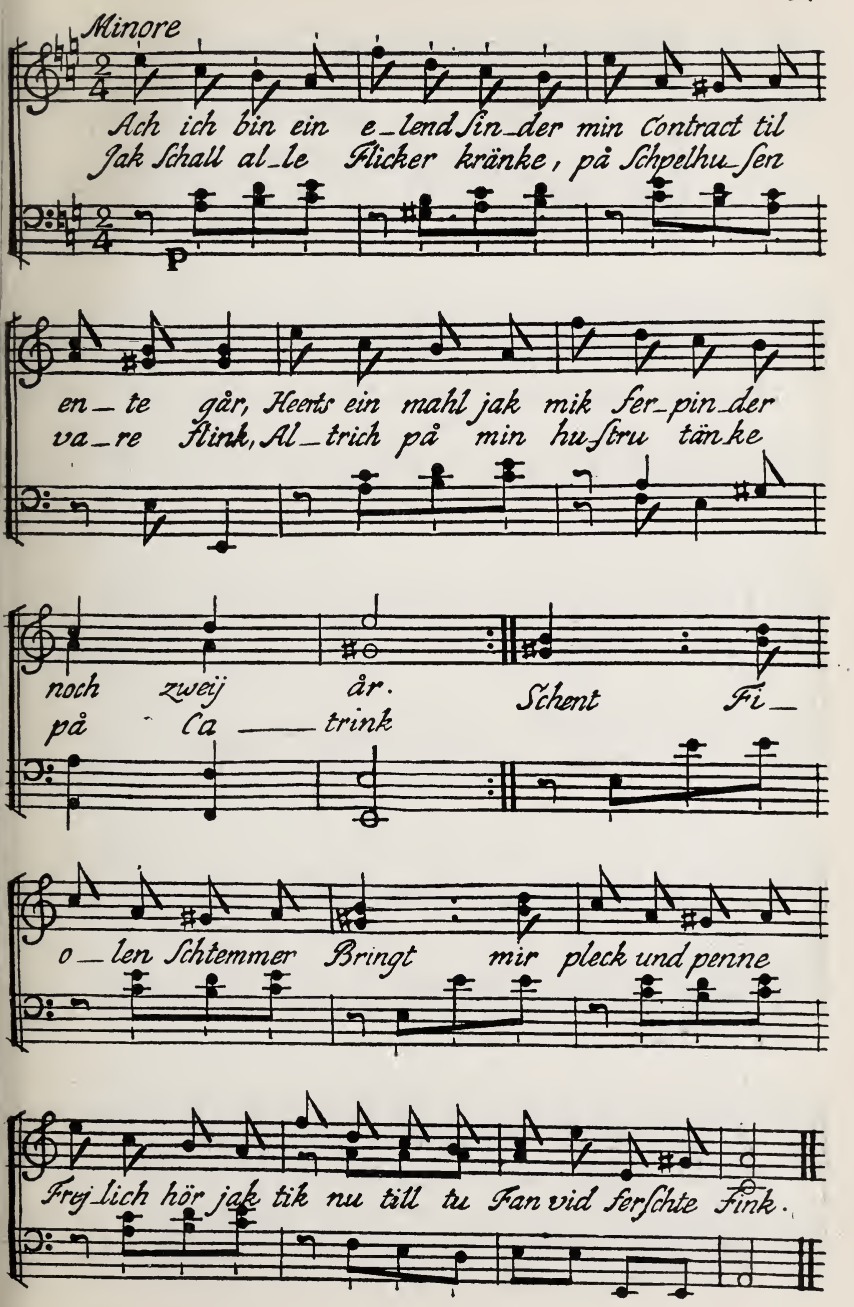
N.° 72.


Andante
Glimmande Nymph! blix_trande
ö_ga! Sväfvande hamn på bol_strarna
hö_ga! Men lö_sa styr_ka! kom, kom nu at
dyr_ka, Vid et smalt och ut_släckt
ljus Sömnens Gud, vår Mor_phe__us.
P
PP


Luc_kan ren stängd, Por__ten til Nu__ten,
Natt_huf_van ren din Hjes_sa kringknu_ten Ren,
Nor_ströms Pisk.pe_ruk den hänger på sin Spik.
Sof, Som_na in vid min Mu__sik.
P
Sof, Som_na in vid min Mu__sik.
8
PP

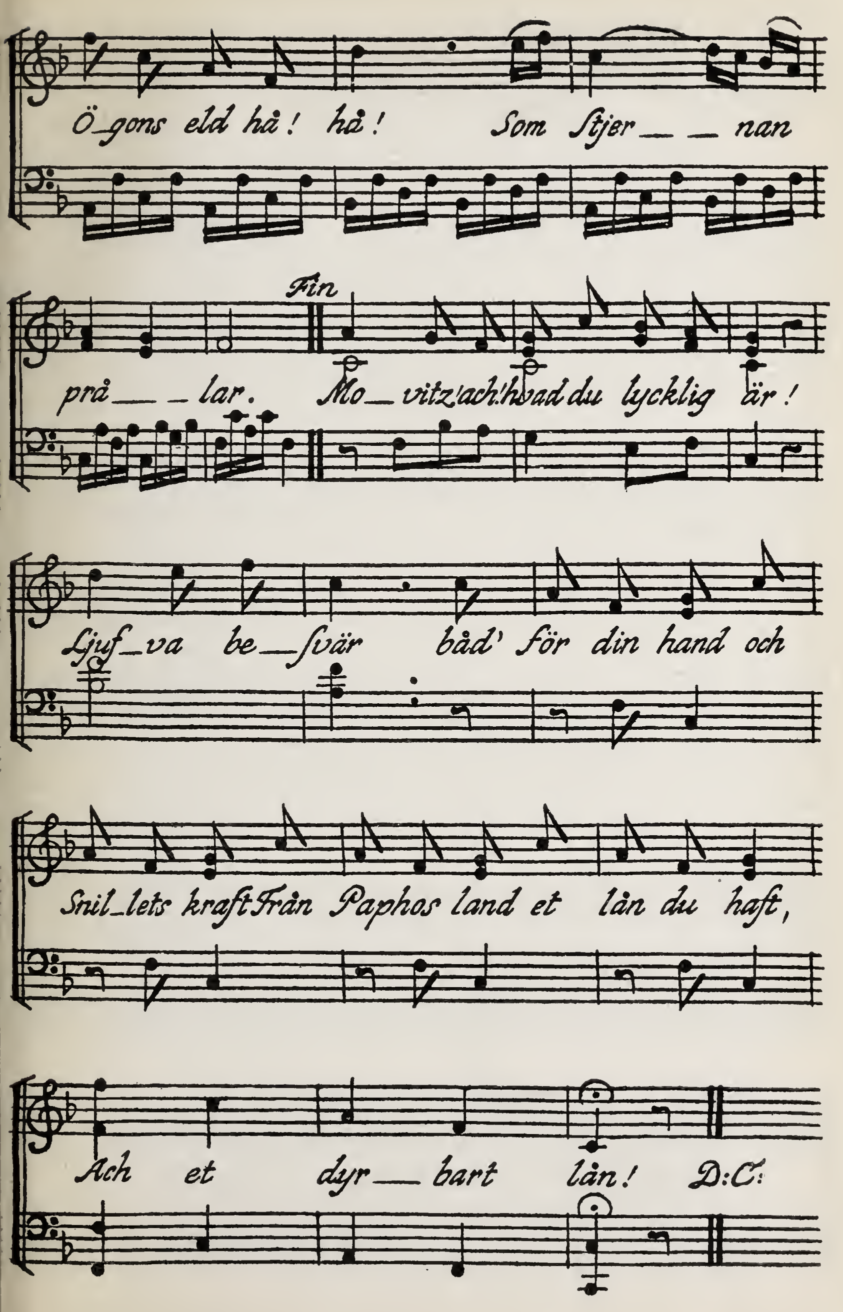
N:o 73.


Allegro
Fan i ſauteuillerna! Stolarna kullra; hej! bullra i
dörrarna bull_ra; Sparka Fio_lerna Bullra med ſtolarna
Satan är kommen på Baln. Gran_ris kring ſkänken;
Trumf är du galn? Ankarn på bänken och tom ſtår Pocaln.
Jergen han fräſer, han ſpritter och lä_ſer ner i käl_lar ſvaln.

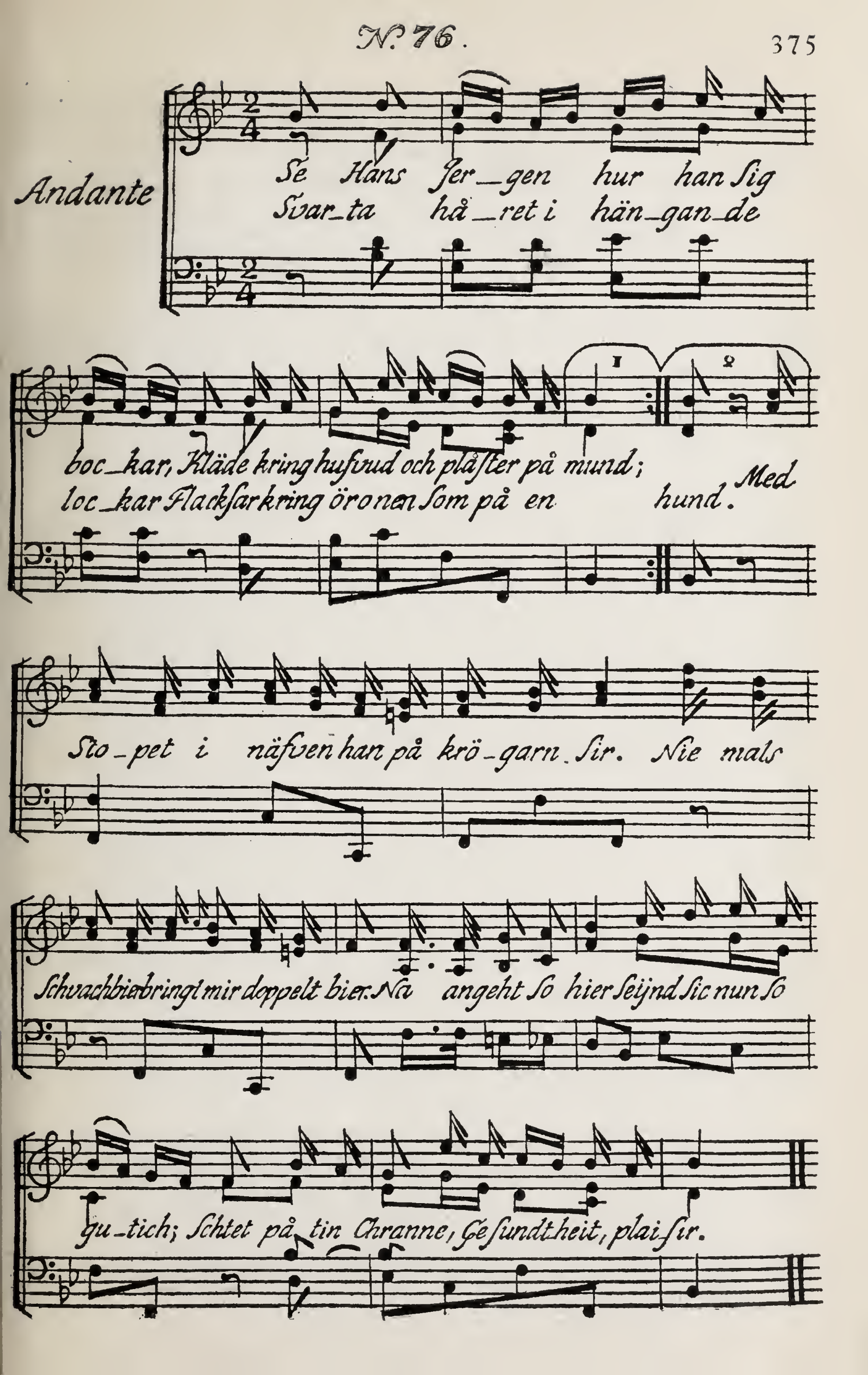

Minore
Ach ich bin ein e_lend Sin_der min Contract til
Jak Schall al_le Flicker kränke, på Schpelhu_sen
P
en_te går, Heerts ein mahl jak mik fer_pin_der
va_re flink, Al_trich på min hu_stru tän_ke
noch zweij år. Schent Fi_
på Ca___trink
o_len Schtemmer Bringt mir pleck und penne
Frej_lich hör jak tik nu till tu Fan vid ferschte Fink.

N.º 74.


Andante
Min Son! dina kärl dina Skålar kring din
Pensel i ordning Stå, Kring din Pensel i ordning Stå, Där du
tyst i din vrå din Fröjas ungdom
må_lar. Min Son! hör ej ef_ter hur Krögarn
Skrålar Se på den Som din Pen_sel af_må_lar; Dess


Ö_gons eld hå! hå! Som Stjer_ _ nan
prå_ _ lar.
Fin
Mo_vitz!ach!hvad du lycklig är!
Ljuf_va be_svär båd' för din hand och
Snil_lets kraft Från Paphos land et lån du haft,
Ach et dyr_ bart lån! D:C:


Andante
Skratta mina barn och Vänner: Säg om någon af Er känner
Den som står och spänner Stora Dulci_an. Än den med Peruken. Med
Skinförklä för buken och kapprocken af bul. dan;
Oboe
Bistert han mot Noten grinar, hör hur han Hobojan pinar
Gubben blåser så han tvi _nar. Un po_co len_to!
Oboe
Rö_ret strängt han kniper, och med truten piper, Gammal snäll och van.

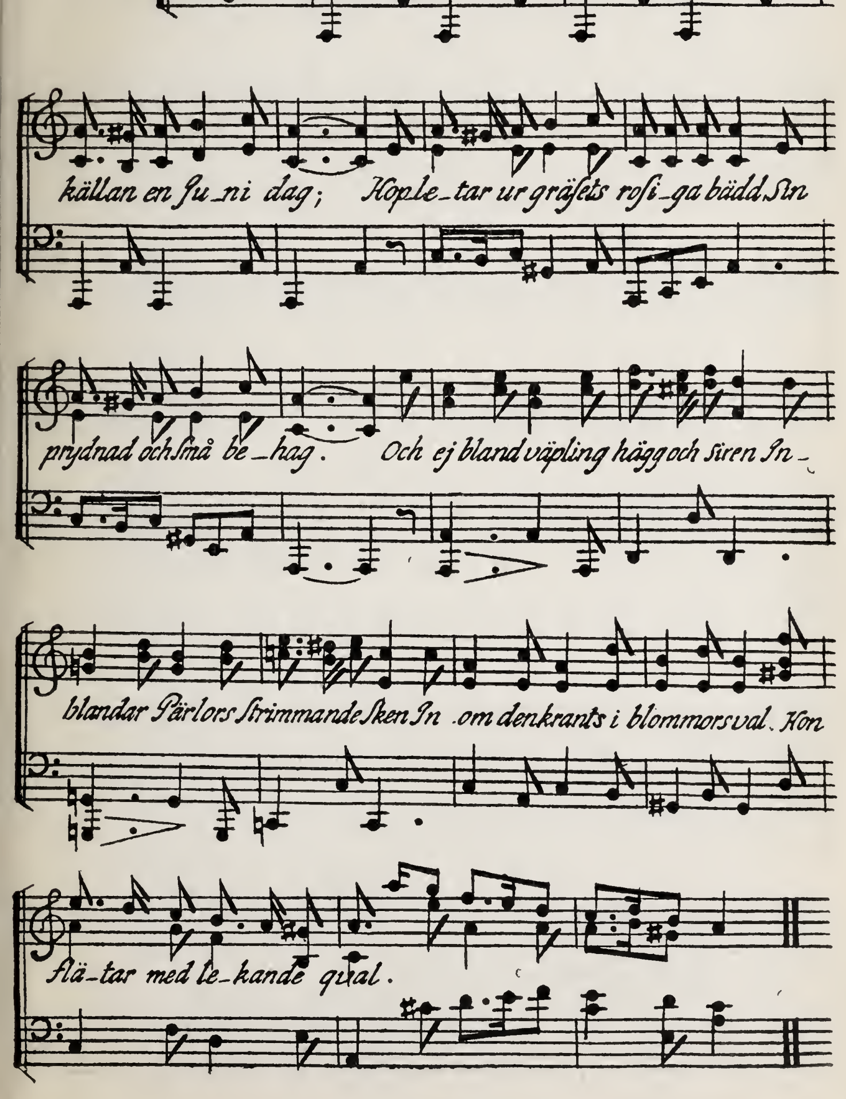

Andante
Se Hans Jer_gen hur han sig
Svar_ta hå_ret i hän_gan_de
boc_kar, Kläde kring hufvud och plåster på mund;
loc_kar Flacksar kring öronen som på en hund. Med
Sto_pet i näfven han på krö_garn_sir. Nie mals
Schwachbierbringt mir doppelt bier. Na angeht so hier seijnd sie nun so
gu_tich; schtet på tin Chranne, Gesundtheit, plai_sir.

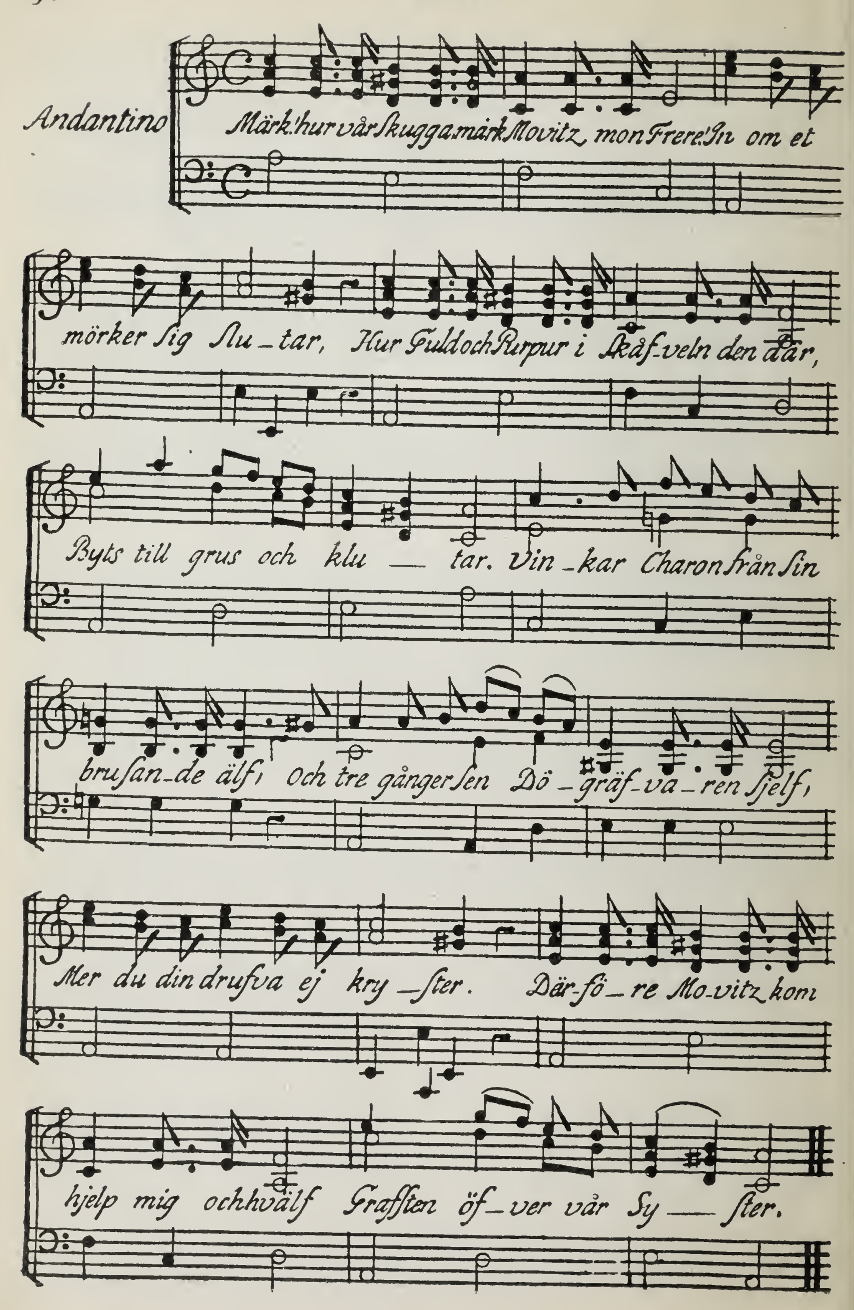
N°. 77.


Andante
Klang mi_na Flic_kor! Si ſky_ar_na glimma,
Stjernorna förſilf_ra båd' vatten och land. Må_nan i molnet ſin
Guldgu_la dimma kaſtar öfver klappträn och ſå_ar vid ſtrand;
Lo_katten ly_ſer med tas ſar och klor, Skylten på ſtån_gen den
knar_kar och hvi_ner, Och Guldgra_ma_nen på
krö_gar_mor glittrar kring Mös ſan och ſki ner.
p
f
p
p
f
p

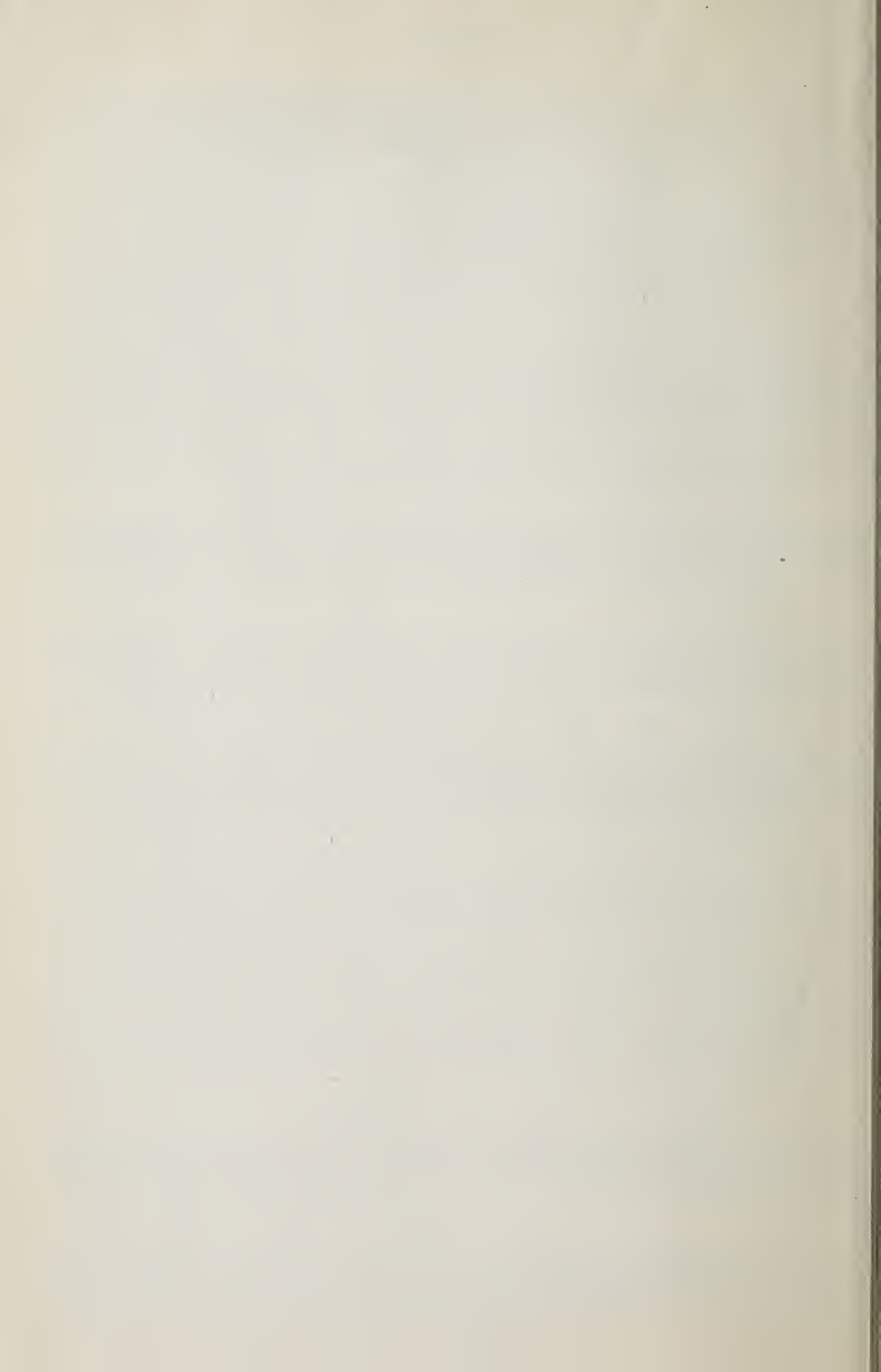

Marche
Knapt Jeppe hant ur gluggen gå in, Trumſlagarn knapt hant
Ja! Ol jan knapt i lyktan utbränd. Förn Baſſi _ o _ len
lyſta på pin Förn Bergen med ſit obo e d'Amour, ſtod tyſt på kur.
ſurra i gränd Kors: Bergen blåſte oboe ſå ſött, at ſnart jag dödt.
Grälmakar Löfberg gammal och van Vid krogdörn ſtod och blåſte Dulcian. Ar
be_ta med fingrarna prutta och tjöt. Och näfven mot kröga _ ren knöt. Men
Å_ker blommen ſnål ſom en varg. I rö_da möſſan blängde ſå arg. Be
fal_te oſs draga för den och för den; ſlog dörn i _ gen.


Menuetto
Charon i luren tu_tar, ſtormarna börja hvi_na,
Må_nan ſin rundel ſlu_tar, ſtjernorna ſorligt ſki_na,
Tros_ſar och tåg och klu_ _ _tar lasſna nu till ſlut.
Til ſin förvandling lu_ _ _tar, ſnart min lifs mi_nut.
f
Snart nu mitt Timglas utrinner, Cha_ron ror alt hwad han hinner,
Vat_net vid å_ran pollrar i ſå_ran, och på det blanka
Sväfvar en planka, Kol-ſvarta lik Paulu_nen gungar flo_den
fram, vid rök och dam, vid rök och dam, och Gaſtars tjut.


Pastorale
Lik ſom en Herdin_na hög_tids klädd Vid
källan en Ju_ni dag; Kople_tar ur gräſets roſi_ga bädd Sin
prydnad och ſmå be_hag. Och ej bland väpling hägg och Siren In_
blandar Pärlors ſtrimmande ſken In .om den krants i blommors val. Kon
flä_tar med le_kande qval.


Andantino
Märk! hur vår ſkugga, märk Movitz, mon Frere! In om et
mörker ſig ſlu_tar, Hur Guld och Purpur i ſkåf_veln den där,
Byts till grus och klu — tar. Vin_kar Charon från ſin
bruſan_de älf, Och tre gånger ſen Dö_gräf_va_ren ſjelf,
Mer du din drufva ej kry_ſter. Där_fö_re Mo_vitz kom
hjelp mig och hvälf Grafſten öf_ver vår Sy — ſter.


N°. 82.
381
Andante
Hvi_la vid denna källa; Vår lilla frukoſt vi fram_
Klanghvad butel jer; Ulla i våra, korgar öfverſt
ſtälla: Rödt Vin med pimpinella och en nyſſkuten Becca ſin.
fulla, Tömda i gräſet rulla, och kän hvad ångan dunſtar ſin.
Dit
mid_dags Vin ſku vi ur kru_ſen hälla, med gläd_tig
min Hvila vid denna källa; Hör våra Valthorns klang Cou_
Corno
ſine.
Valthornens klang Couſine.
Slut.





KOMMENTAR



Texten i föreliggande edition av Fredmans Epistlar följer den första, hos Anders Zetterberg, Stockholm 1790, tryckta upplagan, även i den icke alltid fullt konsekventa stavningen. Uppenbara tryckfel ha dock här rättats. Dessutom ha på några ställen läsarter, hämtade från handskrifterna, införts i stället för i trycket förekommande, otvivelaktigt korrumperade. Interpunktionen har på nödiga punkter ändrats och varsamt kompletterats. Samtliga dessa olikheter mot 1790 års upplaga påpekas i kommentaren. Av varianter upptager kommentaren de i litterärt och innehållsligt hänseende *viktigare*. För varje epistel anges de handskrifter, i vilka den förekommer, och för varianterna, var de återfinnas. De handskrifter, som nyttjats, äro följande:

1) *Samling af Bellmans Poesier. Första Bandet.* Fol., 1 bd. »En skänk af Herr Academiæ Secreteraren Carl Bergström till Sam. Gedner, Upsala 1803.» (*Bgm*).

2) *Fredmans Epistlar.* »Inköpt af kassör T. Björlingsson, Borås, febr. 1910.» 4:o, 2 bd. Båda volymerna ha med större vinjetter prydda titelblad, det första bandets dock skadat. I vinjetten till bd 2: »Désiné par C: G: Roos Serg. aux Gardes le 20 Maii 1772.» (*Bjn*).

3) *Bellmans Wisor* (ryggtitel). Pärmstämpel: H: U: D: G: (= Hedvig Ulrica De Geer af Leufsta, gift med greve F. C. Dohna). 4:o, bd 1—3. (*DGr*).

4) *Fredmans Epistlar* dedicerade till baron Johan Diedrich Duwall. 4:o, 2 bd.[1] (*Dwl*).

5) *Samling af Bellmans Poesier börjad år 1769.* Ryggtitel: Bellmaniade. Ägarenamn å titelbladet: Ehrengranat. 8:o, 1 bd. (*Eht*).

6) Hdskr. i grått pappband. »Skänkt till Kongl. Biblioteket 12 sept. 1871 af F. A. Ekmark, sekreterare i Öfver-Int. Embetet.» 4:o, 1 bd. (*Emk*).

7) *Allahanda* (ryggtitel). Ägarenamn å pärmens insida: Peter Jacob Hjelm. 4:o, 3 bd. (*Hjm*).

8) Hdskr. i grått, marmorerat pappband. Sign. B9. Nyskriven titel å pärmens insida: Fredmans Epistlar 1—50. Stämpel: D G Nescher. 4:o, 1 bd. (*Nhr A*).

9) *Bellmans Wisor, Fredmans Epistlar, etc.:a* (ryggtitel). Sign. B: 8. Stämpel: D G Nescher. 4:o, 1 bd. (*Nhr B*).

10) *Wisor och Verser de fläste Bacchanaliske.* Ryggtitel: Åtskillige Wisor och Werser. Sign. B. 1. Stämpel: D G Nescher. Fol., 1 bd. (*Nhr C*).

11) *Bellman, Skrifter, Schagerströms exemplar* (ny ryggtitel). 4:o, 1 bd. (*Schgm*).

12) *Bellman, Skrifter, Afskr. af Völschow* (ny titel å bandet). 4:o, bd 3. (*Vhw*).

13) *Bellman, Poetiska arbeten till år 1772*[2] (ny ryggtitel). »Testamente till Herr Doctor A. G. Wikblad efter undertecknads död. J. W. Åkerman.» 4:o, 1 bd. (*Åkn*).

[1] Om denna hdskr. se Samlaren XVI, s. 143 ff.

[2] Under liknande titel utgiven av Klemming 1872.

Samtliga handskrifter, av vilka möjligen *Dwl* bd. 2 samt delar av *Schgm* äro skrivna av Bellman själv, tillhöra Kungl. Biblioteket.

För den av musikdirektören Patrik Vretblad redigerade musiktexten har använts Åhlströms sättning i 1790 års upplaga. Vårt faksimiletryck efter detta ansluter sig så nära till originalet, att dettas plåtfelaktigheter (små extra punkter o. d.) stundom följt med i denna kopia, ehuru man i möjligaste mån sökt att borteliminera dessa småfel. Av flera skäl ha inga ändringar i övrigt nu kunnat göras vare sig i nottrycket eller i den underlagda texten, utan har det ansetts lämpligare — för att i denna edition bibehålla originalets stilenliga typtryck — att dylika ändringar i varje särskilt fall göras genom anmärkningar i kommentaren. Dessa ändringar avse i första hand korrekturfel i originalupplagan, vilka i flera fall bero på dåtidens skrivsätt, som avviker från vår tids. Detta gäller närmast utsättandet av försättningstecken (kors, b, återställningstecken). Även har det visat sig svårt att i plåtarna ändra skrivsättet för förlängningspunkter, vilka i äldre tider utsattes på det ställe i takten, där det nya tidsmåttet inträder. Exempel: första takten i ep. 1, där basens halvnot är punkterad, men där punkten icke, såsom nu sker, anpassats tätt intill halvnoten, utan mitt under melodistämmans tredje fjärdedel. I tryckplåtarna hava dessa punkter blivit något större, än vad i modernt nottryck är vanligt; denna omständighet torde dock icke nämnvärt försvåra avläsningen. En annan olägenhet i det gamla trycket är, att bas- och melodinoter å de två systemen icke alltid äro satta rätt över eller under varandra i för-

hållande till deras tidsvärden. Exempel: ep. 16, första takten i andra reprisen, där dessutom punkterna efter basens fördubblade g icke placerats rätt.

Efterföljande kommentar omfattar, utom den mera textkritiska del, som ovan omnämnts, även en illustrerad, huvudsakligen person- och kulturhistorisk, vilken avser att göra läsaren närmare orienterad i den miljö, vari Epistlarna försiggå samt att beskriva de där förekommande föremål, seder och bruk etc., som kunna tänkas vara mindre kända för vår tid. Kommentaren är resultatet av ett samarbete mellan flera författare. Textkritiken och de språkliga förklaringarna, vilka senare endast avse att giva upplysningar om för den moderne läsaren mer svårförståeliga ord, ha omhänderhafts av fil. mag. Ragnar Ekholm (*E.*) och musikkommentaren av musikdirektören Patrik Vretblad (*V.*). Amanuensen Ivar Simonsson (*Sn*) har författat de litteratur- och personhistoriska samt topografiska uppgifterna. Den kulturhistoriska föremålskommentaren har sammanställts av amanuensen Gunnar Mascoll Silfverstolpe (*Se*) med biträde av amanuensen fröken Hedvig Boivie (*Be*), som beskrivit musikinstrument och musiktermer. Varje not har försetts med författarens ovan registrerade signatur. De i noterna meddelade uppgifterna om källorna till Bellmans melodier bygga i huvudsak på upplysningar i Joh. Gabriel Carléns edition (Stockholm 1856—1861) samt i Joh. Flodmarks Bellmansmelodiernas ursprung (Stockholm 1882). — Noterna hänvisa till sida i texten och uppifrån räknad rad, varvid överskriften icke medtagits i räkningen samt för musikens vidkommande till takter. Såsom hel takt (första takt i episteln) räknas härvidlag även ofullständig upptakt och i analogi härmed

ofullständig sluttakt. — Då ett föremål, en ort etc. av den art att kommentering erfordras, förekommer på flera ställen i texten, hänvisas i regel till noten i samband med dess första förekomst. Dylika hänvisningar inom kommentaren ha dock icke gjorts för de i Epistlarna uppträdande personerna; uppgifterna om dessa sökas, då annat icke angives, i de noter, vilka anknytas till skaldens före verstexten ställda personförteckning. Musikkommentaren har för varje epistel placerats sist bland anmärkningarna.

Redaktionskommittén anhåller här att få framföra sitt hjärtliga tack till de personer, som på ett eller annat sätt underlättat utgivandet, främst arkivarien J. Flodmark, vilken med största tillmötesgående ställt sitt, med synnerligen värdefulla kommentarer försedda exemplar av Carléns Bellmansupplaga till förfogande, och brukskassören A. Stålhane, som varit utgivarne behjälplig med en mångfald råd och uppslag samt med korrekturläsning av text och kommentar.

Stockholm i jan. 1921.

Redaktionskommittén.

Titelblad.

Se s. IX! Sergels porträttmedaljong av Bellman utfördes 1787. — Sentensen i den uppslagna boken: *toto cantabitur orbe* = han skall besjungas, prisas över hela världen. Citatet är från Ovidii Amores lib. I, eleg. XV, v. 13. *E.*

Blad 2, Företal.

Redan 1772 hade Bellman haft för avsikt att utgiva en samling Fredmans epistlar, men först i november 1790 blev planen verklighet. I Stockholms-Posten s. å. n:o 266 (18/11) annonseras Fredmans epistlar för första gången på följande sätt:

»Ifrån Musikaliska Tryckeriet är utkommet: Fredmans 82 Epistlar af Bellman, Med melodierna bibehållne sådane som Auktor dem erkänt, lämpade för Klavér och säljas uti Utters Boklåda för 3 R:dr Exemplaret; de som åstunda at få dem häftade, betala derföre särskildt 4 sk.»

I följande nummer av samma tidning anmäldes epistlarna under titeln *Litteratur:*

»*Fredmans Epistlar* (Stockholm, Zetterberg). — Man hade länge och förgäfwes wäntat en Uplaga af dessa Herr *Bellmans* Poemer. Utgifwaren af *Musikaliska Tidsfördrifwet* med flere andre Musikaliska arbeten har äfwen, med utgifwandet af Musiken til nämnde Epistlar, hwilka jämväl fordrade

at tillika med den tryckas, upfyllt på en gång, både Wittre och Musikaliske Amateurers önskan. — I alla afseenden är Uplagan wacker och wäl besörgd. På Tittelbladet finnes Författarens hufwud i Medaillon förträffeligen likt, modelleradt af Hr *Sergel* och graveradt af Hr *Martin.* — Dernäst följer et Företal af Hr. *Kellgren,* innehållande dels underrättelse om afsigten och beskaffenheten med denna Uplaga, hwaraf fortsättning tycks lofwas; dels om arten af Författarens skrifter; dels hwarjehanda critiska och litteraire reflexioner i allmänhet.»

J. H. Kellgrens andel inskränker sig icke endast till företalet, utan har också sträckt sig till själva redaktionen. Förhållandet mellan de båda skalderna hade från början varit spänt. Kellgren och säkert många med honom hade icke först uppfattat bellmansdiktens särart, han hade då troligen endast sett den i dåligt skillingtryck eller i avskriftsamlingar av mer eller mindre dubiös poesi och närmast hänfört den till det slags litteratur, för vilket Hallmans heroiska djurgårdsballett Casper och Dorothea var den mest monumentala exponenten, och som icke tålde någon bedömning av den »stränga smak», som var hans estetiska måttstock, och denna hans uppfattning präglar de hånfulla rader, som han ägnade Bellman-Anacreon i den första versionen av »Mina löjen». Angreppet gick Bellman mycket hårt till sinnes, och sitt missnöje gav han särskilt luft i en bekant dedikation till fru Charlotte Schröderheim:

> En Kellgren hvässt sin penna
> mot mig i stad och hof;

Blad 2, Företal.

göm detta för hans öga —
fastän det rör mig föga
hans klander eller lof.

Under det att Kellgren, troligen sedan han själv hört Bellman föredraga sina dikter, snart fått blicken öppen för dennes betydelse, hade Bellman mycket svårt att övervinna sin ovilja mot den förre, trots att starka krafter i deras gemensamma vänkrets verkade härför. Enligt vad Bellmans son sidenkramhandlaren Adolf Bellman berättar efter en uppgift, som han fått från faderns vän professor Blad, skulle försoningen ägt rum på en härför arrangerad middag på värdshuset Klas på hörnet vid Liljeholmen. Bellman skulle här först med anledning av Kellgrens närvaro ha varit vid ett mycket dåligt humör, men sedan han i en improviserad dikt till den »stränge och orättvise häcklaren» fått säga sitt hjärtas mening, slöto de forna antagonisterna varandra i famn, och här skulle Kellgren ha givit löftet om ett företal till epistlarna. Eljest är tillkomsten av den första upplagan av epistlarna delvis att betrakta som en förläggarspekulation av krigsrådet och kompositören Olof Åhlström, som strax förut grundat ett nottryckeri, och Bellman erhöll aldrig något som helst honorar för sitt verk. En annan tradition, förmedlad av expeditionssekreteraren E. V. Westee, kamrat med Åhlström i Krigskollegium, uppger, att C. P. Lenngren, som var Åhlströms svåger, skulle hos sin vän Kellgren ha utverkat det från epistlarna alltsedan oskiljaktiga företalet. *Sn.*

Bgm (s. 1), *DGr* (1: först i bandet), *Dwl* (1 s. 5), *Eht* (s. 94), *Hjm* (3 s. 176) ha ett av Bellman själv författat företal. Nedanstående text följer *Dwl*, dock kompletterad från övriga hdskrr, vilket anges i noter under texten. Några mindre, oväsentliga skiljaktigheter upptagas ej. — *Dwl* har även en särskild dedikation till baron Duwall.

»*Företal till Fredmans Epistlar.*[1]

Läsare.

Här ser du en Skugga af en Bacchi Hjälte, en matt rök efter en utblåst krogdanck. Hvem är det menar du, jo det är Urmakaren *Fredman*, han som i sin lifstid varit äfven så allmänt kjänd för dess skickelighet att dela tidens lopp uti Timmar och Minuter, som för dess behändighet, att gjöra tiden till intet uti ett litet grönt Timglas med Finckel. Då han ännu dvaldes här i den Torstiga och torftiga Skröpligheten raglade han midt under de svåraste förföljelser af ett oblidt öde likafult uti en ben-mogen lycksalighet ur Bacchi sköte in i Fröjas öpna Armar, och genom Öhlfatet samma väg tillbaka igjen. Bränvins Tumlaren var hans förträffeligaste *Böxsäcks Ur*, och det *prober-ur* hvarpå han säkrast kunde lita. Under brist på Lyckans håfvor träffade han dageligen sitt öfverflöd uti Bacchi gårdar och sitt fugtiga Sans-Souci uti Djur Gårdens frögderika Palatser. Men betracktom honom nu Mine Läsare på den Elyseiska DjurGården vid Stygiska viken, som plöjes af inga andra Rodar-

[1] Ej i *Dwl*. *Hjm* har efter 'Epistlar': 'till dess fordna Bröder och Systrar. Till Läsaren.'

Blad 2, Företal.

båtar än Charons gamla Färja, full med lik och benknokar.[1] Det är här vi få se hans utsvultna och hop-torckade vålnad försmägta under Nykterhetens betryck. På detta stället föragtar han Lyckan, men här finnes ock ej den enda Lycka han sökt. Här höras inga Walthorn, här bakas inga strufvor, här finnes intet Hoglands uti Pocaler med Pimpinella[2] etc: Och de Clorissar som i hans sällskap anlände hafva ingen lust att bjuda opp. Och hvad värst är, som Uhrverck i evigheten icke behöfvas, så är ock den konst hvaruppå han lärdt honom en onyttig börda.

Ofvan jord spelar han dessdo större Role. Bacchus är denna Hjälten för mycket skyldig, att låta dess minne begrafvas med dess Aska. Han framställer honom dageligen som ett exempel för sine Barn och uppmuntrar dem med dessa orden: *Träden i Fredmans fotspår mine Älskelige, så skolen i en gång vinna Fredmans ähra, och edart namn skall liksom hans blifva fästadt på Stoderne i mitt Tempel.*

Denna samling af Epistlar, till antalet 100, hvaraf till en början 1:sta Tomen innehållande de 25 första, utgifves, äro äfven så många lefvande vedermälen af vår *Fredmans* nitälskan. En hvar som sett vår hjälte, igjenkjänner honom der vid första påseendet. De äro sammanskrifne under dess motgång till tröst och hugsvalelse för hans vänner och nu efter hans död sorgfälligt ihopsökte och samlade att icke något af en så dyrbar skatt måtte blifva den omilda förgängeligheten till Rof. Skulle

[1] = benknotor.
[2] Se not till s. 21!

det påsyftade ändamålet härigenom vinnas, som är att en bedröfvad kan vinna styrcka i sin svaghet och Ro i sin bedröfvelse, ärnar man i början af nästkommande År fortfara med utgifvandet af 2:dra Tomen, som kommer att äfven som denna innehålla 25 Epistlar och så vidare framgent till dess antalet är uppfyldt. Endast att försöka allmänhetens tycke har man äfven till prof låtit utgå en eller annan af dessa, som till Exempel *Epist: till Bröderne och Systrarne på Thermopolium, Epist: till Ulla Winblad,* och den sinrika *Episteln* der man får se en skymt af *Ormens pigor.* I en Epistel upphöjer han vår Syster *Caisa Stina* och i en annan slår han driller för *Lisa med stubben. Fader Berg och dess Viol* hafva att tacka vår *Fredman* för den odödlighet de i hans Epistlar vunnit, och *Gumman på Thermopolium* huru blir hon icke förevigad. Trumpen och blinder Gumpen är trinder sådant alt och mycket mera äro upplysningar hvarföre en Efterverld endast har att tacka vår *Bacchanaliska Lärare Fredman.*

Du härliga *Terra Nova* i Gaffelgränden, dina gubbar böra åkalla *Fredmans* minne hvar gång stop ifyllas och tömas och[1] ingen Bal må ej eller hädanåt anställas på then Konungsliga Djur-Gårdenom att icke fader *Bergströms* Oboe med Gnolande stämma gäller[2] till *Fredmans* ihogkommelse. Lokatten och Gröna Lund hafva likaledes blifvit kändbara af *Fredmans* Åhrestoder som derstädes till Senaste efterverlden förvara hans be-

[1] »Du härliga ... tömas och» ej hos *Dwl* och *Hjm.*
[2] = ljuder gällt, högt.

drifter. *Corporal Molberg, Poeten Wetz, Broder Bredström* med Horne:Ziraten, *Anders Wingmarck, Benjamin Schwalbe, Jergen Pucchel, Ulla Winblad, Mamsell Spaas, Ormens Pigor,* Ach! hur ären i alle blefne namnkunnige genom den glants vår *Fredmans* vänskap behagat Låna Eder.»

Efter företalet har *Hjm* följande distikon, vilket hos *Dwl* står på titelbladets frånsida:

»Cum tam Venus quam Bacchus prostet in Urbe
Cur Insigne suum non habet Alma Venus.
Oven:»[1] *E.*

Blad 2 verso.

r. 2 *vansklige* = lätt förgängliga. *E.*

Blad 3 recto.

r. 9 *ögnablicks skapelser* ändrat från 'ögnablicks-skapelser' i 1790 års uppl. (i överensstämmelse med trycket i Kellgrens Saml. Skr. 3 s. 289). *E.*

r. 12 *bildning* = fantasi, inbillningskraft (så ock blad 4 verso, r. 6). *E.*

r. 21 *Anständigheten kom* etc. återger en tanke av Helvetius: »Quand le bon ton paraît, le bon sens se retire.» *E.*

r. 29 *larf* = mask, förklädnad. *E.*

[1] Citatet är hämtat från den på latin skrivande engelske epigrammatikern John Owen (latiniserat: Ovenus eller Audoënus, f. 1560, † 1622) »den brittiske Martialis». Det återfinnes i hans Epigrammata som nr 139 och lyder där:

Cum tam venalis quam Bacchus prostet in urbe,
Cur insigne suum non habet alma Venus?

d. v. s.: »Varför har ej den hulda Venus sin skylt, då hon lika lätt som Bacchus står att köpa i staden?»

Bellmans metriskt felaktiga version har samma betydelse. *E.*

Blad 3 verso.

r. 15 *äfventyr* = (sagor), historier. *E.*

Blad 4 recto.

r. 14 *betydande* = uttrycksfull. *E.*

Blad 5—6.

Pagineringen saknas i 1790 års upplaga. *E.*

Blad 5 verso, Personerne.

r. 1 *Fredman.* Urmakaren Jean Fredman var ett stockholmsbarn, född 1712 eller 1713, son till bisittaren i urmakareämbetet Anders Fredman och hans hustru Annika Malm. Av fadern utbildades han i yrket jämte en yngre broder Carl. I motsats mot denne stannade han emellertid inom detta. Carl, en rätt äventyrlig och lättsinnig natur, i viss mån ett motstycke till Bellmans farbror konsuln i Cadix Jacob Martin Bellman, reste 1736 utomlands och blev konsul i Neapel 1749. Sedan Jean F. den 3 april 1736 blivit mästare på professionen, kunde han öppna egen verkstad, som hade alla utsikter till framgång. En betydande förmögenhet och ett gott anseende som yrkesman fick han i arv. Hus ägde han vid Göran Helsings gränd i staden och Norra Smedjegatan på Norrmalm. 1741, samtidigt med att han vann burskap, blev han ålderman, en heder, som han avsade sig 1745, men återfick 1748, blev 1745 hovurmakare och nådde över huvud all den ära, som kunde hända en urmakare. Stadens förnämsta klockor, såsom Storkyrkans och Riddarholmskyrkans, ställdes av honom. Den 17 november 1745 gifte han sig med en för-

Blad 5 verso.

mögen, men tyvärr 12 år äldre kvinna, lärftskramhandlaren Anders Holmgrens änka Katarina Lidberg, och detta äktenskap blev hans olycka, ehuru hon säkert icke ensam får taga åt sig äran att han blev epistlarnas Fredman. En långvarig och häftig process mellan makarna inför nedre borgrätten visar henne som en trätgirig och svårhanterlig Xantippa, men ställer icke heller honom i någon sympatisk dager. Efter hennes död 1752 är hans sociala sammanstörtande fullständigt, och hans borgerliga värdigheter berövas honom i takt med dem, han vinner inom Backi tempel. 1752 avsade han sig åter åldermansbefattningen, och ämbetets enda tillgång utgjordes efter hans förvaltning blott av en revers av honom själv, samma år måste han på grund av vanskötsel lämna Storkyrkans klockor, hans hus och övriga egendom måste försäljas, 1757 blev han avstängd från Riddarholmskyrkan och sist fick han året därpå avsked från hovurmakarebeställningen »i anseende till dess sjuklighet och andra honom mötande svårigheter». När han avled i »bröstfeber» den 9 maj 1767, hade han sedan länge varit känd som en arm och ohjälplig alkoholist. Bellman, som beskriver hans begravning på Adolf Fredriks kyrkogård i Fredmans 26:e sång, var troligen med vid griften och har säkert ofta mött honom i livet.

Framstående prov på yrkesskickligheten inom hans verkstad finnas att beskåda på Drottningholm och hos enskilda samlare. *Sn.*

r. 3 *Ulla Winblad* var ett nom de guerre för en av stadens ungkarlar väl känd värdshusflicka,

vars borgerliga namn var Maria Kristina Kiellström. Namnet Winblad hade dock till den grad slagit igenom, att det en gång (1770) även förekom i mantalslängden, dock med tillägget »av misstänkt levnad». Hennes födelsedag var den 15 juni 1744. Fadern, artillerihantlangaren Johan Kiellström, härstammade från Östergötland. Bägge hennes föräldrar ledo av fallandesot. De hade flera barn och hemmet var utfattigt. Man kan sålunda tänka sig, att hennes uppfostran på det grövsta försummades, och tjäna passade henne tydligen icke, att döma av hennes kortvariga försök. Från 1765, då hon gav livet åt en dotter, vars fader var en överste i rysk tjänst, till 1773, då hon flyttade till Norrköping, inföll hennes glansperiod, som sålunda sammanföll med epistlarnas. Den 12 mars 1772 gifte hon sig med extra visitören vid Stora Sjötullen Erik Nordström, med vilken hon redan 1769 enligt epistlarnas uppgift bör ha varit förlovad, och året efter bröllopet blev han med hjälp av en versifierad rekommendation av Bellman sjötullsbesökare (= tullvaktmästare) i Norrköping. Hennes ryktbarhet följde henne även här, och i kämnersrättens protokoller ges ofta glimtar ur deras äktenskap med trätor, fylleri och liderlighet. Efter mannens död flyttade hon 1782 tillbaka till sin ungdoms valplats, och den 19 mars 1786 ingick »dygdesamma änkan Maria Kristina Kiellström» ett nytt gifte med hallrättsvaktmästaren Erik Lindståhl, 11 år yngre än hon. Man torde kunna förstå honom att han redan året efter bröllopet »jämt och samt beklagat sig vara gift med den samma Ulla Win-

Blad 5 verso.

blad, som är så väl i allmänhet som genom tryckta kväden för liderlighet beryktad», som det vittnades inför kämnersrätten 25/10 1787. Han var t. o. m. husägare, och genom olovlig utskänkning bidrog hon väsentligt till att, när »vaktmästaren Erik Lindståhls kära maka», som det hette i dödsannonsen, avled den 20 januari 1798, familjen var smått välbärgad.

Traditionen förmedlar några enkla anekdoter om hennes sammanträffanden med Bellman av harmlöst innehåll. *Sn.*

r. 5 *Fader Berg.* J. G. Carlén uppger om denne, att han var »en mera allvarsam gubbe, men särdeles fryntlig och uppsluppen, när han rätt kom i tagen», samt att han sysselsatte sig med skoflickeri och bodde på Djurgården, men dessa uppgifter har han tydligen hämtat från Bellmans parodiska biografi i dennes tidning Hwad Behagas? (1781, n:o 2). De där omtalade personerna ha uppenbarligen haft föga med verkligheten att skaffa. Troligen var fader Berg en gatumusikant. Det vanliga namnet gör det omöjligt att identifiera honom. *Sn.*

r. 7 *Fader Bergström* var troligen till yrket besökare (= tullvaktmästare), ty hustrun till en sådan, krögerskan Sara Bergström, var av allt att döma identisk med Bergströmskan. Hon förekommer flera gånger i polisens diarium, anklagad för att ha haft sina kroggäster sittande över tiden. *Sn.*

r. 8 *Corporal Mollbergs* fullständiga namn var Lorentz Mollberg, son till en skräddare av västgötasläkt med samma namn. Hans morbror var en förmögen manufakturist, tröj- och strumpvävaren Tomas Lundberg

(† 1749). Släkten var välbärgad och hade utgreningar i Amsterdam, som Mollberg i sin ungdom besökte. Från denna resa förskriver sig troligen hans tyska rotvälska. Efter morbrodern ärvde han dennes fabrik (Hornsgatan 22), som han emellertid icke alls kunde sköta. I stället inrättade han en danslokal i sin lägenhet Grönlund. 1756 gifte han sig med jungfru Maria Elisabet Reich. De hade tre barn och hon överlevde honom. Genom oföretagsamhet och trassliga affärer försjönk han i armod och detta tvingade honom över på den militära banan. Han återfinnes sålunda 1762 som ryttare vid livregementet, och som rotmästare fick han 1769 rusthållet n:o 50 Yttergärde, efter vilket han bar soldatnamnet Yttergren. Korpral tyckes han aldrig ha varit. Han dog den 3 mars 1772 utfattig, och sin släkt hade han dragit med sig i sin sociala misär. *Sn.* r. 11 och 23 *Passagerare* = person utan fast bostad. *E.* r. 13 och 17 *Wingmark.* Christian och Anders Wingmarks borgerliga existenser äro mycket dunkla. Den förre, som möjligen liksom korporal Mollberg varit strumpvävare, beskriver Bellman i en parodisk biografi i den av honom utgivna tidningen Hwad Behagas? (1781). En sexårig skolgosse med den senares namn, son till en rusthållare från Skärfs socken i Västergötland, inskrevs 1741 i Stockholms trivialskola och fick då vitsordet »att han läser lilla katekesen väl utantill och gjort någon begynnelse med den större. Skriver intet särdeles.» Han blev placerad i klass V, men någon långvarig framgång på den lärda banan tyckes han icke haft. J. G. Carlén omtalar, att han hade klädstånd och hand-

Blad 5 verso.

lade med begagnade åkdon, samt att han besatt en jättelik styrka. I slutet av 1700-talet funnos i Stockholm två tunnbindare, bröderna Carl Gustaf och Peter Wingmark, den senare ålderman († 1829), vilka voro kända som starka karlar och väldiga supare. De hade tagit sitt namn efter sin hemsocken Vingåker. Bellmans vän Elis Schröderheim hade en kusk, som hette Wingmark. *Sn.*

r. 15 *fleut-douce,* flöjtdus = blockflöjt, långflöjt, blåsinstrument med vanligtvis 8 fingerhål (se bild!).



Fleut-douce (blockflöjt).
Nord. Mus. nr 77211. Längd 62 cm.

Anblåses från spetsen. Tonen bildas liksom å tvärflöjten (se not till s. 22 Flöjtraver!) genom att luftströmmen brytes mot en skarp kant. — Blockflöjten förekom under 1500- och 1600-talen i flera storlekar, från den högsta, diskantflöjten, till den lägsta, kontrabasflöjten. För att man lättare skulle kunna nå de nedersta tonhålen måste man anbringa klaffar å de största flöjterna.

I England var blockflöjten — på engelska recorder — ett omtyckt instrument. Dess benämning på franska, flûte douce, har givit upphov till förvrängningen flöjtdus.

Blockflöjten ansågs svår att blåsa, varför den ju också vid 1700-talets slut fick lämna platsen åt tvärflöjten. Besläktad med blockflöjten är flageoletten (se not till s. 49!). *Be.*

r. 16 *Colling.* Lars Colling var egentligen mera

bekant som pekoralist än som flöjtblåsare. Han skrev visor om mord och andra aktualiteter, som han lät trycka, och uppvaktade vid passande tillfällen myndigheter och enskilda med hyllningsdikter, under vilka han alltid till sitt namn fogade »den till synen olyckelige». Troligen på grund av detta lyte uppbar han ett kungligt gratiale på 100 daler silvermynt. Colling var född 1730. Hans första hustru, spinnerskan Katarina Ekström, var supig och besvärlig, varför han begärde att bli skild från henne, men hon dog strax därefter år 1772. 1790 fick han tillstånd att ingå nytt gifte, och han tyckes ha uppnått hög ålder. *Sn.*

r. 17 *Urväders-gränd,* där Anders Wingmark skulle haft sitt klädstånd, är en gränd i staden inom broarna mellan Myntgatan och Västerlånggatan, som alltjämt bär detta namn, vilket förekom redan på 1500-talet. En annan Urvädersgränd finnes på Södermalm. *Sn.*

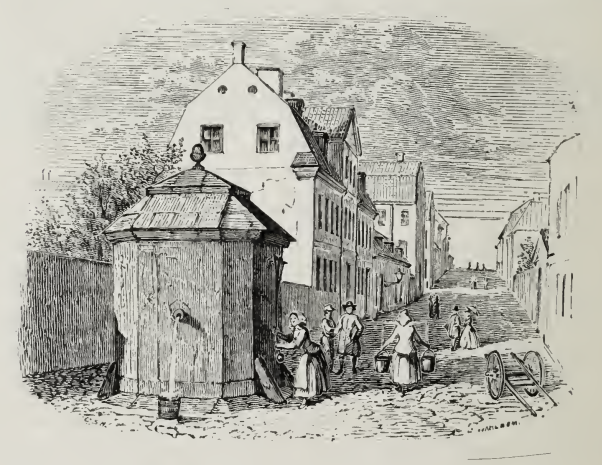
r. 21-22 *rundt hår* = runt huvudet nedfallande hår och sålunda ej hopbundet i nacken. Modet kom hos de högre klasserna i bruk med införandet av den svenska dräkten 1778. Om frisyren se vidare not till s. 20 och 112! *Se.*

r. 26 *Petter Bredström* är parodiskt biograferad i Hwad Behagas? (se s. XVIII!). *Sn.*

r. 27 *Norström.* Sjötullsbesökaren Erik Nordström, Ulla Winblads triviale och satyriske make, kom från ett ganska gott borgarhem. Han var född 1745. Fadern, trädgårdsmästaren Erik Nordström († 1769), ägde den stora trädgård vid Hammarby, som kallades Faggens eller Nordströms trädgård (se not till epistel 55), och där bedrev han även värds-

Blad 5 verso.

husrörelse. Egendomen gick på auktion efter faderns död. Ullas man ägnade sig först åt sjömansyrket innan han 1771 som extra sjötullsbesökare definitivt slog sig ned på landbacken. »Då mannen är nykter, har hon icke att klaga på honom, men då han blir drucken, är han ganska svår och elak», förklarade hans hustru om honom inför Norrköpings kämnersrätt 1777 $^{9}/_{9}$. Han fick ett ganska ynkligt



Bellmans födelsehus på J. G. Carléns tid. Rivet 1882.

slut. Han avled 1781 $^{27}/_{6}$ i »fläckfeber» i Norrköpings arrestrum, där han legat sjuk i åtta dagar, och tulldirektionen beviljade nådigt Ulla Winblad den vanliga begravningskostnaden efter mannen. *Sn.* r. 28 *Dauerska trädgården,* där Norströms far säges ha varit trädgårdsmästare, var belägen i kv. Rosendal i Maria församling, och där låg det hus, i vilket Bellman föddes (numera Bellmansgatan 24. Se bild!). Skaldens far hade dels genom arv efter sin mormor,

assessorskan Katarina Elisabet Daurer († 1743), dels genom att lösa ut sina medarvingar år 1744 blivit ensam ägare av egendomen. *Sn.*

Blad 6, recto.

r. 3 *Kihlberg* hette fullständigt Jonas Kihlberg och var ursprungligen en välmående bagare. Han blev borgare 1757, men han tyckes ha varit enfaldig eller kanske egentligen fnoskig, och detta i förening med ett ohejdat supande åstadkom snart nog hans olycka, och han förefaller att ha blivit ett fullständigt svin. Mycket ofta stod han tilltalad för fylleri. »Ussel, går alla dagar överlastad med starka drycker», hette det om honom i 1770 års mantalslängd, och man kan därför förstå om hans hustru, som skötte ett litet bageri, ville skiljas från honom. När han en gång samma år stod anklagad för att ha legat stupfull på gatan, försvarade han sig med att han vore »så fattig, att han själv icke kan föda sig, utan måste hålla tillgodo med vad andra giva honom, och då han får bränvin utan att förut hava ätit något, så blir han så vanmäktig, att han knappast kan gå». Samma år avled hans hustru, men tre år senare gifte han likväl om sig. Han dog den 12 oktober 1775 plötsligt av slag, och södra kämnersrätten, som rannsakat om hans död, men icke funnit något yttre våld, resolverade, att han skulle begravas »ärliga, dock i stillhet». Med full rätt nobiliserades han i Fredmans 1:a sång och fick då namnet Adlerstop. *Sn.*

r. 7 *Joachim Wetz.* Förebilden till poeten Wetz är säkerligen kamreraren Gabriel Wettz, av gammal

Blad 6, recto.

stockholmssläkt, en i alla instanser under 1700-talets senare hälft väl känd sakförare eller egentligare brännvinsadvokat. En halvstuderad karl, troligen rätt så oförvitlig, dock icke värre än att han 1768 av stadens kämnersrätt dömdes förlustig rätten att föra andras talan, stod han i en mindre skrivkunnig tid borgarna till tjänst i deras skrivgöromål, det må ha varit som advokat, bokförare eller tillfällighetspoet. Han, som kunde, om så önskades, även författa sina inlagor på vers, förekommer från 1750-talet oupphörligen i högre som lägre rätters protokoll, hade förmåga, som det en gång sades om honom i hovrätten, att göra en process till ett »perpetuum mobile» och var en avgjord hatare av allt vad förlikning hette. Benämningen instantietrampare syftar på hans vana att alltid vädja i förlorade mål. W. avled 1796 i hög ålder och ligger begraven på Jakobs kyrkogård. *Sn.*

r. 8 *Hall-Rätten* är egentligen en fransk skapelse, som till upphovsman hade ingen ringare än Ludvig XIV:s berömde finansminister Colbert. I Sverige infördes denna institution 1739 för att lätta på skråtvånget. Hall- och manufakturrätten var en domstol, i vilken en lagfaren magistratsperson satt som præses för sex bisittare, vilka representerade olika näringar, och under densamma lydde i yrkesfrågor alla fabrikörer i silke, ull och linne och för övrigt vilken manufakturist, som ville. Varje arbetare, svensk eller utländsk, blott han var skicklig och av goda seder, kunde ställa sig under hallrätten och arbeta antingen som egen mästare eller med förlag från andra, och rätten var skyldig att,

om han var arbetslös, skaffa honom anställning som gesäll. De av Bellman nämnda *Jergen Puckel* och *Benjamin Schwalbe* voro tydligen sådana gesäller av främmande ursprung. Hallrätten hade att döma i förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare, som voro ställda under den, och den brukade vanligen icke, när det gällde att bestraffa försumliga och vanartiga gesäller, lägga fingrarna emellan, men å andra sidan erbjöd den friare förhållanden än hantverksskråna, med vilka den ofta råkade i tvister (se not till s. 37). Hallrätten hade sin lokal i södra stadshuset vid Götgatan. Institutionen upphävdes 1846. *Sn.*

r. 10 *Fader Movitz.* Fredrik Mowitz var född i Stockholm 1721, son till en krögare Joseph Kristian Mowitz. 12 år gammal inskrevs han i Stockholms trivialskola, sedan han visat sig kunna lilla katekesen utantill och begynt läsa även den större samt vara något litet skrivkunnig, varför han placerades i klass V. De lärda mödorna blevo emellertid icke långvariga, ty en tid därefter finner man honom i perukmakarelära. Snart lämnade han även hantverket för att övergå i krigstjänst och 1741 träffas han som hantlangare vid artilleriet. 1752 blev han lärsappör och 1755 undersappör, som sedan förblir hans officiella titel. Han råkade emellertid ut för olyckan att bli skadad i tjänsten, vilket nödgade honom att avbryta den militära banan och som invalid fick han avsked 1763. Härefter börjar den av skalden besjungne Fader Movitz sin egentliga verksamhet. Han försörjde sig sedan huvudsakligen som krögare. En gång, 1776 (6/7), fick

Blad 6, recto.

han böta för att han icke hade månadstaxan upphängd i sin krog. Bellman beskriver honom som konstnär. I varje fall var han en händig man, som kunde åtskilliga finare hantverk. Han var sålunda bl. a. bekant som paraplymakare. Hans glättiga sinne och popularitet som festarrangör äro vitsordade av traditionen. Han avled av »stenpassion» 1779 29/5, och i hans utfattiga bo fanns främst en basfiol, värderad till 12 skillingar.

Mowitz var gift två gånger och hade i sitt första äktenskap tre söner. När han egentligen kunde hålla sig med fästmö är svårt att förstå, ty hans änklingsstånd mellan de bägge giftena 1752 varade föga över ett halvt år. Den andra hustrun, Kristina Zeder, överlevde honom. Hon höll krog ännu 1790. Den låg då i hörnet av Norrlandsgatan och Stakens gränd, och troligen efter epistlarna kallas hon för konstapelsänka. *Sn.*

r. 11-12 *Serlachii Vårblomma,* ett pompöst och en smula pekoralistiskt diktverk, författat av Carl Serlachius, av finländsk härkomst, var troligen av Bellman känt i den gestaltning, i vilken det offentligen framfördes på en konsert i Orangerisalen i Kungsträdgården den 30 maj 1750. Då denna annonserades i n:o 21 av tidningen Stockholms Weckoblad s. å., säges Vårblomman vara »et lof-qväde Herranom för thess skapelses och naturs under samt för hans milda försyn, och the åt menniskan betedde både lekamliga såsom ock andeliga välgärningar». De blivande åhörarna uppmanades att köpa var sitt exemplar (Lars Salvius, 1750, 4:o), där det fanns till salu hos sockerbagaren Petter Starck Hansson på

Västerlånggatan »ej mindre för thet härliga ämnet än för en fri och obehindrad tillgång til thet sammas afhörande».

Vårblomman är ett skapelsehistoriskt epos i 13 avdelningar, försedd med lärd apparat och närmast inspirerat av Spegels Guds verk och hvila, från vilken författaren hämtat sitt naturvetenskapliga vetande. S. blev efter studier i Åbo och Uppsala 1717 auskultant i Svea hovrätt och 1720 hovrättsadvokat. 1722 råkade han emellertid ut för vad han själv kallar sin »fatala period». Han blev nämligen då utsedd till försvarsadvokat för en kapten Anders Gyllenroot, som stod åtalad för högförräderi mot kung Fredrik och även slutade i galgen. För sitt sätt att sköta denna rättegång blev S. dömd att schavottera och till beständig landsflykt. Den skymfliga delen av straffet undgick han genom flykt i september s. å. Redan tidigare hade han uppträtt som skald och bl. a. skrivit ett stort patriotiskt kväde Dråtte-Skald, av honom själv, som älskade offentligt framträdande, uppläst på gymnasiet i Göteborg 1719 $^{17}/_{3}$ och dedicerat till drottningen, som sedan blev hans beskyddarinna. I Hamburg, dit han begav sig efter flykten, började han översätta Paul Gerhards psalmer och ett urval av dessa jämte egna religiösa sånger gav han 1726 ut därstädes under titeln Christeliga FägneTimmar. Till denna var den första versionen av Vårblomman fogad. Året därpå fick han på drottningens och prästerskapets förböner återvända hem, men hade där, trots att han alltjämt sysslade med from diktning, ingen egentlig lycka. I den stora

Blad 6, recto.
branden i Stockholm 1751 förstördes hans hus på Ladugårdslandet jämte all hans egendom. Några dagar efter eldsvådan fann man i askhögen 76 exemplar av Vårblomman samt hans bibel fullständigt oskadade, och norra kämnersrätten föranstaltade en rättslig undersökning av det uppseendeväckande fyndet, som till fullo bekräftade detta mirakel. S. kunde med stolthet jämföra sig med Arndt, vars Paradis lustgård råkat ut för samma under. S. dog i armod 1754.

S. hade mycket stora musikaliska intressen. Bellman uppger, att Mowitz skulle ha komponerat musiken till Vårblomman, och denna berömmes i annonsen för »sin egen angenäma och fägneliga melodie». Till den äldsta versionen av Vårblomman hade emellertid den bekante kompositören Georg Philipp Telemann (1681—1767), som S. råkat i Hamburg, skrivit melodierna. I företalet till 1750 års upplaga berättar S., att han sedan fått höra »på instrumentet Dawids harpa kalladt en wiss aria spelas, hwaruti jag så kär blef samt för min del fant samma Aria eller Melodie till alla thessa ämnen så behagelig», att han kort före 1750 skrev om hela dikten på ett för denna melodi passande versmått. Hade S. hört »Mowitz' ljufva harpa låta»? Då dikten sjöngs på konserten i Orangerisalen, ackompanjerades den också av »then här tilförene ej så gängse och nu mellanklingande K. Davids harpa». *Sn.*

r. 13-14 *Fröman.* Denne, vars fullständiga namn var Anders Fröman, blev borgare som traktör 1772, men hade redan under sin tidigare bana, under vilken han var mantalsskriven som kusk eller sko-

flickare, hållit utskänkning, som egentligen skötts av hans hustru. Hon, som hette Johanna Lind, dog 1773, varefter man ej vidare hör av honom. *Bensvarfvareträdgården,* där han hade sitt traktörsställe, låg i kvarteret Haren den mindre i Maria församling vid den dåvarande Besvärsgatan i hörnet av den s. k. Yttersta tvärgränd. Dess nuvarande adress skulle ungefär bli Brännkyrkagatan 76. Där i trakten fanns synnerligen gott om krogar. Frömans näring övertogs 1773 av traktören Anders Theberg, vars fader, trädgårdsmästaren Olof T. († 1758), troligen anlagt trädgården. Anders T. hade sedan 1762 varit traktör. När han avled 1790, såldes egendomen på auktion efter honom och den kallas då »Bensvarfvars» (Dagl. Allehanda 1790 26/8). Där förklaras då ha »ifrån längre tider hållits en fördelaktig wärdshus-näring» och den stora trädgården, som inneslöt över 3,000 kvadratalnar, berömmes särskilt för sina präktiga fruktträd. *Sn.* r. 15 *Gumman på Thermopolium.* Kaffehus påträffar man överallt i de europeiska storstäderna vid mitten av 1600-talet i stort antal och redan i slutet av 1600-talet fanns det även några stycken i Stockholm. Under 1700-talet blevo de oerhört populära. 1758 funnos i Stockholm 22 kaffehus, och 1788 hade de ökats till 45. Innehavaren kallades kaffeskänk, och vad han serverade sina gäster var vanligen kaffe, te, choklad och olika läskedrycker samt framför allt tobak. Kaffehusen blevo särskilt omtyckta samlingsplatser för politiska kannstöpare, de voro, för att citera en inlaga från kaffeskänkssocieteten till Kungl. Maj:t 1757 15/3, »ställen, varest

Blad 6, recto.

icke allenast ogifta sysslomän kunde om morgonstunderna njuta tjänliga förfriskningar, utan ock resande samt rättssökande och ämbetsmän hava några publika rum, varuti de besynnerligen i våt och kall väderlek bekvämligare än på källare, varest endast starka drycker försäljas, kunna med sina vänner överlägga och rådpläga om sina angelägenheter». Emellertid sjönk kaffehusens anseende under århundradet högst betänkligt, och 1766 kom kaffeförbudet som ett hotande anslag mot dessa, vilkas innehavare då måste ändra sin titel till munskänkar och tröstades med rättigheten att få destillera brännvin. Faran var emellertid snabbt övergående. I »Sterbhuskamreraren Mulpus» har Olof Kexel givit en god interiör från ett stockholmskt kaffehus på 1770-talet.

Thermopolium, egentligen på grekiska *θερμοπώλιον*, betyder ställe. där man serverar varma drycker. Gumman hette Elsa Barbara Ekenberg och var änka efter en kaffeskänk, som gjort konkurs 1770. Hon lär själv ha varit vindögd och ful, men hade vackra kaffehusflickor. På 1770-talet låg emellertid icke Thermopolium i Myntgränden, varmed avses nuvarande Myntgatan, utan vid Storkyrkobrinken, troligen i hörnet av Prästgatan i kvarteret Hippomenes. I Dagl. Allehanda 1772 5/10 läses nämligen en annons, att »på Thermopolium uti Stora Kyrkobrinken äro trenne Rum, hwarest ingen Tobak rökes». Denna frihet från tobaksrök måste ha varit en mycket stor förmån, ty i tidningen Stockholms Oordentligheter 1770 (n:o 14) omtalas, att »i Stockholm fins knapt något enda rum på de publique Caffe-Husen,

hwarest en man ej må storkna af Tobaks-Rök och wämjas åt den osnygghet, som möter Patientens alla fem utwärtes sinnen». *Sn.*

r. 18 *Ormens pigor* var ett vedernamn på ett traktörsställe, som hölls av en man vid namn Gabriel Orm, vilken synnerligen ofta bytte lokal för sin servering. Han var av gammal soldatsläkt, vars medlemmar hedrat sig som karoliner. Fadern var fältväbel, och själv skickades han tidigt till sjöss, men kom sedan i lära hos »kungl. munkockarna», från vilka han fick ett förmånligt lärobrev 1744. Han tjänade därefter som kock hos herrskaper, bl. a. överståthållaren von Lantingshausen, men, som han besviken klagade över dessa inför magistraten 1752, ville de »i stället för kockar, dem de hittills brukat, numera antaga endast hushållerskor», och han kom därför på idén att »hålla näring med mat och dricka åt spisgäster», och s. å. blev han borgare som traktör. Han slog sig först ner i hörnet av Storkyrkobrinken och Helvetesgränden, där han 1754 annonserade »spisning för hederligt folk emot billigt pris». 1762 innehade han källaren Altona vid Drottninggatan, och i oktober 1763 öppnade han spiskvarter i guldsmeden Lampas hus Västerlånggatan 1. Här eller kanske i Helvetesgränden, där han åter höll till 1766, var det troligen som Bellman gjorde hans bekantskap. Sedan hade han sitt värdshus vid Norrbro och 1770 i hörnet av Myntgatan och Riddarhustorget, »hvarest man ackomoderar herrskaper och hederliga spisgäster vid slutet bord». I oktober 1771 flyttade han till Gåsgränden, men två år därefter blev han tvungen att göra

Blad 6, recto.

cession och avled för övrigt kort därefter. Han hade tydligen lämnat för stor kredit åt fänrikar och kornetter, som voro hans vanliga kunder, och han klagade över »många olyckor och motgångar, som mig nu i många år övergått, varibland långvariga sjukdomar».

Vad Ormens pigor beträffa, som givit hans traktörsställen deras berömmelse, ha de liksom lokalerna i hög grad växlat. 1755 hette de Maja, Greta och Brita och höllo sig inom den mera respektabla åldern 27—40 år. Sedermera fann han det tydligen förmånligare att anlita en yngre åldersklass. 1760 hette de Lisa, Greta och Brita, 1765 Maja, Lisa och 2 st. Anna och 1770 Brita, Katrina och Margareta. Den av Ormens pigor, Cajsa, som särskilt omtalas i epistel 16, är kanske identisk med den sjuttonåriga Katrina. *Sn.*

r. 19 *Nu hvilar hela jorden,* Haquin Spegels översättning av den tyske psalmdiktaren Paul Gerhards (1606—1676) berömda aftonpsalm Nun ruhen alle Wälder, införd som n:o 375 i 1695 års psalmbok och i J. O. Wallins omarbetning som n:o 442 i 1819 års. Psalmen har varit en av den protestantiska världens allra populäraste, och av den omtyckta melodien använde sig även Vårblommans skald. *Sn.*

r. 22 *Tuppen* var en liten krog på Skeppsholmen, i backen framför nuvarande Sjökrigsskolan. Den rödmålade stuga, i vilken denna låg, fanns ännu kvar på J. G. Carléns tid och var då boställe åt överflaggskepparen (bild se s. XXXIII!). Denne hyrde då alltjämt ut den till restauration och dennas värdinna kallades fortfarande »Tuppan». *Sn.*

r. 23 *Fyrkanten* var en liten krog på Djurgården i ett kvarter, som ännu har samma namn. *Sn.*
r. 24 *Mor Maja Myra i Solgränd,* från vilken Fredman tar sitt avsked i ep. 79 jämte flera matronor, innehade troligen en av de många krogar, som funnos i denna korta, från Stortorget ned till Västerlånggatan ledande gränd (om denna se not

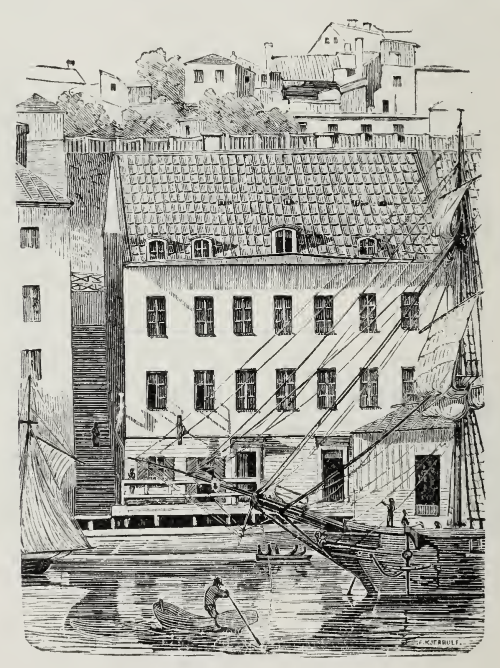


Tuppen på 1850-talet.

till s. 197!). Där bodde verkligen 1780 en 40-årig kvinna, som hette Lena Cajsa Myra, hustru till en avskedad gardist. De höllo krog, vilket var ett mycket vanligt sätt för uttjänta soldater att försörja sig på. *Sn.*
r. 25 *Kolmätars Lotta* = Lotta i Kolmätargränden. Se not till s. 74!
r. 26 *Lokatten* var en sjömanskrog, som låg vid Stadsgårdens förnämsta hamnplats, den s. k. Sutthoffs

Blad 6, recto.

bro, där roddarmadamerna även hade en huvudstation (se bild!). Från Stadsgården ledde de s. k. Lokattens, tidigare Munkens, trappor upp till Stora Glasbruksgatan. Namnet fanns åtminstone 1720. Under fredmanstiden ägdes huset, där Lokatten fanns, av



Lokatten på 1850-talet.

segelsömmaren Anders Gode († 1764) och efter honom hans änka Maria Drager. Själva huset var stort och präktigt, vilket icke kunde sägas om krogen. Denna innehades emellertid icke av Gode, utan av källarmästaren Mattias Schröder († 1780). Hans hustru hette Kristina Regina Mollberg och

var troligen släkt med korporalen. Taxeringslängden 1767 uppger, att han blott hade en piga i sin tjänst, men som hennes namn ej nämnes, kan icke angivas, om hon var Sophia på Lokatten. *Sn.*

Blad 6 verso, Underrättelse.

I 1790 års uppl. stå kommata inom parenteserna, alltså: *Clarin* (Clarinetto,) Clarinett; o. s. v. *E.*

Beskrivningar å några av de här nämnda musikinstrumenten återfinnas nedan i enlighet med de ställen, där de förekomma i texten. *Se.*

S. 1.

Ep. 1. Bgm s. 20, Bjn 1 s. 67, DGr 1 s. 35, Dwl 1 s. 9, Eht s. 120, Emk s. 32, Hjm 3 s. 163, Nhr A nr 37, Nhr B s. 40, Nhr C s. 18, Åkn s. 213.

Överskriften *Cajsa Stina,* se s. XLII!

r. 6 *Friliga* = visserligen, sannerligen (ty. freilich). *E.*

S. 2.

r. 12 *ären J* ändrat från 'ären j' i 1790 års tryck. *E.*

Musiken till episteln nr. 1.

Melodikälla ej funnen.

Anm.: takt 13; framför sista melodinoten bör tänkas ett ♮.

takt 17; med hänsyn till melodistämmans *ass* i början av takten borde basens *a* i tredje fjärdedelen föregås av ♮.

Den med den äldre formen av repristecken, fyra punkter över varandra, försedda takten 15 torde ej böra bisseras, då den följande takten 16 ånyo repeterar samma text.

Musiken till ep. nr. 1.

Angående utförandet av de så ofta förekommande *för*-slagen i melodistämman, erinras blott därom, att de undantagslöst äro *långa,* d. v. s. icke inkräkta på den förgående utan på den efterföljande notens tidsvärde. Den senare mister av sitt *utskrivna* notvärde vad förslagsnoten enligt dess utseende fordrar. Exempel: *a*) i ep. nr. 1.



Härav följer, att ackompanjemangets ackordnoter måste anslås samtidigt med *förslagsnoten,* som erhåller accenten; jfr *a*)! *V.*

S. 4.

Ep. 2. Bgm s. 16, Bjn 1 s. 55, DGr 1 s. 28, Dwl 1 s. 11, Eht s. 117, Emk s. 26, Hjm 2 s. 364, 3 s. 158, Nhr A nr 10, Nhr B s. 32, Nhr C s. 41, Schgm s. 186, Åkn s. 87.

S. 5.

r. 10 *konstigt* = konstfullt. *E.*

r. 16 *kullrar* = tumlar om(kull). *E.*

S. 6.

r. 6 *Confonium* = stråkharts. *E.*

Musiken till episteln nr. 2.

I de s. k. »*Bellmans poetiska arbeten till år 1772*» (se s. IV!) uppges melodien vara en marsch. Melodien, meddelad i nämnda arbete, skiljer sig föga från den i 1790 års upplaga. *V.*

S. 7.

Ep. 3. Bgm s. 11, Bjn 1 s. 31, DGr 1 s. 16, Dwl 1 s. 14, Eht s. 107, Emk s. 15, Hjm 2 s. 365, Nhr A nr 5, Nhr B s. 27, Nhr C s. 28, Schgm s. 232, Åkn s. 211.

r. 6 *Cadance* = vilopunkt, uppehåll i en musikalisk sats, där den spelande utför en bravursats å sitt instrument och såmedelst utfyller den av kompositören för detta ändamål anbragta fermaten. Fermat 𝄐 betecknar att den not eller paus i ett musikstycke, över vilket nämnda tecken står, skall hållas en viss ej bestämd tid över dess egentliga värde. *Be.*

r. 8 *Engageanter* = garnering av linne eller spetsar, hängande ned från underärmen av kvinnodräkten (se bild s. XXXVIII!). Engageanterna kommo i bruk i det franska modet vid 1600-talets slut och bibehöllo sig till slutet av påföljande sekel. Även i vårt land utvecklades, särskilt vid 1700-talets mitt, en stor lyx i denna dräktdetalj. De i överflödsförordningarna upprepade gånger (bl. a. 20 jan. 1746 och 26 juni 1766) inryckta förbuden mot att bära »tråd- och silkesspetsar öfwer en tums bredd» synas icke ha länt till någon vidare efterföljd. *Se.*

r. 9 *Sultan* = plym eller uppsättning av plymer, använd som hårprydnad. Ordet betecknade väl ursprungligen ägretten å turbanen, vilken från den orientaliska klädedräkten upptogs i den europeiska under rokokon, men fick med tiden en allmännare betydelse. Den, under Gustaf III:s tid använda, raka, uppstående plymen å militärhatten kallades sålunda sultan. — I början och medlet av 1800-talet före-



Porträtt av drottning Lovisa Ulrika med *engageanter* och *girandoller*, målat av Lorens Pasch d. y. 1768. Tullgarns slott.

kom sultan även i betydelse: klädning eller kappa av visst snitt. *Se.*

S. 8.

r. 9 *Nhr C:* Hwar uti sin flicka fattar. *E.*
r. 20 *Samtl. hdskrr* utom *Dwl, Hjm och Åkn:* Eldar kring i mörkret ljunga. *E.*

Musiken till episteln nr. 3.

Melodien är enligt Carlén hämtad från musiken till en gammal menuett.

Anm.: i takt 3 i andra reprisen bör melodistämmans *b* i första och andra fjärdedelen med ett streck vara förbundet med understämmans *d.* Jfr två takter senare! *V.*

S. 9.

Ep. 4. Bgm s. 14, Bjn 1 s. 48, DGr 1 s. 24, Dwl 1 s. 17, Eht s. 113, Emk s. 23, Hjm 3 s. 155, Nhr A nr. 8, Nhr B s. 2, Nhr C s. 26, Åkn s. 35.

Överskriften *Dwl:* Till Syster Anna Stina hos Fru Baars. *E.*

Anna Stina hörde till systrarna på Lokatten (se ep. 11). *Sn.*

r. 1-2 1790 års uppl. saknar komma efter *Musikanter* och efter *Tuggbussen.* *E.*

r. 6 *Änglar och Hjärtan;* härmed avses antagligen bakverk i form av änglar (putti) och hjärtan, vilka brukades som tilltugg till brännvin eller öl. *Se.*
Buska, eller buske (antagl. av latin: posca eller pusca, d. v. s. en dryck av ättika, ägg och vatten) = färsköl, ej färdigjäst öl. Under äldre tid synes ordet ha betytt öl över huvud taget. Sedan

S. 9.

Olaus Magnus redogjort för det i Norden på 1500-talet brukliga förfaringssättet vid ölbrygd, tillägger han: »Denna dryck kallas på götiskt mål buska, enär den liksom befriar människan från en hel skog av klämsel och förstoppning.» (Olaus Magnus, Historia om de nordiska folken. Översättning av 1545 års Romupplaga, Uppsala 1916, 13 bok, kap. 26). *Se.*

r. 10 *hundra Tapeter* I de enklare bostadsrummen på Bellmans tid voro väggarna, om de hade någon beklädnad alls, vanligen klädda med målade eller tryckta papperstapeter, hopfästade av lösa våder — en anspråkslös motsvarighet till de tapisserier, de sidentapeter eller de med sammanhängande dekoration försedda vävtapeter, som de förnämare rummen ståtade med. Uttrycket »hundra Tapeter» torde möjligen kunna ge vid handen, att väggbeklädnaden i det rum, där episteln spelar, utgjordes av en mängd klistrade tapetbitar av olika slag. Ett dylikt sätt att dekorera väggarna synes verkligen ha förekommit. Lorentz Peter Hoffbro, vars namn ju förekommer på flera ställen i Fredmans epistlar (t. ex. i nris 44 och 62), hade till yrke att med träformar mönstra blad, som han sedan färglade för hand. Han kallade sig brevmålare och hade icke privilegium på att måla tapeter. I jan. 1747 inlämnade han till hallrätten (se s. XXIV!) en skrivelse, ägnad att skydda honom mot misstanken att han fuskade i tapetmålarnas yrke. Det heter där, att »som det ringare folket torde bruka sådane brefmålerier till väggbonad», han fruktade »det Tapetmakerierne kunde göra honom . . . något hinder och

åtal» i hans yrkesutövning. — Tapetmåleriet spelade en rätt framträdande roll i konsthantverkets historia. Det torde ha stått i sitt flor under tiden 1740—1780. (Se Mila Hallman, Målare och urmakare, flickor och lösdrivare, Stockholm 1907, s. 139—194, ur vilket arbete ovanstående uppgifter om Hoffbro äro hämtade!) En av epistlarnas huvudfigurer, Fader Berg, var ju tapetmålare till yrket. — Om Hoffbro se vidare not till s. 143! *Se.*
r. 13 1790 års upplaga saknar komma efter *Hej.* *E.*
r. 18 *Dwl, Eht, Nhr B, Åkn:* Vi lefva af kjärlek och dö utaf vin. *E.*

Musiken till episteln nr. 4.

Enligt uppgift i »Bellmans poetiska arbeten etc.», skall melodien vara en kontradans »Kiki». Den är även använd för ep. nr. 8 med någon ändring.
Anm.: takt 13, basens bägge *a* böra vara förbundna med gemensamt skaft.
takt 15, basens andra 8:del saknar skaft. *V.*

S. 11.

Ep. 5. Bgm s. 3, Bjn 1 s. 2, DGr 1 s. 1, Dwl 1 s. 19, Eht s. 97, Emk s. 1, Hjm 3 s. 143, Nhr A nr 1, Nhr B s. 1, Nhr C s. 3, Schgm s. 242. Åkn s. 122.

Överskriften *Terra Nova* »Det berömda Terra Nova», som Bellman själv kallade stället, var en redan på 1600-talet bekant sjömanskrog i hörnet av Gaffelgränden och Lilla Hoparegränden, eller, som i äldre tider var det vanligare namnet, Vargsgränden. Från dess fönster hade man utsikt över

S. 11.

Skeppsbron. Namnet häntyder på gäster från långväga sjöfärder under upptäckternas tid och återfinnes icke sällan som namn på fartyg. 1720 övertogs krogen av skeppsklareraren Jochim Schachou, en skeppare från Stettin, som genom sin svärfar, skepparen Magnus Hardt, ärvt egendomen och genom köp samma år av det i söder till Pelikansgränden gränsande grannhuset utvidgade lokalerna. Utskänkningen var troligen en viktig sida av skeppsklarerareverksamheten och Schachou hade även tillstånd att destillera brännvin. Sina rättigheter försvarade han med framgång, då 1731 det stora slaget drabbade Stockholms krögare genom deras minskande till 600, och han dog som en välbärgad man 1754, varefter hans änka, Katarina Hardt, fortsatte rörelsen. Hon avled 1775 och under sina sista år hade hon icke själv skött hanteringen. Bellman uppger att Cajsa Stina skulle varit krögarens dotter. Schachou var dock barnlös. Hans änka biträddes i rörelsen av sin systerdotter Anna Stina Liskou, som möjligen kan ha varit den avsedda. 1788 inköptes det gamla stället av sjömanshusdirektionen och fick sålunda alltjämt tjäna sin gamla publik. Bland dess ännu bevarade inventarier från 1700-talet finnes ett bårtäcke med de broderade bokstäverna: »Jag kommer från ett brusand' haf på rätta glädjestranden», och en sannskyldig glädjestrand hade Terra Nova nog sedan länge varit för långväga resenärer. — Denna epistel är den enda, som har den parodiska epistelformen fullt genomförd. *Sn.* r. 8-9 *Gutårinter* och *Ölepheser* äro travesteringar av aposteln Paulus' adressater Korinter och Ephesier.

Dylika bildningar äro i tidens parodiska litteratur mycket vanliga. I Klintbergs Nya småsaker (I, s. 38, Sthlm 1768) förekommer sålunda formen »ölosoph» i Grafskrift öfver en stor ölosoph. *Sn.*
r. 18 *flättja* = lättsinne. *E.*

S. 12.

r. 3 *Bgm, Eht, Schgm:* Stålta *Basuner* förkunna vår lag. *E.*
r. 4-5 *Samtl. hdskrr:* Stirra och gapa
Och rapa. *E.*
r. 5 *flasa* = flänga, rasa. *E.*
r. 16 *Samtl. hdskrr* utom *Dwl:* Sup min Theophile ... *E.*
Theophilus (jfr ep. 15!) var en tysk skomakaregesäll. Namnet är parodiskt valt med hänsyftning på den man, till vilken evangelisten Lukas adresserade Apostlagärningarna. *Sn.*
r. 17 *Damascus* skulle enligt J. G. Carlén ha varit en liten bukt i Saltsjön. Troligen är det bara ett godtyckligt namn, valt i bibelparodiskt syfte. *Sn.*
r. 19 *Damascor,* här gissningsvis en grov förvrängning av dame-jeanner, d. v. s. stora glaskärl, överspunna med korgflätning, vilka användes för förvaring av syror etc.; i medelhavsländerna brukas de även till förvaring av vin. — Om Damascor se s. LII (stöfletter)! *Se.*

Musiken till episteln nr. 5.

Enligt »Bellmans poetiska arbeten etc.» skall melodien vara hämtad från en sång: »Alt sedan Bernhardus (han) kom til vår by», vilken sång

återfinnes på flera ställen i de uti K. Bibl:s handskriftsamling förvarade visböcker från 1700-talet, t. ex. i ett band Witterh. Sv. Saml. nr. 52: Miscellanea, Tom. II, sid. 218, under nr. 312.

Ifrågavarande visa har till rubrik: »Dispute emellan en Mor och des dotter.»

Enligt Karl Warburg, Det svenska lustspelet under frihetstiden, Göteborg 1876, sid. 104 är visan författad av H. Brandel (f. 1739, d. 1828) och hör till ett divertissement av honom: »Bernardo Desperato, et litet Divertissement på Elisabeths dag». antagl. från år 1762. *V.*

S. 13.

Ep. 6. Bgm s. 4, Bjn 1 s. 5, DGr 1 s. 2, Dwl 1 s. 23, Eht s. 98, Emk s. 2, Hjm 3 s. 144, Nhr A nr 2, Nhr B s. 37, Nhr C s. 3, Åkn s. 36.

Överskriften *the Galimater* parodierar bibelns »the Galater» möjligen i anslutning till »gallimattias». prat utan mening eller sammanhang. — *Bjn, Dwl, Nhr B* och *Nhr C* ha 'Galgmatar(-er)', eg. väl »de som mata galgarna», alltså »skälmar» över huvud taget. *E.*

Djurgården omfattade icke blott den ö, som nu vanligen ensam går under detta namn, den forna Valmunds- eller Valdemarsön, utan också hela området öster om staden ut till vattnet från Ålkistan till Blockhusudden. Mot staden var detta avgränsat genom det s. k. staketet, och tillträde till Djurgården fick endast ske genom särskilda portar eller vid bestämda hamnplatser. Vid dessa ställen funnos alltid krogar. I äldre tider var området reserverat

för slottet. Den gamla Valdemarsön har sina egentliga nöjestraditioner från drottning Kristina, och 1658 befallde Karl Gustaf, att där skulle anläggas en lustgård. Sedan gammalt hölls där en ståtlig djurpark. Med frihetstiden började en mera borgerlig epok. Stadsbor begynte söka sig ut dit. Kring ett betydande skeppsvarv uppstod den s. k. Djurgårdsstaden, och större och mindre näringsställen vuxo upp. Genom den egendomliga mellanställning, som området intog i administrativt och judiciellt avseende, skapades möjligheter för ganska lösa sociala former. Enligt kungligt brev av 1738 $^{8}/_{9}$ hörde Djurgårdsstaden, Blockhusudden, Valdemarsudde och Ladugårdsgärde till själva staden, under det att resten låg under landsrätt, Danderyds skeppslag. Mellan stad och land rådde tullgränser med åtföljande livliga smugglingstrafik. Dessutom hörde den talrika hov- och jägeribetjäningen under särskild rätt, den nedre borgrätten. Att det kunde gå ganska hett till härute, förstår man av slottskansliets förordning 1760 $^{15}/_{3}$, att här skulle till undvikande av våldsamheter från löst folk och insmuggling av brännvin patrulleras med skarpladdade gevär. På 1760-talet funnos här 36 traktörer och krögare. Dessutom höllo de s. k. djurgårdsvakterna eller jägarna, som voro tio stycken, samtliga krog, och deras torpställen äro en vanlig miljö för epistlarna. Jägarna hade 1755 förlorat sin rättighet att bränna brännvin, och då de oupphörligt besvärade regeringen med böner att återfå denna, blevo de 1763 vid högt vite förbjudna att någonsin mera besvära i detta ärende. Traktörs-

S. 13.

ställena på Djurgården voro ännu på Bellmans tid i allmänhet ganska obetydliga, och Fredman sökte sig vanligen till de minsta. I tidningen Stockholms Oordentligheter (1770, n:o 11) ges en rätt drastisk bild av förhållandena härute: »Naturen har gjort Djurgården til et af de wackraste ställen i Stockholm, men naturen har ock ensam gjort sitt till: konsten har icke bidragit något hwarken til fägring eller beqwämlighet. Byggnaderna äro mäst usla emot det de borde wara på en så wacker belägenhet. Rummen äro små och låga, samt de ställen få til antalet, där hederligt folk kunna få rum och bli serverade. Derföre är där också ofta ganska trångt, och et större sällskap måste ej sällan beställa mat förut eller ock fara bort.» — Med »hinsidon» är nog icke, som Carlén tror, avsedd någon närmare lokal orientering, utan ordet är troligen valt för den ålderdomliga formens skull. *Sn.*

r. 1 1790 års uppl. saknar komma efter *Bröder*. *E.*

r. 2 *helso* = hälsning. Bibelstil. Jfr I Esra 4: 17 »Frid och helso»! *E.*

r. 7 1790 års uppl. saknar komma efter *drick*. *E.*

r. 13 *salopp* (av franska salope, egentligen slinka) = rundskuren, vanligen ärmlös kappa av siden eller annat tunt tyg, oftast försedd med kapuschong (se bild s. XLVII!). Den bars under 1700-talets senare hälft sommartiden som ett lätt överplagg. *Sc.*

S. 14.

r. 7 *bol* = bord; r. 16 *fjälar* = fjärdar. Bellmans stavning återger dialektformer, sannolikt uttalade med »tjockt» l. *E.*



Porträtt av Cath. Eleon. von Schulzenheim med *salopp*, målat av Lorens Pasch d. y. 1777. (Ur Sixten Strömbom, Lorens Pasch d. y. Sthlm Norstedt & Söner 1915.)

Musiken till episteln nr. 6.

Melodien återfinnes i Rousseaus sångspel »Le devin du village», där den utgör slutrondon »Allons danser sous les ormeaux».

Om nämnda sångspel anför J. Flodmark (»*Bellmansmelodiernas ursprung*», s. 12), att det gavs i Stockholm den 9 feb. 1758 av den franska teatertruppen, som vistades härstädes 1753—1771 och då uppträdde i Bollhusteatern. I nämnda arbete anför han även originalmelodien i de takter, som Bellman använt; andra reprisens nio takter har B. slopat.

Anm.: takt 2, före sista melodinoten bör tänkas infört ett ♮.
takt 6 analog. *V.*

S. 15.

Ep. 7. Bgm s. 28, Bjn 1 s. 98, DGr 1 s. 50, Dwl 1 s. 24, Eht s. 129, Emk s. 46, Hjm 3 s. 99, Nhr nr 16, Nhr B s. 29, Nhr C s. 30, Åkn s. 37.

r. 6 *blödig* = ängslig. *E.*

r. 13. 15 1790 års uppl. saknar komma efter *dig* och *påminner*. *E.*

Musiken till episteln nr. 7.

Enligt uppgift i »Bellmans poetiska arbeten», s. 29, skall melodien vara »Chère Annette, recois l'hommage». Denna melodi återfinnes i partituret till op. »Annette et Lubin, comédie en un Acte en vers par M:e Favart», med arietter och vaudeviller, vilkas ackompanjemang är av Blaise. Melodien återgives av Bellman i något förändrad form — vilket f. ö. kan sägas vara regel i fråga om B:s lån. Mera i enlighet med originalmusiken har Envallsson använt melodien i »Kronofogdarne», där dess text börjar med »Men min herre,

säg hvad ifver». — Originalmelodien finnes införd i Flodmarks a. a. s. 15. *V.*

S. 17.

Ep. 8. Bgm s. 18, Bjn 1 s. 59, DGr 1 s. 30, Dwl 1 s. 27, Eht s. 118, Emk s. 28, Hjm 3 s. 159, Nhr A nr 11, Nhr B s. 38, Nhr C s. 44, Schgm s. 136, Åkn s. 43.

r. 14 1790 års uppl. saknar komma efter *dig*. *E.*

r. 15 *entrechaquer,* entrechats (av ital. intrecciato) = lätta luftsprång med snabba korsningar av benen. Entrechaquen förekom redan som konststycke i den italienska renässansens dans och var ända inpå 1700-talet en mycket omtyckt, i olika »positurer» varierad figur i yrkesdansörernas prestationer. Så småningom upptogs den även i sällskapsdansen. *Se.*

r. 17 *fataler* = otäck, obehaglig. *E.*

S. 18.

r. 3 *Bgm, Bjn, DGr, Dwl, Emk, Nhr A, Nhr C:* Heij, i fult flygande jucka (*Eht, Nhr B, Åkn* 'picka', *Hjm* 'winka', *Schgm* 'sucka') och nicka. *jucka* (dialektord) = guppa. *E.*

r. 6 *Samtl. hdskrr:* Spy in i helfvite. *E.*

r. 7 1790 års uppl. saknar komma efter *dricka*. *E.*

Musiken till episteln nr. 8.

Melodien: se not till ep. nr 4 (s. XLI)! I nr. 4 är dock andra versraden 8-stavig, men i nr. 8 endast 4-stavig, varför de övertaliga sångnoterna måste övertagas av »Corno», som här har en kort ritornell. *V.*

S. 19.

Ep. 9. Bgm s. 7, Bjn 1 s. 16, DGr 1 s. 8, Dwl 1 s. 30, Eht s. 102. Emk s. 7, Hjm 2 s. 361, Nhr A nr 47, Nhr B s. 33, Nhr C s. 37, Åkn s. 28. Överskriften *Bgm, Eht:* öfver Caffehus Fruen på Thermopolium Boreale och hennes Jungfruer. — *Bjn, DGr, Dwl, Emk, Nhr C, Åkn:* Till Systrarna på Thermopolium. — *Nhr A:* Till Bröderne och Systrarne på Thermopolium. — *Hjm:* Sanct Bellmans epistel till Systrarne på Termopylium[!]. *E.*
r. 1 *Bgm, Eht:* Skönaste (*Emk:* Kiäraste) Systrar, bröder . . . *E.*
r. 2 *Fader Berg* ej med kursiv i 1790 års uppl. *E.*
r. 5 *Näsan, Samtl. hdskrr* utom *DGr, Emk, Nhr A:* 'Hjärnan'. — *DGr, Emk:* 'pannan'. *E.*
r. 15 *Lona* ej med kursiv i 1790 års uppl. *E.*
r. 18 *Puckel* ej med kursiv i 1790 års upplaga. *E.*
r. 20 *fukter* = kaprioler, åtbörder. *E.*

S. 20.

r. 1 *Ducriner,* Du crains, Ducrainger (av franska du crin, av tagel) = stoppningar av tagel, fiskben eller dylikt, som användes på framstyckena, ärmuppslagen eller rockskörten av mansdräkten för att ge denna en elegant form. En förordning av den 5 okt. 1741 förbjöd införsel av »Du Crains» och överflödsförordningen av den 20 jan. 1746 stadgade: »Sammaledes skola jämwäl alla Styf- och Stoppningar så under Bröststycken, som under fram- och bak-Skörten wara förbudne.» Oaktat dylika förbud synas de högre samhällsklasserna rikligen ha använt sig av ducriner. Då överenskommelse år 1767

träffas med en entreprenör om förfärdigande av nya dräkter åt kammarpagerna vid hovet, stadgas i kontraktet att »Råckskiörten skola wara med Ducrainger» (Klädkammarräkning 1767, Slottsarkivet). *Se.*
r. 2 *hårpiskan* eller stångpiskan = det av ett band hårt omvirade, ned på ryggen hängande nackhåret eller den motsvarande delen av lösperuken. Modet att bära stångpiska infördes av konung Fredrik Wilhelm I i preussiska armén år 1713 och upptogs några årtionden senare även till den svenska arméuniformen. Till civil dräkt blir stångpiskan knappast riktigt vanlig i vårt land förrän under Gustav III:s tid. Den bars dock av eleganter långt tidigare; sålunda ingår den bland de fransyska extravaganser för vilka »Den svenska sprätthöken» avhånas i Carl Gyllenborgs komedi med detta namn (1737). — Det möter stora svårigheter att skriva kapitlet om frisyren i 1700-talets svenska modehistoria, då bruket härvidlag synes ha växlat starkt inom olika samhällsklasser och olika åldrar. I stora drag torde dock utvecklingen kunna tecknas sålunda. Den långa, yviga allongeperuken, som införts under Karl XI:s tid bibehöll sig i stort sett till framemot 1750. (Prästerna koketterade dock med dylika stora peruker ännu på Gustav III:s tid.) Håret, resp. peruken blir då mindre med en eller flera lockrader vid öronen och hårfästets kontur i pannan framhäves starkare. Nackhåret hölls i förstone vanligen inneslutet i en hårpung av tyg eller läder och senare ombundet av en stor rosett i nacken samt fritt vällande ned åt ryggen. Detta mod avlöstes så av bruket att

S. 20.

bära stångpiska. Jämsides härmed användes även efter 1778 s. k. »rundt hår» (se s. XXI!). Om frisyren se även bl. a. noter till s. 31 och 112! *Se.*

r. 5 *Bgm, Dwl, Eht, Hjm:* Rapar i (på) noten. — I *Bjn, DGr, Emk, Åkn* hör 'Rapar i noten / Skrapar med foten' till strof 1 och 'Grinar mot Solen / Pinar Violen' till strof 2. — *Nhr A,* strof 1: ropar i noten, stampar med foten. *E.*

r. 11 *Bjn, DGr, Dwl, Emk, Åkn:* Hela weckan fulla. *E.*

Mellan tryckets strof 2 o. 3 finnes i *Bgm, DGr* (särskilt inhäftad) och *Eht* följande strof:

Hurra, betrackta fältskiärs gesällen,
Twålfatet bläncker när wid *Mamsellen;*
Han swingar sig så gjerna
och talar i *chirurgien.*
Tungan arbetar, rullar i Truten,
Sladdrar på Tyska Polska besluten.
Till Danmark tros han sig ärna,[1]
Till *Wiborg* ell' till *Stettin,*
- - - Rycker på nacken,
- - - Tycker polacken - - -
Snart borde hinna winna *Berlin.*
Men i det sam̄a, se hwad han gör,
Alt ger han öfwer, surkol och smör,
Flottor, wind och wäder
Fästningar och tillbehör. *E.*

r. 15 *stöfletter,* stibletter, damasker = stickad eller

[1] Så *DGr, Eht* och ursprungl. *Bgm,* där det ändrats till: 'Till Danmark han sig ärnar.'

vävd beklädning för benen, gående från knät eller ett litet stycke ovanför knät ned över skodonen och knäppt på yttersidan med tätt sittande knappar. De användes under 1700-talet till såväl civil dräkt som uniform. I Frankrike har plagget brukats av allmogen och den lägre borgarklassen från medeltidens slut ända fram till våra dagar. 1745 infördes det i den franska arméuniformen och några årtionden senare i den svenska. Från stibletterna skildes de s. k. scharivaderna (charivader, eschavader) — ett slags ytterstrumpor, som gingo upp på halva låret och användes till kängor — vilka infördes av Gustav III i samband med svenska dräkten år 1778. De bibehöllos inpå 1800-talet. *Se.*

S. 21.

r. 8 *Confonjum* = stråkharts. *E.*

r. 9 *Hoglands* Hoglands, Hochlands, Vin de Haut = ett enklare franskt, rött eller vitt vin, ursprungligen från staden S:t Macaire, ej långt från Bordeaux. — *med gröna blan* Då vinet serverades brukade man sätta i glasen en kvist av en kryddväxt, vanligen Pimpinella saxifraga, enligt Carlén »dels för att bryta smaken och dels för siratlighetens skull. Vanligen göts det dock i bålar, i hvilka bladen då simmade lösa. Häraf fick äfven sjelfva drycken namn af pimpinella.» *Se.*

r. 17 *Dulcjan* = i egentlig bemärkelse mindre fagott, blåsinstrument av trä med fingerhål och klaffar (se bild s. LIV!). Tonen bildas genom att vid anblåsningen tvenne rörblad (tungor), insatta i munstycket, försättas i vibration. Dulcian, basson och fagott voro under

S. 21.

Bellmans tid olika namn för fagotten. Denna anses hava utvecklats ur bombarden eller pommern, franska gros bois. Bombarden förekom i flera storlekar och kunde ibland vara av besvärande längd. Man fann då på att så att säga bryta itu instrumentet och bunta ihop det till en knippa, på franska fagot,



Fagott (*Dulcjan*). Nord. Mus. nr 71,108. Längd 124 cm.

därav namnet. Benämningen fagot utbyttes dock senare i Frankrike mot basson, vilket namn — bassoon — även upptogs i engelskan, medan de flesta övriga språk bibehöllo namnet fagot, fagotto. Mot slutet av 1600-talet funnos dulcianer i den svenska regementsmusiken. I träblåsinstrumentgruppen utför fagotten i allmänhet basstämman.

r. 18-19 *Samtl. hdskrr* utom *Bgm:*

Kjäraste Systrar (*Eht:* 'Bröder'), här ä behag,
Här ä Musique och flaskor hvar dag. *E.*

Musiken till episteln nr. 9.

Melodikällan tror sig Carlén — enl. anm. vid ep. nr. 2 — hava funnit i en »Air du drapeau», vilken förekommer under nr. 39 i sångsamlingen »Cantiques ou opuscules lyriques etc.», Paris 1818. Även påvisar han likheten med inledningen till dryckeskören ur Händels »Alexanderfesten».

Jfr J. Flodmark a. a. s. 16!

En annan källa anför P. Vretblad i sitt arbete Johan Helmich Roman (Stockholm 1914), där Romans menuett nr. 20 ur »Drottningholmsmusiquen» finnes återgiven tillsammans med Bellmans ep. och Carléns åberopade »Air du drapeau». På däri anförda skäl torde Romans menuett få anses som närmaste förebild. Huruvida Roman i sin tur hämtat melodien ur någon fransk källa återstår att utreda. *V.*

S. 22.

Ep. 10. Bgm s. 27, Bjn 1 s. 95 DGr 1 s. 49, Dwl 1 s. 34, Eht s. 128, Emk s. 45, Hjm 3 s. 172, Nhr A nr 15, Nhr B s. 39, Nhr C s. 23, Schgm s. 309, Åkn s. 216.

Överskriften *Flöjtraver,* tvärflöjt, franska flûte traversière, ital. flauto-traverso, tyska Querflöte, anbläses från sidan, d. v. s. hålles på tvären för munnen, därav namnet. Tonen bildas genom att



Flöjttraver, stämplad I. V. Wahl, Landskrona. Nord. Mus. nr. 77,220. Längd 625 cm.

luftströmmen här brytes mot en skarp kant och ej genom vibrerande tunga eller tungor, som fallet är hos klarinetten, oboen (se s. LXIX!) och fagotten (se s. LIII!). Tvärflöjten förekom redan i äldsta tider i Indien och Egypten. I Europa fanns den, enligt vad bildframställningar utvisa, åtminstone på 1100-talet, men var då, liksom under hela medeltiden och ett gott stycke in

S. 22.

i nyare tid, obetydligt i bruk — man föredrog blockflöjten (se s. XX, fleut-douce!). Först fram emot 1700-talets mitt, sedan tvärflöjten förbättrats genom anbringande av klaffar, undanträngde den blockflöjten. Tvärflöjt, basson (se s. LIII!) och oboe voro omtyckta soloinstrument under rokokon och spelade en jämförelsevis ganska framträdande roll i Stockholms musikliv på 1760-talet. *Be.*

S. 23.

r. 1-9 (strof 3) saknas i *DGr, Emk, Nhr A, Nhr B, Schgm.* *E.*

r. 2 1790 års uppl. saknar komma efter *klinga.* *E.*

r. 11 1790 års uppl. saknar komma efter *Dansa.* *E.*

r. 13 *Ingen svart och ängslig blod* = ingen melankoli eller ängslan! *E.*

Musiken till episteln nr. 10.

Melodikällan ej funnen.

Wilhelm Bauck har i den åren 1856—1861 utgivna Bellmansupplagan, vars musik redigerats av J. A. Josephson, beträffande den av Åhlström för originalupplagan gjorda sättningen av Fredmans epistlar just framhållit denna sättning av nr. 10 med dess torra »stockbasar» såsom typisk för »pieteten mot bokstaven», ej mot anden i Bellmans musik. Sak samma gäller sättningen av ep. nr. 9. *V.*

S. 24.

Ep. 11. Bgm s. 15, Bjn 1 s. 50. DGr 1 s. 25, Dwl 1 s. 38, Eht s. 115, Emk s. 24, Hjm 3 s. 156, Nhr A nr 9, Nhr B s. 8, Nhr C s. 15, Åkn s. 40. *E.*



r. 7 *Bgm, Eht:* Skönhet för wår ögon stråla. *E.*

r. 8 *dubbelt Öl* = starkt öl. *Se.*

r. 12 *Regarns-peruker* Endast de förmögnare samhällsklasserna under 1700-talet kunde hålla sig med hårperuker, de mindre burgna använde peruker av tagel eller ull etc. (regarn = kamull). *Se.*

S. 25.

r. 8 1790 års uppl. saknar semikolon efter *hand.*

r. 10 *korsgeväret* (av tyska Kurzgewehr, denna form förekom även i svenska språket), bardisan = vapen, bestående av en å en stång fäst klinga, nedtill utvidgad, med den ena spetsen riktad uppåt, den andra nedåt. Korsgeväret var under 1700-talet underofficerens huvudvapen i vårt land. 1791 avlades det vid armén utom vid Gottlands nationalbeväring, där det bibehölls ända till år 1867. Det bars även av stadsvakten (Uppsala stadsvakt omtalas exempelvis redan år 1700 som utrustad med korsgevär) och av den civila vakt, som enskilda personer läto leja för ordningens upprätthållande vid fester av allehanda slag. Det är i egenskap av dylik vakt som Fader Berg ståtar med korsgevär i denna epistel. *Se.*

r. 13 *Gräsgröna Böxor, blå Råck, grå Väst* Den dräkt, som Fader Berg här är iförd, synes ha varit vanlig för den lejda vakten

Korsgevär. Artillerimuseum nr. G 336. Längd 207 cm.

S. 25.

vid bröllop, begravningar och andra högtidligheter. Jämför Bellmans beskrivning på krögare Cornelius' begravning (Hwad behagas?): »Tvenne jernbärare, med blå koltar, gula gehäng och gröna byxor, voro posterade med sina korsgevär som vakthållning vid krogdörren.» *Se.*

r. 22 *Mamsell Spaas* var en rätt så bekant dam av obestämbar härkomst. Liksom Ulla Winblad tycks hon ha satt värde på mamselltiteln, ty även i officiella dokument kallas hon mademoiselle Spaas, så t. ex. när hon stod anklagad inför polisen 1767 11/10 för att ha ställt till soteld. Hon förekommer i en bekant uppräkning av stadens glädjeflickor i en i avskriftssamlingar vanlig skandalvers »Til mademoiselle Richardson» 1765, där hon kallas Margareta Spaas. Egentligen hette hon dock Katarina Dorotea i förnamn, ty så är hon mantalsskriven 1769, då hon var piga hos en bokhållare Söderman och 1770, då hon uppträder som fästmö till kofferdikaptenen John Barck. Hon uppges av mantalsförrättaren ha brukat snus och tobak. *Sn.*

S. 26.

r. 1 *Carcas* = med tråd eller silke överspunnen ståltråd, som huvudsakligen användes för att ge form åt hattar; det kan möjligen tänkas, att namnet carcas sedan överflyttades på själva huvudbonaden och att Mamsell Spaas sålunda här var iförd en gul hatt. *Se.*

r. 11 *ni törs; Bjn, Dwl:* du tors (med dial. uttal, som ju bättre rimmar på 'force' och 'kors' än högspråkets). *E.*

Musiken till episteln nr. 11.

Melodikälla ej funnen. *V.*

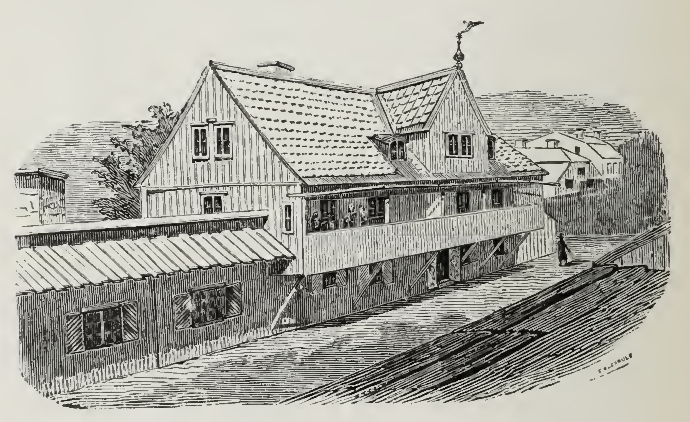
S. 27.

Ep. 12. Bgm s. 19, Bjn 1 s. 63, DGr 1 s. 32, Dwl 1 s. 42, Eht s. 119, Emk s. 30, Hjm 3 s. 160, Nhr A nr 12, Nhr B s. 10, Nhr C s. 17, Schgm s. 306, Åkn s. 45.

Överskriften *Gröna Lund* är den av folktraditionen mest omhuldade av alla lokaliteterna i Epistlarna, liksom det redan var det viktigaste av Fredmans tillhåll. Kring de byggnadsrester av trä från 1700-talet, som ännu finnas kvar i kvarteret Trädgården vid Långa gatan just vid inträdet till Djurgårdsstaden och som åtminstone tillhört det komplex, som omgivit det bellmanska Gröna Lund, har en hel serie av sägner vuxit fram, och i sitt ålderdomliga och måleriska utseende ha dessa gamla byggnader alltjämt ett i hög grad stimulerande stämningsvärde. De bestå av det nu vanligen s. k. Bellmanshuset (Långa gatan 4, se bild s. LX!) och den mitt emot belägna Mjölnargården (se bild s. LXI!), som åtminstone erbjuder utrymme för en bal och som av J. G. Carlén angavs som det verkliga Gröna Lund. Det förra är ursprungligen byggt till magasin eller härbärgshus och har en svalgång i övervåningen (se bilden!), den senare är möjligen något äldre. Båda hava tillhört det stora skeppsvarv, som under 1700-talets förra hälft här grundats av handelsmannen Ephraim Lohtsack (d. 1744) och som upptog så gott som hela kvarteret. I kanterna av detta fanns det flera små krogar, närmast avsedda för sjömän och varvets arbetare. Troligen äro bägge husen minnen från

S. 27.

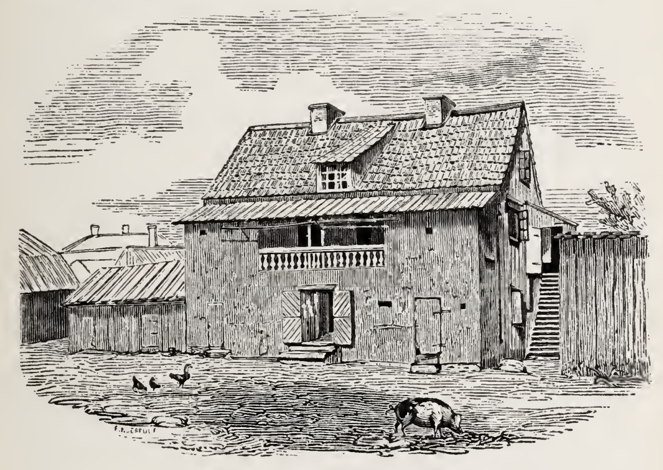
Lothsacks tid, vid vilkens död byggningarna i kvarteret bli på följande sätt beskrivna: »Ett stenhus med delvis tappiserade rum samt kvarnhus och varvssmedja av korsvirke jämte träbyggning och materialbodar med några nödiga små uthus.» På den tid, som det här är fråga om, ägdes byggnaderna av den beryktade hattpolitikern borgmästaren Gustaf Kierman (d. 1766) och de s. k. varvsintressenterna.



Det s. k. Bellmanshuset, Gröna Lund på 1850-talet.

Namnet tyder närmast på en lummig plats, en park, och troligen är det den mellan byggnaderna belägna trädgårdsanläggningen, vilken finnes angiven på äldre kartor, som är det egentliga Gröna Lund. Mitt genom denna gick en gång, som förband de båda husen, och vid östra sidan av denna stod ett fyrkantigt lusthus. Skalden och kanslirådet J. D. Valerius, som av sin samtid bättre än någon annan ansågs förmedla traditionen från Bellman och som

hade mer sinne för Backus än hans supvisor låta förmoda, brukade kunna visa upp den plats i gången, där Bellman dansat med Ulla Winblad. Äldre fruntimmer i grannskapet kunde ännu för Carlén berätta om hur de här sett Bellman tillsammans med sin kung, Schröderheim och morianen Badin. Dessa uppgifter innehålla visserligen icke så mycket ren



Mjölnargården på 1850-talet.

sanning, liksom det alltjämt torde vara omöjligt att säga att i just det eller det huset låg det gamla trakförsstället eller krogen Gröna Lund, ty där funnos nog flera, men säkert är, att de ännu kvarstående byggnaderna ingått i den värld, som varit Fredmans. *Sn.*

S. 28.

r. 15 *Carreter* (av franska charettes) = små åkdon. *Se.*

S. 29.

r. 3 *i Corpralens kanna näsan sticka* = lägga sig i vad som inte angår en. *E.*

Musiken till episteln nr. 12.

Melodien torde vara hämtad ur Händels »Acis och Galatea», första takterna av en trio, partituret s. 90, men återfinnes även i dess svenska bearbetning, den heroiska baletten med samma titel, vari musiken är lånad såväl från Händels original som hämtad från flera andra tonsättare. I ett bland K. Bibl:s handskrifter förvarat handskr. partitur till denna balett, sid. 173 ff., förekommer motivet i en av Acis, Galatea och Polyfem sjungen trio med orden:

»Förr skall en dufva drifva
sin maka bort från sig» . . .

De fyra första takterna återfinnas även, ehuru i 3/4-takt i prologen till Hallmans parodi »Casper och Dorotea». Det ursprungliga originalet av »Acis och Galatea» uppfördes i Stockholm på en konsert den 19 januari 1734. Den vid detta tillfälle tryckta svenska översättningen av texten har till titel endast »Pastoral eller Herdaqväde».

Jfr Flodmark a. a., där även originalmelodien återgives efter Händel!

Anm.: takterna 7 och 15: med hänsyn till melodi-(flöjt-)stämmans *a* borde basnotens *ass* särskilt markeras genom ett ♭.
takterna 23 och 29: sista ackordets *ass* borde ha angivits med ett ♭. *V.*

S. 30.

Ep. 13. Bgm s. 25, Bjn 1 s. 87, DGr 1 s. 44, Dwl 1 s. 52, Eht s. 125, Emk s. 41, Hjm 3 s. 169, Nhr A nr 14, Nhr B s. 24, Nhr C s. 20, Åkn s. 48.

Överskriften: *Nhr A:* Till Bror Bergström. — Namnen Bergström och Bredström äro i *Nhr A* genom hela episteln delvis omkastade. — *Bgm* har Eric Bredström för Bergström. — *Hjm* har Caisa för Jeanna. *E.*

r. 7 *Herrskaper* (så *samtl. hdskrr* utom *DGr* och *Emk*) rättat från 'Herrskapet' i 1790 års tryck. *E.*
r. 9 *slägter* här = släktingar. *E.*
r. 12 *Wingmark* ändrat från 'Vingmark' i 1790 års uppl. (så även r. 16 samt s. 31, r. 16).[1] *E.*
r. 15 *smärsta* (superlativ till små) = minsta. *E.*
r. 19 *Salopp,* se s. XLVI!

S. 31.

r. 1 *Fader* ej med kursiv i 1790 års uppl. *E.*
r. 5 *pumpskor* = skor, där ovanlädret medelst beckträdssöm fästes direkt vid sulan; ett dylikt tillvägagångssätt kallas pumpsning. *Se.*

r. 6 *skuren peruk* enl. Carlén »väl nedhängande men i stället att vara uppböjd i lockar, rätklippt i kanten». Se ang. tidens frisyr vidare bl. a. s. LI och not till s. 112! *Se.*

r. 14-15 *Lite Hoglands vin, en tår,*
Lite Pimpenella, se s. LIII!

r. 22 *caprioler* = danssprång. *E.*

[1] Dessa ändringar blott i den stereotyperade upplagan.

S. 32.

r. 20 *tuppar med sporrar* = personer, som gärna söka strid och slagsmål, särskilt måhända soldater. knektar. *E.*

r. 21 1790 års uppl. saknar komma efter *Drick*. *E.*

r. 24 *tupplufveri* = luggning, hårdragning. *Stolt tupplufveri!* väl ung. = 'ett präktigt gruff!'. *E.*

S. 33.

r. 9 *Brandvakten*, som efter mörkrets inbrott patrullerade på gatorna, skulle efter 1729 (2 apr.) års brandvaktsreglemente vid varje hel timme långsamt ropa ut klockslaget jämte följande rim:

Guds härliga milda och mäcktiga hand
Bewahre wår Stad för eld och brand.

Han skulle vara försedd med en skramla, senare utbytt mot en trumma, med vilken han skulle ge ljud ifrån sig, om han blev vittne till slagsmål, inbrott eller andra ogärningar. Själv fick han icke gå in på något värdshus eller krog, men såg han, att ett dylikt ställe var öppet över tiden eller att där förehades något bråk, skulle han genom trumman tillkalla vakten. Överståthållareämbetet för polisärenden övertog 1850 brandvaktens funktioner. *Sn.*

r. 15 *Samtl. hdskrr:* Som wäl orckar dö? *E.*

r. 24-25 *Hjm:* Nu sir du ut liksom Lucifer,
Lät oss förgäta wåra beswär. *E.*

r. 24 *en sup Kummil* = brännvin eller likör med essens av kummil (Cuminum cyminum). *Se.*

Musiken till episteln nr. 13.

Carlén uppgiver, att i en av Bellman översedd handskriven samling av Fredmans epistlar vid denna

finnes antecknat: »Som belle Cerisse». Denna handskrift har ej kunnat återfinnas.

Enligt Flodmark, a. a. s. 21, åsyftar nämnda »ton» en kontradansmelodi som, jämte åtskilliga andra, finnes intagen i ett litet häfte, vilket i Stockholms Posten för den 22 juli 1784 annonseras till salu i Runemarks boklåda med titel: »Nye Contredans-Noter, som brukas på Assemblér och hos de förnämare», varefter uppräknas namn å tillsammans 35 stycken, »graverade i kopparstick». Jfr »Bellmans poetiska arbeten etc.», s. 38!

Anm.: takt 5: första melodinoten bör vara en 8:del; jfr takt 13, som är rätt. *V.*

S. 34.

Ep. 14. Bgm s. 12, Bjn 1 s. 35, DGr 1 s. 18, Dwl 1 s. 46, Eht s. 109, Emk s. 17, Hjm 3 s. 151, Nhr A nr 6, Nhr B s. 3. Nhr C s. 13, Åkn s. 53.

r. 12 1790 års uppl. har punkt efter *klinga.* *E.*

S. 35.

r. 2 *Huile de Venus* = en söt likör, som tillreddes genom att en »sirap» av socker och vatten slogs över en blandning av spiskummin, morotsfrö och muskottblad, vartill sedan »spiritus vini» sattes. (C. Weltzin, Handbok wid Bränwinsbränning och Destillering, Stockholm 1808, s. 88.) — *Kummil och Kanel,* brännvin eller likörer med essenser av dessa kryddor (se s. LXIV, en sup Kummil!). *Se.*

r. 9 *klenoder* Härmed liksom med

r. 11 *Dina tankepråll* ('dina praktfulla snillefoster') avses Wetz' bröllopskväden. Ända sedan 1500-talet var det vanligt att brudparen uppvaktades

S. 35.

med dylika, till att börja med skrivna på latin, senare i regel på svenska. *E.*

r. 23 *Cyper-Vin* Cypern var redan under antiken berömt för sitt vin. Under 1700-talet kom bl. a. Malwasir, »et det sötaste och starkaste win», från Cypern och angränsande öar. *Se.*

S. 36.

r. 11 *målning* = bild, porträtt. *E.*

r. 12 1790 års uppl. saknar bindestreck i *koppar-näsa.* *E.*

r. 22 1790 års uppl. saknar komma efter *härlighet.* *E.*

Musiken till episteln nr. 14.

Melodikällan anser sig Flodmark ha funnit i en visa, som återfinnes i ett i K. Bibl. förvarat band »Samlingar af Poesier». (Hdskrr. Witterhet. Sv. Saml. nr. 76, 1 vol. 3.) Å s. 22 påträffas där en antagligen från de första decennierna av senare hälften av 1700-talet härrörande visa: »Skönsta Florinda, trastarna tala», som har till överskrift »Menuett» och av vars melodi — även använd av Envallsson i hans parodiska sångspel »Iphigenie den andra eller Gamla grekiska historien» (uppförd f. f. g. den 25 febr. 1800) — Bellman till denna epistel begagnat första reprisen, varemot det övriga är av honom alldeles självständigt behandlat, såvida man ej får anse de fyra följande takterna vara lånade från en i Envallssons lyriska komedi »Bobis bröllop» (given f. f. g. på Stenborgs eller svenska komiska teatern den 28 juli

1788) inlagd menuett — Bobis kuplett: »Hela socknen skall förnimma» — där ett liknande ställe finnes i de sista takterna. Såsom »ton» är angivet: Menuet av * *.

Melodien »Skönsta Florinda» finnes intagen i Flodmarks a. a. s. 22-23.

Dessutom återfinner man sammaledes första satsen av denna melodi i musikpartituret till Hallmans parodi »Petis och Telée» — Telées kuplett i 2:a akten, 3:dje scenen: »snart smulan af min konst försvinner» (ävenledes återgiven i a. a. s. 24).

De fyra första takterna finnas tryckta i »Bellmans poetiska arbeten etc.», s. 42. *V.*

S. 37.

Ep. 15. Bgm s. 5, Bjn 1 s. 11, DGr 1 s. 5, Dwl 1 s. 57, Eht s. 100, Emk s. 5, Hjm 3 s. 179, Nhr A nr 3, Nhr B s. 12, Nhr C s. 4, Åkn s. 56.

Episteln anger sig som skriven till tröst för en förföljd tysk skomakaregesäll och avspeglar det missnöje, som rådde bland gesällerna under 1760-talet. Theophilus skomakaregesäll har velat etablera sig som egen mästare, men hallrätten (se s. XXIV) har icke velat ge honom mästarbrev, till sin gamla mästare vill han icke gå, och skalden hänvisar honom att i stället bliva borgare på krogen. Det hade länge pågått strid mellan mästarna i skomakareskrået och deras gesäller. De senare hade velat göra sig mera oberoende och på egen hand sökt etablera sig som frimästare. Myndigheterna sökte gång på gång mäkla mellan parterna, och ännu 1770 (20 apr.) förständigade överståthål-

S. 37.

laren de strejkande skomakargesällerna i hotfulla ordalag att infinna sig hos sina forna mästare eller hos åldermannen. De anklagades då för att »i flera veckor dels självsvåldigt och studseligen övergivit sina mästares verkstäder, dels ock eljest vara lediga ifrån arbete och numera icke av mästerskapet stå att träffa, utan söka hemliga tillhåll och ofelbart antingen i mjugg med fuskeri sig uppehålla eller ock eljest med kringstrykande här i staden och ett dem själva, ämbetet och allmänheten till skada och otjänst ländande fåfängt och fördärvligt förnötande av tiden avhålla sig ifrån deras tillständiga sysslor och göromål.» Denna mera officiella syn på saken är naturligtvis icke skaldens. Till samma kategori av skomakaregesäller hörde Benjamin Schwalbe och och de övriga konspirerande »gubbarna på Terra Nova» (se ep. nr. 18). *Sn.*

r. 2 *Hallrätten* se s. XXIV!

r. 4 *bälj* = mage, buk. *E.*

r. 8 *burskap* = borgarrätt. *E.*

r. 10 *surra* här = släng. *E.*

r. 15 *Släng din mässings-kam i håret;* »de, som icke brukade peruk, hade understundom håret inböjdt och ihopfästadt med kam» (Carlén). Jfr Hans Jergen s. 253! *Se.*

S. 38.

r. 6 *bäljhund* = bängel, lymmel. *E.*

r. 9 *Blyhvitt och silfverglitt* Dessa färger användes till beredning av blodstillande salvor, varmed vissa plåster impregnerades; i farmakopén kallades bly-

plåster Emplastrum Diapomphal och silverglittsplåster Emplastrum Commune. *Se.*
r. 15 *fataler* = otäck, obehaglig. *E.*

S. 39.

r. 11 *bemanna* = göra modig. *E.*

Musiken till episteln nr. 15.

I »Bellmans poetiska arbeten etc.» uppgives »airen» vara: »Härolder marschera sakta», vilka ord utgöra början till slutsången i Parentationen över perukmakaren Boursel (Handlingar rörande Bacchi ordenskapitel; Carléns uppl., 2:a delen, s. 24).
Anm.: Andra takten från slutet: första fjärdedelens triolkaraktär är ej antydd. *V.*

S. 40.

Ep. 16. Bgm s. 13, Bjn 1 s. 44, DGr 1 s. 22, Dwl 1 s. 61, Eht s. 112, Emk s. 21, Hjm 3 s. 153, Nhr A nr 7, Nhr B s. 30, Nhr C s. 50, Åkn s 60.

Enl. Carlén skulle i ett ex. av Epistlarne, som tillhört skalden och av honom försetts med div. anteckningar, vid denna ep. finnas angivet: »Öfver-Directeuren Stapelmohrs Epistel. C. M. B.» Denne v. Stapelmohr (f. 1711, d. 1782) var far till fru Schröderheim. *E.*

Överskriften *Birfilare* (ty. Bierfiedler) = fiolspelare; även musikant i allmänhet, men med nedsättande betydelse. — *Nhr B:* Fredmans Epistel til fader Bergström. *E.*

Oboe, hoboja = blåsinstrument av trä med fingerhål och klaffar (se bild s. LXX!). Liksom vid fagotten (se s. LIII Dulcjan!) frambringas tonen

S. 40.
vid anblåsning här av tvenne vibrerande rörblad (tungor). Skalmejan var oboens föregångare. I Frankrike kallas oboen haut bois (= högt trä) och är ett diskantinstrument till skillnad från det till samma familj hörande basinstrumentet gros bois = baspommer, basson, fagott. Oboen användes första gången i orkestern å operan i Paris 1659. Till Sverige kom den under senare hälften av samma århundrade. — Hautbois d'amour, som står en liten ters under den vanliga oboen, konstruerades 1720. Den föll snart i glömska, men har på senare tid åter börjat användas i orkestermusiken. *Be.*



Oboe. Nord. Mus. nr. 77,222. Längd 50 cm.

r. 9 *Löparn* = en vid hovet och hos förnäma personer i övrigt anställd lakej, som huvudsakligen användes vid resor samt till budskickning; ursprungligen fick denne springa före vagnen vid åkturer (se s. 114 r. 6!), härav namnet. Överflödsförordningen av den 26 juni 1766 förbjöd »samtliga rikets undersåtar . . . att hålla löpare och hejdukar eller andra betjenter i dylik drägt». De buro som kännetecken en piska, vilken emellertid, då den visat sig komma åtskillig förargelse åstad, förbjöds genom en »Kungörelse från Borgmästare och Råd» några månader innan nämnda förordning utfärdades. Hovets förelöpare voro utrustade med ett silverskott spanskrör samt enligt Klädkammarräkningen 1766 (Slottsarkivet) klädda i

korta rockar av blått kläde och »Löparekjortlar samt med Lif Escharper af gult meuble damast»; på huvudet hade de en »Cassiett» av svart sammet, besatt med silvergaloner och försedd med »ett af Silfwer rikt brodderat Kongl. Majts. namn och Crona» samt krönt av en silvertofs. Vid svenska hovet finnes ännu i dag hos drottningen anställd en löpare, vilken följer med på åkturer och omväxlande med konungens jägare passar upp vid bordet; denne löpare bär bl. a. en kort guldfransad kjol samt två höga strutsplymer i mössan. *Se.*

S. 41.

r. 7 *Hårfrisörn* var möjligen en slags »bönhas». I en av »Peruque-Makare Ämbetets» klagomål föranledd kungörelse av den 17 juni 1757 förbjudas »de så kallade Hår-Friseurer» att med »Hårs Friserande och Kammande eller Peruquers förfärdigande och säljande» förfördela nämnda ämbete »uti dess handtverk och näring». *Se.*

r. 13 *Klappa Löparn ut ur dansen* »I vissa ännu brukliga ringdanser ombyter damen kavaljer flera gånger. Tecken till ombyte ges medelst handklappning af de lediga kavaljererna eller den, som önskar dansa med den sköna.» (Carlén.) *Se.*

r. 19 *vi* ändrat från 'Vi' i 1790 års uppl. *E.*

Musiken till episteln nr. 16.

Melodikälla ej funnen.

Under beteckning: »Air:Menuet» äro de fem första takterna upptagna i »Bellmans poetiska arbeten etc.» s. 47. *V.*

S. 42.

Ep. 17. Bgm s. 23, Bjn 1 s. 79, DGr 1 s. 40, Dwl 1 s. 64. Eht s. 124, Emk s. 38, Hjm 3 s. 167. Nhr A nr 13. Nhr B s. 14. Nhr C s. 19, Åkn s. 221.

r. 6 *surra* = rumla, svira. *E.*

S. 43.

r. 2 *Samtl. hdskrr* utom *Eht, Nhr B:* Och hicka. *E.*
r. 14 1790 års uppl. har punkt efter *krita.* *E.*

S. 44.

r. 9 *roberonder* = damklädesplagg, i form av en rock, åtsittande kring livet, nedtill vid och omslutande större delen av styvkjorteln samt vanligen draperad å denna (se bild!). Plagget var sålunda en specifik form av roben, vilken synes ha kommit i bruk i vårt land på 1740-talet. I överflödsförordningen av den 20 jan. 1746 nämnes roben som allmänt antagen »i stället för en numera aldeles aflagd klädebonad, Sac kallad». Roberonden bibehölls om ock med något förändrat snitt i Gustaf III:s svenska dräkt. — Robe-de-couren, som uteslutande användes vid hovet — Lovisa Ulrikas och Sophia Magdalenas kröningsklänningar hade denna form — kan betraktas som utvecklad ur en robe av roberondens typ. Nederdelen har här frigjorts och blivit ett vid höfterna fäst långt släp. Å det till denna dräkt hörande livet finnas framtill påsydda spetsar eller galoner, vilka genom sitt läge utgöra en påminnelse om den lösa »Öfwer-Råckens» ansättning mot korsetten. I Gustaf III:s nationella hovdräkt är det långa släpet åter fäst vid livet. *Se.*



Roberonde med kjortel av blåvitt, brocherat siden, buren 1765 av grevinnan A. C. Bonde, f. Fleming. (Ur Sixten Strömbom, Svenska porträtt från tiden 1700-1850. Norstedt & Söner, Sthlm 1919.)

S. 44.

r. 10 *Pomponer,* pompons = en slags garnering på kjolarna i tidens dräkt: dylika förbjödos genom den förordning, varmed Gustaf III:s svenska dräkt infördes år 1778. *Se.*

r. 11 1790 års uppl. saknar komma efter *gråter.* *E.*

r. 18 1790 års uppl. saknar punkt efter *brunette.* *E.*

r. 19 *Lisa* ej med kursiv i 1790 års uppl. *E.*

S. 45.

r. 7 *kronsup* = stor sup av visst mått. *E.*

Musiken till episteln nr. 17.

Melodikälla ej funnen.

I »Bellmans poetiska arbeten etc.» s. 182, finnes melodien införd, med överskrift endast »Air: . . .». Utom i fråga om tonarten, *d*-moll, avviker melodien i dess nu återgivna skick rätt väsentligt från denna »air». *V.*

S. 46.

Ep. 18. Bgm s. 148, DGr 2 s. 111, Eht s. 220, Hjm 3 s. 146, Nhr B s. 45, Nhr C s. 45, Schgm s. 314, Åkn s. 89.

Överskriften *Hjm, Nhr C:* Till Gesällerna på Terra Nova i Gaffelgränden vid Skeppsbron. *E.*

Gubbarna på Terra Nova, se s. LXVIII, *Terra Nova,* se s. XLI!

r. 2 *bäljen* = buken, magen. *E.*

r. 9-12 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm* och *Nhr C:*

Gubbarna börja nu springa,
Lustigt (Hurtigt) med hattarna (*DGr:* 'glasena') swinga,
Lustigt med glasena klinga (*DGr:* 'hattarna svinga'),
Om hwarannan springa.

Hjm, Nhr C:

> Glasena börja nu ringa,
> Hattarna lustigt att swinga,
> Gubbarna dansa och springa,
> Med hwarannan klinga. *E.*

S. 47.

r. 2-3 1790 års uppl. saknar komma efter *finner* och *utaf*. *E.*

r. 19-21 *Die Kajserin*, för vilken de tyska gesällerna hurra, är kejsarinnan Maria Theresia († 1780). *Der Kajser* är hennes son Josef II († 1790), vars kejsarvärdighet var en av de få fördelar, som hon vann i det stora sjuårskriget. Han blev kejsare 1765. Den *alliance*, som väcker tyskarnas jubel, är säkert det närmande, som efter freden i Hubertusburg 1763 hade åstadkommits mellan de forna fienderna inom Tyska riket, Österrike och Preussen, och som bar sin stora frukt i Polens första delning 1772, en storpolitisk händelse, som till och med har inverkat på Epistlarna. Tidigare hade Frankrike varit Österrikes allierade. *Sn.*

S. 48.

r. 1 *kåter* Ordet hade på Bellmans tid ej så lågt stilvärde som nu och torde i allmänhet kunna återges med »kättjefull». Stundom närmast = yr, uppsluppen (så här!). *E.*

r. 6 *Samtl. hdskrr:* Nå lät oss dricka, hurra gubbar. *E.*

Musiken till episteln nr. 18.

Melodien återfinnes med beteckning »Contredanse» i »Bellmans poetiska arbeten etc.», s. 71. Den

avviker rätt väsentligt från dess nu fastställda form. *V.*

S. 49.

Ep. 19. Bgm s. 4, Bjn 1 s. 8, DGr 1 s. 3, Dwl 1 s. 75, Eht s. 99, Emk s. 3, Hjm 3 s. 145, Nhr A nr 36, Nhr B s. 43, Nhr C s. 27, Schgm s. 190. Åkn s. 120.

r. 13-15 *Samtl. hdskrr:*
Älskliga ('Käraste') Systrar kjortlarna opp Solfjäder och Salopp.
Älsklige ('Käraste') Bröder Byxorna ner
(*Nhr A* har r. 15-16 före r. 13-14.) *E.*

r. 14 *Flageolett* = en liten flöjt med näbbformigt munstycke. Den tillhör samma familj som block-



Fingerpipa fr. Ovanåkers s:n, Hälsingland *(Flageolett).* Nord. Mus. nr. 114,952. Längd 37,5 cm.

flöjten [fleute douce (se s. XX!), fleute à bec, Schnabelflöte], har två oktavers omfång och står en oktav högre än den vanliga flöjten. Numera har flageoletten kommit ur bruk och användes endast som folkinstrument i Holland, Schweiz och Schwartzwald. Den är av samma art som vår s. k. fingerpipa, vilken förfärdigas och trakteras av den svenska allmogen företrädesvis i Dalarne och Hälsingland (se bild!). *Be.*

r. 17 *Pimpinella och Hoglands,* se s. LIII! — *Frontignac,* Frontiniac, Frontinian = »et sött klart och merändels hwitt Franskt Muscat eller Win, som fås

omkring staden Frontignan och köpes i Bourdeaux». (Magnus Orrelius, Köpmans- och Material-Lexicon, Stockholm 1797, s. 118.) Å detta vin var införselförbud utfärdat från år 1739 och fram till Gustaf III:s tid; licenser kunde dock beviljas. *Se.*

S. 50.

r. 7-12 (str. 5) saknas i *Dwl.* *E.*

Musiken till episteln nr. 19.

I »Bellmans poetiska arbeten etc.» anges melodikällan vara »Diurgårds-Marchen». Ett skillingstryck av ep., Sthlm 1801, har titeln: »Mamsellernas Ny utkomna *Contradans,* På den kongliga Djurgården. Trumslagarn kommer, flickor etc. . . . *Dansen* kostar Sex Runstycken . . .» (Samlaren 1896 s. 149.)

Anm.: Vid reprisen borde ha förekommit två olika sluttakter: 1 och 2, den andra med en 8:dels paus för övergången till den fulla takten efter dubbelstrecket. *V.*

S. 51.

Ep. 20. Bgm s. 10, Bjn 1 s. 26, DGr 1 s. 14, Dwl 1 s. 77, Eht s. 106, Emk s. 12, Hjm 3 s. 150, Nhr A nr 4, Nhr B s. 16, Nhr C s. 11, Åkn s. 62.

r. 3 *kåter,* se s. LXXV!

r. 4 *Fader* ändrat från 'fader' i 1790 års uppl.[1] *E.*

r. 8 *Jergen Puckel* ej med kursiv i 1790 års uppl. *E.*

r. 9 *Chapeau-bas* = med hatten i hand. *Se.*

[1] Denna ändring blott i den stereotyperade uppl.

S. 51.

r. 10 *Stråperlor uppå hatten* = broderi av smala, rörformiga glaspärlor å hatten. *Se.*

S. 52.

r. 22 1790 års uppl. saknar komma efter *Sup.* *E.*

S. 53.

r. 7 1790 års uppl. har komma efter *föröder.* *E.*

Musiken till episteln nr. 20.

Melodien återfinnes i ett sångspel eller op. comique »L'homme à la mode» av Jean Joseph Vadé (f. i Ham 1720, död i Paris 1759), uppf. f. f. g. i Paris 12 mars 1753. Motivet, som Bellman använt med någon förändring, spåras även i 2:a reprisen av en sång, kallad »Le suffisant», i vissamlingen »Chansons choisies avec les airs notés», London 1784, III, s. 153.

Under titeln »Menuet» finns melodien införd i »Bellmans poetiska arbeten etc.», s. 49, där den emellertid väsentligt avviker från den nu använda musiken. *V.*

S. 54.

Ep. 21. Bgm s. 21, Bjn 1 s. 72, DGr 1 s. 36. Dwl 1 s. 81, Eht s. 122, Emk s. 34, Hjm 3 s. 164, Nhr A nr 38, Nhr B s. 5. Nhr C s. 18 a. Schgm s. 131, Åkn s. 65.

Överskriften: 1790 års uppl. har punkt efter *nöjen.* — *Aequilibrium* = jämvikt. — *öfvervigten. Samtl. hdskrr* utom *Nhr A, Schgm* därefter: Förmodeligen skrifven af vår Autor i dess yngre år. *E.*

S. 55.

r. 12 *läder-carpus* Karpus var egentligen en vinter-

mössa av skinn, kläde eller sammet med skyggen, som kunde fällas ned. Hur en sådan av dyrbarare slag kunde se ut vid 1700-talets mitt framgår av en beskrivning i amiral Carl Tersmedens memoarer (I Fredrik I:s Sverige, utgiven av Nils Erdmann, Stockholm 1916, s. 40): »jag köpte för mig själf en vintercarpus af grannt saffian med guldtofs uti kullen och guldgalon omkring skygget, klädd inuti med hvitt sidentyg och kragen fodrad med looskinn.» I svenska 1700-talsspråket tycks karpus även betyda huvudbonad i allmänhet. Se t. ex. Fredmans ep. nr. 37, där korpral Mollberg då han går på vakt framställes iförd en »blank» karpus, d. v. s. en toppig grenadjärmössa (se not till s. 112!). *Se.*

S. 56.

r. 5 1790 års uppl. saknar komma efter *åstunda*. *E.*

S. 57.

r. 11 *Bagage* = slödder, pack. *E.*

r. 15 *Samtl. hdskrr:* Lustigt, jag spyr (*DGr* och *Emk* dock sista ordet utelämnat). *E.*

r. 17 *surra* = rumla, svira. *E.*

Musiken till episteln nr. 21.

Melodikällan uppgives i »Bellmans poetiska arbeten etc.» vara en kontradans »Les Quakers». Ovisst är huruvida denna dans har något samband med en engelsk opera »The Quaker», text och musik av Ch. Dibdin, som uppfördes i London år 1775 (enl. Hugo Riemann, Opern-Handbuch) eller möjligen 1790 (enl. F. Clement, Dictionnaire lyrique).

Musiken till ep. nr. 21.

Ad. Lindgren påvisar (Ny ill. Tidning, 1893, s. 411) motiviska likheter med de första takterna i en bland de menuetter som finnas i en tabulaturbok i Kalmars Stiftsbibliotek. Dessa menuetter äro skrivna av en Düben, antingen Anders (d. 1662) eller Gustaf d. ä. (d. 1690). *V.*

S. 58.

Ep. 22. Bgm s. 12 b, Bjn 1 s. 40, DGr 1 s. 21, Dwl 1 s. 88, Eht s. 111, Emk s. 19, Hjm 3 s. 208, Nhr A nr 48, Nhr C s. 49, Schgm s. 235, Åkn s. 85.

Denna epistel är synbarligen inspirerad av den kinesiserande strömningen i tidens dekorativa konst. Skaldens fantasi rör sig med element ur den graciösa formvärld, som denna stil skapat: skördemännen med sina liar, de i träd upphängda dryckeskärlen »med konstigt virkade förlåter», de gungande herdinnorna etc. Möjligheten av att Bellman fått uppslaget till sin dikt från dylika »chinoiserier» i ett rum å Gröna Lund, som Carlén ifrågasätter i sin kommentar, är ju icke utesluten. Själva värdshuset är numera försvunnet och några närmare upplysningar om dess utsmyckning på Bellmans tid stå oss icke till buds (se s. LIX—LXI!). Det nu s. k. Bellmanshuset, vilket som härbärge el. dyl. ingick i komplexet Gröna Lund på 1700-talet, har i övre våningens sal ett målat tak i allmogemässig barockstil. Denna takmålning, det enda bevarade provet på Gröna Lunds äldre innerdekoration, har sålunda intet med den kinesiserande strömningen att göra.

Genom Ostindiska kompaniets import av kinesiska föremål (porslin, textilier, lackarbeten etc.) mottog det europeiska konsthantverket redan tidigt på 1600-talet impulser från den yttersta östern. Först under rokokon (omkring 1725—1770), vars förkärlek för bisarra och nyckfulla former tog sig uttryck i allehanda exotism, framträder dock en bestämt markerad stilströmning, som bygger på kinesisk konst. Den gör sig märkbar inom keramiken, där de europeiska dekorationsmotiven för en kortare tid nästan utträngas av de ostasiatiska, inom textilindustrien och — mest betydelsefullt — inom den rumsdekorerande målarkonsten. Watteau t. ex. utför väggmålningar med motiv från Kina och en av rokokons flitigaste ornamentister, Jean Pillement, arbetar så gott som uteslutande i kinesisk stil. Den engelska möbelarkitekten och snickaren Thomas Chippendale, vars verksamhet ju bildar epok i det engelska konsthantverkets historia, skapar sin stil med hjälp av kinesiska formelement. Först med den stränga nyklassicismen vid 1700-talets slut förkväves denna strömning.

Den kinesiserande konsten i vårt land torde i huvudsak gå tillbaka på franska förebilder, om ock den, särskilt efter det svenska ostindiska kompaniets grundläggning år 1731, livliga importen av kinesiskt porslin och siden m. m. i en del fall förmedlat uppslag direkt från urkällan. Inom den svenska fajanstillverkningen spela de kinesiska dekorationsmotiven en mycket stor roll under decennierna vid århundradets mitt (Emil Hannover, Keramisk handbok I. Stockholm 1919. s. 466); även

S. 58.

på det textila området torde ett liknande inflytande kunna konstateras. 1760- och 1770-talen synas vara »chinoiseriets» glanstid i vårt land. För Lovisa Ulrikas räkning uppfördes år 1763 efter Carl Fredrik Adelcrantz' ritningar Kina slott vid Drottningholm, där arkitekturen är utarbetad efter kinesiska mönster och där rummen äro dekorerade med »indianskt» siden eller på väv målade »chinoiserier». Sturefors slott får omkring år 1770 ett kinesiskt kabinett och Strömsholms slott år 1774 en kinesisk matsal med målningar av Lars Bolander (se bild!) — detta för att endast nämna de ståtligare av stilens skapelser i Sverige. *Se.*

Överskriften *Nybyggare* Med dessa avses tydligen sådana personer, som för första gången gästade *Gröna Lund* (se s. LIX), ty i en del äldre handskrifter[1] kallas de i stället Nybegynnare, och det är för dessa ämnessvenner i Backikulten, som kroglivets härligheter målas i epistelns praktfullt blomstrande fyllspråk. *Sn.*

r. 9 *berliner-blå,* preussiskt blått = »en i Berlin år 1704 af Herr Diesbach påfunnen fin och dyrbar blå Målarefärg, som i stället för Ultramarin kan brukas och icke ens genom skedvatten skadas. Den är 1:o antingen mörk eller ljus.» (Magnus Orrelius, Köpmans- och Material-Lexicon, Stockholm 1797. s. 29.) *Se.*

katsor = kassar. *E.*

r. 15 *konstigt* = konstfullt, konstrikt. *E.*

r. 16 *Nopkin,* nopken, nopgen = ett lätt linne- eller

[1] Av de här begagnade *samtl.* utom *Dvl.* *E.*



Väggfält med *kineserier*, målat av Lars Bolander 1774. Kinesiska salen. Strömsholms slott.

S. 58.

bomulls-tyg, ursprungligen från Kina. Import av nopkins i Sverige förbjöds genom en förordning av den 11 dec. 1732, men förbudet upphävdes den 21 juli 1742. En förordning av den 4 nov. 1756 upptar det emellertid åter bland införselförbjudna varor. Det tillverkades även i Sverige; enligt Linnés Wästgöta Resa vävdes nopkins i Alingsås år 1746. Stoffet var billigt och användes till allehanda klädesplagg, som livstycken, kjolar, mössor etc.; för föreloparna vid hovet anskaffades 1766 till sommarkläder »hwita nopgenströjor och dito byxor» (Klädkammarräkning 1767, Slottsarkivet). *Se.*

Gingang, gingham, gingans, guingans = »et Ostindiskt Bomullstyg, wäfvit af Bomullsgarn och bast eller inre barken af et Ostindiskt träd. Det fås ifrån Bengala och Coromandelska Kusten i Ostindien, antingen ofärgadt eller blått, randigt eller rutigt och nyttjas till underkläder» (Magnus Orrelius, Köpmans- och Material-Lexicon, Stockholm 1797, s. 127). En förordning av den 19 maj 1739 utfärdade förbud på införsel av gingans i Sverige. *Se.*

Solhattar = »et slags Fruntimmershattar af halm förfärdigade. De bästa och wackraste fås ifrån Italien.» (Magnus Orrelius, Köpmans- och Material-Lexicon, Stockholm 1797, s. 363.) Dylika hattar importerades även från England. *Se.*

r. 20 *Myr-bränvinet,* myrstacksbrännvin = brännvin, vid vars tillredning man för att ge drycken en friskare smak använt en, i en påse innesluten del av en myrstack. »Af myrstack är ganska nyttigt att lägga uti klarpannan i påse, men icke den tiden,

då myrorna hafva ägg.» (J. F. von Aken, Kort Afhandling om Bränneri-Redskap och Bränwins-Tilwerkning, Örebro 1788.) *Se.*

S. 59.

r. 8 *Huile de Venus,* se s. LXV! — *Persico* = likör, tillredd bl. a. av persikokärnor och bittermandelsvatten. C. Weltzins Handbok wid Bränwinsbränning och Destillering (Stockholm 1808) upptager tre olika likörer av detta slag, Italiensk persikolikör (s. 52), Dantziger persikolikör (s. 58) och Persikolikör (s. 70). *Se.*

r. 11 *Scharlakans tröja* Scharlakan = »kläde med ächta röd färg». Stoffets införsel förbjöds genom förordning av den 5 okt. 1741. Det ansågs som synnerligen dyrbart. Jämför Fredmans Testamente nr 41:

»Mången är klädder i gullgaloner
i scharlakan och triumfant[1]
lefver galant
ibland baroner.»

Kammarherrarna vid Fredrik I:s hov voro klädda i rockar av »rött skarlakan» (Familjeanekdoter af grefve Edvard Fredrik von Saltza, Stockholm 1912, s. 12). *Se.*

Musiken till episteln nr. 22.

Melodikällan är enligt Flodmark a. a., s. 26, en kuplett i Grétrys op.-comique »Lucile», där den sjunges av en bondflicka till texten: »Chantons deux epoux etc.» Nämnda opera med text av Marmontel gavs f. f. g. i Paris den 5 jan. 1769 och med över-

[1] Se not till s. 201!

sättning av A. M. Malmstedt (sedermera fru Lenngren) i Stockholm den 19 juni 1776 (å Bollhusteatern), varefter den upptogs å Stenborgs teater vid Munkbron, där den gavs fr. o. m. 18 nov. 1786 till den 16 jan. 1795. — I »Bellmans poetiska arbeten etc.», s. 68, står vid denna episteltext såsom »air»: — »Fête d'Ekholms sund.» *V.*

S. 60.

Ep. 23. Bgm s. 31, Bjn 1 s. 106, DGr 1 s. 54, Dwl 1 s. 93, Eht s. 130, Emk s. 51, Hjm 2 s. 345, Nhr A nr 17, Nhr B s. 18, Nhr C s. 31, Åkn s. 73.

Enligt Carlén skulle i det, Bellman själv tillhöriga ex. av Epistlarna (se s. LXIX!) vid denna ep. finnas antecknat: »tillägnad min vän Baron Otto Lilje». Denne J. O. Lilje (f. 1745, överstelöjtnant d. 1813), erhöll enl. samma källa det ovannämnda ex. i gåva av Bellman. *E.*

Överskriften: 1790 års uppl. saknar komma efter *Soliloquium*. *E.*

Soliloquium betyder en ensams tal för sig själv och är en ofta förekommande term i religiös poesi från 1700-talet, ex. »Soliloquium från Christi graf». Vanligen ville man därmed avse en människas självprövning i ensamhet. Vid författandet av detta Fredmans soliloquium har Bellman i tankarna säkert närmast haft Davids 116 psalm, som i gamla utläggningar brukade gå under namnet »Soliloquium Dawidis». Denna psalm handlar nämligen om, för att citera en omtyckt psaltarekommentar av en stockholmspräst, som Bellman nog hade läst (Kellingius,

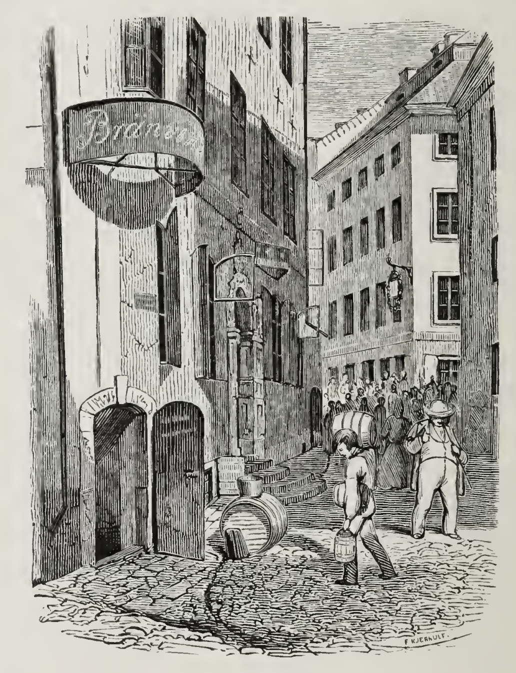
Öfwer Konung Davidz Psaltare, en kort Uthläggning . . . Sthlm 1679—81, III, s. 116), huru »then H. David, som war frelster vthur stoor Nödh och Ångest, tackar och lofwar Gudh sin Frelsare: söker än wijdare Gudz Beskärm, lofwar ock therföre wara HERranom tacksam», och epistelns motsvarande motiv är Fredmans frälsande från faran att icke slippa in på krogen och hans uttryck av tacksamhet härför. Över huvud har psaltaren spelat en stor roll för Epistlarna, ett förhållande, som på annat håll skall utredas. *Sn.*

Krypin var en krog alldeles vid Järntorget i Österlånggatan 34-36, till det yttre ett prydligt borgarhus (se bild s. LXXXVIII!), vars ståtliga stenportal från mitten av 1600-talet ännu finnes bevarad på Nordiska museet. Denna ledde dock ej till krogen. Under 1600-talet gick huset under det egendomliga namnet Kyskendal. *Banco-huset,* som ligger mitt emot, är det av Nikodemus Tessin d. ä. år 1680 fullbordade och av Hårleman år 1736 utvidgade gamla riksbankshuset, numera lokal för Telegrafstyrelsen (kv. Pluto). Bellman hade som bekant varit tjänsteman i banken. — Krogen var belägen i tvenne välvda källarrum, till vilka en smal trappa ledde ner direkt från gatan. Då dörren till trappan öppnades för den utanför i rännstenen liggande Fredman, såg han alltså »trappan *Ned* till Bacchi rum» (s. 63, r. 6). Brännvinsskylten, som satt över ingången, fanns ännu kvar på 1850-talet. (Josephson, Borgarhus i gamla Stockholm, s. 189.)

Krypin var för övrigt ett ofta förekommande namn på små trånga krogar, och samtidigt med

S. 60.

detta Krypin fanns åtminstone ett i Herkulesbacken och ett på Djurgården. I J. G. Hallmans skrifter nämnes stället vid ett par tillfällen, och han känner även värdinnan, »Krypinskan». År 1768 innehades Krypin vid Järntorget av packhuskarlsänkan



Krypin på 1850-talet.

Maria Wibom jämte hennes syster Maria Ström. Den förra torde få anses ha varit »Krypinskan». I ep. nr. 38 omtalas krögarn på Krypin. En sådan fanns icke då på detta stället. *Sn.*

1768. Samtl. hdskrr utom *Nhr A* och *Hjm* därefter: besvaras af fleuter(ne) ('Fleutraverser'). *Bjn,*

DGr, Dwl, Emk, Nhr C, Åkn därefter: Elegie. *E.*
r. 2 1790 års uppl. har 'faders' i st. f. *Faders*. *E.*
r. 14 *verke* (dialektform) = virke. *E.*

S. 61.

r. 16 *Lamskins-Peruken* se s. LVII (Regarnsperuker)! *Se.*

S. 62.

r. 12 1790 års uppl. saknar komma efter *hjerta*. *E.*

S. 63.

r. 1 *strimma* = glänsa. *E.*
r. 15 *Bagage* = byke, patrask. *E.*
r. 23 *Samtl. hdskrr* utom *Emk, Nhr A:* Tack för ehrt sänglag. *E.*

Musiken till episteln nr. 23.

Melodikällan ej funnen. *V.*

S. 65.

Ep. 24. Bgm s. 8, Bjn 1 s. 22, DGr 1 s. 11, Dwl 1 s. 90, Eht s. 105, Emk s. 10, Hjm 3 s. 148, Nhr B s. 6, Nhr C s. 47, Åkn s. 70.

Överskriften *Bruna Dörren.* Denna krog, säkerligen ett rätt obetydligt ställe, anges av Carlén ha varit belägen i Stadsgården på Södermalm. Färgen på dörren kunde i brist på annat ge namn åt en krog, och i Götgatsbacken låg samtidigt ett ställe, som kallades Blå dörren. *Sn.*

r. 4 *Dubbelt Öl* = starkt öl. *Se.*

S. 66.

r. 1 *Bara Cursen nederslås* Det svenska penningväsendet hade genom 1740—41 års krig i hög

S. 66.

grad tilltrasslats, och banken hade blivit tvungen till en ständigt stegrad sedelcirkulation, som 1762 nådde sin kulmen. Sedlarnas värde sjönk långt under pari, och det blev t. o. m. lönande att smuggla kopparmynt ur landet. Från 1765—66 års riksdag började ett energiskt arbete att begränsa sedelstocken, och en plan uppgjordes att återföra valutan till sitt ursprungliga värde. Samtidigt indrog emellertid Frankrike sina subsidier och banken måste lämna kronan stora försträckningar. Prisen på våra exportvaror sjönko, under det att särskilt livsmedel och hantverksarbeten våldsamt stego i pris. I början av 1767 nådde dessa upp till en oerhörd höjd, och samma år inträffade en av de våldsammaste ekonomiska kriser, som vårt land genomgått, och som orsakade en mängd fallissemang. Under de följande åren sökte man genom kungliga förordningar hålla växelkursen nere, men det dröjde flera år innan banken kunde reglera denna, och alltjämt rådde höga varupris. Först genom Liljencrantz' bekanta myntrealisation 1776—77 blev det svenska penningväsendet ordnat. *Sn.*

r. 8 Johan *Runius* (f. 1679 d. 1713) och Lars Johansson *Lucidor* (f. 1638 d. 1674), de båda karolinska skalderna, uppfattas här närmast efter folktraditionen som framstående dryckeshjältar, en åsikt, som man nog bör relativt modifiera. Den senare har likväl skrivit högst expressiva dryckessånger. *Sn.*

r. 20 *När J* rättat från 'När i' i 1790 års uppl. *E.*

S. 67.

r. 1 1790 års uppl. saknar komma efter *rann.* —

Samtl. hdskrr utom *Nhr A:* Om den orm i blodet rann. *E.*

r. 7-8 *Inte droppen*
Hålt, lät opp'en. = Håll inte på droppen (brännvinståren), utan dra korken ur flaskan! — *Hålt* äldre imperativform. *E.*

Musiken till episteln nr. 24.

Melodikällan anges i »Bellmans poetiska arbeten etc.» vara »A la fête du Village». Dessa ord utgöra början av den till svenska översatta texten i en duo mellan Colin och Colinette i op.comique »La clochette», musik av Duni. Översatt av D. G. Björn under benämning Klockan, uppfördes pjäsen i Stockholm å Stenborgska teatern den 18 feb. 1786. Originalmelodien återges av Flodmark i a. a., varav även framgår den tämligen ytliga likheten mellan originalet och Bellmans epistelmelodi. *V.*

S. 68.

Ep. 25. Bgm s. 33, Bjn 1 s. 113, DGr 1 s. 58, Dwl 1 s. 101, Eht s. 132, Emk s. 54, Hjm 2 s. 340, Nhr A nr 40, Nhr B s. 48, Nhr C s. 39, Schgm s. 140, Åkn s. 78.

I det av Carlén omnämnda, Bellman själv tillhöriga ex. av Epistlarna (se s. LXIX!) skulle vid denna finnas antecknat: »Min Epistel.» *E.*

Överskriften *Ulla Winblads öfverfart til Djurgården.* Troligen från någon av Skeppsbrons roddartrappor beger sig Ulla tack vare den vanliga roddarmadamstrafiken över till Djurgården. *Sn.*

S. 68.

r. 1-2 *Nhr C:* Hörer nu alla
hwi Böljorna swalla *E.*

r. 9-10 *Postiljoner / I Neptuns hof* = tritonerna, vilka blåste på sina snäckor, liksom postiljonerna i sina horn. *E.*

r. 16 1790 års uppl. saknar komma efter *titta.* — *Bgm, DGr, Emk:* Foglarne qwittra. *E.*



Utsikt fr. St. Djurgårdsvägen vid Friesens park. Akvarell av E. Martin. Nationalmuseum.

S. 69.

r. 10 *Solhatt* se s. LXXXIV!

r. 12 *Dån hörs från logen* etc. Den lantliga karaktär, som Djurgården då ännu ägde (se bild!), är starkt framhållen i strofen. Hjortarna tillhörde den kungliga djurparken, under det att älgarna, som fly för Ullas sällskap, representerade den vilda faunan.

Älgar förekomma alltjämt sparsamt i stockholmstrakten, men voro då mycket vanliga. *Sn.*
r. 19 *snällt* = snabbt. *E.*

S. 70.

r. 1 *Palemon,* herdenamn. I antika mytologien fanns med detta namn en havsgud, som ansågs föra skeppen i hamn undan stormarna. *Se.*
r. 4 *Samtl. hdskrr* utom *Bgm, Bjn, Nhr A, Nhr B:* Fritt bärga din snäcka *E.*
r. 12 *Valdthornen* ändrat från 'Valthornen' i 1790 års uppl. *E.*
r. 15 . . . *gör din ståt* = utgöra din uppvaktning, ditt följe. *E.*
r. 18 ff. Str. 5 ff. saknas i *Schgm. E.*
r. 24 *Fröjas små tempel* Krogarna i djurgårdsstaden voro nästan uteslutande belägna i låga och skröpliga stugor. *Sn.*

S. 71.

r. 11 *Träd in i* rättat från 'Träd i' i 1790 års uppl. enl. »Rättelser» i denna. *E.*
r. 14 1790 års uppl. saknar komma efter *Ulla. E.*
r. 22 1790 års uppl. saknar komma efter *herdar. E.*

S. 72.

r. 4 *Engageanter,* se s. XXXVII!
r. 6 *Chignonen* (fr. egentligen = nacke) = nackhår, vilket ofta var löst och inneslutet i en hårpung av tyg eller läder. *Se.*
r. 7 *Roberonden* se s. LXXII!
r. 13 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm, Nhr A, Nhr C:* Pusta ('Putssa') och krama ('krum̄a') och flåsa och blekna . . . — *Hjm:* Rista och krama och rådna och

S. 72.

blekna . . . — *Nhr C:* Pusta och flåsa samt krumma och blekna . . . *E.*

r. 23 *Samtl. hdskrr:* FrihetsSång. *E.*

Musiken till episteln nr. 25.

Melodien angives i »Bellmans poetiska arbeten etc.», s. 62, vara »Waldthorns-stycke». *V.*

S. 74.

Ep. 26. Bgm s. 38, Bjn 2 s. 9, DGr 1 s. 66, Dwl 2 s. 12, Eht s. 136, Emk s. 61, Hjm 3 s. 114, Nhr A nr 20, Nhr C s. 51, Schgm s. 106, Åkn s. 233.

Överskriften *Kolmätargränden* är en kort och smal gränd mellan Myntgatan och Västerlånggatan, där den slutar i ett valv (se bild!). Sitt namn har den av en borgare från 1600-talet, Hans Kolmäter. Tidigare hette den Johan sekreterares gränd. På Bellmans tid var den illa beryktad för sina krognästen, bland dem det bekanta Wismar. *Sn.*

r. 5-6 1790 års uppl. saknar komma efter *dig,* punkt efter *Sån* och *dån* samt semikolon efter *börja.* *E.*

r. 6 *Samtl. hdskrr* utom *Bgm, Eht, Åkn:*

Skrufwa nu Strängen, Klang och dån. *E.*

S. 75.

r. 15 1790 års uppl. saknar komma efter *log.* *E.*

r. 22 1790 års uppl. saknar komma efter *spänd.* *E.*

S. 76.

r. 1 *alt* = slut. *E.*

r. 7 1790 års uppl. saknar punkt efter *alt.* *E.*

r. 8 *Palt* var öknamnet på en s. k separationskarl, d. v. s. en soldat i den avdelning av stadsvakten,

som hade hand om kvinnliga fångar och kallades separationsvakten. De övriga vakterna benämndes »korvar». Paltarna hade särskilt det delikata uppdraget att leda synderskorna till spinnhuset eller till kyrkorna, när de skulle utstå de skymfliga kyrko-



Kolmätargränd på 1850-talet.

straffen. Flerstädes i Epistlarna (t. ex. i nr. 28) kallas de »gubbar», då de ofta rekryterades av äldre avsigkomna figurer. Separationsvakten underhölls av bemedlingskommissionen, men mönstrades varannan månad av politiekollegium. År 1847 överflyttades den till överståthållareämbetet. *Sn.*

Musiken till episteln nr. 26.

Om melodikällan meddelar Flodmark a. a. s. 31: »Originalet till melodien är Zerbins första aria: 'Me promenant près du logis' i operetten Le peintre amoreux de son modèle af Anseaume, med musik af Duni, hvilket sångspel gafs i Paris första gången den 26 juli 1757 och i Stockholm å Bollhusteatern den 8 nov. 1764 af den franska teatertruppen. Aderton år derefter uppfördes samma pjes, öfversatt af Envallsson ('Målaren kär i sitt modell') på teatern å Eriksberg första gången den 31 aug. 1782 och sedermera å Stenborgska teatern vid Munkbron intill den 19 aug. 1791, då den hade gifvits tillsammans 34 gånger.»

Melodien — återgiven i Flodmark a. a. — avviker i det skick, vari den befinnes hos Bellman, i några delar från sitt ursprung, i det dess andra repris överhoppats. *V.*

S. 77.

Ep. 27. Bgm s. 39, Bjn 2 s. 13, DGr 1 s. 68, Dwl 2 s. 17, Eht s. 137, Emk s. 64, Hjm 3 s. 116, Nhr A nr 21, Nhr C s. 52, Schgm s. 184, Åkn s. 236.

r. 5 *min Stjerna och Sol.* Man måste påminna sig, att Stjärnan och Solen voro bekanta näringsställen. Stjärnan låg i huset 45 Österlånggatan. Den hade just på 1760-talet ombyggts av vinskänken Henrik Hünner och torde ha varit ett ganska snyggt ställe. Ett annat värdshus Stjärnan låg på Kungsholmen och där hade några bondeståndets medlemmar 1765 varit och förlustat sig, vilken tilldragelse besjöngs i en sam-

tida visa: »Lyckans Stjärna fördunklas ofta plär hända.» (Om Solen, se not till s. 197!). När det är fråga om en krogs eller ett traktörsställes läge, bör man emellertid alltid betänka, att namnet hängde samman med skylten, och denna kunde mycket väl flyttas från det ena huset till det andra med krögaren. *Sn.*

r. 6 1790 års uppl. saknar punkt efter *Basfiol.* *E.*

r. 17 *Bläddriger* = full med blåsor. *E.*

Musiken till episteln nr. 27.

Melodikällan anser Atterbom, Svenska Siare och Skalder, VI, s. 54, vara att söka i operetten »Tunnbindaren». Såväl text som musik till originaloperan — »Le tonnelier» — äro skrivna av Nicolas Audinot (f. 1732 d. 1801). Den uppfördes f. f. g. i Paris 1761 och återupptogs år 1765 sedan libretton omarbetats av Quétant och med musik av Gossec. I Stockholm torde den ej ha uppförts förrän den 17 jan. 1781 å Eriksbergsteatern i översättning av Envallsson, varvid musiken oriktigt uppges vara skriven av Philidor.

Pjäsen gavs ända inpå 1860-talet, och även då fick Philidor figurera å programmen som tonsättare av Fanchettes kupletter:

»En gammal tunnbindare, svartsjuk och dum,
Älskade Philis, en ung herdinna.»

Jfr Flodmark a. a. s. 33 ff., där originalmelodien finnes återgiven!

Anm.: takt 15: över de bägge till samma textstavelse hörande noterna saknas båge.
takt 2 från slutet: analog. *V.*

S. 78.

Ep. 28. Bgm s. 40, Bjn 1 s. 15, DGr 1 s. 69, Dwl 2 s. 20, Eht s. 138, Emk s. 65, Hjm 3 s. 117. Nhr A nr 22. Nhr B s. 35, Nhr C s. 53, Schgm s. 109, Åkn s. 218.

I det s. LXIX omnämnda ex. av Epistlarna skulle vid denna ep. enl. Carlén finnas antecknat: »Actuarien Zetherman.» Denne var en av skaldens intimare vänner och mottog honom ofta på sin gård Follan vid sjön Magelungen. *E.*

Episteln beskriver, hur Ulla råkat ut för de stränga väktarna av överflödsförordningen och hur hon undgår dem. Förordningar mot yppighet och överflöd hava i alla tider varit mycket populära hos myndighetspersoner. Genom utfärdande av dylika visade man dels sitt intresse för goda seder, dels var det en åtgärd i merkantilistisk anda till landets fromma. Sådana förordningar måste emellertid mycket ofta förnyas, då de ovanligt lätt brukade falla i glömska. Då denna epistel skrevs, var den senaste förordningen emellertid jämförelsevis färsk. Den hade nämligen utfärdats den 26 juni 1766 för att avskaffa »then tid efter annan igenom en alt för lätt penninge åtkomst och fördärfwade Seder, inritade yppighet och öfwerflöd». Det var denna förordning, som även införde det remarkabla kaffeförbudet. De paragrafer i densamma, som Ulla särskilt torde ha brutit emot, voro de, som förbjödo anbringandet av garneringar på fruntimmersdräkter av annat tyg än klänningen var gjord av eller bärande av tråd- och silkesspetsar, bredare än en tum, samt framför allt följande: »Alla the lösa

Qwinfolck och Pigor under 40 år, som beträdas utan tjenst, och sittja för sig sjelfwa, förbjudes helt och hållit alt bruk af Siden och half Sidentyger, jemwäl til mössor, wid Sidenplaggets förlust, samt Tjugu dal. Silf:mts pligt och Stockstraff.» Förordningen förnyades den 15 mars 1770. *Sn.*

r. 2 *Yxsmeds gränd* går mellan Stora Nygatan och Västerlånggatan, där den börjar under ett valv. Sitt namn har den av en bryggare Jöran med ett binamn, som vanligen skrevs Yskemes. Denne levde omkr. år 1600 och ägde här hus. I folkmunnen har hans namn förvridits till Yxsmed. För namnet Yskemes har man sökt en etymologisk förklaring i en estnisk ordsammansättning »öitsi-mees», som betyder nattväktare (Wrangel, Stockholmiana I—IV, s. 80). *Sn.*

r. 7 *två gubbar* etc. = paltar (se s. XCIV!).

r. 14 *Samtl. hdskrr:* Och en flåsande (*Nhr B:* 'bäfvande') röst. *E.*

r. 19 *klippings-handskar* »Klippings-skinn kallas med Sälgbark etc. wäl beredda Fårskinn, hwaraf sköna handskar i Skåne förfärdigas, som derföre kallas Skånska eller Klippings handskar, fr. Gants de Scanie. Sådana handskar förskrifwas ifrån Malmö» (Magnus Orrelius, Köpmans- och Material-Lexicon, Stockholm 1797, s. 190). *Se.*

S. 79.

r. 9-10 *templet,* varifrån Ulla kom, är rådhuset, det forna Bondeska palatset vid Riddarhustorget, till vilket borgmästare och råd hade flyttat 1732. I hörnet av Yxsmedsgränden och Stora Nygatan kan man

S. 79.

skönja detta. *Themis,* som hon där rönt, var namnet på rättvisans gudinna i den grekiska mytologien. *Sn.*

r. 11 *Politiens drottar* är den poetiska omskrivningen för borgmästare och råd i Politiekollegium. Under denna avdelning av magistraten lydde polisväsendet. *Sn.*

r. 17-20 *Samtl. hdskrr:*

Kom teckna med din (en) Bild en Lusta
Som Naturen ger Lif;
Gråt inte mer: Hålt op at Pusta
Stärck (*Nhr C, Åkn:* 'stäck') Afwunds kif. *E.*

Musiken till episteln nr. 28.

Om melodien meddelar Carlén: »I Epistelns melodi lärer Kraus hafva stor andel, om han ej helt och hållet komponerat den.»

Flodmark (a. a., s. 35) gendriver detta och säger: »Melodien, som förekommer i sångsaml:en La clé du caveau under n:r 689 och der benämnes 'vieil air languedocien' samt har till 'timbre' (början af texten till den sång, hvars melodi begagnats): 'Quoi, ma voisine, es-tu fachée?', är använd af såväl Anseaume som Favart bland annat i den senares pastorale Les amours champêtres, hvilken uppfördes första gången i Paris den 2 sept. 1751. — Att ej Kraus ... har komponerat melodien, är härmed ådagalagdt, hvaremot det nog kan vara möjligt att de obetydliga skiljaktigheter, som förefinnas emellan melodien, sådan den framträder hos Bellman och den gamla languedociska, härröra från nämnda kompositörs retoucher.»

Melodikällan tryckt i Flodmark a. a. *V.*

S. 80.

Ep. 29. Bgm s. 42, Bjn 2 s. 23, DGr 1 s. 74, Dwl 2 s. 30, Eht s. 141, Emk s. 69, Hjm 3 s. 123, Nhr A nr 24, Nhr C s. 57, Schgm s. 115, Åkn s. 241. — I ett K. Bibl. tillhörigt manuskript, *Handskrifter af C. M. Bellman,* en vol. fol., grått pappband, med ägarenamnet Fr. Gulander (cit. *Glr*), finnas s. 103 ff. str. 2 v. 3 ff. samt str. 3 av denna epistel, sannolikt egenhändigt skrivna av Bellman. *E.*

Överskriften *Til de förnäma.* Under frihetstiden voro de s. k. pic-nic'er, som arrangerades på offentliga lokaler i staden, vanligen på södra stadshuset vid Götgatan, ett mycket omtyckt societetsnöje, som gynnades av den högsta aristokratien. Det är en sådan festivitet, som episteln skildrar. Det torde varit mera sällan, som Mowitz hedrade en pic-nic med sitt besök, men det är ingalunda otroligt, att han under sin tidigare period uppträtt bland musikanterna vid en dylik tillställning. *Sn.*

r. 2 *Templets höga tinnar* = den upphöjda platsen för musiken. *E.*

r. 10 1790 års tryck saknar komma efter det andra *klang. E.*

r. 21 *Castor* = bäverhår. Av castor förfärdigades under 1700-talet utom hattar även strumpor. *Se.*

S. 81.

r. 3 1790 års uppl. saknar komma efter *ramla. E.*

r. 14 *Ta hit* rättat från 'Hit' i 1790 års tryck enl. »Rättelser» i detta. *E.*

r. 15 1790 års uppl. har punkt efter *hatt. E.*

S. 81.

r. 19(-20) *Samtl. hdskrr* utom *Hjm, Nhr C, Schgm:*
Till en stunds grefvinna.
Nhr C, Schgm: Till en stånds grefvinna.
Hjm: Till en fru grefwinna
Gulblek och matt. *E.*

r. 21 *Uppå* rättat från 'På' i 1790 års tryck enl. »Rättelser» i detta. *E.*

r. 24 *Bassister* egentl. = bassångare. Benämningen kan även inbegripa instrumentister, som spela basstämmorna. *Be.*

S. 82.

r. 4 1790 års uppl. saknar komma efter *låter*. *E.*

r. 9-13, 17 *Hjm:*

Hur han wänligt ler
En annan i förstun så wänligt tillber.
Smäcken föll ner i trappan, Bouquetten förswan,
Handsken hon borttappa, halsbandet tog han.
Nymphen skrek:
— — — — —
Smickras en ann. *E.*

r. 10 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm:* En Fröken mot wäggen (*Nhr C:* 'ryggen') i Farstun tilber. *E.*

r. 11 *Smäcken* = liten snibbmössa, bestående av en ställning av ståltråd eller fiskben, överdragen med tyg. Hovets damer brukade under 1700-talet liksom än i dag en svart krusflorssmäck vid hovsorg. Smäck var även namnet på en vanligen trekantig bröstlapp. *Se.*

r. 12 *fan; Samtl. hdskrr* utom *Nhr A, Nhr C:* 'han'. *E.*

r. 17 *Eht:* älskas en ann.
Glr: K . . . . . . en an. *E.*

Musiken till episteln nr. 29.

Melodikälla ej funnen.

Anm.: takt 12: över de två första ackorden bör stå en båge i analogi med takt 4.
takt 25: första melodinotens *e* bör vara *ess*. I den av J. A. Josephson arr. musiken till dessa epistlar (se s. LVI!) står *ess*. Jfr basens *ess* på tredje fjärdedelen! *V.*

_S. 83._

Ep. 30 Bgm s. 47, Bjn 2 s. 37, DGr 1 s. 81, Dwl 2 s. 45, Eht s. 171, Emk s. 75, Hjm 3 s. 204, Nhr A nr 25, Nhr C s. 62, Schgm s. 244, Åkn s. 250.

Överskriften *Lungsoten.* Som förut (s. XXVI) omtalats, avled Mowitz i »stenpassion», och han undgick sålunda att stryka med av lungsot, för vilken sjukdom skalden ofta beklagar honom. *Sn.*

r. 7 1790 års uppl. saknar punkt efter *Vår. E.*
r. 17 *kläcker* = spritter till. *E.*
r. 18 1790 års uppl. saknar komma efter *sena. E.*

_S. 84._

r. 5 *Samtl. hdskrr:* med löje, Sömn och Ro. *E.*
r. 15 1790 års uppl. saknar punkt efter *begrunda. E.*
r. 17 *Ännu en* rättat från 'Ännu än' i 1790 års tryck. — *fälsup* (dial.) = ressup; färdknäpp. Jfr s. XLVI! *E.*

Musiken till episteln nr. 30.

Enl. A. Mankell (Musikens historia, Stockholm, 1864) skall melodikällan vara att söka i en psalm

av C. Goudimel (f. 1505 d. 1572). A. Lindgren (*Bellmansmusiken, Samlaren 1895*) finner början vara = en »Air gai» i sångsamlingen »Nouveaux recueil de chansons choisies» (1735—1743), nr. 221 i del IV. *V.*

Anm.: B. v. Beskow berättar i sina dagboksanteckningar (1848, 25 dec.), att general Lefrén hört Åhlström berätta, att när denne uppsatte melodien till »Drick ur ditt glas» och kom till takten 

, sprang Bellman upp och ropade: »Nej, man uttrycker ej väntan så sömnigt och släpande, utan det skall stå .» Denna anmärkning tycks ej sedermera ha iakttagits. *Sn.*

S. 85.

Ep. 31. Bgm s. 50, Bjn 2 s. 47, DGr 1 s. 87, Dwl 2 s. 57, Eht s. 175, Emk s. 81, Hjm 3 s. 106, Nhr A nr 27, Nhr C s. 65, Schgm s. 126, Åkn s. 256. Överskriften *Ob solum punctum caruit Robertus asello* = För en enda pricks skull blev Robert skild från Asello. Robert var en abbot i ett inbräktigt italienskt kloster, som hette Asello. På klosterdörren stod följande vers skriven: Porta patens esto, nulli clauderis honesto (porten må stå öppen, du må icke stänga den för någon ärbar). På skämt flyttade abboten kommat, som stod framför nulli, efter detta ord, varigenom meningen helt omkastades. När påven erfor Roberts tilltag, avsatte

han honom därför från sin feta syssla. — Mottot syftar här på den omständigheten, att blott för det att kvinten sprang på Movitz' basfiol, blev han av med sin sköna och fick stryk dessutom. *Sn.*

r. 9 *halfpart* = halv klunk. *E.*

r. 11 *Vårt bränvin med guld och klenoder* Sedan man tappat brännvinet på buteljer brukade man för utseendets skull lägga ett par »ägta guldblader» i buteljerna. Utom vid bränning av brännvin (Guldbränwin) användes dylika guldblad vid tillredningen av åtskilliga likörer som Parfait d'Amour, Eau Divine, Guldwatten, Paphosolja etc. »Med klenoder menas troligen pomeransskal, kanel och dylika kryddor, som dessutom funnos i flaskan för att ge innehållet en gul färg och göra det mera harmoniskt blixtrande» (Carlén). *Se.*

S. 86.

r. 2 *gröna Lund,* se s. LIX!

r. 3 *kristallen* = kristallklara vätskan. — 1790 års uppl. saknar semikolon efter *kristallen. E.*

r. 5 *Tross!* eg. = trots (interjektion), här ung. = minsann. *E.*

r. 11-12 *Samtl. hdskrr* utom *Nhr A:*

Och hwi du dig ej förswara,[1]
Men slumra och såf, som en so? *E.*

S. 87.

r. 6 *Jöran Helsinges gränd.* Namnet och gränden finnas ännu kvar (numera skrives den Göran Helsings gränd). Den går från Stora Nygatan (mellan nr. 20 och 22) till Västerlånggatan. Göran Helsing var en borgare i Stockholm under Gustaf Vasas tid. *Sn.*

[1] *DGr, Emk:* 'Hvi du dig ej kund försvara'

S. 87.

r. 14 *Drabant* antagl. = stånddrabant, vilken vid denna tid bar en blå och gul uniform (se not till s. 148!). Jfr »blågula draken» s. 88 r. 5 och not nedan! *Se.*

r. 20 *Da Capo* rättat från 'Då Capo' i 1790 års uppl. *E.*

S. 88.

r. 1 *Alt* = alltjämt. *E.*

r. 5 *Far i* ändrat från 'Fari' i 1790 års uppl.[1] *E.*
blågula draken Militärerna hade i folkspråket allehanda vedernamn. »Drake» var väl ursprungligen ett öknamn på dragon (franska dragon = drake). Jfr ovan! *Se.*

r. 10 *Birfilare* se s. LXIX!

Musiken till episteln nr. 31.

Melodien påstår Carlén vara den av Rousseau, på vilken man sjöng Bergklints »Ode öfver Motgången». — (»Hur länge skall stormen då räcka?») — Den återfinnes i sångsamlingen »La clé du caveau» under nr. 723. Flodmark, som även återger den i nottryck (a. a. s. 36 ff.) efter denna sångsamling, påpekar de rytmiska likheterna, men framhåller också att berörda sång torde vara en avlägsen förebild. Han hänvisar även till de äldsta härstädes gjorda uppteckningarna av samma melodi, nämligen dels i partituret till den prolog (från år 1776), vilken föregår Hallmans parodi »Casper och Dorotea», dels i partituret till Envallssons sångspel »Colin och Babet» (givet f. f. g. i Stockholm 1787). *V.*

[1] Denna ändring blott i den stereotyperade uppl.

S. 89.

Ep. 32. Bgm s. 55, Bjn 2 s. 63, DGr 1 s. 97, Dwl 2 s. 75, Eht s. 180, Emk s. 89, Hjm 3 s. 129, Nhr A nr 29, Nhr C s. 67, Åkn s. 266.
r. 4 1790 års uppl. saknar komma efter *plundradt. E.*
r. 6 *nattkappan* = en lös halsbeklädnad, som fästes utanpå skjortan och på vilket kråset sedan fastgjordes. Nattkappan är ju ett ännu brukligt plagg. *Se.*



Liljans krog på 1850-talet.

r. 8 *Samtl. hdskrr:* Sandbankar här och där. *E.*
r. 9 *Schebek,* chebeck, zerbeque = ett långt och smalt fartyg med starkt utskjutande stäv och akter. Det hörde ursprungligen hemma i Medelhavsländerna, men förekom på Bellmans tid även i vårt land; i det ryska kriget 1788—1790 deltogo många chebecker, mest på ryska sidan. *Se.*
r. 14 *Liljans krog* (se bild!) var belägen vid den nuvarande Lill-Jansplan, där Engelbrektsgatan slutar

S. 89.

i Valhallavägen. I sitt nuvarande skick reglerades detta område först på 1880-talet, och hade tidigare ett mycket idylliskt utseende. Här var en av de grindar belägen, »Träskporten», genom vilken förbindelsen gick till Norra Djurgården, och krogen hölls av den här boende djurgårdsvaktaren i hans torpställe eller uthyrdes av honom. Enligt den traditionella etymologien skulle torpet vara uppkallat efter en vaktare, som hette Jan och som var mycket liten till växten. Han skulle ha levat i slutet av 1600-talet. Då fanns där verkligen en man, som hette Johan Persson, och på en karta från 1690 i lantmäterikontoret kallas platsen för skogvaktaren Johan Perssons tomt. Redan så tidigt som 1731 möter man också formen Lilla Jans (Ups. Univ. bibl. Westin 1079, f. 530). Det vanliga namnet är dock Liljans torp eller Liljans krog, och närmast till hands ligger då att tänka sig en krogskylt med en lilja. En djurgårdsvaktare Schiul(!) Isberg hade 1727 mot tomtören fått inhägna ett stort bredvidliggande markstycke. Här anlade han en trädgård, och inom hans släkt hade torpstället stannat ännu på 1760-talet. Då stadens handelskollegium år 1767 företog sig att kontrollera innehavarna av de utdelade krognumren, upptäcktes det, att en hustru Maria Löfström, gift med besökaren Erik Löfström, hade krog »wid thet så kallade Lillians» utan att inneha vederbörligt nummer. Jämte tvenne andra krogvärdar hade krögareämbetet olovligt givit henne tillstånd härtill. Man är frestad att identifiera henne med *krögar-mor* (r. 15). I ep. 39 nämnes visserligen Bergströmskan (se s. XVIII!) som Liljans madam,

men detta har dock avseende på Liljans krog i Torshälla. I J. G. Hallmans berömda parodi Corporal Ölbom är det just på Liljans krog, som den av sin Elsa bedragne korpralen gör sina hjärtskärande utgjutelser.

Djurgårdsvaktareboställlet ombyggdes 1815, och det är dess utseende efter denna händelse, som bilden återger. *Sn.*

r. 16 *Hvalfisken* tillhör närmast den bibliska familj av havsvidunder, till vilken det odjur hörde, som uppslukade profeten Jona. *Sn.*

r. 18 *blås* (äldre form) = blåser. *E.*

S. 90.

r. 6 *til valet* (lat.) = till avsked, till farväl. *E.*

Musiken till episteln nr. 32.

Melodikälla ej funnen. *V.*

S. 91.

Ep. 33. Bgm s. 56, Bjn 2 s. 65, DGr 1 s. 98, Dwl 2 s. 77, Eht s. 181, Emk s. 90, Hjm 3 s. 196 o. s. 184-85, Nhr A nr 30 (blott versen), Åkn s. 268.

Överskriften *den dygdiga Susanna.* Susanna, som även omtalas i epistel 43 (s. 141) som Ullas vårdarinna vid ett ömt tillfälle, är här liknad vid den bekanta kyska hustrun i Babylon, vilkens äktenskapliga trohet är föremål för en berättelse i ett apokryfiskt tillägg till Daniels profetia. *Sn.*

r. 1 *Roddar-trappan.* Vid Skeppsbron funnos vid denna tid tre roddartrappor, vid vilka roddbåtar till tjänst för trafikanter voro stationerade, Borgmästartrappan, Mellantrappan och Räntmästartrappan vid

S. 91.

Slussen. Av dessa var Mellantrappan den förnämsta. Den låg nedanför våghuset, och det är det myllrande hamnlivet där, som framställes i episteln. *Sn.*

r. 2 *Birfilare* se s. LXIX! *E.*

r. 3 *Lägg til stjerten; Samtl. hdskrr:* 'Lägg sillskiärten', vilken läsart möjligen är riktigare än tryckets. *E.*

r. 7 *bolsfoten* = bordsfoten; jfr s. XLVI! *E.*

r. 13 *Sillpackare* kallades medlemmarna i det som ett skrå organiserade sillpackareämbetet, som hade monopol på att besiktiga och i lagenliga målkärl ompacka all den salta fisk, som fördes in till staden för att där försäljas och varför betalades s. k. packarepengar. Yrket har mycket gamla anor. *Sn.*

r. 14 *Nyrenbergare* = personer från Nürnberg. *E.*

r. 16 *Brohuggare.* Hamnarna voro i äldre tider byggda av trä på pålar och kallades därför vanligen för broar. Under 1600-talet var ännu det vanliga namnet på tullbetjänte brokikare, d. v. s. sådana, som hade uppsikt över hamnen. Med brohuggare däremot avses det lösa folket, som gick och slog vid hamnen för att på ett eller annat sätt söka skaffa sig utkomst. *Sn.*

r. 17 *Lira,* bondlyra, ty. Drehleier, Radleier, fr. vielle = stränginstrument med klaviatur (nycklar liksom å nyckelharpan) (se bild!). Instrumentet har vanligtvis fyra till sex strängar, av vilka två unisont i g stämda melodisträngar löpa över klaviaturen och tangeras av nycklarna, då de intryckas. De övriga strängarna äro s. k. medljudande strängar, vanligtvis stämda i grundton och kvint, de gå parvis på



*Lira*spelerska. Meissenporslin från mitten av 1700-talet. K. Husgerådskammarens samling. Stockholms slott.

båda sidor utanför klaviaturen. Tonen frambringas medelst ett med kolofonium bestruket hjul, som gnider underifrån mot alla strängarna samtidigt och

S. 91.

sättes i rörelse med en vev, vilken kringvrides med högra handen. Den spelandes vänstra hand intrycker tangenterna, vilkas antal växlar mellan 10 och 23. Resonansbotten är dels välvd som på lutan, dels platt liksom gitarrens.

Liran härstammar från det medeltida instrumentet organistrum, vilket spelades av tvenne personer, en som kringvred hjulet och en som skötte klaviaturen. Liran var före 1700-talet ett huvudsakligast av allmogen eller kringvandrande spelmän trakterat instrument. Under 1700-talet kom det på modet i Frankrike och spelades både i de franska salongerna och i de borgerliga familjerna. Det hade då ett omfång om två oktaver kromatiskt. Vid 1700-talets slut sjönk det åter ned till sin förra ställning som allmoge- och tiggarinstrument. I Sverige är det numera försvunnet. *Be.*

1790 års uppl. saknar punkt efter *lagom.* *E.*

r. 19 *Amfojö* en förvridning av 'envoyé' (vilket ord *Hjm* har). Här väl närmast = 'grann kurre'. *E.*

S. 92.

r. 2 *Harlekin,* på italienska Arlechino, var den egentliga hjälten i La Commedia dell'arte, det italienska maskspelet, där typerna och handlingens utveckling voro fasta, men dialogen improviserades för tillfället. Harlekinstypen hade uppstått i staden Bergamo. Han var klädd i en dräkt av brokiga lappar, bar plym i hatten och var utrustad med träsvärd. Sådana italienska maskföreställningar hava givits i Stockholm redan på 1670-talet. Här är det uppenbarligen icke fråga om någon representation av

maskkomedier, utan det är tydligen endast en i harlekinsdräkten klädd akrobat, som visar sina konster i trängseln på Skeppsbron. *Sn.*

r. 7 1790 års uppl. saknar punkt efter *Movitz*. *E.*

r. 13 *Wismar* var en efter den för sin mumma berömda och då ännu svenska staden Wismar i Mecklenburg uppkallad krog, som låg vid Kolmätaregränden (se s. XCIV!). *Sn.*

r. 18 *comme* rättat från 'commne' i 1790 års uppl. *E.*

r. 23 1790 års uppl. saknar punkt efter *Köttkorgen*. *E.*

r. 24 *Klippings-handskarna*, se s. XCIX!

r. 25 *manglat; Hjm, Åkn:* månglat. — Denna läsart förefaller riktigare än tryckets och övriga hdskrrs. *E.*

S. 93.

r. 1 *Varfvet*, det i Djurgårdsstaden belägna, av Ephraim Lothsack grundade skeppsvarvet (se s. LIX!). *Sn.*

r. 7 *Mäster Nilses* var det vanliga namnet på det under frihetstiden förnämsta traktörsstället på Djurgården, av en helt annan karaktär än de vanliga fredmanskrogarna. Hos Mäster Nilses kunde även hovet vara gäst. Stället låg vid Långa gatan i kv. Djurgården (n:o 5) och sträckte sig ända ner till sjön. Det har sitt namn efter den förste innehavaren, gårkocken mäster Nils Aronsson Berg (d. 1732). Denne var född i Sollentuna församling och blev 1712 borgare i Stockholm. Han tyckes ha kostat på sitt värdshus stora belopp, ty när han avled, var han starkt skuldsatt. Stället beskrives då på följande sätt: »En byggning be-

S. 93.

stående av tre våningar med källare under, i den nedersta trenne kamrar, kök och förstuga, i den andra och översta fem rum, tre salar och två kamrar. Noch ett hus på västra gaveln, varuti är fähus och stall samt ett litet rum för små kreatur. Ett lusthus på backen av bjälkar och bräder, uppsatta med fönster, golv, dörr och lås. En bod neder emot sjön till ved och annat behov. En träd- och kålgård med en brunn uti och plank omkring.» Själva huvudbyggningen var gulmålad. På gården lär även ha funnits en bur för lejon. Rörelsen fortsattes av Bergs änka Märta Schultz (d. 1757) och hon hade en betydlig framgång. Under den gustavianska tiden hette traktören Petter Brandt (d. 1813), en omåttligt fet karl. *Sn.*

r. 23 1790 års uppl. saknar skiljetecken efter *horn*. *E.*

S. 94.

r. 1-2 1790 års uppl. har punkt efter *står* men saknar komma efter *Segelstinn*. *E.*

r. 6 *Björnarna*. S. 91 sista raden omtalas en förevisare av björndans. *Sn.*

r. 9-10 *Kungens Slott*
Mot skyarna höjs Innan ännu den nuvarande Norrbro och den höga stenkajen vid slottet voro byggda, hade detta ett mycket mera dominerande läge gent emot sin omgivning. *Sn.*

r. 12 *en åldriger dal* Härmed avses Kungsträdgården, som utifrån Strömmen sett gav intrycket av en låg dalgång och vars historia som kunglig trädgård sträcker sig ända från medeltiden och väl

motiverar epitetet åldrig. Egentligen uteslutande avsedd för hovet och ännu inhägnad, hade den under frihetstiden öppnats för den lustvandrande allmänheten. Se vidare not till s. 112! *Sn.*

r. 13 *Arsenal.* Denna var belägen på det nuvarande Karl XII:s torg. Här hade riksmarsken Jakob De la Gardie på 1640-talet låtit uppföra ett praktfullt palats i sydtysk senrenässans, »Makalös» (se bild!)



Arsenalen (Dramat. teatern) vid tiden för branden 1825. Arsenalen hade ungefärligen detta utseende, när episteln skrevs.

Detta inköptes 1649 av drottning Kristina, men riksmarskens son Magnus Gabriel De la Gardie bytte det tillbaka. Genom Karl XI:s reduktion kom det i kronans händer och inreddes 1690 till arsenal för svenska arméns troféer. Ännu kallas gatan mellan Gustaf Adolfs torg och Nybroplan och vilken gick norr om Arsenalen, för Arsenalsgatan. 1793 invigdes Arsenalen till dramatisk teater och 1825 brann byggnaden upp i en mycket häftig

S. 94.

eldsvåda, av vilken finnes flera avbildningar. Den blev sedan icke återuppförd. *Sn.*

r. 14-15 *På en mur*

Syns en Kur etc. Härmed avses Kastellholmen, som säkerligen varit befäst sedan mycket långt tillbaka (se bild!). Här byggdes på mitten av 1600-talet ett kastell, en låg, mångkantig byggning, som inneslöt ett enda rum och under detta en källare. Under 1700-talet användes kastellet för tillverkning och förvaring av ammunition. Det ombyggdes 1785 och hela byggnaden sprang i luften 1845, varefter det nuvarande kastellet uppfördes. Nedanför kastellet åt sydost låg ett salutbatteri och därifrån utföres alltjämt salut på särskilda paraddagar. *Sn.*

r. 22 *se vid stranden snedt öfver* etc. Här ges en beskrivning av arbetet i djurgårdsvarvet (se s. LIX!), som var roddarfärdens mål. *Sn.*

r. 23 *timra* enl. Carlén ett sjömansord = skimra, avspegla sig, tindra (så *Bgm, DGr, Emk, Hjm*). *E.*

S. 95.

r. 6 *Klockspelarn* I Tyska kyrkan hade av hamburgaren Frans Hemony byggts ett klockspel om 28 klockor, som 1666 för första gången lät höra sig. Det var berömt för sina vackra klanger. Att traktera detta verk var anställd en särskild klockspelare. Vid tiden för denna epistels tillkomst innehades denna befattning sedan 1748 av en tysk vid namn Christ. Fried. Seliger. *Sn.*

r. 12 *Solhatten,* se s. LXXXIV!

r. 15 *Nopkins-kjol,* se s. LXXXII!

Falbolan, farbola, falbula, förvrängning av fr. fal-



Utsikt fr. Kastellholmen över staden mellan broarna. Akvatintgravyr av J. F. Martin. 1790-talet.

S. 95.

bala = volang, d. v. s. veckad, garnerande kappa å damdräkten. Denna garnering, som synbarligen ansågs lämna ett särskilt stort spelrum för lyxen, var under större delen av frihetstiden uppförd bland det otillåtna i överflödsförordningarna. »Publication ... om Mode på Kläder» av den 3 april 1722 stadgade att kjolarna ej fingo »skiäras sönder, utan blifwa utan Falbula, och äfwen ärmarne». Vikten av detta inskärptes ytterligare i yppighetsförordningen den 20 jan. 1746. I 1766 års förordning fanns intet uttryckligt förbud mot bärandet av »falbula»; här bestämdes endast att all slags garnering skulle göras av samma sorts tyg som klänningen (se s. XCVIII!). Då svenska dräkten infördes år 1778 utfärdades detaljerade bestämmelser om storleken på kjolens stora och lilla falbala. — Damporträtt från 1700-talet bära ofta nog vittnesbörd om att förordningarna ej efterlevdes så noga i den punkten. *Se.*

r. 21 1790 års uppl. saknar punkt efter *i tu*. *E.*

S. 96.

r. 2 *Slagtarhuset* låg på den holme i Norrström, som kallades Slaktarholmen, tidigare Barkarholmen. Dess belägenhet motsvaras numera ungefär av Strömparterren. Det utgjordes av en mängd salubodar för köttförsäljning, och dessa omslöto en öppen gård, slaktarhusgården. Anläggningen var byggd på pålar, och omedelbart väster om den gick den gamla Norrbro. Bredvid funnos även bodar för fiskhandeln. Det hela hade ett ganska ruckligt utseende och blev utdömt 1784, då slaktarhuset flyttades till Blasieholmen. Det användes icke till

slakt, utan uteslutande till saluhandel. Redan på Gustaf Vasas tid hade vid Norrström funnits ett slakthus för slottets behov. *Sn.*

Musiken till episteln nr. 33.

Motivet torde kunna sökas i en ariette ur op. comique »Le cadi dupé» med musik av Monsigny, även använd av Envallsson i hans »Iphigenie den andra» till Thoas sång i 1:a akten, 2:a scenen: »Dag och natt», i vars tryckta text såsom »ton» angives: »Stånd-Drabantsmarchen». *V.*

S. 97.

Ep. 34. Bgm s. 71, Bjn 2 s. 110, DGr 1 s. 121, Dwl 2 s. 122, Eht s. 198, Emk s. 113, Hjm 3 s. 81, Nhr A nr 34, Nhr C s. 84, Åkn s. 295. — *Nhr C* saknar tre strofer och har de övriga i följande ordning: 1, 2, 4, 5, 9, 7, 11.

I det å s. LXIX nämnda ex. var enl. Carlén vid denna ep. antecknat: »Prints Carl, Printsen vid Hogland.» *E.*

Överskriften: *Kolmätar-gränden,* se s. XCIV!

r. 3 *hoboja,* se s. LXIX (Oboe)!

r. 4 *Samtl. hdskrr* utom *Nhr A:*

Hörs ('Här') i gränd, der trumman slås. *E.*

r. 6 *Jeppe* Efter hjälten i Holbergs komedi Jeppe paa Bierget, som var mycket populär i Stockholm under 1700-talet, brukade man i folkspråket uppkalla tornväktaren i det högst upp på Brunkeberg belägna vårdtornet, varifrån olika signaler, både optiska och musikaliska, om eldsvådor avgåvos. Där fanns sålunda också en klocka för klämtning. Detta torn låg i kvarteret Frigga i Stora Vattugatans för-

S. 97.

längning. Sedan gammalt hade överst på berget funnits ett utsiktstorn, varifrån man kunde bevaka staden (Bång, De Monte Brunconis I, s. 72). Det torn, som nu stod kvar, hade byggts 1684 av korsvirke, men var vid denna tid mycket skröpligt. Olika planer på att bygga om det framkommo, men i stället lät man 1769 riva detsamma. Därefter användes Klara kyrktorn till brandsignalers avgivande. Tornväktaren hade även att som en brandvakt (se s. LXIV!) utropa timmarna, vilket han gjorde enligt följande av J. G. Carlén meddelade formulär:

> Väktarerop! Klockan är o slagen
> Gud bevare staden,
> Ladugårdslandena,
> Brunkebergena med!
> Klockan är o slagen.

Även i Storkyrkans torn funnos tornväktare för eldsvådors skull. *Sn.*

r. 10 *Niclas torn* Niclas är en mera skämtsam benämning på Storkyrkan, Sankt Nikolai kyrka. Över mynningen till Kolmätaregränden höjer sig den förgyllda spiran på kyrktornet. *Sn.*

s. 12-13 *Samtl. hdskrr* utom *Nhr A:*

På ett grästak ('torftak') mot en skulle
Rifs twå kiärngar om sin ('en') skatt (*Hjm:* hatt [!])

— Carlén har i sin edition av Fredmans Epistlar insatt 'tratt' för 'skatt', det senare »enligt uppgift af skådespelaren Lars Hjortsberg ett tryckfel, hvaröfver skalden ofta förargat sig». Då emellertid samtl. hdskrr utom *Hjm* ha 'skatt', kan något

*tryck*fel icke gärna föreligga, däremot möjligen ett av Bellman aldrig observerat *skriv*fel. Ett stöd härför kan man se däri, att åtminstone ett av de skillingtryck, vari denna epistel förekommer, »En hel Samling, alldeles nya och öfwer alla måtto lustiga Wisor, . . . Tryckt nu nyligen, och säljes för en half Schill.», har 'tratt' och f. ö. visar ungefär samma avvikelser från 1790 års uppl. som de flesta hdskrr. *E.*

S. 98.

r. 1-4 *Hjm:*

Jorden gungar, sprutan brakar,
Böljan fräser i norrström.
Åkar'n svär och kärran skakar,
Slår på märren med sin töm. *E.*

r. 1 *Pumpen gnäller* Den närmaste pumpen låg vid Riddarhustorget. Brandväsendet handhades här av stadens tredje sprutkompani, den s. k. Riddarhustorgssprutan. *Sn.*

r. 4 *Böljan susar i Norrström.* Då den del av Norrbro, som går över den södra grenen av strömmen, byggdes under de första åren av 1800-talet, blev denna strömgren upprensad och grävdes djupt ner under kajbyggnaden, där den fick det lugna och jämna lopp, som den ännu har. Tidigare hade den kastat sig fram i otämd vildhet, och under upprepade svåra vårfloder i slutet av 1700-talet hade den åstadkommit mycken skada och dragit med sig byggnader och broar. Det är därför all anledning att förmoda, att man i Kolmätargränden, som ju ligger helt nära, kunnat höra bruset från strömmen, vilket man nu visserligen icke kan. *Sn.*

S. 98.

r. 5 *divisioner* På Bellmans tid indelades en bataljon vid exercis i fyra »divisioner», som således motsvarade de nutida kompanierna, och en division i två »plutoner». *E.*

r. 12 *Rådstu-taket* Vid Myntgatan stöter Kolmätargrändens förlängning rätt på det gamla rådhuset, Bondeska palatset. *Sn.*

r. 15 *skinn karpus,* se s. LXXVIII!

S. 99.

r. 4 *Sodoms murar* En krog, som hade öknamnet Sodom, tydligen på grund av det ogudaktiga liv, som där fördes, lär ha varit belägen i gränden. Dess krögare omtalas bland begravningsgästerna i ep. 38. *Sn.*
r. 13 *där skylten hänger.* Skylten är krogen Wismars (se s. CXIII!). *Sn.*

S. 100.

r. 1 *Themis mantlar och peruker* Borgmästare och råd uppträdde i äldre tider som de personliga ledarna av eldsläckningen. *Sn.*

Lyran se s. CX (Lira)!

r. 12 *Bassongen* se s. LIII (Dulcjan)!

r. 17 *Aeneas,* son till konung Priamus i Troja och en av dess hjältar, flydde ensam och utblottad, med sin fader Anchises på ryggen från sin förstörda hemstad, men kunde det oaktat bliva det romerska väldets grundare. På samma sätt står världen öppen för den, från sitt brinnande hem flyende Movitz med basfiolen på ryggen. *Sn.*

S. 101.

r. 9 *Samtl. hdskrr* utom *Nhr A:*

Dansar wid ett Sexörs lius. *E.*

sex-örs ljus. Hänför sig antagligen till den vid ljusförsäljning gällande taxan. Det ljus, som erhölls för sex öre, måste ha varit litet. *Se.*

Musiken till episteln nr. 34.

Originalmelodien är enl. Bagge (Samlaren 1881 s. 110) den, som använts till Ratons kupletter: »Que l'aurore est loin encore» i Favarts sångspel »Raton et Rosette ou la vengeance inutile», vilket, uppfört f. f. g. i Paris den 28 mars 1753 (och inför hovet på Ulriksdal 1 sept. 1756 av den franska teatertruppen), är en parodi av »Titon et l'Aurore», pastorale héroïque, med musik av Mondonville, och där den åberopade sången har till »air»: »Il n'est point encore l'aurore.» Melodien återfinnes i Envallssons lyriska komedi »Colin och Babet», nämligen skolmästarens kupletter 1:a akten, 5:e scenen, »Ecce! nu jag jubilerar», vilka ha till »air»: »Likt Eneas vid sitt Troja.» (Jfr »En Aeneas lik vid Troja» i str. 10 s 100!) *V.*

S. 102.

Ep. 35. Bgm s. 69, Bjn 2 s. 105, DGr 1 s. 118, Dwl 2 s. 117, Eht s. 196, Emk s. 111, Hjm 3 s. 321, Nhr A nr 33, Åkn s. 292.

S. 103.

r. 6 *barnhuset* Troligen är det fråga om det av Politiekollegium vid Danviken 1755 inrättade barnhuset, ty på det stora barnhuset, som låg vid den nuvarande Barnhusgatan, mottogos ej barn under sex år. Här kunde ett barn inlösas mot ett visst

S. 103.
penningbelopp. Här omhändertogos likaledes de barn, som föddes av de till spinnhus dömda kvinnorna. *Sn.*

r. 9 *Paltarne,* se s. XCIV!

1790 års uppl. saknar komma efter *patrull.* *E.*

r. 11 *ryggbast* eg. = sena, som omsluter magen i ryggraden. *E.*

r. 14 1790 års uppl. har punkt efter *garnet.* *E.*

r. 23 1790 års uppl. saknar komma efter *Finkel* och har punkt efter *i går.* *E.*

S. 104.

r. 7-8 *Samtl. hdskrr:*

Tycks mig af ängslan jag bara will spy
Och från Boutellierna fly; *E.*

Musiken till episteln nr. 35.

Melodien återfinnes enl. Flodmark (a. a. s. 42) bland balettmusiken till dryadernas dans i 2:a aktens 5:e scen av operan Silvie, texten av Laujon, musiken av P. M. Berton (3:e akten) och Trial. Uppförd i Paris f. f. g. den 11 nov. 1766, gavs den i Stockholm med texten översatt av C. Manderström på kungl. teatern i Bollhuset den 13 juli 1774. — Även Envallsson har använt samma melodi i sångspelet »Bobis bröllop», slutkör i 2:a akten, vilken i den tryckta pjäsen har till överskrift »Ton: När du tar ditt glas i hand». — Tvekan råder, huruvida Bellman tagit sin melodi direkt från op. »Silvie» eller från den av Envallsson citerade sången. Flodmark återger melodien ur Silvie i nottryck (a. a. s. 43). Samma växling

mellan dur och moll (minore), som Bellman har i sin melodi, återfinnes i Silvie. *V.*

S. 105.

Ep. 36. Bgm s. 130, DGr 3 s. 9, Eht s. 159, Hjm 3 s. 469 (tr.),[1] Schgm s. 80.

S. 106.

r. 14 *rona* = höfterna. *E.*

S. 107.

r. 8 *Majshus* Carlén gissar i sin Bellmansupplaga, att med majshus skulle menas en lådsammankomst i maj månad i krögarsocieteten. Men det ger icke någon mening, ej heller har man hört talas om någon dylik benämning för ett sammanträde inom ett skrå. Snarare torde det sammanhänga med det från Finland under 1600- och 1700-talen kända uttrycket »majmiseri» (av det finska maja = härbärge och mies = man), som betydde olovligt härbärgerande av lantmän i städerna och för vilket det motsvarande svenska uttrycket var »bondeplägning». När bönderna kommo med sina varor till en stad, voro de skyldiga att avyttra dem på öppna torget till fastställda pris, detta för att undvika mellanhänder, men i stället begåvo de sig ofta till något härbärge, där de i smyg sålde hela partiet till någon uppköpare, vanligen krögaren. Det är icke osannolikt, att ett härbärge, där sådana olovliga affärer gjordes, kallats majshus, särskilt med kännedom om det starka finska inslaget i Stockholms befolkning under äldre tider (C. von Bonsdorf, Strödda uppsatser. Helsingfors 1898. I, s. 89.

[1] (tr.) = antagl. avskrift av 1790 års tryck. *E.*

S. 107.

Svenska riksrådets protokoll, utg. av S. Bergh XV, s. 544). *Sn.*

S. 108.

r. 11 1790 års uppl. har punkt efter *kallt.* *E.*

r. 19 *fatt* eg. = beskaffad. Jfr »Hur är det fatt med dig?» *E.*

S. 109.

r. 11 *salopp,* se s. XLVI!

r. 12 *Pontac,* Pountac = »et slags rödt Franskt Win af amper och adstringerande smak, som nyttjas till Bischoff och fås ifrån Bourdeaux. Det har sit namn af den lilla staden Pontac i Gouvernementet Bearn, där det bästa wäxer, och det mästa kommer ifrån Guienne; men ingen må tänka, at alt win som utgifwes för Pontac, är ifrån denna ort kommet, ty ägta Pontac är äfwen så rart som ägta Tokajer-win» (Magnus Orrelius, Köpmans- och Material-Lexicon, Stockholm 1797, s. 291). Genom en överflödsförordning av den 26 juni 1766 förbjöds införseln av Pontac, vilket vin synbarligen tidigare importerats i stora mängder. Under vissa betingelser kunde dock licenser för införsel också nu beviljas. 1771 års tullförordning upptager nämligen en taxa även för detta vin. *Se.*

S. 110.

r. 7 *fyra halta gubbar* = en patrull av separations-vakten (se s. XCIV, Palt!). *Sn.*

r. 22 1790 års uppl. har komma efter *skänkt.* *E.*

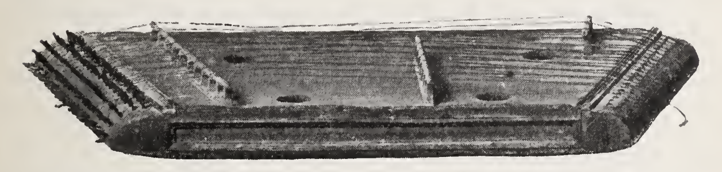
S. 111.

r. 2 *cymbaler* (nr. 2 avses väl närmast här)

1) = bäcken, mässingstallrikar, rytmiskt slag-

instrument utan bestämd tonhöjd. Instrumentet består av tvenne med handtag av läder på utsidan försedda väl hamrade metallskivor, vilka slås mot varandra. Cymbaler äro av uråldrigt asiatiskt ursprung, till Europa kommo de under 1600-talet med den turkiska- eller janitschar-musiken; omkring 1770 funnos de i den svenska regementsmusiken.

2) Cymbal var även benämning på hackbrädet (fr. tympanon, eng. dulcimer), ett trapetsformat stränginstrument med platt resonanskropp (se bild!). Över det med två till fyra cirkelrunda ljudhål försedda resonanslocket gå ett tjugutal tre- och fyrakoriga stränggrupper.



Hackbräde *(cymbal)*. Nord. mus. nr. 87,345. Längd 99 cm.

grupper. Strängarna, vilka löpa över två eller flera stall, anslås med tvenne träklubbor. Egentligen är det endast genom spelsättet som hackbrädet skiljer sig från psalteriet, vars strängar ej anslås utan knäppas. Pantaleon Hebenstreit, virtuos på hackbräde, förbättrade detsamma vid 1700-talets början. Instrumentet kallades efter honom pantaleon. En elev till honom, Georg Noëlli, gav några konserter på pantaleon i Stockholm 1779. Hackbrädet, som nu endast spelas i zigenarkapell, är hammarklaverets stamfader.

3) Cymbal är hos äldre skriftställare i Sverige — Hülphers m. fl. — benämning å klavicymbalen

S. 111.
(il cembalo), stränginstrument i flygelform med tangenter och klaviatur. Strängarna knäppas med å tangenterna insatta fjäderpennspetsar eller läderbitar. Till samma art höra klavecin, spinett och virginal. *Be.*

r. 6 *Spinn kammull på din slända* Ulla har anammats av separationsvakten och förts till spinnhuset. 1698 (21 okt.) hade utfärdats en förordning om grundandet av ett rasp- och spinn-hus till arbetsinrättning för lättingar, det förra för män, det senare för kvinnor. Sedan en fond för ändamålet insamlats, inköptes 1727 på Långholmen en plats för uppförandet av en dylik arbetsinrättning. Hit dömdes alla för lösdriveri anhållna personer. Spinnhuset stod under Kommerskollegii inseende, men brukade ofta utarrenderas. Till dess underhåll utgick dels en stämpelskatt, dels betalade krögare, lindansare, marionettspelare o. d. en särskild spinnhusavgift. Spinnhuset var en form, genom vilken det för näringarnas förkovran nitälskande 1700-talet sökte tillgodogöra sig en arbetskraft, som vanligen drog sig undan sina samhälleliga plikter. Det var sålunda också en ganska billig arbetskraft, som här spann garn till stadens klädesfabriker, och det var av vikt, att spinnhusen hade en talrik och god arbetarestam. Man var därför angelägen om att hit icke dömdes några lytta eller odugliga människor, utan de borde helst vara friska och kraftiga, och ingen fick stanna här kortare tid än ett halvår. För att få det tillräckliga antalet, räckte brottslingarna icke till, utan genom av stadsfiskalerna företagna razzior uppfångades alla möjliga tjänst-

lösa kvinnor. Ofta kunde en piga dömas till spinnhuset blott för att hon tagit tjänst på en krog. I en kunglig förordning 1757 (10 maj) dekreterades, att »för obilligast anses bör, at på Krogar underhålles en myckenhet unga, friska Qwinfolk och Karlar, hwilkas antal i anseende til krogarnas talrikhet, som äro 700 à 800 i Stockholm, med säkerhet kan räknas lika stort», och alla unga och friska krogflickor skulle därför föras till ett års arbete på spinnhuset, då krogarna mycket väl kunde betjänas av »gammalt och bräckeligit folk». Det är denna drakoniska bestämmelse, som var anledningen till att krögarn berövades sin omhuldade skatt, och att Ulla fördes bort att spinna kamull. I längderna på spinnhushjonen söker man dock förgäves hennes namn. *Sn.*

Musiken till episteln nr. 36.

Melodikälla är enligt Bagge (Samlaren 1881 s. 53-54) »Prins Fredric», en långdans, som förekommer i ett mskr. från 1785. Denna återgives i Bagges a. a. *V.*

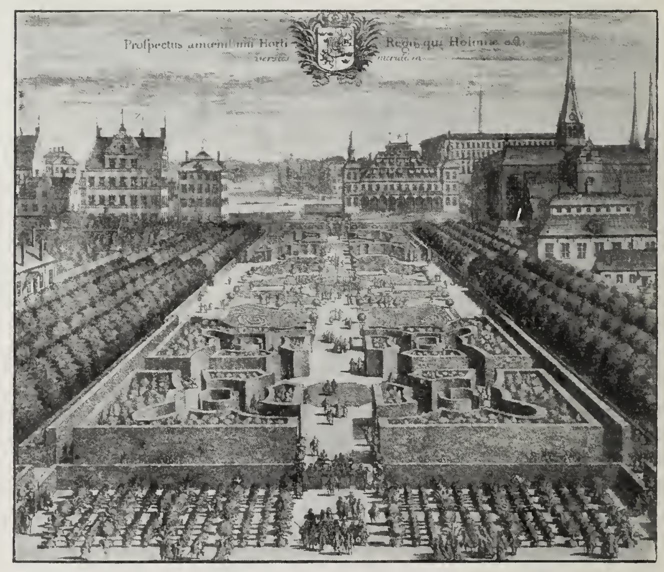
S. 112.

Ep. 37. Bgm s. 134, DGr 3 s. 14, Eht s. 161, Hjm 3 s. 475 (tr.), Schgm s. 164.

Överskriften *Kungs-Trägården.* Denna hade ungefär samma omfattning som nu, om man undantar Karl XII:s torg mellan Arsenalsgatan och Strömmen, där Arsenalen var belägen. Redan under slutet av medeltiden hade här legat en trädgård för slottets räkning, icke egentligen en lustpark, utan snarare en köksträdgård, en s. k. kålgård. På 1640-talet

S. 112.

kan man säga, att en ny tid börjar för den kungliga trädgården. Området blev då reglerat till den omfattning, det sedan hade, och man planerade en trädgård i den franska smakens preciösa maner med klippta häckar, grottor och snirklade rabatter. Detta projekt förverkligades så småningom under århun-



Kungsträdgården år 1700. Kopparstick av Johannes van den Aveelen i Suecia antiqua.

dradet, men trädgården fortfor alltjämt att även tjäna ett praktiskt syfte. De båda bilderna i Dahlbergs Suecia antiqua et hodierna (ritade år 1700) ge en god föreställning om hur den vid slutet av 1600-talet såg ut, om den kanske icke var fullt så välklippt, som tecknaren gjort den, och samma stil bibehöll man långt in under 1700-talet (se

bild!). Den engelska smaken gjorde sig emellertid småningom gällande, träden fingo växa mera fritt, och vid den tid, det här är fråga om, omgavs den av alléer med väldiga lindar (se bild!).



Akvatintgravyr av M. R. Heland.

Man känner icke till om trädgården under 1600-talet varit en offentlig promenadplats. Först under frihetstiden torde detta dock ha inträffat, och den blev då icke minst tack vare sitt utmärkta läge utomordentligt populär. Att den sålunda sedan länge

S. 112.

varit inhägnad, är klart, och de järngrindar, vid vilka Mollberg stod på post, hade tillkommit på 1690-talet. Dessa borttogos i början på 1800-talet, och de vackra överstyckena placerades 1817 på kyrkogårdsgrindarna åt Storgatan vid Hedvig Eleonora kyrka. Numera förvaras de i Nordiska museet. 1762 omgavs trädgården med stenmurar, och ett nytt orangeri (se s. CXXXIV!) byggdes i dess norra del. Troligen på grund av dessa nya anordningar lät överståthållaren den 8 april 1763 utfärda en kungörelse för dem, som spatserade i trädgården. Den är i hög grad färgad av tidens ståndsuppfattning. Ingen fick komma in i trädgården utan tillstånd av trädgårdsmästarna eller dem, som de satt att vakta vid portarna. Det var sålunda en viktig post, som Mollberg innehade. Att man icke fick röra blommor och träd, var ju naturligt, liksom att man endast fick gå på sandgångarna, »men ingalunda i Orangeriet, Blomster- och Trä-quarteren af Trianglar eller Trä-Skolorne». Det var förbjudet för »gement Folk af Laquayer och Drängar, Pigor och tilwäxte Barn, som utan upsikt kunna gå omkring och göra skada» att slippa in, och när herrskaper lustvandrade där, skulle deras tjänare vänta vid grindarna. »Man förmodar», hette det, »att intet annat än hederligit och sedigt Folk här komma at inlåtas.» Allt skulle sålunda gå i stil med de välansade rabatterna. Denna kungörelse förnyades 1776, och ungefär samtidigt torde ep. ha skrivits.

Kungsträdgårdens förvandling till ett öppet sandhav, sådant den ännu på det hela taget ter sig, är ett verk av Karl XIV Johan. *Sn.*

r. 5 *Prägtig med tofs din blanka karpus* Karpus se s. LXXVIII! — Den uniform, som Mollberg här framställes med, kan han i verkligheten knappast ha burit. Den citerade raden synes nämligen ange att den posterande soldaten var en grenadjär, sålunda en infanterist, medan Mollberg under sin korta



Grenadjärmössa buren vid Södermanlands regemente vid 1700-talets mitt. Artillerimuseum nr. G. 336.

militärtid tjänte vid Livregementet (se s. XIX!), vilket var beridet till 1791, då det uppdelades på tre kårer, av vilka en blev infanteri (nuv. Livregementets grenadjärer). Grenadjärerna voro ursprungligen granatkastare men senare ett slags elittrupp av långt och ståtligt folk. Från 1700-talets mitt voro de iförda höga toppmössor med tofs upp-

S. 112.

till och en förgylld, vapenprydd plåt framtill (se bild s. CXXXIII!). Uttrycket »blank karpus» torde hänsyfta på denna plåt eller på det »öfwertåg af Waxduk», varmed de stundom förseddes. *Se.*

r. 7 *stöfletter* se s. LII!

r. 15 *Halsduken svart* Intill 1778 års dräktreform buro alla arméns regementen halsdukar av »swart ylle crepon», vilka medelst »Paduband» (ett slags silkesband) bundos tillsammans bakpå halsen. *Se.*

r. 15-16 *stångpiskan upknuten,*
Hårlocken pudrad, upvicklad och tvär.

Stångpiskan se s. LI! — Med »hårlocken» avses locken vid tinningen (den s. k. bouclen), som på 1770-talet ansattes vid övre örsnibben och hade en kraftig volutform. (Under 1760-talet doldes öronen ännu av håret.) Vanligen voro flera lockar upplagda vid tinningarna; den nedersta var då den största. De upphängdes på stålband bakom tupén (d. v. s. den snävt uppkammade pannluggen). — Soldatens »hårcoifur» var föremål för ytterliga omsorger i regementsorderna. Detaljerade bestämmelser om stångpiskans och »bouclens» storlek etc. utfärdades tid efter annan. I allmänhet ägde regementscheferna själva att bestämma om frisyren på regementets folk. *Se.*

S. 113.

r. 7 *snällt* = skickligt. *E.*

r. 14 *Innom dessa murar, fönster och rutor* Beskrivningen syftar på det orangeri, som 1762 och följande år hade ombyggts och utvidgats i norra delen av Kungsträdgården. Där öppnades i februari

1772 en s. k. vaux-hall, en offentlig dans- och konsertsal, enl. en uppgift uppkallad efter någon Vaux, som först anlagt en dylik i London. Denna blev en mycket använd konsertlokal under senare delen av århundradet. Den första offentligt annonserade konserten där ägde rum den 14 juni 1772 under ledning av den bekanta hovkapellmästaren F. A. Uttini, kompositör till »Thetis och Pelée». Från år 1796 höllos i orangeriet offentliga baler till förmån för livgardets barnhus, och efter arsenalens brand (se s. CXV!) inrymdes här trofésamlingen. Byggnaden revs 1852. I sin satir Vauxhallen har Anna Maria Lenngren gett en interiör från orangerisalen ett par tiotal år efter denna epistels tillkomst. *Sn.*

r. 16 1790 års uppl. har komma efter *Flöjter*. *E.*

r. 18 *Grenzer* Johan Friedrich Grenser, musiker från Dresden, blev 1773 oboist i hovkapellet och 1783 flöjtist. Han har även gjort sig ett namn som tonsättare. Mest bekanta äro hans ouverturer till »Maskeraden» och »Tillfället gör tjufven», de båda små komedierna, som för samtiden gingo under Armfelts namn. Även har han komponerat en »posthorn sinfoni», som 1796 (17 jan.) speltes i Klara kyrka. Han uppträdde på en konsert i Orangeriet 1775 (23 juli). G. avled 1795. *Sn.*

La Hay eller De Hay, violinist från Amsterdam, var konsertmästare hos änkedrottningen Lovisa Ulrika på Fredrikshov. Han har veterligen icke uppträtt i Orangerisalen. Senare verkade han med framgång som musiker i Göteborg. Han avled 1794. *Sn.*

S. 113.

Anzani. Den italienske tenoren Giovanni Anzani kom 1772 hit från Köpenhamn och gav bl. a. två konserter i Orangerisalen (1772 d. 14 och 21 juni). *Sn.*

Camilla Passi tillhörde de »nyligen anlända italienska röster», som annonserades för en konsert i november 1772. Av henne känner man två uppträdanden på Orangerisalen (1772 d. 4 och 15 nov.). *Sn.*

r. 20 *Delat* = skänkt. *E.*

S. 114.

r. 6 *Löparn,* se sid. LXX! Löparn framställes sålunda här i sin ursprungliga funktion d. v. s. springande framför vagnen. *Se.*

snäll här = flink, beskäftig. *E.*

r. 12 *Bakpå en Turk bland fyra Lakejer* Vid furstehoven och i andra förnäma personers omgivning figurerade under 1700-talet liksom tidigare ofta en eller flera s. k. morianer, vilka förrättade lakejtjänst och utgjorde ett tacknämligt, exotiskt inslag i det dagliga livet. Så även i vårt land. Dessa »morianer» — eller »mohrer», som de ungefär lika ofta kallas — kommo i allmänhet från Barbareskstaterna i Nordafrika och voro mohammedaner till bekännelsen. De uppträdde så gott som alltid klädda »à la turque»: redan å senmedeltida bildframställningar av konungarnas tillbedjan är konung Balthasar, som alltid har utpräglad negerfysionomi, iförd turban. Turk kan sålunda med tiden ha blivit benämningen för en exotisk person med för turkarna karaktäristisk dräkt. Sannolikt

är det väl även en dylik »morian», som skalden skymtar bland lakejerna på karossen. — Den vid Gustaf III:s hov på 1770-talet anställda »mohren» Tomas Samor uppträdde i turkisk dräkt. Han bar »en lång, fotsid Blå klädes Öfwer-Jacka» med guld- och silvergaloner samt »ett par långa Blå klädes Böxor» med tafts band vid knäna och »en lifbindel af Blått Sarge de Soy med Silfwer-Frantzar för ändarne». På huvudet hade han »en gul klädes Turban med Breda Silfwer Ligatur Galoner och lindad med grof Netteldnk samt öfwerst en stor Silfwertoffs» och på fötterna gula saffianstövlar (Klädkammarräkning 1773, slottsarkivet). — En särskild berömmelse bland det svenska hovets »morianer» fick Badin (Couschi), som av drottning Lovisa Ulrika i förstone uppfostrades i frihet för att bli vad tiden menade med »en naturlig människa» — ett experiment i Rousseaus anda, som synes ha lett till rätt drastiska resultat.

De fyra lakejerna få vi tänka oss placerade enl. tidens sed två framtill och två baktill å karossen, med band hållande vagnstaket för att hindra den väldiga korgen att svänga alltför våldsamt. *Se.*

r. 15 *en Landets Drott* = någon hög statens ämbetsman, t. ex. ett riksråd eller dylikt. *E.*

r. 16 *Gevär!* se s. CXLVII!

r. 23 *Boråser* = gårdfarihandlande från Borås eller trakten däromkring. Enl. Linné (Wästgöta Resa 1746 s. 111) hava »Borås-boerne ifrån urminnes tider warit namnkunnige för sin synnerliga idoghet, at föda sig genom egna producter och inrikes handel, den de äfwen utwidgat til Öarne i Bält, Finland,

S. 114.

Norrige, Dannemark och widare». Bland produkterna märktes speciellt träkärl och smiden; särskilt i Sandhults socken tillverkades »knifwar, liar, spadar, ullsaxar, mungigor med mera». *Silfversmidda* anger enl. Carlén att dessa handlande buro sina blänkande varor fästade å bröstet. *E. Se.*

S. 115.

r. 4 *gula upslag* = ärmuppslag på uniformsrocken. Formen på dessa var särskilt karaktäristisk för den svenska arméuniformen. De voro små, fyrkantiga och försedda med tre knappar, av vilka två knäpptes vid handloven. På andra håll i Europa begagnades de franska, vida, hängande uppslagen. Ända till för några år sedan brukade ett par preussiska regementen s. k. »schwedische Aufschläge». *Se.*

bassongen = fagott, se s. LIII (Dulcjan)!

r. 6 *två glimmande lock* se s. CXXVI (cymbaler 1)!

r. 7-14 (str. 10) *Gosse en gång om du stupar i fält etc.* I den syn, som skalden här upprullar för den mer törstige än martialiske krigaren, avspeglar sig på ett halvt raljerande sätt den nationalistiska och ryssfientliga stämningen under Gustav III:s tid. *Arsenalen* (se s. CXV!) inneslöt ju då den svenska statens samling av troféer och andra ärofulla minnen från de stora krigen d. v. s. de samlingar, som nu ingå i Livrustkammaren. Här förvarades sålunda bl. a. Gustav II Adolfs och Karl XII:s blodiga skjortor och det är synbarligen dessa, som skalden har i minnet, då han i strofens sista rader talar om den heder, som skall vederfaras

korpralens skjorta, om han faller i fält. I »En beskrifning på de uti Arsenalen i Stockholm befintliga förnämsta märkvärdigheter», vilken ingår i »Den Swenska Fatburen» för den 16 sept. 1768, fästes (liksom i tidigare skildringar av Arsenalen) särskild uppmärksamhet vid de i fält stupade eller sårade kungarnas kläder; om Gustav II Adolfs skjorta anmärkes att den »synes ännu blodig och är nu ungefär 120 år gammal». *Se.*

r. 9 *beställt* = ställt om, ombesörjt. *E.*

r. 16 *säjarn* = visaren ('wisarn' *Bgm, DGr, Eht*).

r. 19 *Skyldra* se s. CXLVII! — *stå* = halt! (så även s. 116 r. 8 samt flerstädes). *E.*

r. 22 *Slagtarhus-bron.* Träbron över Norrström mellan Gustav Adolfs torg och Slaktarholmen, där slakthuset låg (se s. CXVIII!). *Sn.*

Musiken till episteln nr. 37.

Melodien är lånad från Monsigny's opéracomique »Rose et Colas» och återfinnes där i scen XVII, som vaudevillen: (La mère Bobi) »Fournissez un canal au ruisseau». Operan gavs f. f. g. i Paris 1764 och i svensk bearbetning av Carl Stenborg, under titeln »Clas och Lotta», å Svenska teatern i Stockholm den 21 juli 1790. Originalmelodien återgives i Flodmark (a. a. s. 45). Samma melodi som till ep. 37 har Bellman användt — med små avvikelser — till Fredmans sång nr. 7. *V.*

S. 116.

Ep. 38. Bgm s. 83, DGr 1 s. 144, Eht s. 213, Emk s. 134, Hjm 3 s. 180, Schgm s. 94.

S. 116.

Överskriften *Corpral Boman* Vid livgardet omtalas 1768 en korpral Magnus Boman, tillhörande kapten J. E. Rydingsvärds kompani. Han var då 49 år och gift. Namnet är så pass vanligt, att man knappast har rätt att identifiera honom med denne. *Sn.*

r. 1-2 *Profossen ..... Svänger guldyxan* Profossen, som hade till uppgift att övervaka och stundom även verkställa de militära bestraffningarna, bar som kännetecken en »stridshammare» eller en guldyxa av det utseende, som vidstående bild visar. Formen på denna yxa är lånad från antikens fasces d. v. s. de spöknippen med en instucken bila, som liktorerna i det gamla Rom buro. *Se.*

r. 3 *piparn stolt med små mustascher* Mustascherna, som giva soldaten »ett vackert utseende och upphjelper ett magert och sämre utseende ansigte», voro liksom »hårcoifuren» i övrigt av stor betydelse, när det gällde truppens martialiska skick. Så bestämdes i en regementsorder vid Södermanlands reg. 1773, att underofficerare, grenadjärer, Pipare och trumslagare skulle ha medelstora mustascher medan korpraler och soldater fingo nöja sig »med små nätta och uppstrukna med svart skäggvax». (K. Leijonhufvud, Kungl. Södermanlands regementes historia 1771—1915 II. Upsala 1914 s. 64 och 75.) *Se.*

r. 4 *mässings-flöjt* antagl. = en s. k. schweizerpipa, en liten tvärflöjt (se s. LV!) utan klaffar, vilken användes i regementsmusiken första gången av schweiziska trupper år 1515; 1563 anställdes i Stockholm en »Blasius trumpeter» för att inöva



Fasces (*guldyxa*) för profossen vid Västmanlands regemente 1761. Artillerimuseum nr. G 364. Längd 173 cm.

»några unga karlar på svitzerpipa». De flesta flöjter göras av trä (buxbom eller ebenholts) men man har dock undantagsvis även använt material som elfenben, metall eller glas. Nordiska museet har en flöjt gjord av malm. *Be.*

r. 5 1790 års uppl. har komma efter *Trumslagarn.* *E.*

r. 11 *Två tallrikar* se s. CXXVI (cymbaler 1)!

r. 14 *grytring* = triangel. *E.*

S. 117.

r. 2 1790 års uppl. har komma efter *Lejon.* *E.*

Lejon och Lustig och Lax och Dunderbom, vanliga soldatnamn. *Sn.*

r. 6 *Stå, rätta Er!* Det vanliga kommandoordet för rättning. *E.*

r. 7 1790 års uppl. saknar komma efter *nickar.* *E.*

r. 12 *piskperuk,* se s. LI (hårpiskan)! Om frisyren se även bl. a. s. CXXXIV!

r. 13 *stöfletter,* se s. LII!

S. 118.

r. 1 *Processen* = processionen. *E.*

r. 4 *Christian* ej med kursiv i 1790 års uppl. *E.*

r. 5 *rosettperuk,* se s. LI (hårpiskan)!

r. 8 *Kyparen Ede.* Det fanns en vin-

S. 118.

skänk vid namn Wilhelm Ede, vilkens änka Elisabet Hofving, en krögerska, avled 1785. *Sn.*

r. 12 *Sodom,* se s. CXXII! *Kryp-in,* se s. LXXXVII!

r. 14 1790 års uppl. har punkt efter *skinn.* *E.*

r. 21 1790 års uppl. saknar punkt efter *döder.* *E.*

r. 22 *Mustaschen talja* = stryka med skäggvax (se s. CXL! *Se.*

r. 23 *Bruna Dörren* se s. LXXXIX!

S. 119.

r. 6 *skyldra med Musköt!* se s. CXLVII!

r. 8 *Bgm, DGr, Eht, Emk:* . . . Ge fyr! och stick och stöt! *E.*

r. 12 *Tack för god vakt.* Detta uttryck begagnades vid vaktombyte. *E.*

Musiken till episteln nr. 38.

Melodikälla ej funnen. Enl. Ad. Lindgren (a. a. s. 59) återfinnes andra reprisen i en refräng ur »Nouveau recueil etc.» V. s. 262. — I partituret till Envalssons lyriska komedi »Bobis bröllop», klockarens kupletter i 2:a akten, 4:e scenen finnes såsom »ton» angivet: »Undan ur vägen». I själva verket har emellertid denna »ton» intet påvisbart samband med Bellmans melodi; den är i stället att söka i 1:a satsen av J. H. Romans orkestersuite »Drottningholms-musiquen». *V.*

S. 120.

Ep. 39 Bgm s. 128, DGr 3 s. 5, Eht s. 156, Hjm 3 s. 332, Schgm s. 74.

Överskriften *Liljans krog, i Torshella.* *Samtl. hdskrr:* krogen Tre Bägare uti Torshella. *E.*

Bergströmskan, se s. XVIII! *Liljans krog i Torshella.* Man vet, att Bellman 1776 besökt den då liksom nu idylliska lilla staden vid Eskilstunaån och den lokala traditionen om Bellman har sitt monument i en gammal pil vid ån strax söder om bron, som leder över forsen vid gamla stadskällaren. Trädet kallas ännu för »Bellmanseken» (!). Traditionen vill även



Den s. k. Bellmanseken i Torshälla. Fotografi.

låta Ulla Winblad ha haft engagemang i staden, en säkerligen dubiös uppgift. J. G. Carlén uppger, att Liljans krog legat på den s. k. Kvarnholmen och att »för sina rödfärgade väggars skull, om icke just för lifvet derinom, var den en tid känd under benämningen 'Röda Helvetet'. Nu grönmålad, endast för att såsom det sägs, få bort denna belzebubska benämning, kallas den helt enkelt

S. 120.

Qvarnkrogen». Namnet har icke påvisbart samband med Liljans torp i Stockholm (se s. CVII!). *Sn.*

r. 2 *Himla-hvalfvets matta sken;* 'sken' trol. att fatta som pluralis, alltså = månen och stjärnorna. *E.*

r. 14 *delar* = giver. *E.*

r. 16 *fräs* (äldre form) = fräser. *E.*

S. 121.

r. 4 *Dalkarln* Dal-karlarna och -kullorna sökte sig då som nu gärna arbete för kortare tid utom hemorten. *Se.*

r. 10 *Trossar* = trotsar, tycker sig lika god som. *E.*

r. 17 *qvicker* = kvicknar till, upplivas. *E.*

S. 122.

r. 10 *Samtl. hdskrr:* med Zephirn dess lukt ('mjöl') bortblandas. *E.*

r. 19 *Fläktar* = svävar. *E.*

S. 123.

r. 6 *Bindmössa* = en, hela bakhuvudet täckande, styv mössa, med nackrosett och stycke d. v. s. en framkanten följande, veckad spets (se bild!). Jfr den utförliga skildringen av Bergströmskans bindmössa i ep. 74 s. 246—247! Bindmössan, som leder sitt ursprung från 1500-talet, bars på Bellmans tid mest av äldre kvinnor; den har bibehållit sig till våra dagar i vissa folkdräkter (Häfverö, Delsbo). *Se.*

r. 9 *Girandoller* = örhängen med fritt hängande stenar (se bild s. XXXVIII!). Girandole är även namnet på en armljusstake med glasskläppar. *Se.*

r. 15 *Musch* (av franska mouche, fluga) = liten lapp av svart tyg, som tidens damer fäste i ansiktet för att dölja märken i huden eller för att

höja den pudrade hyns vithet. Mouchen hade olika namn efter de ställen, där den fästes; satt den vid ena ögat kallades den »assassin» (lönnmördare), satt den på kindbenet benämndes den »re-



Porträtt av Eva Brita Wallin med *bindmössa*, målat av Jöns Pilo 1745. Sköldinge kyrka.

gardez-moi» (se på mig), och hade den sin plats vid mungipan kallades den »baisez-moi» (kyss mig). Hovets damer på Fredrik I:s tid buro »assassin» och »baisez-moi». (Familjeanekdoter av greve Edvard Fredrik von Saltza, Stockholm 1912 s. 13.) *Se.*

S. 123.

r. 17 *Isterhakan; Bgm, Eht, Schgm:* Isterhaken. Denna form fordras av rimmet. — 1790 års uppl. har semikolon efter *Isterhakan*. *E.*

r. 24 *reson* = anledningen. *E.*

S. 124.

r. 1 *Med en fogel uti näfven* Då Mowitz å sitt säkerligen mycket enkla konterfej sätter ett attribut i handen på Bergströmskan förfar han i enlighet med ett inom porträttkonsten mycket gammalt bruk. En citron fick ofta symbolisera änkestånd, en blomma jungfrustånd etc. Att en gift kvinna försågs med en fågel i handen, då hon målades, torde däremot ha hört till sällsyntheterna. *Se.*

Musiken till episteln nr. 39.

Melodikällan är enl. Per Wieselgren (Sveriges sköna litteratur IV s. 320) trol. en gammal andlig sång.

Anm.: andra reprisen, takt 5 och sista takten: basens halvnot bör vara punkterad. *V.*

S. 125.

Ep. 40. Bgm s. 52, Bjn 2 s. 54, DGr 1 s. 91, Dwl 2 s. 65, Eht s. 178, Emk s. 84, Hjm 3 s. 125, Nhr A nr 28, Åkn s. 261.

Överskriften *Samtl. hdskrr* efter *Bensvarfvars:* för tre Weckor sedan. *E.*

Bensvarfvars, se s. XXIX!

r. 7 *Korsgeväret,* se s. LVII!

r. 17-18 *Samtl. hdskrr:* Wid Staquetet,
På Prewetet,

(*Bgm* och *Eht* ha verserna i omvänd ordning). *E.*

S. 126.

r. 8 *Samtl. hdskrr:* Stå din hund i ledet rätt. *E.*

r. 11 *Phœnix* De byggnader, som voro försäkrade i Stockholms stads brandförsäkringskontor, försågos med ett gjutet märke, som sattes över porten. I detta var avbildat en fågel Fenix, höjande sig ur lågorna (se bild!). Sådana brandförsäkringsmärken kommo i bruk på 1750-talet, och ännu kan man på gamla byggnader i Stockholm påträffa dylika. *Sn.*

r. 23 *Gevär!* se nedan! *E.*



Stockholms stads brandförsäkringskontors märke från omkr. 1750 (*Phœnix*).

S. 127.

r. 4 *Chapeau-bas* = med hatten i hand. *Se.*

r. 16 *trossar* = trotsar. *E.*

r. 18 *Maroder* (förmodl. av 'marodör') = skojare, kanaljer. *E.*

r. 22 *Hau!* Ordet begagnades i militärspråket för att påkalla lystring och motsvarar således det nutida »Giv akt!» *E.*

r. 25 *Gevärau!* eg. »Gevär af!» (varav det oftare

förekommande 'Gevär!' torde vara en förkortning). Detta handgrepp resulterade i samma ställning som det även begagnade »Skyldra (med Mousquet!)», ehuru de gjordes från olika utgångslägen, och motsvarar ung. det nutida »Skyldra gevär!». *E.*

r. 26 *Hans Casper* tillhörde troligen de tyska hallrättsgesällernas skara (se s. LXVII!). *Sn.*

S. 128.

r. 5 *Stöfva ikring;* stöva = gå och söka, snoka efter. (*Samtl. hdskrr* utom *DGr* och *Emk* ha 'ströfwa'). *E.*

r. 6 *liror,* se s. CX!

gigor, fr. gigue, ty. geige = stråkinstrument. Giga var i Sverige i äldre tider benämning på fiolen. Under medeltiden funnos två typer av stråkinstrument, sådana med sarg och platt resonanskropp: fidel och sådana utan sarg och med välvd päronformig resonanskropp: giga. Från fideln stammar fiolen under det att gigans typ endast går igen hos pochetten eller dansmästarfiolen. I Tyskland blev sedermera »geige» benämning å alla stråkinstrument, även å violininstrument med platt resonansbotten. *Be.*

1790 års uppl. saknar punkt efter *gigor.* Skiljetecknet borde måhända hellre vara komma. *E.*

r. 17-21. *Samtl. hdskrr:*

Bäst han gapar,
Stolt han rapar,
Och (*Nhr:* 'Han') slår sitt bröst.
Med ögonen beundrar ([*Bgm*] *DGr, Emk, Hjm, Nhr:* '[han] blundar')
Skriker (*Bgm:* och) dundrar, *E.*

r. 26 1790 års uppl. saknar punkt efter *ringar.* *E.*

S. 129.

r. 7 *Frontignac,* se s. LXXVI!

r. 12 *Brudfräman,* brudframman = brudens medhjälperska, den som kläder bruden. Ordet förekommer i vissa mellansvenska och norrländska dialekter: det uppträder bl. a. i överflödsförordningar från 1600-talet. Motsvarande ord i Götalands dialekter är brudsäta, brudtämma. *Se.*

S. 130.

r. 3 *Röfvas Lazarettet* För att skaffa medel till Serafimerlasarettets byggande (se not till s. 159!) sökte man under 1700-talet utvägar även i frivilliga insamlingar. Bl. a. hade slottskansliet 1743 (31 maj) utfärdat en kungörelse, att »Gäster wid Bröllop och Faddrar wid Barn-Dop måge förmås, efter theras egit behag til befrämjande af et Lazarets inrättning här i Staden, något sammanskiuta», och ett dylikt sammanskott hade tydligen ägt rum bland bröllopsgästerna hos Bensvarfvars med det av skalden relaterade, för de sjuka ofördelaktiga slutresultatet. *Sn.*

Musiken till episteln nr. 40.

Melodikälla ej funnen. *V.*

S. 131.

Ep. 41. Bgm s. 122, DGr 1 s. 180, Eht s. 150, Emk s. 167, Hjm 3 s. 483 (tr.), NhrB s. 58, Schgm s. 60.

r. 2 Carlén uppger att i Bellmans originalmanuskript denna rad lytt: 'Full med spyor och dun.' Så har dock ingen av här begagnade hdskrr. *E.*

r. 4 *cattun* (av arab. coton, bomull) = ett tunt

S. 131.

bomullstyg vanligen med tryckt mönster. Under 1700-talet funnos en mångfald kattunstryckerier i riket. Stoffet vävdes väl mestadels i Sverige men importerades även; de ostindiska kattunerna, de s. k. Guinees voro särskilt prisade. Kattunet användes till allehanda klädesplagg som klänningar, nattrockar, koftor, västar, tröjor etc. men även till sängtäcken, sängomhängen och stolklädslar. *Se.*

S. 132.

r. 9 1790 års uppl. saknar komma efter *Drick. E.*

r. 14 *Rack* = arrak. *E.*

r. 16 *Idelig* = idel, uteslutande, 'allt ihop'. *E.*

dubbelt öl = starkt öl. *Se.*

S. 133.

r. 9 1790 års uppl. saknar komma efter *Drick. E.*

r. 15-16. *Du är Luxenburg stor,*
Och jag är Fan, kära Bror.

Hertigen av Luxembourg (f. 1628 d. 1695), Ludvig XIV:s berömde marskalk, blev genom sin avundsman, den bekante politikern Louvois' intriger anklagad för förbindelser med giftblanderskor och förbund med djävulen. Troligen i Nederländerna, där L. under krigen gjort sig synnerligen hatad genom sin hårdhet mot invånarna, uppstod med anledning härav — måhända under ett visst inflytande från berättelserna om Faust — en hel saga, som spreds genom talrika »folkböcker». Det äldsta kända svenska trycket är: »Den Öfwer hela werlden bekante hertigens af Luxenburg . . . Förbund och öfwerenskommelse med Satan . . . Öfver-

sättning. Tryckt år 1769.»[1] Efter en noggrann redogörelse för vederbörandes »kontrakt» och de grymheter, L:s soldater gjort sig skyldiga till i Holland, följer berättelsen om hans »förskräckeliga och grufweliga ändalykt». Enligt denna infinner sig Satan i gestalt av en lång, svartskäggig man i L:s palats, besegrar de många vakter, som satts ut, tränger in i det rum, där L. jämte ett antal gäster befinner sig och tar L. med sig in i ett annat. Strax därefter höres en väldig knall, och både den främmande mannen och L. äro försvunna. Blott den senares peruk och kläder äro kvar. — Det är på denna sägen, Bellman här anspelar. *E.*

r. 20 och 22 samt s. 134 r. 2 *nattkappan,* se s. CVII!

r. 23 *bränvins-marod* se s. CXLVII!

Musiken till episteln nr. 41.

Melodikällan torde kunna sökas i musiken till en dans, satsen nr. 10, 1:a akten av den heroiska baletten »Acis och Galatea» (se s. LXII!). Flodmark återger i tryck denna källa i a. a. s. 49.

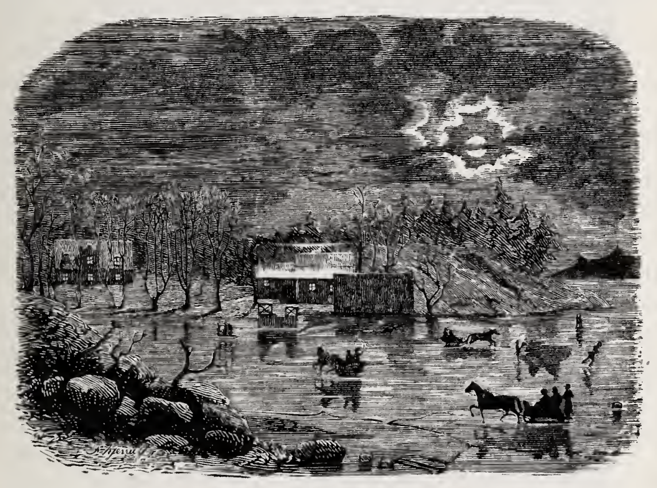
Enligt av bibliotekarien Carl Broberg gjord anteckn. (i Wernerska saml., Stockholms stads arkiv) ur en numera försvunnen »Visbok för Mademoiselle Ulrica Maria Risell», som 1863 ägdes av bokförläggaren P. Hanselli i Uppsala, skall melodien där vara angiven såsom en »Contradanse 14 juli». *V.*

[1] Redan vintern 1733-34 hade dock stockholmarne kunnat göra bekantskap med denna saga, i det att vid denna tidpunkt ett tyskt skådespelarsällskap i huvudstaden uppförde en dramatisering därav. (O. Wieselgren, Teaterhistoriska studier, Samlaren 1911.)

S. 135.

Ep. 42 Bgm s. 149, DGr 1 s. 167, Eht s. 224, Emk s. 156, Hjm 3 s. 311, Schgm s. 98.
Överskriften *Klubben. DGr, Emk* därefter: Jultiden 1769. *E.*
Kortspelet Enligt Carlén är det trisett, som sällskapet spelar innan det rörliga livet på isen fångar intresset. Trisett »var ett från Italien kommet kortspel, der benämdt tre sette, tre sjuor emedan man med detta antal på hand vinner ett parti. Det spelas med lomberlek af 40 kort emellan fyra personer. Kortens värde är: trean, tvåan, esset, kungen, damen, knekten, sjuan, sexan, femman och fyran». Trisette, som näppeligen tillhörde de »store och äfwentyrlige spel», vilka gång efter annan förbjödos under 1700-talet, spelades redan mycket under Fredrik I:es tid i Stockholm, företrädesvis av damer. *Se.*
Klubben var en liten lägenhet vid södra Mälarstranden något över en halvmil från Liljeholmsbron (se bild!). Den lydde under egendomen Hägersten. Med hela denna nejd var Bellman synnerligen förtrogen, och de många små värdshus, som lågo här vid Mälarstranden, låter han därför ofta vara mål för Ulla Winblads utflykter. Utom Djurgården är ingen trakt mera fylld av Bellmansminnen än denna. Bellman hade en särskild anledning att känna väl till den. Hans svåger kämnären Claës Arrhén von Kapfelman (f. 1726 d. 1806), egentligen advokat, ägde nämligen Hägerstens gård och var där bosatt från år 1765, och honom gästade Bellman ofta.

De gamla byggnaderna från denna tid vid Klubben äro ännu jämförelsevis väl bevarade och ge alltjämt en god föreställning om hur där en gång varit. Längst ner vid bryggan ligger en liten stuga (av traditionen benämnd »Fader Höks krog», se bild s. CLIV!), vars trappa tidigare direkt stigit upp ur vattnet, men som nu genom utfyllningar



Klubben på 1850-talet.

kommit ett stycke upp på land (se s. CLXXVII!). Den innehåller bara ett rum, och här har troligen hållits en mindre krog. Det är ingalunda omöjligt, att det var i denna lilla stuga, som det berömda kortspelet ägde rum. I trädgården bakom ligger den egentliga värdshusbyggnaden. Rörelsen upphörde redan i mitten av förra århundradet. Från Klubben har man en härlig utsikt över segelleden och Kungsholmsdelen av själva staden. *Sn.*

S. 135.

r. 1 *Calad* (av ital. gallada), ungefär = storslam. *Se.*

r. 3 *fria,* antagl. ungefär = passa. Enl. Carlén = freda sig. *Se.*



»Fader Höks krog» vid Klubben. Fotografi.

r. 4 *Ropa* = anmäla (Carlén). *Se.*

r. 14-15 *lifrock* = en »Öfwer-Råck», tätt åtsittande i livet, sannolikt kortare än roberonden (se s. LXXII!) samt framtill hopknäppt eller hophakad.

De delikata färgerna i Ullas dräkt »*grått och grönt*» voro mycket på modet under den gustavianska tiden. *Se.*

S. 136.

r. 14 *Calader* ungefär = storslammar. *Se.*
r. 17 *damma* = »komma i rask följd». *Se.*
r. 18 *Stramma!* bli s—d = »icke göra något spel». *Se.*

S. 137.

r. 6 *Ropa* = anmäla (Carlén). *Se.*
r. 15 *i sin fläkt* = 'med dallrande sken'. *E.*
r. 19 *saloppen*, se s. XLVI!

S. 138.

r. 1 1790 års uppl. saknar komma efter *böljan*. *E.*
r. 10 *le* ändrat från 'Le' i 1790 års uppl. *E.*
r. 22 *klingar; Bgm, DGr, Eht, Schgm:* slingrar. *E.*

S. 139.

r. 14 *Vargar tjuta öfver alt* Det var ingalunda ovanligt vid denna tid, att vargar under vintertiden uppträdde i Stockholms omgivningar och ännu 1871 dödades vargar inom Stockholms län. *Sn.*
r. 15 *Bgm, Eht:* Wintern börjar med gewalt. *E.*

Musiken till episteln nr. 42.

I den Risellska visboken (se s. CLI!) skall melodien till denna ep. ha varit angiven som en »Contradanse le cornet favorisé». Samma melodi är använd även för ep. nr. 49. *V.*

S. 141.

Ep. 43 Bgm s. 63, Bjn 2 s. 86, DGr 1 s. 108, Dwl 2 s. 97, Eht s. 188, Emk s. 100, Hjm 3 s. 134, NhrA nr. 32, Åkn s. 280.
r. 2 *Län Madam Wingmarks kanna* etc. Skildringen

S. 141.

avser tillverkningen av s. k. »drifwande medel», vilka enligt Johan von Hoorns epokgörande skrift Den swenska wäl-öfwade Jord-Gumman (1 uppl. 1697), som under hela 1700-talet var en sannskyldig bibel för barnmorskorna, kunde användas att underlätta förlossningen. Dessa voro huvudsakligen ägnade till utvärtes bruk. Antingen skulle man ta olika slags örter och frön och »koka uti Watten och sätta det under Hustrun, och täcka henne rundt omkring wäl igen, att Ångan slår uti kroppen», eller också ta »något Frö som Fenkål, Anis, Kummin eller något annat, koka det och doppa ther uti sex eller åtta dubla Dukar och lägga them så warma hon tåla kan». Även kunde man för samma ändamål koka ett s. k. »clistir» med »miölckwasla eller Kiött-Såppa med Kummin kokat, lägga ther uti salt och Håning» etc. Däremot borde man, i motsats till vad i ep. sker, undvika renskt vin, och den jordegumma, som till sin patient sade: »Tag en sup!» skulle betraktas som mycket oförståndig. Mor Wingmark och Susanna äro att hänföra till »grannhustrurna och wännerna», vilka barnmorskan enligt samma auktoritet borde tillkalla till sin hjälp vid förrättningen. *Sn.*

r. 5 *Illene röd* (dial.) = röd som eld, 'illröd'. *E.*

r. 9 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm* (som saknar denna vers): Wagga, Blöja och Stickbäcken. *E.*

Musiken till episteln nr. 43.

Melodikälla ej funnen. — Takterna 4-7 av andra reprisen förete likheter med takterna 11-14 av ep. nr. 1. *V.*

S. 143.

Ep. 44. Bgm s. 86, DGr 1 s. 149, Eht s. 313, Emk s. 140, Hjm 3 s. 234, NhrB s. 64, Schgm s. 323. — *Hjm* saknar str. 2 och 3. *Bgm* (och *Hjm*) ha stroferna i följande ordn: 1, (2), 4, 5, (3). r. 2 *Tre Liljor* var belägen vid Norrtullsgatan på den plats där nu borgerskapets änkhus ligger (se



Tre Liljor på 1850-talet.

bild!). Namnet har gamla anor. Vid mitten av 1600-talet var det sålunda fäst vid ett värdshus på Skeppsbron. På Bellmans tid gick Norrtullsgatan genom en mycket lantlig trakt, och bakom de höga plank, som omgåvo den, lågo stora trädgårdar. Här kommo bönderna infarande med sina foror, sedan de först passerat tullen, som låg där de gamla vaktstugorna ännu delvis stå kvar. Värdshuset Tre Liljor utgjordes av ett envåningshus med högt brutet tak

S. 143.
och låg alldeles vid vägen. Bakom byggningen fanns en stor och präktig trädgård med alla de förlustelser, som ett utvärdshus då erbjöd. Stället blev sedan en mötesplats för de adliga officerare, som sammansvurit sig mot Gustaf III, och deras namn sägas ha varit ristade i ett fönster till själva värdshussalen, som låg en trappa upp. Från en ännu senare tid var det ryktbart som »risgrynskorvarnas hov» på grund av den utmärkta korvservering, som ägde rum där. Tre Liljor brann upp 1869. *Sn.*

r. 13 *Hoffbro* är hos Bellman representanten för det naiva och fantastiska måleri, i vilket den lägre borgerligheten av hans samtid fann tillfredsställelse för sina konstnärliga behov och vars barnsligt konkreta uppfattning av de heliga historierna, som utgjorde dess älsklingsmotiv, varit av betydelse för Bellmans bibelparodiska diktning. Det är sålunda nära besläktat med den trohjärtade och fromma bondrokoko, som för oss är mest bekant genom dalmålningarna. Lorenz Petter Hoffbro var emellertid icke själv målare, hans konstnärliga verksamhet föll inom det typografiska området och hans alster kunde därför nå en vidsträcktare publik och bliva mera populära. När Bellman i ep. 62 säger, att det varit han, som smyckat Gröna Lund med målning, så beror detta på att Hoffbro var ett inom dessa kretsar och framför allt av kortspelare välkänt namn. H. var född 1710. Han började sin bana som boktryckaregesäll, och det var den kunskap att skära formar, som han härunder förvärvat, som han ytterligare ville begagna, när han 1744 av

hallrätten (se s. XXIV!) fick rättighet att tillverka och försälja handmålade pappersmakerier, s. k. brevmålningar, till vilka han skar stockarna (se s. XL!). Från en något senare tid äro liknande alster kända under namnet kistebrev. H. hade en icke obetydlig framgång och hans rörelse utvidgades stadigt, så att han snart kunde utbyta sin enkla titel som brevmålare mot kortfabrikör. 1755 och 1756 förvärvade han sig från Kommerskollegium förmånliga privilegier och monopol, och sin fabrik, från vilken hans alster spriddes över hela landet, hade han inrymd i ett eget hus vid Hornsgatan ej långt från Frömans (se s. XXIX!). Under senare år torde han egentligen ha sysslat med massfabrikation av spelkort. H. avled 1759, men hans fabrik upphörde därför icke, utan fortsattes av hans änka Anna Maria Kihlberg med hjälp av kortfabriksföreståndaren J. Dahlmansson. Med denne var hon trolovad, när hon 1764 gick ur tiden. Dahlmansson förvärvade sig därefter Hoffbros fabrik, vilkens privilegier Kommerskollegium år 1766 också överflyttade på honom. — Omstående bild anger arten av Hoffbros konst. *Sn.*

Hoffbros vackra rön = de vackra proven på H:s konst. *E.*

Bgm, Eht: Hörs i Siäl och Blon. ('Blon' utelämnat i *Eht; DGr, Emk* ha: 'hand'.) *E.*

S. 144.

r. 1 *Bgm, Eht:* Movitz had nu dubbel prackt. *E.*

r. 7—10. *Bgm, DGr, Eht, Emk:*

I sitt stoft med tårar
Ligger Movitz, ligg, må gjordt!

S. 144.

Hvem dess hjerta sårar
I dess säng blir sport.
Kör ej Bacchi fårar *E.*

r. 10. *NhrB, Schgm:*
Hörs ej Bacchi tårar *E.*





Tarok-kort gjorda i Stockholm 1766, trol. i Hoffbros fabrik.

r. 14. *Bgm, DGr, Eht, Emk:*
Fria ej mer än du tål *E.*

S. 145.

r. 2. *Samtl. hdskrr* utom *Schgm:*
När han nu — I förstån mig wäl —

I hdskrna framträder sål. tydligare än i trycket anslutningen till den bekanta refrängen i flera av Dalins visor. *E.*

Musiken till episteln nr. 44.

Melodien återfinnes dels i vissamlingen »Chansons choisies etc.», tome II, pag. 216, använd till en vulgär visa »Histoire de Manon Frelu» och kallad »Air de la Fricassé» (melodi nr. 89), dels i samlingen »La clé du caveau», under nr. 683 och med benämning »La Fricassé, ou Quand on va boire à l'Ecu».

Flodmark meddelar i handskr. anteckningar i sin Carlénupplaga, att melodien hördes i Stockholm år 1783, då ett ekvilibristsällskap Tronii & Comp., som uppträdde i Eriksbergsteatern, den 27 okt. s. å. utförde en pantomim »Arlequin magicien apprentif», vari Arlequin, förvandlad till fruntimmer, »dansar med Pierrot en dans kallad Fricassé françoise». *V.*

S. 146.

Ep. 45 Bgm s. 77, DGr 1 s. 136, Eht s. 215, Emk s. 127, Hjm 3 s. 232, Schgm s. 44.

Överskr. *Bgm, DGr, Emk:* Angående Mollberg, som fått stryk för det han lagt sig i Pollska affairerne. *E.*

ad notitiam (lat.) = upplysning, eg. »till kännedom». *E.*

Rostock var redan under 1600-talet ett mycket bekant värdshus. Det var beläget i ett stort stenhus mellan Västerlång- och Prästgatorna inne i staden, och man kunde komma in från bägge gatorna

(Västerlånggatan 45, Prästgatan 44). Den förnämligare ingången var från Västerlånggatan. Sedan 1767 hade en traktör vid namn Johan Henrik Eiffert varit värd på stället. År 1774 är han emellertid borta, och när detta år en ny innehavare, traktören Morin, i Dagligt Allehanda (4 juli) annonserar om en ekvilibristföreställning i sin lokal, kallar han den blygsamt »där källaren Rostock tillförene varit». J. G. Carlén uppger visserligen, att ett värdshus Rostock skulle funnits vid Rådmansgatan, vilket icke är omöjligt, men det finns ingen anledning att betvivla, att det här är fråga om det gamla och välkända Rostock i kvarteret Morpheus. Ett annat mycket bekant Rostock var den skepparkrog, som låg inne i Mälaren mitt emot Kungshatt. *Sn.*

r. 1 1790 års uppl. saknar komma efter *Mollberg*. *E.*

r. 17 *spjut* avser här något mindre hugg- eller stickvapen. »Förr såg man icke så sällan enstaka personer ur den lägre klassen för ståtens skull bära vapen, en hirschfängare, plit eller dylikt, såsom minne dels från krigiska tider, dels från någon militäranställning under fred.» (Carlén.) *E.*

r. 19 1790 års uppl. saknar komma efter *sträng*. *E.*

S. 147.

r. 12 *Pålens affärer* I den gamla polska adelsrepublikens stormiga och olyckliga historia under 1700-talet började 1763 det sista och avgörande skede, som slutade med landets fullständiga uppdelande på grannstaterna. Detta år hade den svage konung August III avlidit, och för att hålla landet kvar

i dess politiska svaghets- och söndringstillstånd hade 1764 Katarina II i Ryssland och Fredrik II i Preussen sammanslutit sig i ett förbund. Deras kandidat till den polska kungakronan var Stanislas Poniatovski, den ryska kejsarinnans forne älskare, vilkens val de även genomdrevo. Förbundet var även riktat på undertryckande av det patriotiska adelsparti under ledning av medlemmar av familjen Czartoryski, som arbetade på en författningsändring till stärkande av kronans maktställning. Genom de förbundna makternas intriger uppflammade 1768 i Polen ett häftigt borgarkrig mellan olika trosbekännare, som hade olyckliga verkningar. Emellertid var Ryssland samtidigt upptaget av krig med Turkiet, och dess framgångar under detta väckte stark oro i Österrike, som blev nödsakat att sluta sig till sin förra rival Preussen för att söka stöd. Spänningen nådde sin höjdpunkt, när Österrike 1770 som säkerhet mot Ryssland besatte delar av det polska Galizien. För att finna en fredlig avveckling av den tillspetsade storpolitiska situationen blev Katarina II benägen för ett redan tidigare av Fredrik II framkastat förslag om Polens delning och härom enades de tre stormakterna 1772. Följande år tvangs Polens riksdag att godkänna denna brutala våldshandling (Polens första delning).

I Sverige liksom överallt i den civiliserade världen voro »Polens affärer» under dessa år det allmänna samtalsämnet för alla kannstöpande krogkunder, och man delade sig i tvenne oftast oförsonliga partier, av vilka det ena i Polens olycka såg ett välförtjänt straff för den fosterlandsfientliga tve-

S. 147.

dräkt, som behärskat det polska folket, under det att det andra liksom Mollberg hade en varm medkänsla med detta och i dess underkastelse för övermäktiga förtryckare såg en ogärning mot folkens frihet och rätt. Den senare åsikten fick hos oss ytterligare näring i den gamla fiendskapen mot Ryssland, och för Polens öde har det svenska folket sedan dess varit djupt intresserat. *Sn.*

r. 15-16 *Samtl. hdskrr:*

Skål, min Mæcenas (*Hjm:* Malena[!])
Jag tog min hatt och drack ett qwarter

r. 17 *conjunctur* = (politiska) läge. *E.*

S. 148.

r. 2 *Stånd-drabant* = manskap, tillhörande Stånddrabantcorpsen, vilken var anställd vid hovet och gjorde daglig vakttjänst på slottet. Under Gustav III:s tid hade så väl konungen som änkedrottning Lovisa Ulrika stånddrabanter tjänstgörande. Vid högtidligare tillfällen, kröningar, begravningar etc., bildade stånddrabanterna häck i slottstrapporna, medan Livdrabanterna paraderade i de efter dem uppkallade drabantsalarna; i processioner gingo stånddrabanterna först. De voro vid denna tid klädda i ett slags renässansdräkter, bestående av s. k. flaxar, d. v. s. i sidorna uppskurna kåpor av blått kläde, besatta med silversnören och silverkronor, kyller av bockskinn, blå klädesbyxor med bandrosor vid knäna, axelgehäng av läder samt hattar med höga kullar, silvergalonerade och försedda med två »från Franckriket införskrifna blå och gula Plumage Fjädrar»; till vapen hade de bardisaner



Korpral vid *Stånddrabanterna* sannolikt fr. 1800-talets början. Livrustkammaren nr. 1280.

med »qwastar». (Klädkammarräkning 1772, Slotts-arkivet.) Dessa dräkter bibehöllos fram till 1800-talets

S. 148.

mitt (se bild!). Drabanternas funktion bestrides vid fästligare tillfällen i våra dagar av från Stockholmsregementen kommenderat manskap, som iklädes Karl XII:s drabantuniform, gula kyller och byxor samt blanka bröstharnesk. *Se.*

r. 10 *Skårsa* (dial.) = skåra, sår. *E.*

Musiken till episteln nr. 45.

Enl. Flodmark (a. a. s. 52) är melodikällan att söka i första satsen av Bazils ariett »Tout le village me l'envie» i Grétrys »Sylvain», vilken melodi är avtryckt i Flodmarks a. a. s. 52-53. *V.*

S. 149.

Ep. 46 Bgm s. 81, DGr 1 s. 141, Eht s. 310, Emk s. 132, Hjm 3 s. 212, NhrB s. 62, Schgm s. 317. Överskriften *Wismar* var en krog i Kolmätargränden (se s. CXIII!). *Sn.*

r. 1 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm:* Pöbel ur wägen . . . (I *Eht* dock ändrat till avfattningen i trycket.) *E.*

r. 5 *Samtl. hdskrr:* Råcken upfästad, på hästen bridon. *E.*

Cordon = snöre, snodd. *Se.*

r. 6 *Basson,* se s. LIII (Dulcjan)!

r. 16 1790 års uppl. saknar semikolon efter *flor.* *E.*

r. 17-18. *Bröst-bouquetten . . .*

Gjord af buxbom, är det attribut, som anger Mollbergs egenskap af »likbjudare». *Se.*

S. 150.

r. 8 *spänna på* = häftigt anfalla, sätta åt. *E.*

r. 13 1790 års uppl. saknar punkt efter *fyra.* *E.*

r. 23 *Pontac* se s. CXXVI!

S. 151.

r. 2 *Olof* På den plats, där Adolf Fredriks kyrka nu ligger, uppfördes 1673 Sankt Olofs kapell, en oansenlig träkyrka inom Klara församlings område. Adolf Fredriks kyrka, som efterträdde kapellet, blev färdig 1774, och året innan hade även Adolf Fredriks församling utbrutits ur moderförsamlingen. *Sn.*

r. 6 *Bgm, DGr, Eht, Emk:*

Börja tillra, jag gråter, här står jag allen!

NhrB, Schgm:

Börja tillra, här står jag nu helt allen.

Hjm:

Börja tillra, här står jag och gråter allen. *E.*

r. 17 *bindmössa, krusadt stycke* se s. CXLIV!

Musiken till episteln nr. 46.

Enligt den s. CLI nämnda visboken lär melodikällan till denna epistel vara att söka i en »Contradanse Prince Ferdinand.» *V.*

S. 152.

Ep. 47. Eht s. 431 (tr.), Hjm 3 s. 478 (tr.), Schgm s. 320.

Överskriften *Wismar* se s. CXIII!

r. 2 1790 års uppl. saknar punkt efter *Grönlund. E.* *Grönlund* se s. XIX!

r. 5 *Surtout* = vanligen dubbelknäppt livrock med stora slag. Plagget brukades vid denna tid även inom armén. *Se.*

r. 6 *spjut* se s. CLXII!

r. 11 *knektar* här antagl. = dockor d. v. s. dragträn å vagnssvänglar. *Se.*

S. 152.

r. 15 1790 års uppl. saknar komma efter *Pitsch*. *E.*

r. 18 *Papiljotter* (af franska papillon, fjäril) = små papp- eller skinnrullar, kring vilka håret viras för att bli lockigt. *upvickladt på kam* se s. LXVIII! *Se.*

S. 153.

r. 3 *Succat,* succade = »en fuktig uti sirap inlaggd citronat; den bästa kommer från Madeira, men den mesta från Sicilien och Lissabon; den består vanligen af skalen utaf paradis-äpplen» (L. N. Synnerberg, Svenskt Waru-Lexicon, Götheborg 1815 s. 107). *Se.*

r. 6 *Nyboda krog* låg i Brännkyrka socken vid en brant backe, som landsvägen söderifrån till Stockholm här passerar; denna kallas ännu Nyboda backe. Krogen var ett mycket vanligt rasteställe för resande. Skjöldebrand berättar i sina memoarer (I, s. 37) att han på en resa 1775 vid Nyboda träffat Bellman, vilkens ekipage råkat ut för en olyckshändelse. »Han hade fått för sin chaise en dålig häst från Fittja och den hade stupat. Det var en söndag; vi frågade, hur det kom till, att han var till fots. Han svarade med denna vers, som vi antecknade:

På vår Herres hvilodag
Hvilar jag och min gelike.
Hästen ligger uti dike,
Och på Liljeholmen jag.»

Man kan tänka sig, att resans strapatser givit skalden anledning till den avskräckande skildring, som han låter Mollberg göra över Brännkyrkatrakten. Med sina många herrgårdar torde denna eljest vid

denna tid gjort ett inbjudande och idylliskt intryck. *Sn.*

r. 13 *durchsigtig* (ty. durchsichtig) = genomskinlig. *E.*

r. 19 1790 års upplaga saknar punkt efter *svepning.* *E.*

r. 22 *katsen* = kassen. *E.*

S. 154.

r. 2 *Processen* = processionen. *E.*

Musiken till episteln nr. 47.

Melodikälla ej funnen.

Anm.: takt 2: basens tredje fjärdedel, ess, bör stå mitt under övre systemets kvart c-g. Jfr takt 6! *V.*

S. 155.

Ep. 48. Bgm s. 72 a, Bjn 2 s. 118, DGr 1 s. 125, Dwl 2 s. 130, Eht s. 202, Emk s. 117, Nhr A nr. 46, Åkn s. 299.

Överskriften *Hessingen* I viken mellan Kungsholmen och Brommalandet invid segelleden ligga två smärre öar, Stora och Lilla Essingen. Här är det uppenbarligen fråga om den förra längst bort liggande. Vid denna tid voro de i hög grad präglade av idyllisk Mälarnatur och utgjorde omtyckta mål för stadsbornas roddarfärder. Från den inre Mälaren passerade här lantborna på sina med livsmedel lastade farkoster. Utgångspunkt för Ulla Winblads hemresa är troligen den vid öns sydvästra udde belägna värdshusbryggan. Det gamla här belägna värdshuset har sedan länge upphört med sin rörelse. Jämte detta fanns här ett stort



L:a Essingen. Marieberg. Långholmen.

Utsikt av inloppet till Stockholm från Mälarsidan. Detalj av penneteckning av J. Säfvenbom fr. 1780-talet. Westinska saml. Uppsala universitetsbibliotek.

antal smärre krogar, nu allesammans borta. Numera är den södra stranden av ön helt kantad av hopgyttrade sommarnöjen. *Sn.*

r. 18 *lyra* (lira) se s. CX!

S. 156.

r. 2 *gles* = otät, gisten. *E.*

r. 3 *fläckt* = fladdrande. *E.*

r. 4 *Samtl. hdskrr:* Tuppen gol och Kerstin fes. *E.*

r. 16 *löfbrodd* (även skrivet 'löfbrott', så *samtl. hdskrr* utom *Bjn* [som har 'löf, bröd'] och *Nhr*) = lövbrytning, brutet löv (eg. till vinterfoder för kreaturen). *E.*

r. 17 *tullen* låg vid norra stranden av Långholmen. Här skulle alla från Mälaren ankommande fartyg passera för att tullbehandla sin last. *Sn.*

1790 års uppl. har komma efter *syftar.* *E.*

S. 157.

r. 1 *lös up din pung,* d. v. s. hårpung se s. XCIII (chignonen)! *Se.*

r. 3 *Salopp* se s. XLVI!

1790 års uppl. saknar punkt efter *igen.* *E.*

r. 5 *Hessingen* Det måste alltjämt vara fråga om Stora Essingen, ty senare omtalas Ekensberg (se nedan!), som ligger mitt emot denna ö, i det smala sundet. *Sn.*

r. 7 *Ulla,* (så *samtl. hdskrr* utom *Nhr A*) ändrat från 'Lilla' i 1790 års uppl. *E.*

r. 10 *Samtl. hdskrr:* Fritt din ('min') brånad stilla. *E.*

S. 158.

r. 3 1790 års uppl. har semikolon efter *stam.* *E.*

S. 158.

r. 9 *Ekensberg* var ett mycket besökt värdshus vid södra Mälarstranden mitt emot Stora Essingen. Rörelsen är nedlagd för snart hundra år sedan, men ännu på J. G. Carléns tid stodo de gamla byggnaderna kvar (se bild!). Numera är detta område helt industrialiserat. *Sn.*

r. 16 *bussar* = sällar, kamrater. *E.*

r. 23-24 *På den klippan, där vid strand*
Sjelf Chinesen målar etc.



Ekensbergs värdshus på 1850-talet.

Båten passerar nu Marieberg på Kungsholmen (se bild!). Här låg sedan slutet av 1750-talet den bekanta porslinsfabriken, vars utmärkta tillverkning, oftast efterhärmande det kinesiska porslinet (se s. LXXXI!), numera är så eftersökt. Denna, som 1782 inköptes av ägaren till Rörstrand, nedlades 1788. *Sn.*

r. 24 *Samtl. hdskrr* utom *Eht, Åkn:* Sjelf Chinesen prålar. *E.*

S. 159.

r. 5 *Samtl. hdskrr:* Ser du hur jag målar? *E.*

r. 11 (jfr även Bellmans not på samma sida!). *Salpetersjuderi* Detta var beläget på Kungsholmen vid Mälarstranden mellan de nuvarande Polhems- och Sankt Eriksgatorna. Vid denna tid innehades det, som ansågs som ett för det allmänna i hög grad nyttigt verk, av hovrådet J. E. Ehrenreich.



Utsikt av Marieberg.
Gravyr av Testolini efter gouache av J. P. Hackert 1764.

Denne hade sedan 1767 mot en viss summa åtagit sig underhållet av tukthusfångarna, vilkas arbetskraft han, av allt att döma ganska hänsynslöst, utnyttjade i sina salpeterlador. För att »vårda och bevaka» dem voro anslagna åtta »paltar» av separationsvakten (se s. XCIV!), men dessa tyckas icke ha varit tillräckliga, särskilt därför att

S. 159.

Ehrenreich synbarligen använde fångarna även för andra arbeten, varigenom de fingo gynnsamma tillfällen till rymning. Politiekollegium föreslog därför att de skulle förses med en bjällra eller klocka. Eljest tyckas fångarna här ha rönt en ytterst dålig behandling och mestadels fått frysa och svälta. Dessa upprörande förhållanden, för vilka Ulla hade all anledning att bäva, fortforo ända till 1779, då den nya arbets- och straffanstalten på Långholmen blev färdig. *Sn.*

r. 13 *Palten,* se ovan!

r. 19 *Lazari* ändrat från 'Lazaretts' i 1790 års uppl. — *Samtl. hdskrr:* Latzari (*Nhr A* 'Lazaretts') Palats, jo, neij! *E.*

Lazari palats är Serafimerlasarettet, som då låg vid mälarstranden och icke skymdes av byggnader på utfyllningar framför detta. För detta lasarett hade tomten blivit inköpt 1749 och tre år senare voro byggnaderna så pass färdiga, att de första sjuka kunde intagas. Ordet lasarett har, som formen Lazari palats också anger, sin härledning av Lazarus, den fattige mannen i Jesu liknelse, som låg utanför den rike mannens dörr och vilkens sår slickades av hundar. Från den italienska formen Lazaretto, vårdanstalt för pestsjuka, har ordet sedan överförts till de flesta kulturspråk (Jfr. Nyrop, Lasaret. Et ords historie, i Nord. Tidskrift 1920, s. 23). *Sn.*

S. 160.

r. 1 *Morgonrodnans* rättat från 'Morgonrodnas' i 1790 års uppl. *E.*

r. 2 *strimma* = stråla, glänsa. *E.*

r. 8-9 *Skinnarviken* var namnet på en numera igenfylld liten inbuktning av Mälaren i bergen på Mariasidan av Södermalm. Berget ovanför kallas ännu Skinnarviksberget och är alltjämt till stor del obebyggt. Något *kastell* har här veterligen icke funnits, men överst på toppen har sedan gammalt stått ett sjömärke. Skinnare är ett tidigare namn på garvare. *Sn.*

r. 16 *kåter* se s. LXXV!

r. 21 *benet; Samtl. hdskrr:* låret. *E.*

S. 161.

r. 7 *Jeppe tutar* se s. CXIX!

r. 8 *Böneklockan klämtar* Enligt 1686 års kyrkolag skulle i varje stad om söckendagarna klämtas kl. 10 f. m. och 4 e. m. för att folk skulle »ther igenom påminnas at bedia om Wälsignelse till theras förehafwande, och at Gud wille bewara Öfwerheten, förläna Frijd och Roligheet, och en salig ändalycht» (kap. 12, § III). *Sn.*

S. 162.

r. 2 *skalle. Samtl. hdskrr* utom *Bgm, DGr, Emk* ha 'skalla', vilken form även fordras av rimmet. Dylika ursprungligen oblika a-former äro vanligare i Bellmans språk än i det nutida högspråket. Se t. ex. s. 24 r. 7 *ögna stråla,* s. 34 r. 11 *strupa,* s. 178 r. 9 *tanka,* s. 262 r. 5 *Månan! E.*

Musiken till episteln nr. 48.

Enligt Atterbom (Svenska Siare och skalder, VI, s. 52) är melodien ursprungligen »en gammal fransysk viston som lär varit sjungen redan i

Henrik IV:s tid». Den återfinnes t. ex. i »Chansons choisies etc.», III, s. 156, använd till en visa, kallad »La double félicité» samt anträffas även under nr. 302 i sångsaml. »La clé du caveau». Denna senare form återges i nottryck av Flodmark i a. a. s. 54.

I ett i Gävle 1796 utgivet skillingstryck av denna ep. anmärkes: »sjunges som den bekanta waggewisan». (R. Steffen i Samlaren 1896 s. 151.) — Melodien återfinnes, något förändrad, i Fredmans sång nr. 8. Om musiken till denna se Bagge (Samlaren 1881 s. 51-53 och 107)! *V.*

S. 163.

Ep. 49. Bgm s. 87, DGr 1 s. 151, Eht s. 221, Emk s. 141, Hjm 3 s. 328, Schgm s. 89.

Överskriften *Klubben* se s. CLII! *sommarafton; Bgm:* höstafton. *E.*

r. 1 *Mamsell Ulla, märk Mamsell* Raden betonar det stora värde, som Ulla satte på mamselltiteln, med vilken man annars benämnde ärbara borgaredöttrar. *Sn.*

r. 6 *skär* = klar. *E.*

r. 19 *Bacchi kök* Härmed avses icke blott de många krogar som funnos i denna trakt. Nästan varje stuga var utrustad med en brännvinspanna. *Sn.*

S. 164.

r. 6 *fader Hök.* Den lilla stugan längst ner vid bryggan vid Klubben (se fig. s. CLIV!) uppges av traditionen som fader Höks krog. Värden själv anser sig Schöldström (I tittskåpet, s. 202) ha identifierat i krögaren Johan Hök, liksom Movitz parasoll-

makare. Denne Hök, som hade en liten gård vid Katarina östra kyrkbacke, avled 1771. *Sn.*

r. 18 Det andra *Står* ändrat från 'står' i 1790 års uppl. *E.*

S. 165.

r. 1 *valdthorns* (så *samtl. hdskrr*) ändrat från 'vallhorns' i 1790 års uppl. *E.*

r. 4 1790 års uppl. saknar komma efter *stopet. E.*

r. 7 Det andra *Klang* ändrat från 'klang' i 1790 års uppl. *E.*

r. 9-10 *Lägg i land vid krogen. Hvar?*
Just vid dörn; Gör skutan klar.

På fader Höks krog vid Klubben gick trappan ända ner till vattnet (se s. CLIII!) Numera ligger stugan ett stycke upp på land, men man ser tydligt, att området mellan denna och sjön blivit utfylldt, så att man verkligen på Epistlarnas tid kunnat lägga till direkt vid trappan. *Sn.*

r. 19 *Kappråckar* = mansrockar av kläde, linne eller läder med en eller flera axelkragar. Fram emot århundradets slut blevo kapprockarna mycket vanliga. *Se.*

S. 166.

r. 3 *Handskar; Samtl. hdskrr:* Byxor. *E.*

r. 7 *Piskperuk* se s. LI (hårpiskan)!

r. 10-12 1790 års uppl. har komma efter *stolt* men saknar skiljetecken efter *Våffelfat. E.*

r. 15 *succat* se s. CLXVIII!

r. 18 *bruneller,* pruneller = »sköna, skalade, från stenarna befriade och torkade stora plommon från

S. 166.

Brignole i Provence» (L. N. Synnerberg, Svenskt Waru-Lexicon, Götheborg 1815 s. 50). *Se.*

1790 års uppl. saknar komma efter *bruneller.* *E.*

S. 167.

r. 1 1790 års uppl. saknar komma efter *kom.* — *väds* av ett äldre 'vädas', 'vädjas', hålla vad. *Nå kom, väds etc.* = Jag vill slå vad om, att du fattar flaskan. *E.*

r. 3 *lag* = sätt, vana, skick (Jfr: 'Han har det laget, att han super'!). *E.*

r. 8 *blygd* = blyghet. *E.*

Musiken till episteln nr. 49.

Melodien är densamma som den till ep. nr. 42. I *Hjm* anges som »Ton: Cornet favorisé». *V.*

S. 168.

Ep. 50. Bgm s. 76, Bjn 2 s. 132, DGr 1 s. 133, Dwl 2 s. 145, Eht s. 205, Emk s. 124, Hjm 3 s. 481 (tr.), NhrA nr. 35, Åkn s. 307.

Enl. Carlén skulle i det s. LXIX omnämnda ex. av Epistlarna vid denna vara antecknat: »dedicerad till Cantzli Rådet Gref Gyllenborg» (Gustaf Fredrik Gyllenborg, den bekante skalden f. 1731, d. 1808). *E.*

r. 10 *kullrar* = välver, rullar. *E.*

S. 169.

r. 3 *Morian* se s. CXXXVI!

r. 15 *Postiljoner* se s. XCII!

r. 16 *skurrar* = skorrar. *E.*

r. 23 *bergen vid strand.* Det är de ur vattnet

brant uppstigande Stadsgårdsbergen, under vilka de främmande skeppen brukade ankra, som kommo skeppskanonernas skott att eka. *Sn.*

S. 170.

r. 7 *luta* = lutad. *E.*

r. 15 *hvad de sjunga* ändrat från 'hvad sjunga' i 1790 års uppl. enl. »Rättelser» i denna. *E.*

r. 25 *engageanter* se s. XXXVII!

r. 26 *Saloppen* se s. XLVI!

Musiken till episteln nr. 50.

Melodikällan är enl. Ad. Lindgren (a. a., s. 60) att söka i två »airs de chasse» av Lagarde. Sammanställda återfinnas dessa airs i samlingen »Cantiques ou Opuscules etc.», under nr. 84: »Votre divin Maître» .... (första och andra repriserna) och »A ce Dieu qui vous aime» (tredje reprisen, 3/4-takt). Såsom »air» för dessa är angivet: »Eh quoi! tout sommeille.» *V.*

S. 171.

Ep. 51. Bgm s. 112, DGr 1 s. 177, Eht s. 333, Emk s. 164, Hjm 3 s. 101, Nhr B s. 53, Schgm s. 331.

Överskr. *DGr, Emk:* Till Mollberg angående sista Concerten på 3 byttor. *E.*

Tre Byttor. Härmed avses säkerligen det gamla värdshuset Tre Tunnor, som låg i hörnet av Drottninggatan och Klarabergsgatan. I sina glansdagar torde det med hus och trädgård ha omfattat större delen av kvarteret Skansen. Enligt Elers' uppgift (Stockholm, II, s. 108) hade det till skylt

S. 171.

tre tunnor med årtalet 1650, som sålunda borde ha varit dess uppkomstår. Från 1600-talet har man också en hel del uppgifter om dess tillvaro, och i slutet av detta sekel ägdes det av en bekant vinskänk Ingemar Frodbohm, som givit namn åt Ingemarshov. Vid mitten av 1700-talet ägdes det av en inflyttad tysk vinskänk Martin Segeling (d. 1751) och efter honom av hans broder Georg Fredrik Segeling, som dog 1810 och då var 85 år gammal; båda voro rika och välmående borgare. Då den senares hustru avled 1776, räknade värdshuset som gäldenärer flera av Bellmans umgängesvänner såsom den döde Tilas och Säfvenbom. Tre Tunnor upphörde med sin verksamhet 1797. *Sn.*

r. 6 *Filtzens Duetter* Anton Filtz, en tysk violoncellvirtuos, död vid omkr. 30 års ålder 1760, är av musikhistorien mest känd för sina kompositioner av instrumentalmusik. Han har även utfört tonsättningar till sånger, på sin tid mycket populära, men nu fullständigt död musik. Enligt Carléns uppgift skulle hans död ha föranletts av en alltför kraftig måltid på spindlar, en rätt, som enligt F:s åsikt till smaken påminde om smultron, och på vilken han var liebhaber. *Sn.*

r. 10 *Oboe* se s. LXIX!

r. 19 *Harpeggio* — brutet ackord, där ackordets toner liksom å harpan ej anslås samtidigt utan hastigt efter varandra, nedifrån och uppåt. *Be.*

S. 172.

r. 1 1790 års uppl. saknar punkt efter *gällt.* *E.*

r. 7 *Galupp* Baldassare Galuppi (f. 1706 d. 1785), med tillnamnet Buranello efter den ö bland Venedigs laguner, på vilken han föddes, är en av 1700-talets yppersta kompositörer både på operans och den kyrkliga musikens område. Utomordentligt produktiv har han skrivit bl. a. 193 operor, som uppförts under åren 1722—73. Framför allt vann han framgång inom den komiska operans område, där gracen och fantasifullheten i hans musik särskilt fick framträda. Den italienska operatrupp under ledning av signor Nicolosi, som vintern 1780—81 spelade på Bollhusteatern, uppförde därunder två av hans operabuffor »Il Filosofo ignorante di campagna» och »L'amante di tutte, ovvero il Vecchio geloso». Under åren 1765—68 var han kejsarinnan Katarina II:s hovkapellmästare. *Sn.*

r. 12 1790 års uppl. saknar komma efter *Kom. bagage* = pack, patrask. *E.*

r. 15 1790 års uppl. saknar komma efter *tro.* *E.*

r. 16 *ro* = nöje. *E.*

r. 17 *air* betyder här närmast sångstycke, men avser i tidens sånglitteratur vanligen melodi. *Sn.*

r. 19 *flöjtraver* se s. LV!

S. 173.

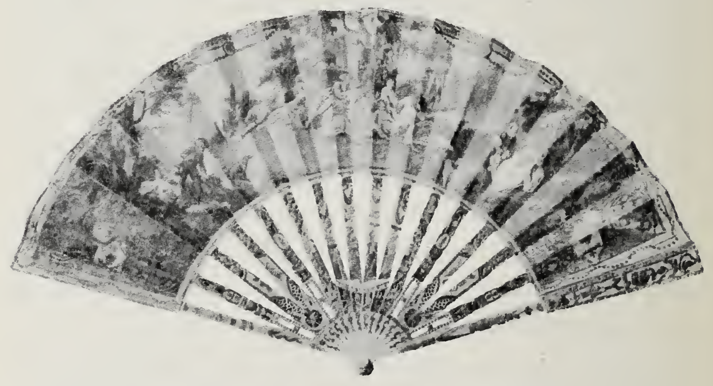
r. 1 1790 års uppl. saknar punkt efter *barmen.* *E.*

r. 7 *Samtl. hdskrr:* Som på Solfjädrar när man en herde will gripa. *E.*

r. 7-9 *solfjädrar, där man en herde ser lipa etc.* Solfjädern, som alltsedan forntiden följt med kvinnodräkten genom seklerna, var under rokokon absolut oumbärlig för varje dam, som

S. 173.

fäste något avseende vid sin toalett; även Fredmansvärldens nymfer, vilka ju inte stodo så särskilt högt på den sociala rangskalan, uppträdde så gott som alltid med solfjäder (se s. 25, 42, 297 m. fl. ställen i Epistlarna). Drottning Lovisa Ulrika lät till och med under detta, de tusen ordnarnas tidevarv stifta en särskild solfjädersorden, vilken hugfästade minnet av en tilldragelse under



Solfjäder från mitten av 1700-talet med gouache-målning på siden.
(Ur Wrangels En knippa solfjädrar s. 29.)

hennes första resa till Stockholm; vid överfarten från Tyska Bottnen till Drottningholm råkade hon nämligen, livlig som hon var, att bryta sin dyrbara solfjäder. Redan yppighetsförordningen av den 8 nov. 1731 förbjöd införsel av alla solfjädrar, som betingade ett högre pris än 2 riksdaler, och 1756 (den 4 nov.) kom turen även till de billigare varorna. Den 7 april 1764 bestämdes, att alla i Stockholm förfärdigade solfjädersarbeten skulle av hallrätten (se s. XXIV!)

förses med en särskild svart stämpel. Bland solfjädersfabrikörer i Stockholm märkas J. P. Lilliemarck, J. Marschall, som ensamt år 1761 förfärdigade 79 dussin samt C. Fimmer, hos vilken Per Hilleström gjorde sina första lärospån som konstnär 1744. Den inhemska tillverkningen synes sålunda i det stora hela ha tillfredsställt de svenska damernas behov av solfjädrar. Mellan sidospröten, som vanligen voro av elfenben, spände sig sidenet eller papperet, dekorerat i akvarell eller gouache (täckfärg) med motiv ur den luftiga och ljusa värld, som var rokokons (se bild!). Särskilt omtyckta voro kineserierna (se s. LXXX!) men även det mer eller mindre lantligt oskuldsfulla herdelivet fick här, liksom annorstädes i den bildkonst, som tagit arv efter Watteau, lämna stoff till framställningen. — Då Bellman inför den flöjtblåsande Wingmark blir påmind om en herdescen å en solfjäder är det väl något av de ofta förekommande dussinarbetena med deras misstecknade, klumpiga figurer han har i tankarna. (Om solfjädrar se L. Looström i Med pensel och penna, Stockholm 1885 s. 1-23 och F. U. Wrangel, En knippa solfjädrar Stockholm 1901!) *Se.*

r. 19 *släckas; Samtl. hdskrr:* tändas. *E.*

1790 års uppl. har komma efter *sqvalar.* *E.*

S. 174.

r. 1 *bassonen* se s. LIII (Dulcjan)!

r. 3 1790 års upplaga saknar komma efter *skråla* och utropstecken efter *klang.* *E.*

r. 4 *med . . . rang* = med besked. *E.*

Musiken till episteln nr. 51.

Under Bellmans tid var melodien känd och använd härstädes såsom kontradans. I den s. CLI citerade visboken anges melodien vara »Contredanse belle constante» och i partituret till den heroiska baletten »Acis och Galatea» (se s. LII!) återfinnes den bland balettmusiken mellan 8:e och 9:e satsen i 2:a aktens 2:a scen, även där kallad »contredance». Flodmark återger melodien i nottryck från sistnämnda källa (a. a. s. 56). *V.*

Enl. Flodmark (a. a. s. 55) förekommer melodien även i en marsch, som användes av regementet Royal Suédois i Frankrike. Troligen är denna marsch identisk med den »Marche de Buonaparte en Egypte», vilken bl. a. spelades av musikkårerna under finska kriget. Framemot århundradets mitt började den kallas »Björneborgsmarschen», under vilket namn den med Runebergs år 1860 skrivna ord nått en enastående popularitet (se E. Lagus i Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet i Finland LXLL, Helsingfors 1904, s. 305-344!). Sannolikt kunna den kraftigt formade marschen och Bellmans smidigare melodiform återföras till en gemensam äldre urkälla.

S. 175.

Ep. 52. Bgm s. 103, DGr 1 s. 175, Eht s. 321, Emk s. 162, Hjm 3 s. 480 (tr.), NhrB s. 56, Schgm s. 311.

r. 12 *Charlotte,* liksom den i ep. 65 omtalade styrmansdottern Gretgen, för vilken Movitz även engagerat sig, tillhörde en samhällsklass, som då i Stockholm var en ganska ny social företeelse,

nämligen fabriksarbetarnas. Denna var ganska strängt lokaliserad till Södermalm, särskilt trakten kring Barnängen, som man sökte avgränsa till ett industriområde. Till de många klädesfabriker, som här hade anlagts efter hallrättens (se s. XXIV!) införande, lockades arbetare utifrån, framför allt tyskar, och det proletariat, som härav blev följden, förökades efter 1700-talets mitt synnerligen snabbt och levde i ytterst osunda och fattiga villkor, där lungsoten härjade skoningslöst. *Sn.*

S. 176.

r. 5 *ner* (så *Bgm, Eht, Nhr B, Schgm*) ändrat från 'ned' i 1790 års uppl., vilket bryter rimschemat. *E.*

r. 9 1790 års uppl. saknar semikolon efter *kände*. *E.*

r. 9-10 *Bgm* (överstruket), *DGr, Eht, Emk:*

Endast den wällust kände
Som kärlek hjertat ger.

Bgm (överskrivet), *Nhr B, Schgm:*

Nymphen en ryckning ('tryckning') kände;
Jag siunger intet mer. *E.*

S. 177.

r. 3-5 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm:*

Nu ('Ömt') din Frihet ömt ('nu') förswara,
Nu får du på krogen wara,
Förr stod du i en snara. *E.*

Musiken till episteln nr. 52.

Melodien till denna ep. återfinnes i Grétry's operett »L'amitié à l'épreuve», Coralis romans: »A quels maux il me livre» (partitur i K. Tea-

terns bibliotek, s. 103). Den uppfördes i Fontainebleau den 13 nov. 1770 och i Paris den 24 jan. 1771. — Bellmans melodi avviker på åtskilliga ställen från åberopade källa, som av Flodmark återgivits i a. a. s. 57 ff. *V.*

Sid. 178.

Ep. 53. Bgm s. 120, DGr 1 s. 187, Eht s. 144 Emk s. 173, Hjm 3 s. 462 (tr.), Schgm s. 48. Överskriften *hos T.; Bgm, Eht, Schgm* därefter: en natt i October 1764. — *DGr, Emk* efter *Bommen:* — 1764. — *E.*

Danto-Bommen var en s. k. vintertull, en tullbom, vid vilken landtullavgiften upptogs av den trafik, som vintertiden sneddade över isen på Årstaviken och sedan genom Tantogatan (numera ungefär Sköldgatan öster om Tantolunden), en fortsättning av den gamla Arvid Davidsgatan, leddes in till Södermalms bebyggda del. Bommens läge har varierat för olika tider och den flyttades med stadsbebyggelsens utvidgning allt längre åt söder mot Årsta. Enligt Elers' uppgift låg bommen vid en plats, som kallades Åkermyran på södra sidan av Tantogatan. Tanto var namnet på en hantverkarsläkt, som under 1600-talet inflyttade till Stockholm, och namnet var redan under början av 1700-talet fäst vid det bekanta sockerbruket vid Årstaviken. Tantogatan gick vid denna tid genom en mycket lantlig trakt, som till större delen upptogs av åkrar, trädgårdar och tobakslador, men de byggningar som här funnos, voro, särskilt i grannskapet av tullen, av ett ganska ruckligt utseende. *Sn.*

r. 2 *plumpt* = klumpigt, enfaldigt. *E.*

r. 5 1790 års uppl. saknar komma efter *höra. E.*

r. 7 *Rosenlund* var, som namnet redan antyder, egentligen en trädgård. Denna var belägen väster om Tantogatan i det gamla kvarteret Bergsgruvan, som omfattade flera av de nuvarande kvarteren väster om Rosenlundsgatan. På Tillæi karta 1733 finnes den upptagen och omfattar där ett betydande område. I norr gränsade den till Fredmans faders,



Rosenlund på 1850-talet.

urmakaren Anders Fredmans trädgård. Vid denna tid ägdes Rosenlund jämte de omgivande trädgårdarna av tullinspektoren Jacob Hagman (d. 1767), som hade sin tjänst vid Skanstull och troligen också övervakade vintertullen vid Dantobommen. Hagman höll även krog. På J. G. Carléns tid låg ännu huvudbyggnaden i trädgården kvar, ett vitlimmat stenhus med årtalet 1761 (se bild!). Krogen Rosenlund låg i en utkant av trädgården. En ruin, egentligen blott ett stenrös, fanns likaledes kvar i

S. 178.

trädgården på 1850-talet, och i den trodde sig Carlén kunna se den sista återstoden av den gamla krogen. Namnet finnes alltjämt kvar i Rosenlundsgatan och genom det stora Rosenlunds ålderdomshem, som staden 1888 lät uppföra vid Skånegatan. Nära Rosenlund (kv. Bergsgruvan, gamla nr. 50) låg även ett traktörsställe, som innehades av traktören Jacob Gullman från 1738 till hans död 1769. Det säges då vara »bofälligt» och till det hörde även en trädgård. *Sn.*

r. 17 *Grimshage* Platsen heter egentligen Grindshage, och var ett ganska vidsträckt område, som sträckte sig efter stranden från Skanstull till Tanto. Namnet Grind är gammalt. Äldst är det bekant genom det tegelbruk, som staden på 1570-talet här lät bygga åt sig och som ännu vid denna tid fanns kvar. Till detta togs leran i hagen, och denna var därför alldeles full av lergropar, varigenom trakten fick ett ödsligt och ruskigt utseende. Till detta bidrog också i hög grad den kyrkogård med pestgravar, som arrangerats i västra delen av hagen under de fruktansvärda peståren 1710—11. Vid Grind voro även belägna några skansar, varmed infarten till staden söderifrån 1657 och följande år blivit befästad i fruktan för ett danskt anfall. Dessa försvarsverk, som ännu delvis kunna skönjas, hava i likhet med den här skrivna formen Grims hage även felaktigt blivit kallade »Grima skants» (Elers, Stockholm, I, s. 361). *Sn.*

S. 179.

r. 1 *Krögarn* är troligen den ovan omtalade traktören Jacob Gullman, som innehade det enda

näringsstället av någon betydenhet i denna trakt. Hans ställe hade ursprungligen varit ganska betydande, men var nu förfallet. Rörelsen fortsattes av hans änka Sara Katarina Granberg till hennes död 1787. Denna ep., som troligen hör till de allra äldsta, förefaller att i sin detaljerade framställning ge en verkligt autentisk skildring av förhållanden och människor i trakten. *Sn.*

r. 11 *kolrar* = pratar dumheter. *E.*

S. 180.

r. 16 *snäll* = skicklig. *E.*

r. 18 *Solhattar* se s. LXXXIV!

S. 181.

r. 3 *et glas Öl med stjelkar gröna.* Då öl serverades brukade man, liksom då det gällde vin (se s. LIII!), sätta en kvist av en växt i glasen. *Se.*

r. 9 *skinn-karpusen* se s. LXXVIII!

r. 11 *Nubb* = kort pipa, »snugga». *E.*

r. 17-20 *Än då den där som sig nu lutar* etc. Här tecknas ett porträtt av den ene av stadens skarprättare, som hade sin bostad vid Tanto. J. G. Carlén vet att berätta i anslutning till epistelns skildring, att han hade »en hel uppfostringsanstalt för hundar, hvarjemte han idkade hästslagteri», vilket senare lockade korparna till hans bostad. *Sn.*

S. 182.

r. 1 *Sjögren.* Om det är samme tullbesökare Sjögren, som omtalas i mera sympatiskt sammanhang i ep. 59, hette han Anders S. och var stadsbrobesökare vid Stadsgården omkr. 1770. Därpå

S. 182.

tyder den omständigheten, att han gjorde det nedan omtalade beslaget i Ormsaltargränden, som ligger alldeles vid Stadsgården. *Sn.*

r. 3 *Karreter* (av franska charettes) = små åkdon. *Se.*

r. 6 *Tolf i qvadraten* = fyra vanliga karlar gå upp mot tolv sådana som dessa (tullsnokar). *E.*

r. 15 *Slangen och Pannan* etc. Dessa attiraljer till brännvinsbränning hava tydligen blivit föremål för beslag i enlighet med det 1756 (26 nov.) utfärdade förbudet mot brännvinsbränning. Denna hade visserligen 1760 frigivits, men 1761 (3 dec.) utfärdades ett nytt plakat, närmast på grund av spannmålsbristen, som förbjöd husbehovsbränning i Stockholm, Göteborg och Karlskrona. I en ny kungörelse av 1761 (19 dec.) bestämdes att alla större eller mindre lösa destilleringsapparater skulle till förvaring överlämnas på rådhuset vid straff av böter och förlust av redskapen. Dessa bestämmelser voro emellertid mycket svåra att kunna praktisera och framkallade givetvis ett allmänt missnöje. Såsom angivare spelade tullbetjäningen helt naturligt en mycket impopulär roll. Se vidare s. CCIV! *Sn.*

Ormsaltargränd; DGr, Emk: Kolmätargränd. *E.* Ormsaltargränd, ett namn, som varit föremål för många tolkningsförsök, är samma gränd som Klevegränden (mellan Götgatan och Mosebacke). Förklaringen till namnet har man troligen att söka i ett förvrängt personnamn (se Holmia, bd I, s. 62!). De båda namnen på gränden omtalas i äldre tider omväxlande. På Tillæi karta 1733 kallas den Ormsaltaregränden, men det obegripliga namnet

har i allmänhet ansetts giva åt gränden ett tvivelaktigt skimmer och därför undvikits. *Sn.*

r. 24 *hålt!* = håll! *E.*

Musiken till episteln nr. 53.

Melodien förekommer i något olika form i Voglers musik till »Gustaf Adolf och Ebba Brahe», uppförd i Stockholm f. f. g. den 24 jan. 1788. Den utgöres av brudskarans kör i 2:a aktens 15:e scen med texten »Käcka gossar, stridens söner etc.». Flodmark avtrycker den i a. a. s. 59. *V.*

S. 183.

Ep. 54 Bgm s. 94, DGr 1 s. 161, Eht s. 148, Emk s. 150, Hjm 3 s. 182, Schgm s. 56. Överskriften rättad från 'På St. Catharina Kyrkogård' i 1790 års uppl., enl. »Rättelser» i denna. *E.* Överskriften *St. Cathrina Kyrkogård.* Kyrkogården kring Katarina kyrka var en av stadens största och var visserligen överskuggad av lummiga trän, men den stora mängden av fattigmansgravar med deras enkla prydnader gjorde ett dystert intryck. På kyrkogården vila flera av Bacchi kommendörer (se Fredmans sånger!). *Sn.*

r. 1 1790 års uppl. har komma efter *fält. E.*

r. 13 *tupp* (så *samtl. hdskrr* utom *Hjm,* som har 'spets') ändrat från 'topp' i 1790 års uppl. *E.*

r. 14 1790 års uppl. saknar komma efter *Planka. E.*

r. 15 *Kringlor, Hjul och Glafvar* Härmed avser skalden de hantverksemblem (för bagare, hjulmakare etc.), vilka stundom bruka förekomma på

S. 183.

gravvårdar från 1600- och 1700-talen (se Kyrkogårdskonst, redigerad av H. Wadsjö, Stockholm 1918 s. 62!) så vida det icke är rent ornamentala detaljer å de resta eller liggande vårdarna, som föresvävat honom; med »Hjul» skulle t. ex. kunna förstås de lagerkransar, vilka bruka smycka 1700-talsmonumenten, omramande inskriften, en dödskalle med timglas etc. *Se.*

S. 184.

r. 5 *Jofur* (isl.) eg. = vildgalt, även furste, begagnades av 1700-talets skalder som synonym för Jupiter. *E.*

r. 7 *Cyclopen viggen svaflar.* Enligt vissa antika föreställningar voro cykloperna jättestora smeder i Vulcanus' tjänst, vilka hade sina verkstäder i eldsprutande berg, särskilt Etna. *E.*

r. 8 *Har han en gång störtat Templets gaflar* hänsyftar möjligen på den eldsvåda, som den 1 maj 1723 ramponerade kyrkan. *Se.*

r. 12 *Boman,* korporalen, se s. CXL! I Stockholms Weckoblad 1765, nr. 40, upptages bland de mellan 27 sept.—4 okt. s. å. i Storkyrkoförsamlingen avlidna personer även corporalsänkan Cath. Elisab. Boman. *Sn.*

r. 17 *Hon är Enka* (så *Emk; Eht, Schgm:* 'är' uteglömt; *Bgm, DGr, Hjm:* 'Enkan') ändrat från 'Hon är en Enka' i 1790 års uppl., vilket bryter versschemat. *E.*

r. 21 1790 års uppl. saknar komma efter *Kom. E.*

S. 185.

r. 9 *Och då du svor* (så fordrar versschemat och

så ha *samtl. hdskrr*) ändrat från 'Och du svor' i 1790 års uppl. *E.*

r. 10 *Solhatt* se s. LXXXIV!

r. 12 *Mantille* = sjalliknande överplagg med två smala snibbar, vilka, om plagget bars å axlarna, korsades över bröstet och knötos vid midjan; det brukades även till huvudbonad. Mantiljen kom ursprungligen från Spanien, där den ju även bibehållit sig till våra dagar. *Se.*

Musiken till episteln nr. 54.

Melodikälla ej funnen. *V.*

S. 186.

Ep. 55 Bgm s. 126, DGr 3 s. 2, Eht s. 153, Hjm 3 s. 466 (tr.), Schgm s. 68.

Överskriften *Mollberg;* 1790 års uppl., liksom *samtl. hdskrr*, har 'Movitz'. Då det emellertid uppenbarligen är Mollberg, som avses (Movitz nämnes ju ej i hela episteln), beror misstaget förmodligen på ett av Bellman själv aldrig observerat skrivfel. — *1770; Samtl. hdskrr* utom *Hjm:* 1773. *E.*

Faggens vid Hammarby-Tull Faggens var namnet på en stor trädgård, som låg i Barnängen på Södermalm (kv. Vintertullen glt. nr. 53) på Danviks hospitals mark. På Tillæi karta 1733 finnes den utsatt, och den kallas där Fagges. Enligt J. G. Carléns uppgift var den belägen vid nr. 1 Barnängsgatan och han beskriver byggnaderna, som funnos kvar där på hans tid och för övrigt långt senare, på följande sätt: »tvänne stenhus, liggande som flyglar emellan en inpå den djupa gården befintlig träbyggning, två vå-

S. 186.
ningar hög, rödmålad och omgifven af plank. Denna byggning har troligen inrymt den gamla traktörsrörelsen. I trädgården — icke på gården såsom under Fredmans tid — finnes ännu en kägelbana». Det förefaller emellertid sannolikt, som Mila Hallman påpekat (Danviksfolk, präster och vinskänkar, s. 134), att beskrivningen egentligen åsyftar de angränsande fabriksbyggnaderna i kv.



Barnängsgatan 1 på 1850-talet.

Vintertullen som ännu finnas kvar (se bild!). Där fanns på Carléns tid, vilket grämde honom, ett nykterhetskafé.

Trädgården har fått sitt namn av en trädgårdsmästarsläkt Fagge, i vars händer den var under förra delen av 1700-talet. Den förste var trädgårdsmästaren Petter Fagge, som dog 1729, och under hans son, som likaledes hette Petter, begynte krog- och världshusrörelsen på stället. De ver-

soner, som kommo ut för att se på trädgården, kunde lätt bli törstiga och han fick därför 1731 tillstånd »att få sälja dricka åt främmande, som komma till honom». Småningom blev utskänkningen mera lönande än trädgårdsodlingen. Den yngre Fagge avled 1739, och s. å. sålde hans moder trädgården till Eric Nordström, fader till Ulla Winblads man (se s. XXI!). Denne är troligen född på Faggens. Under trädgårdsmästare Nordströms tid hölls i trädgården en fullständig traktörsnäring. I hans bouppt. finnes även upptaget ett kägelspel med klot, värderat till 6 daler.

På andra sidan Barnängsgatan låg Hammarby tullgård, där Meissner-Ölheim, enligt vad Bellman uppger i personförteckningen till Fredmans sånger, brukade sitta och sova. *Sn.*

r. 4 *Håret med nålar* »Det stora pudrade håret måste, för att bibehålla lockarnes form, uppsättas med marongnålar» (Carlén). *Se.*

r. 6 *Cordon* = snöre, snodd. *Se.*

r. 9-10 *Råcken är blå, Upslagen hvita, Halsen bär svart Bindel utaf taft!* Mollbergs uniform i denna ep. överensstämmer bättre med den, han i levande livet bar än den, han ståtar med i ep. 37 (se s. CXXXIII!). Livregementet hade nämligen blå rockar med krage, uppslag och foder i vitt vid den tid, denna ep. försiggår, samt bibehöll dessa färger också efter dräktreformen 1778. Det hade dessutom även en uniform med blanka brösthamesk samt gula kyller och byxor. — Om halsbindeln se s. CXXXIV! *Se.*

r. 10 *Bindel utaf taft* (så *Eht, Schgm*) ändrat från

S. 186.

1790 års upplagas: 'bindel af taft', vilket bryter versschemat. *E.*

r. 14 1790 års uppl. saknar komma efter *vad.* *E.*

r. 15-16 *Kimrök . . . Til Mustascher,* om mustascherna och deras behandling se s. CXL!

S. 187.

r. 18 *Dulcian* se s. LIII!

r. 20 1790 års uppl. saknar komma efter *Diana.* *E.*

S. 188.

r. 2 *Cymbal* se s. CXXVI!

r. 6 *Långt kring Nacka, lyss åt Hammarby* De lummiga stränderna vid södra sidan av Hammarbysjö, som voro tillhåll för näktergalarna, tillhörde de båda egendomarna, Hammarby omedelbart söder om sjön och Nacka längre in vid Sicklasjön (se bild!). Vid Nacka kvarnar bodde en av Bellmans vänner, som skalden ofta gästade, hovbagaren Nils Lychou (d. 1800). *Sn.*

r. 14 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm:* Qwalm och wällukt sprides kring en hwar. *E.*

r. 23 *Karpus,* se s. LXXVIII!

S. 189.

r. 16 *lotta* (så *samtl. hdskrr* utom *Hjm*) ändrat från 'måtta' i 1790 års uppl. *E.*

r. 19 *När du vil* (så *samtl. hdskrr* utom *Hjm*) ändrat från 'När vil du' i 1790 års uppl. *E.*

S. 190.

r. 6 *maka* här = make. *E.*



Utsikt över Barnängen åt Hammarby sjö. Litografi av Blombergsson efter teckning eller målning av C. J. Fahlcrantz.

S. 190.

r. 7-8 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm:*

De som förstått
pungen besvära . . . *E.*

r. 9 1790 års uppl. saknar semikolon efter *dem. E.*

Musiken till episteln nr. 55.

Melodien torde kunna sökas i en i sångsamlingen »Chansons choisies etc. (1784)», I, s. 80, förekommande visa »La loi d'Epicure», text av Saurin, även intagen i något olika form under nr. 649 i »La clé du caveau», där den kallas »vaudeville d'Epicure». Efter förstnämnda källa återger Flodmark melodien i a. a. s. 60 ff.

Anm.: Taktbeteckningen, i originalet $^3/_4$, har i nottrycket rättats till $^2/_4$. *V.*

S. 191.

Ep. 56 Bgm s. 124, DGr 1 s. 183, Eht s. 151, Emk s. 170, Hjm 3 s. 191, NhrA nr. 50, Schgm s. 64.

Överskriften *NhrA:* Om Mollbergs Sorg wid Mor Majas Död. *E.*

Förgylda Bägaren. Troligen är det samma krog, som hette Förgylda Remmaren. Denna var på 1730-talet belägen i Tyska brinken. *Sn.*

r. 1-2

Se Mollberg med svart Råck och Flor,
Med Rucalvans-handskar och Bockskins-skor.

Den sorgdräkt, som Mollberg här uppträder med, var egentligen mot lagar och förbud. 1741 (1 sept.) utfärdades en sedermera aldrig formellt

upphävd förordning »om Sorgedrägter», vari förbjöds »at bruka något annat eller flere sätt til Sorgedrägt, än en på wanligit sätt med knappar och knapphål på Råck och Wäst af Camelgarn, antingen til lifwet, eller aldeles utföre, giord Klädning, och thet utan något swart Flors, Rud-Kardewans-Skors och swarta Wärjors bärande». — *Rucalvan*, förvrängning av Rude-cardewan (carduan), »är ett på sämskadt vis beredt kalfläder, färjadt så väl hvitt som gult, äfven rödt och svart, som mycket brukas till lätta skor». (L. N. Synnerberg, Svenskt Waru-Lexicon, Göteborg 1815, II s. 67). *Se.*

r. 14 1790 års uppl. har komma efter *ångst*. *E.*

r. 15 *Clotho* var en av de tre grekiska ödesgudinnorna, moirerna, vilka i Odysséen även kallas Klothes, spinnerskorna. De spunno människornas öden. Klotho bar sländan och var därför icke den, som hanterade saxen, utan denna var Atropos. — Omkvädet, som börjar med detta ord, är en mycket ovanlig form hos Bellman och påminner om en operakuplett. *Sn.*

r. 20-21 *Samtl. hdskrr* utom *NhrA:*

Döljer nu en fordom *Fröijas* nakna slaf (*Bgm:* 'staf')
en stängd (*Bgm:* 'stäng') *Vestal* i sitt qwalm och
sitt qwaf. *E.*

r. 21 1790 års uppl. saknar komma efter *qvalm*. *E.*

S. 192.

r. 2 1790 års uppl. saknar komma efter *råckeskört*. *E.*

S. 192.

r. 7 *Samtl. hdskrr* utom *NhrA:*
Hans hus är som man hört förstört. *E.*

r. 11 *Guldbägaren* utgjorde skylten utanför krogen. *Sn.*

r. 15 *Clotho* rättat från 'Catho' i 1790 års uppl. *E.*

Sid. 193.

r. 3 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm:* Hon såg en kär
Hjm: Hon sprang ju kär
E.

r. 10-11 och 13 *Mollberg* ej kursiverat i 1790 års uppl. *E.*

Musiken till episteln nr. 56.

Drake (i den av honom redigerade musiktexten till Sondéns uppl. av B:s »Valda skrifter» 1837) påvisar att melodien är hämtad ur Grétry's op. »Les deux avares». Flodmark (i a. a. s. 61) kompletterar uppgiften med anmärkningen, att melodien är en janitscharmarsch samt återger den i nottryck. Den förekommer i slutet av 1:a akten och har i den av C. Manderström gjorda översättningen till text: »Det midnatt är och vagten går» — med »ton»: »Chor av Janitscharerne.» I sin svenska form uppfördes operan (»De begge girige») å teatern i Bollhuset den 15 maj 1778. *V.*

S. 194.

Ep. 57 Bgm s. 140, DGr 2 s. 35, Eht s. 168, Hjm 3 s. 459 (tr.), Schgm s. 179, Åkn s. 323.

r. 15 *hojtar* rättat från 'hoitar' i 1790 års uppl. *E.*

r. 19 *Fröjas Enspännare* trol. = kurir åt Fröja, kärlekens och fruktbarhetens gudinna. *Se.*

S. 195.

r. 10-11 *bravo!* ändrat från 'Bravo!' i 1790 års uppl., som saknar komma framför detta ord och efter *sjunken*. *E.*

r. 13 *handtag* = handslag. *E.*

14-15 *Bgm, Eht, Schgm:*

Nu ska du dit, uti fyrsprång, du wet,
Pitsch hwarken rännsten ell' skyltar jag wäijer. *E.*

r. 23 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm:*

Håll! neij han hör intet! wisla åt hund *E.*

r. 25 *Bgm, Eht, Schgm, Åkn:*

Hälsa från Mutter/ och wincka och ropa.

I *Bgm* och *Schgm* samt beträffande strof 1 även i *Eht* är strofernas nuvarande v. 5 avdelad på två rader (t. ex. str. 1:

Kan du begripa
Hwarthän du skall fara?),

av vilka den första rimmar på v. 2 och 4. Här rimmar alltså 'Mutter' på 'redouter' och 'butter'. *E.*

S. 196.

r. 2 *silfver-cordon* = silver-snöre eller -snodd. *Se.*

r. 7 *nickar; Bgm, Eht, Schgm, Åkn:* 'wickar'. *E.*

r. 15 1790 års uppl. saknar komma efter *Kamrat*. *E.*

r. 17 *stat* = ståt. *E.*

r. 19 *discanta* = göra sina anmärkningar, prata strunt. *E.*

r. 22 *Danto,* se s. CLXXXVI!

S. 197.

r. 1 *Draken* Med detta namn funnos flera värdshus, som voro allmänt kända. Ett låg i Hornskroken och fanns åtminstone redan på 1670-talet. Ännu äldre och säkert mera känt var det som låg i Drakens gränd nära Skeppsbron. Carlén känner även till ett värdshus, benämnt Förgyllda Draken, vilket låg ovanför Södermalmstorg. *Sn.*

r. 2 *Laxen* låg enligt Carléns uppgift vid Regeringsgatan. Namnet lär ha uppkommit genom den vanvårdade rappningen på huset, genom vilken detta blev fläckigt som en lax. En lax utgjorde också skylten. I Packhusgränden låg källaren Tre Laxar. *Sn.*

r. 2 *Soln* är likaledes ett namn på flera olika ställen. Det viktigaste av dessa var den gamla källaren Solen, belägen i Solgränden, en kort gränd mellan Stortorget och Västerlånggatan, full med större och mindre krogar och där även källaren Kronan låg. Denna källaren Solen är, trots F. U. Wrangels bestridande (Stockholmiana I-IV, s. 15), säkerligen densamma som det i Karl IX:s gästgivarordning 1605 omtalade, av Hans Nilsson innehavda värdshuset, vilket även givit gränden sitt namn. I 1731 års krogregleringsprotokoll (Rådhusarkivet), då det innehades av hökaren Göran Hintz, kallas det Solen, och var ännu ett betydande ställe. I samma hus hade 1780 gardessoldaten Olof Myra och hans hustru (se s. XXXIII!) sin krog. Ett annat Solen låg i Packhusgränden i kvarteret Argus, genom vilket fordom gick en numera överbyggd gränd, som likaledes hette Solgränden. Detta Solen

kallas dock vanligen Lilla Solen eller Halva Solen eller t. o. m. Midnattssolen, och dessa namn ange detta ställe som mindre betydande än det ursprungliga Solen. På samma sätt funnos även värdshusen Månen och Halvmånen. Enl. annons i Stockholms Weckoblad 1763 nr. 23 fanns ett Halva Solen då i Skottgränd. Solen var även namnet på stadens gästgivaregård på Södermalm (St. Paulsgatan 4), vilken ännu fanns kvar på Carléns tid. *Sn.*

r. 4 *Bgm, Eht, Schgm:*

Skiut sist i luften ett skott med ('af') pistoln. *E.*

Musiken till episteln nr. 57.

Melodikälla ej funnen. *V.*

S. 198.

Ep 58 Bgm s. 102, DGr 2 s. 46, Eht s. 320, Hjm 3 s. 324.

Överskriften *Bgm, DGr, Eht:* Movitz Elegie öfver Kihlbergs död, som timade Julafton 1772. *E.*

Kilberg dog dock icke ovannämnda dag utan först den 12 okt. 1775 (se s. XXIII!) *Sn.*

r. 4-5 *Bgm, DGr, Eht:*

Flaskan förswunnit,
Lifwet utbrunnit

Hjm: Glaset försvunnit —
flaskan utrunnit *E.*

r. 6-9 I trycket äro alla strofernas v. 6 två stavelser och vv. 7-9 en stavelse längre än i *samtl. hdskrr,* som t. ex. ha:

S. 198.

Knapt fins en stol[1],
Krogdörn den står på gafvel bröder,
Och bakom disken ligger döder
Kilberg! . . mitt hjerta i mig blöder. *E.*

r. 17 *Bortnas där* = där borta. *E.*

S. 199.

r. 2 1790 års uppl. saknar punkt efter *bulta.* *E.*

r. 18 *Bränvins förbudet må nu gärna vara.* Den kungliga kungörelsen om förbud på all bränning och försäljning av brännvin utfärdades d. 11 sept. 1772. På julafton s. å. låter Bellman Kilberg avlida. Förordningen om inrättande av kronobrännerier utfärdades d. 14 sept. 1775, och d. 12 okt. s. å. dog den verklige Kilberg plötsligt av slag (se s. XXIII!). Han fick sålunda icke uppleva d. 2 maj 1776, den dag, då kronans brännvin började försäljas i riket. — Om förbuden se även s. CXC! *Sn.*

Musiken till episteln nr. 58.

Ad. Lindgren påvisar (Ny illustr. tidn. 1893, s. 411) att melodien i de första takterna erinrar om en av de menuetter av Düben (Gustaf eller Anders), som återfinnas i den å s. LXXX citerade tabulaturboken.

Melodien har av Bellman använts även till Fredmans sång nr. 31: »Opp Amaryllis.» *V.*

S. 200.

Ep. 59 Bgm s. 29, Bjn 1 s. 101, DGr 1 s. 52, Dwl 1, s. 71, Eht s. 217, Emk s. 48, Hjm 3

[1] *Hjm* dock: Knapt fins en *enda* stol.

s. 174 o. 202, NhrA nr. 39, NhrC s. 24, Schgm s. 238, Åkn s. 225.

Överskriften *Lo-Katten,* se s. XXXIII!

r. 1 *Bagage* = patrask. *E.*

r. 2 och 4 *Dam-spelet,* som är av mycket gammalt ursprung, spelas med runda brickor å ett 64-rutigt bräde och påminner om schack. Det gäller för spelaren att slå ut motspelarens brickor samt att få in sina pjäser i de rutor, varifrån denne utgått, i vilket fall han har större rörelsefrihet för sina drag; den i sista raden placerade brickan kallas dam. Om spelaren blir helt utslagen innan han hunnit få någon dam kallas han *Dam-Jan.* *Se.*

r. 4-5 *Det blixtrar ur Castell-gluggarna* på Kastellholmen (se s. CXVI!). Lokatten låg mitt över Strömmen vid Stadsgården. *Sn.*

Petter Ivarsson ej med kursiv i 1790 års uppl. *E.*

r. 11 *Vakta* = akta. *E.*

r. 15-16 *Jag har den äran etc.* var den på Bellmans tid vanliga frasen, då man ville dricka med en person för att visa denne en artighet. *E.*

r. 17 *Dantziger Doppeltbier* = starkt Danzigeröl. D. var under 1700-talet mycket berömt för sitt öl. *Se.*

r. 18 *Flaskor med Silfver-tulpaner i kanterna* Dryckeskärlen ha i alla tider varit kärleksfullt omhuldade i de germanska länderna. Den här omnämnda utsmyckningen av flaskorna, målade blommor, var mycket på modet under 1700-talet. *Se.*

r. 19 *Gull-brännvin,* se s. CV!

S. 201.

r. 3 *din; Samtl. hdskrr:* min. Läsarten i trycket är möjligen att betrakta som felaktig. *E.*

stufva = stuga, rum, kammare. — 1790 års uppl. har komma efter *stufva. E.*

r. 7-11 *Samtl. hdskrr:*

> Fy du har ('har du') snufva,
> Lyfta din hufva.
> Ma petite Bergere
> Du utan näsa är.
> Fy Sju tusan nej jag tackar, *E.*

r. 8 *Lyfta din hufva* Det hörde till god ton, att, om man bar florshuva, vid hälsningen slå upp floret med en hand, samt att bibehålla det uppslaget vid »stadnande hälsning». (Se Sven Henric Walcke, Minnes-Bok uti Dans-Konsten, Nyköping 1782 s. 10!) *Se.*

r. 11. *Sjögren,* se s. CLXXXIX!

r. 14 *Girandoller,* se s. CXLIV!

r. 17 *Boucles de Nuit* = »päronformiga örhängen, bildade af runda stenar» (Carlén) eller pärlor. *Se.*

r. 18 *Triumphants-toffel.* Triumfant var ett taftartat siden med blommigt mönster; möjligen gavs detta namn också åt fasonerade ylletyger med blank yta. Det ansågs som synnerligen dyrbart (se s. LXXXV!) Utom till klädesplagg som rober, pälsar och livstycken användes det till möbelklädsel o. d.; 1740 skänktes till Vadstena klosterkyrka »en röd och hvit triumfantsbrudpäll». Stoffet synes ha tillverkats i rätt stor utsträckning inom landet. *Se.*

r. 21 *Kalminks-lifstycket* ändrat från 'Kalminks lifstycket' i 1790 års uppl. *E.*

Kalmink var ett ylletyg, som omnämnes bl. a. med randigt och med »blommeradt mönster». Införsel av kalmink förbjöds genom en förordning av den 19 maj 1739. Det användes till livstycken, västar, kjolar etc., 1768 förfärdigades 13 nattrockar »af fint randigt kallmink» för kammarpagerna (Klädkammarräkning 1768, Slottsarkivet). *Se.*

S. 202.

r. 1 *Löpare,* se s. LXX!

r. 3 *Dolce Vino della Pace* (ital.) = fridens ljuva vin. *E.*

r. 4-5 *L'ira di Dio arrivera bentosto a questa città* (ital.) = Guds vrede skall snart komma över denna stad. *E.*

r. 5-6 *Regera och besitta; Bgm, DGr, Eht, Emk, Hjm, NhrA, NhrC:* Sup din f—a. — *Bjn, Dwl, Schgm, Åkn:* Sup, stå inte (där) och titta. *E.*

r. 9 *Tör J* ändrat från 'Tör i' i 1790 års uppl. *E.*

r. 9-11 *Tör J raabe sådan udi Bormästarens Gade, Fanden selv maa logere paa Raadhuset.* Citatet härstammar från Holbergs »Den politiske Kandstöber» (Akt 5, scen 3). Drängen Henrich hos den plötsligt till borgmästare upphöjde Herman von Bremen ropar på sin herres befallning ut åt gatan: »Hør, I Østers-Kiellinger! I Carnalier! I Caronier! I uforskammede Tasker! I Ægtemends-Horer! er der ingen Skam i jer, at I tør raabe saadan udi Bormesterens Gade og forstyrre ham i hans Forretninger»; och litet längre fram utbrister

S. 202.

den av sina många ämbetsbestyr tillintetgjorde borgmästaren till drängen: »Jeg var tilfreds, det Bormesterskab var Fanden i Vold.» Den svenska komeditruppen spelade »Den politiske Kandstöber» d. 3 nov. 1768 och några följande representationer i Bergstrahlska huset. *Sn.*

r. 11 *Gebjörnamat.* Förvrängning av ett ytterst plumpt ryskt uttryck. *E.*

r. 13 *Palla vinno ja olta tånnä* (finska) eg.' Palaviinaa ja olutta tänne (alltså ej: *tånnä*)!' motsvarande svenskans: Hit med brännvin och öl! (Benäg. medd. av prof. K. B. Wiklund). *E.*

r. 19 1790 års uppl. saknar komma efter *gå.* *E.*

r. 20 *såla* = sula. *E.*

S. 203.

r. 3-4 1790 års uppl. saknar punkt efter *lisa* och komma efter *Brödren.* *E.*

Musiken till episteln nr. 59.

Melodien är densamma som till ep. nr. 1 och har enl. »Bellmans poetiska arbeten etc.» s. 186 till Air: »Ah! quel plaisir extreme.»

Anm. takt 7: förslagsnoten bör vara ciss; jfr takt 9!
takt 2, andra reprisen: återställningstecknet (♮) för basens *c* borde uppflyttas till melodinotens *f*.
takt 3 från slutet: återställningstecknet för *h* i melodien synes lika obehövligt som det extra korset för basens *f*-not.
takt 2 från slutet: förslagsnoten skall vara fiss.
takt 6 i andra reprisen: om repristecknet jfr anm. vid ep. nr. 1! *V.*

S. 204.

Ep. *60* Bgm s. 37, Bjn 2 s. 3, DGr 1 s. 63, Dwl 2 s. 4, Eht s. 134, Emk s. 58, Hjm 3 s. 110, Nhr nr. 19, Åkn s. 229.

Överskriften *Bränvins-Advocaten Fader Kulkus* Denne har icke kunnat identifieras. Typen torde emellertid ha en bestämd stockholmsk karaktär och har här i alla tider varit ganska vanlig. Jfr Sterbhuskamreraren Mulpus av Olof Kexel! *Sn.*

r. 5 *intet åt* = det tjänar ingenting till att... *E.*

r. 7 *Præses* Troligen avses en session vid någon av kämnersrätterna (se not till s. 218!). Här satt som præses vid denna tid en primarie kämnär med rådmans titel. *Sn.*

r. 9 *Sportlen* Sportler äro de inkomster, som domarna erhålla av de utgifter av olika slag, som parterna vidkännas i rättegången. *Sn.*

r. 10-11 *Klockan är, om jag ej felar,*
Elfva eller mer.

Kämnersrätterna skulle vid denna tid börja sina sessioner kl. 9 f. m. Av från 1770-talet bevarade liggare (Rådhusarkivet) med uppgifter om domarnas ankomsttider till sessionerna ser man emellertid, att man icke varit så noga med att passa tiden och att det icke sällan dröjt åtminstone till 1/2 11, innan förhandlingarna kunnat begynna. *Sn.*

S. 205.

r. 13 1790 års uppl. saknar komma efter *stopet.* *E.*

Musiken till episteln nr. 60.

Melodikälla ej funnen. — I »Bellmans poetiska arbeten etc.» s. 188 står melodien återgiven i nottryck som »Air», men i 4/4 takt och med åtskilliga avvikelser från melodiformen i denna ep.

Anm.: Punkterna i basens takter 2-4 avse, att föregående takts grova *C* förlänges med 1/8 in i påföljande takt. *V.*

S. 206.

Ep. 61. Bgm s. 36, Bjn 2 s. 1, DGr 1 s. 62, Dwl 2 s. 1, Eht s. 134, Emk s. 58, Hjm 3 s. 109, Nhr nr. 18, NhrB s. 43, Schgm s. 139, Åkn s. 150. *Fyrkanten* se s. XXXIII!

r. 2 *kjolen* ändrat från 'kiolen' i 1790 års uppl. *E.*

r. 14 *smäck* se s. CII! — *brickor* Varje månglerska skulle på högra armen bära en bricka med det nummer, under vilket hon i stadens handelskollegium erhållit rättighet att driva mångleri. I Stockholm liksom i alla större städer vid denna tid utgjorde månglerskorna ett befolkningselement, som åsamkade de styrande mycket bryderi. På grund av särskilda förhållanden i de gamla städerna, bl. a. det vanligen stora kvinnoöverskottet, kom denna befolkningsgrupp att vara mycket talrik, och det var ett av stadsstyrelsernas viktigaste sociala problem att söka begränsa antalet. I en av slottskansliet utfärdad kungörelse av den 1 okt. 1760 »angående Gatukiöp och olaga Handel» bestämdes sålunda, att endast den, som utfått ett visst nummer skulle få idka mångleri, och den som dristade sig att handla utan »undfången Ord-

nings-Numer, som tillika skal tecknas på en Bricka af Bläck, samt på torg och i hamnar, alla Apostel och Sökne-dagar, af Mångleri-Idkaren bäras på högra armen», dömdes till höga böter. Månglerskan finge endast ha ofärdigt eller eljest arbetsodugligt folk i sin tjänst. I annat fall dömdes deras kvinnliga tjänstehjon, som även skulle bära brickan omkring armen, till spinnhus (se s. CXXVIII!). Kungörelsen förnyades den 10 dec. 1767. *Sn.*

r. 21 *Caprioler* = dansspräng. *E.*

Musiken till episteln nr. 61.

Melodien återges i »Bellmans poetiska arbeten etc.» s. 120 med rubrik »Air: Menuet». Den återfinnes i partituret till Hallmans sångspel »Casper och Dorotea», 1:a akten, 7:e scenen, som Doroteas aria: »Om Casper på Krypin», även där kallad »menuetto». Envallsson har även använt melodien i sin komedi »Bobis bröllop», till en växelsång i 2:a akten, 3:e scenen: »Allt jag i dag fått se», där »tonen» angivits endast: »Minuett av * * *». Denna form har av Flodmark (i a. a. s. 64) återgivits i nottryck.

Anm.: takt 2, andra reprisen: basens tredje fjärdedel bör vara *e* (ej *g* — mot giss i altstämman). *V.*

S. 207.

Ep. 62. Bgm s. 65, Bjn 2 s. 93, DGr 1 s. 111, Dwl 2 s. 104, Eht s. 190, Emk s. 103, Hjm 3 s. 88, NhrA nr. 45, NhrC s. 6, Åkn s. 284.

Överskriften *Gröna Lund* se s. LIX!

S. 207.

r. 4 *Pålskan i fyrkant formerar* Den polska, som dansades vid detta celebra tillfälle, var liksom 1700-talsdanserna i övrigt sammansatt av en hel följd turer. Den öppnades och slöts synbarligen med stor »Ronde» och bjöd för övrigt bl. a. på »Promenade» och »Chaine». Polskan tillhörde icke de konstrikare danserna som menuett och kontradans. *Se.*

r. 6-7 *Bgm, Eht, Nhr C:*

Larmar med skälsord och sqwaller,
Ordonerar all ting på stund; *E.*

r. 20 *ro* = nöje(n). *E.*

S. 208.

r. 3 *Hoffbro* se s. CLVIII! — Väggmålningar av samma art, som de, vilka beskrivas i denna och följande strof, kunna mycket väl ha förekommit i det rum å Gröna Lund, där balen går av stapeln. Den i det s. k. Bellmanshuset bevarade takmålningen har nämligen samma folkliga, drastiska karaktär som de här besjungna scenerna. (Se bild och jfr s. LXXX!) *Se.*

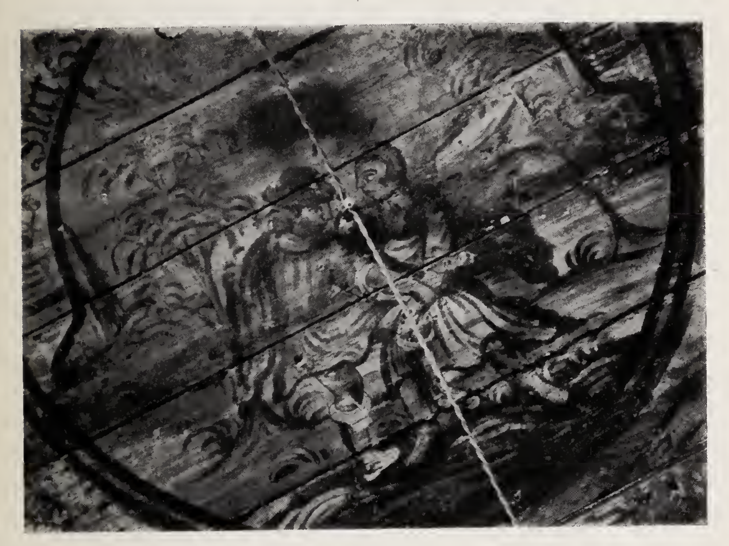
r. 15 *Där rider Drottningen Disa* I Messenius' skådespel Disa (1611) skulle jungfru Disa komma till konung Sigtrygg »hwarken åkandes/ ridandes/ gåandes/ seglandes eller roandes: Hwarken Klädd eller Oklädd/ hwarken Dagh eller Natt/ hwarken i ny eller nädan», vilka hårddragna bestämmelser hon kringgick på det sätt att hon, endast svept i ett nät, anlände till honom på kvällen i fullmåne och sittande på en bock i en släde, som drogs av två drängar. *Sn.*

r. 17 *Bjn, DGr, Dwl, Eht, Emk, Nhr C, Åkn:*
Med en ängell bakpå (uppå) sin chaise. *E.*

r. 20 *Susanna* se s. CIX!

r. 21 ff. Str. 5 saknas i *Eht.* *E.*

r. 23 *ducriner* se s. L!



Takmålning i Bellmanshuset, Gröna Lund: Jakob brottas med ängeln.

S. 209.

r. 7 1790 års uppl. har punkt efter *Baln.* *E.*

r. 13 *Surtouten* se s. CLXVII!

r. 17 *Bjn, DGr, Dwl, Eht, Emk, Nhr C, Åkn:*
Sahlen hwälfder (och) proppad och ('med') lius.

r. 17-20 *Bgm:*

Salen är klädder propert (ändrat till: 'proppad') med ljus,

Flickorna skutta som harar.

S. 209.

Hwar med sin maka [sig] parar . . . .
Somliga swäfwa galanta, *E.*

S. 210.

s. 210 och 211 äro i 1790 års uppl. felpaginerade till 110 och 111. *E.*

r. 1-10 Str. 8 saknas i *samtl. hdskrr.* *E.*

r. 3 *Laxen,* se s. CCII! I ep. 57 omtalas Brita på Laxen.

r. 6 *flunsig* = däst och klumpig. *E.*

r. 7 1790 års uppl. har punkt efter *spjäll.* *E.*

r. 8 *Muschen* se s. CXLIV!

r. 15-16 *Samtl. hdskrr:*

> Wingmarckens hustru åt höger,
> Juckar mot Swarfwarn så tröger,

— *Jucka* (dial.) = guppa. *E.*

r. 15 1790 års uppl. har komma efter *höger.* *E.*

r. 16 *Svarfvarn* ändrat från 'Svarfvaren' i 1790 års uppl., vilket bryter versschemat. (Jfr s. 211 r. 21: 'Svarfvarn'!) *E.*

r. 20 *Kappa och Krås* se s. CVII (nattkappan)!

S. 211.

r. 3 *trafvarlapp* = springpojke, pojkvasker. *E.*

r. 17-20 *Bgm:*

> Hwad är för helfwetes wäsend,
> Nå jag ber dig, min söta, lätt bli!
> Akta halsbandet, hals*fraisen,*[1]
> Tan uti näfwen och snäsen, ... *E.*

S. 212.

r. 12 *Bgm:* Lamporna slockna, men tändas igen. *E.*

[1] = en krusig krage, som bars till damdräkten. *Se.*

r. 15 1790 års uppl. saknar semikolon efter *besörja.* *E.*

r. 18 *Borrickor* = åsnor. *E.*

r. 19 *Roberonde* se s. LXXII!

r. 20-21 *Bgm, Bjn, DGr, Dwl, Eht, Emk, Åkn:* Bröstlapp och flor och Cornetter,
Platt ner ('Platter', 'Flater') i barmen och släter. *E.*

r. 21 *corneter* = florsremsor, som antingen fästes i hatten och fingo hänga ned eller flätades i håret. *Se.*

r. 22 *Bgm:* Twi täcken trana hjulbent och lång.
Nhr C: Si täcken tossa .... *E.*

r. 23 Str. 15 *Bgm:*

Hon är min fästmö, *canaille,*
Kallar du henne åsna, din hund!
Rundstycken, slantar. *Medailler,*
Klang, jag wågar *batailler,* ......
All ting för henne jag wågar,
Deij din krabater jag sågar
I twå delar, och det på stund;
Får jag Hirschfängarn i buken,[1]
Hugger jag dig i *peruquen,*
Så du skall minnas gröna lund![2]

S. 213.

r. 6 *Bjn, DGr, Dwl, Eht, Emk, Nhr C, Åkn:*
Hirtsfängaren blänker på buken. *E.*

Damjan se s. CCV! *buken* = »sista tungan i andra brädet ifrån hus i brädspel eller den tolfte ifrån hus» (Carlén); ordet anger väl även en mycket ogynsam situation i damspel. *Se.*

[1] Ändrat till: 'Hirschfängarn får du i buken'
[2] Ändrat till: 'Skall du nog minnas den gröna lund!'

S. 213.

r. 9-12 *Bjn, DGr, Dwl, Emk, Nhr C, Åkn:*

Hör hur' med föttren han skrapar,
Och parlerar om sin peruque,
Swarfwarens kiersta hon gapar,
Bleknar, och niger och rapar, *E.*

r. 9-18 *Bgm, Eht* (*Bgm* följes här, *Eht:s* avvikelser i noter under texten):

Se[1] hur med foten[2] han skrapar,
Den der lymmeln som stal uti bon,[3]
Swarfwaren[s] käresta[4] gapar,
Bleknar, niger[5] och rapar . . . . . .
Flickan med Solfjedren flägtar,
Swarfwaren henne ursäktar,
Bara, bara Moder-*passion!*
Facklorna slockna[6] i glantsen,
Gumman får missfall i dantsen.[7]
Movitz tappar sin[8] ansats och ton. *E.*

r. 18 *Bjn, DGr, Dwl, Emk, Nhr C, Åkn:*

Mowitz gråter, spyr och blir siuk. *E.*

mellan r. 19 och r. 20 *Bjn, DGr, Dwl, Emk, Nhr C, Åkn:*

Lätt dem fritt byggningen stena, *E.*

r. 20-22 1790 års uppl. saknar komma efter *lustigt* och *helfvite.* — *helfvite* (så s. 18 r. 6, s. 57 r. 12) ändrat från 'helfveti' i 1790 års uppl. Denna senare form dock säkerligen ej att betrakta som eg. tryckfel. *E.*

[1] 'Hör'
[2] 'föttren'
[3] 'Och parlerar om sin Galon'
[4] 'kärsta hon'
[5] 'och niger'
[6] 'släckas'
[7] 'Nympherna stanna i dantsen'
[8] 'sin' ej i *Eht.*

mellan r. 22 och r. 23 *Bjn, DGr, Dwl, Emk, Nhr C, Åkn:*

Slå i glasen mer hoglands win, *E.*

r. 23 *Flängmål* = bråk, tumult. *E.*

S. 214.

r. 1 *Palt* se s. XCIV!

Efter sista strofen i trycket ha *Bgm, DGr* (särskilt inhäftad) och *Nhr C* en strof, identisk med sista strofen i *Hjm* och *Nhr A* (se nedan!). *E.*

Hjm och *Nhr A* ha ep. 62 i en version, där själva handlingens gång väsentligt avviker från den slutliga avfattningens, och där en del varianter, som ej finnas i andra hdskrr, förekomma. Då enbart en antydan om strofernas ordningsföljd i denna troligen äldsta version och en uppräkning av de för den egendomliga varianterna ej torde kunna ge ett klart begrepp om densamma, meddelas den här i sin helhet. Härvid följes *Hjm* (med interpunktionen kompletterad). *Nhr A:s* (beträffande sista strofen även *Bgm:s, DGr:s* och *NhrC:s*) skiljaktigheter anges i noter under texten.

[1.]

Trallala lalalala, Movitz valthornet proberar
Och sin tuggbuss valkar[1] i mun,
Springer kring golfvet, raillerar,
Polskan i fyrkant formerar,
Trallalalala lalalila
Städar och[2] slåss och befaller,
Larmar med skälsord och squaller,
Ordonnerar all ting på stund:

[1] *Nhr A:* 'han walkar'
[2] 'och' ej i *Nhr A*

S. 214.

Stolarna skjutas åt väggen,
Hirtsfängern brynes på äggen.
    Friskt courage[1] på gröna lund!

2.

- - - - Si! hur han walthornet lutar
    Och med pålskan öpnar nu Bal'n:
Rätt som han börjar, han slutar.
Hör, hur han drillar och tutar, - - - -
    Ögonen spända på Noten,
    Hwar gång han pruttar, rörs foten,
    Och han stampar liksom en galn.
Si! hwar han står i surtouten,
Munstycket blänker i truten,
    Och ljus-kronan glimmar i Saln.

3.

- - - - Echo mot pelarna swarar,
    Salen är hwälfder, proppad med ljus,
Flickorna skutta som harar,
Hwar med sin make[2] sig parar, - - - -
    Somliga swäfwa galanta,
    Somliga stå så moquanta,
    Niga, och bjuda afsked burdus.
Somliga stå på en sida,
Handskarna wända och wrida,
    Fader Movitz tar en pris snus.

4.

- - - - Snyt dig, din lymmel, probera,
    Pröfwa nu hornet, snyt dig och blås.

[1] 'Couragie'
[2] 'maka'

Nymferna sig nu rangera;
Maka er gossar, än[1] mera, - - - -
Maka er mera åt höger.
Si den där swarfwarn så tröger
Med tumstock,[2] kappa och krås,
Si hur den där han sig wänder,
Wislar och skär sina tänder,[3]
Gnyr och kacklar liksom[4] en Gås.

5.

- - - - Swarfwaren står och bekikar
Wäggar och taket, dum som en so,
Ramar, taflor[5] och spikar,
Hjeltar och deras gelikar, - - - -
Synglaset tätt intill öga.
Nymphren på klackarna höga
Mitt i[6] dansen titta och glo.
Movitz sitt buller nu saktar,
Han, som de andra, betraktar
Gamla werldens lustar och ro.

6.

- - - - Taflor på wäggen, jag lofwar,
Kors! hwad helgon, solar och sken!
Hoffbro wårt öga begåfwar
Både med änglar och påfwar; - - - -
Goliath sjelf, will jag swärja,
Med röda strumpor och wärja

[1] 'nu'
[2] 'med sin tumstock'
[3] 'Si — — — tänder' ej i *NhrA.*
[4] 'såsom'
[5] 'Ramar och Taflor'
[6] 'uti'

S. 214.

Mot konung David slungar en sten.
Absalon rider på öket,
Kung Ahasverus i köket
Ligger emellan Esters twå ben.

7.

- - - - Movitz, på[1] taflan si marken,
Där de sju nöten betade gräs.
Där ser du Noach i arken;
Kors, hur det regnar på parken. - - - -
Där rider drottningen Disa,
Där kör profeten Elisa
Upp till himlen[2] uti en chaise.
Där står Herodes Agrippa;
Hon med sin skärm, nyckelknippa,[3]
Heter Susanna: Movitz nu läs.

8.

- - - - Gapa nu Movitz ej längre![4]
Facklorna spraka, fleuterna hörs.
Marschalken syns med dukränger,
Handskar[5] i handen han slänger.[6] - - - -
Strufworna glänsa af Socker,
Nymph[r]en med ur och bellesloquer
Swinga[7] sig stålt och kortlarna rörs.[8]
Alla på pålskan nu wänta,
Folket i dörrarna glänta,
Balen nu öpnas, men snart förstörs.

[1] 'se'
[2] 'himla'
[3] 'sin stjern nyckel Knippa'
[4] 'länger'
[5] 'Handsken'
[6] 'swänger'
[7] 'Putsa'
[8] 'rör'

9.

\- - - - Stampa med föttren tillika,
Klappa med händerna, klapp, klapp, klapp.
Hand öfwer hufwud Ulrica,
Stå inte där och predika! - - - -
Håll nu ut ringen, kryp under,
Hwad är konster och funder?
Rör intet Ulla! Nej, nej, jag slapp;
Wälj dina flickor på gatan,
War raisonable din satan!
Ulla skadas. Hut, trafwarelapp!

10.

\- - - - Hwad är för helfwetis wäsen;
Nå, jag ber dig, min söta, låt bli.
Akta halsbandet, halsfräsen[1]:
Tan uti lufwen och snäsen. - - - -
Släpp swarfwaren in, wrid i kringen.
Mästare, kom in i ringen;
Stöt uti hornet, blås simphonie.
Armarna kasta på ryggen,
Twi den där swarfwarn den styggen!
Stöt uti[2] hornet, Movitz, slå i.

11.

\- - - - Folket nu farstun inspärrar.
Där kom̄er krögarn, krögarn wår wän.
Sig detta öl ej förwärrar.
Skål, mina gunstiga herrar! - - - -
Hurra! stå hjelte mot skotten.
Kärlekens skål! drick i bottn.

[1] 'och fräisen'. — Fräs var namnet på en krusig krage, som bars till damdräkten.
[2] 'i'

S. 214.

Swarfwarens skål! Kom, dansa igen,
Ut genom Saln i förmaket,
Dammet det står upp i taket,
Facklorna slockna, men tändas igen.

12.

- - - - Hand öfwer hufwud, nu börja,
Alla nu börja friskt på en gång.
Movitz skall all ting besörja,
Walthornet fick lite smörja. - - - -
Knacka med klackarna, flickor,
Twi eder dumma Borickor!
Si tåck en Åsna med Robderong,
Bröstlapp af[1] flor och Corneter,
Platter i barmen och släter,
Twi tåcken tåssa, hjulbent och lång.

13.

- - - - Hon är min fästmö, Canaille!
Kallar du henne Åsna, din hund?
Runstycke, slant och medaille,
Klang! jag wågar[2] bataille. - - - -
All ting för henne jag wågar,
Dej, din krabater, jag sågar
I twå delar och det på stund:
Hirtsfängern får du i buken.
Hugger jag dej i Peruken,
Skall du nog minnas, mins gröna lund.[3]

1 'och'
2 'jag nu wågar'
3 'nog miñas gröna Lund'

14.

- - - - Hör hur med föttern han skrapar
Den där lymeln, som stal i[1] bon,
Swarfwarens kärsta hon gapar,
Niger, fjertar[2] och råpar, - - - -
Flickan med Solfjädren fläcktar;
Swarfwaren henne ursäktar,
Bara-ra, bara[3] moder-passion.
Facklorna släckas i glansen,
Nymferna stanna i dansen.
Movitz tappar[4] sin ansats och ton.

15.

- - - - Håll uti ringen,[5] Malena;
Hurra lustigt, min lilla cousine,
Bergströmska[n] hoppar allena.
Skena, till[6] helwite, skena!
Kors tocke flängsmål, din satan!
Nattyget blåste åt[7] gatan,
Borta örhänget, aj min rubin!
Nu blir jag ängslig och tyster,
Gulluret, aj[8] kära Syster;
Sådana Baler gör wår ruine.

16.

- - - - Gu nå mej,[9] arma matrona!
Aj, min tåffel, fan[10] far i dej.

1 'uti'
2 'Bleknar och niger'
3 'Bara, Bara'. *Hjm* har över *b* i 'bara' ett *r*.
4 'Movitz han tappar'
5 'Håll ut handen'
6 'åt'
7 'på'
8 'aj' ej i *Nhr A*.
9 *Bgm*, *DGr:* 'Nåda mig'
10 *Bgm*, *DGr*, *Nhr A*, *Nhr C:* 'twi fan'

S. 214.

Skuffas[1] i helwite, Lona.
Kortlarna falla af rona; — — — —
Hjärtat det flämtar i kroppen;
Å jag som[2] mistat Saloppen!
Så[g] du min tåffel, Movitz? Å nej.[3]
Göm nu, din djefwel,[4] walthornet!
Kläckan slår[5] tolf uti tornet.
Sluta nu pålskan; Gu nåda mej![6] *E.*

Musiken till episteln nr. 62.

Melodikällan angives i »Bellmans poetiska arbeten etc.» s. 230 vara »Air: Inte har jag sagt, och inte ska jag säja.» I ett skillingstryck (Sundqvist, Gävle 1774) är titeln »En spritt ny och öfwermåttan putslustig Pålsk Långdans, rimvis författad: Spelman Walthornet proberar . .»; ett flertal andra skillingstryck ha liknande titlar (R. Steffen i Samlaren 1896 s. 152). — Atterbom (Svenska Siare och Skalder VI s. 51) och Carlén uppge att melodien återfinnes i »den gamla fackeldanspolskan, som första gången dansades på hovet vid Erik XIV:s kröning» (Carléns formulering); enl. Lindgren (a. a. s. 60) är denna tidsbestämning av polskan dock apokryfisk. *V.*

S. 215.

Ep. 63. Bgm s. 146, DGr 2 s. 48, Eht s. 211, Hjm 3 s. 457 (tr.).

[1] *Bgm, DGr:* 'Knuffas'
[2] *Bgm, DGr, NhrA, NhrC:* 'Nu har jag'
[3] *Bgm, DGr:* 'Ach nej'
[4] *Bgm, DGr:* 'det djefwuls'.
[5] *NhrA:* 's[l]og'
[6] *Bgm, DGr:* 'aj, nåda mej' *NhrA, NhrC:* 'aj (Ack) gu nå mej'

Överskriften *Bgm, DGr, Eht*: (Epistel) angående sidsta Balen. *E.*

r. 1 *Fader Bergström; Samtl. hdskrr* (utom *Hjm*) ha här liksom r. 11: Fader Movitz. *E.*

r. 6-7 *Bgm, DGr, Eht:*
Strufwor, Swiskon (*DGr* 'skinckor' [!]) och *Carameller*
Pimpenella och *muscateller*. *E.*

r. 7 *Pimpenella* se s. LIII!

r. 12 *Bgm, DGr, Eht:* nyttiom nu wårt sus och dus. *E.*

r. 14 1790 års uppl. saknar semikolon efter *Kiol*. *E.*

r. 15 *brickan* se s. CCX!

r. 22-23 *Bgm, DGr, Eht:*

> Ler och niger och sig anfäcktar,
> tuggar Såcker och dricker näcktar. *E.*

S. 216.

r. 3 ff. Str. 2 saknas i *Bgm, DGr, Eht*. De ha i stället en strof av följande lydelse:

> Stöt[1] i hornet, wänd det[2] åt gatan,
> Winka in den förklädda satan,
> Den bemantlade *Leviathan*
> Med en herdes hamn;[3]
> Ja[4], i gränden står han och lurar
> Efter walthorn och Jungfru burar,
> Breder kappan mot plank och murar,
> Söker *Paphos* hamn!

[1] *DGr:* 'Blås'
[2] *DGr:* 'dig'
[3] *DGr:* 'Som bär hedersnamn'
[4] *DGr, Eht:* 'In'

S. 216.

Paulus himlar och ler och drömmer,
Nästa söndag han mig fördömer,
Som min *Iris*[1] så högt[2] berömmer
Och will dö i hennes[3] famn!
Låt oss wara glada,
Movitz, gör som Påfven, kör dem ut,[4]
De gör mera skada
Än båd'[5] eld och krut;
Basvioler[6] bullra,
Tagom alla nu i ring, [i] ring,
Låt *Magistern* kulra[7],
Det gjör ingen ting,
Låt oss rusta til Solen glimmar,
Prisa wärdar[8] och glada timmar!
Fröija dansar och *Bachus* stimmar
Hela werlden kring.

Carlén uppger, att episteln haft tre strofer, av vilka den sista lytt:

Sätt nu valdthornet utåt gatan!
Vinka opp den förklädda satan,
Den bemantlade leviatan
Som bär herdenamn!
Der i gränden han står och lurar
På traktering och jungfruburar,
Breder kappan mot plank och murar,
Söker Pafos hamn.

[1] *DGr:* 'sköna'
[2] *Eht:* 'ömt'
[3] *DGr:* 'dess'
[4] Syftar sannolikt på påvens upphävande av jesuitorden 1773. — *Eht:* 'Movitz, gör så påfven körn ut'
[5] *Eht:* 'som'
[6] *DGr:* 'Lätt oss lustigt'
[7] = tumla.
[8] *DGr:* 'Passa verldar'

Vi ska rusta tills solen glimmar,
Prisa värden i glada timmar!
Bacchus dansar och Fröja stimmar
Hela verlden kring.
Skor och kjortlar flyga —
Tagom alla nu i ring, i ring!
Låt magistern smyga —
Det gör ingenting:
Allt oss lika qvittar.
Den guds-mannen bjuda in vi ska,
Der han står och tittar . . .
»Nej, han stryk ska ha!
»Se han himlar sig nu och drömmer —
»Nästa söndag han dig fördömmer,
»Som i glädjen din flaska tömmer
»Och din mö vill ta.»

Carlén stöder sig tydligen på någon av föreliggande uppl:s utgivare icke känd hdskr. — De olika versionernas ställning till varandra synes vara följande: Den ursprungliga lydelsen av episteln är den i ovan angivna hdskrr förekommande. För tryckningen omarbetades dikten, varvid nuvarande str. 2 tilldiktades och den ursprungliga str. 2 ändrades till den lydelse, den har hos Carlén. Av någon anledning — sannolikt, som Carlén antar, för att ej stöta prästerskapet — uteslöts den senare dock vid den slutliga redigeringen. *E.*

r. 5 *primmar* = sladdrar, pratar. *E.*

r. 20 *spör* (äldre form) = spörjer, märker. *E.*

r. 21 *Källar-svala* = källarsvale (jfr anm. till s. 162

S. 216.

r. 2!), (överbyggnad vid) ingång(en) till en källare. — 1790 års uppl. har komma efter *Källar-svala*. *E.*

r. 25 *Vin* ändrat från 'Win' i 1790 års uppl. *E.*

Musiken till episteln nr. 63.

Melodien förekommer såsom »Tempo di menuetto», nr. 11 i partituret till Envallssons lyriska komedi »Bobis bröllop». Enl. Flodmark, som återger melodien i nottryck (i a. a. s. 65), skall menuetten vara skriven av C. F. Böritz, d. 1780. (Om denne se P. Vretblad, Konsertlivet i Stockholm under 1700-talet s. 158!).

Anm.: Triolbeteckningen i första och flera andra takter avviker från den nu använda beteckningen, en siffra 3 *över* bågen. I takt 5 har triolbeteckningen uteglömts. *V.*

S. 217.

Ep. 64, Bgm s. 44, Bjn 2 s. 28, DGr 1 s. 77, Dwl 2 s. 36, Eht s. 142, Emk s. 71, Hjm 3 s. 132, NhrA nr. 49, NhrB s. 22, NhrC s. 60, Schgm s. 326, Åkn s. 244.

Överskriften *NhrC:* Till Bröderna och Systrarna, angående Balen som anställtes på Södermalm, hos den så kallade kocken Toujours.[1] (Liknande *Hjm*). *NhrB:* — — — angående *Toujour Bal* på Södermalm, hos Trägårdsmästars. — *Schgm:* Till Systrarna på Gröna Lund. *E.*

Frömans se s. XXVIII!

Horns-Kroken kallades den sväng, som Hornsgatan

[1] En kock med detta namn och bosatt vid detta ställe finnes icke omtalad i några längder eller andra kända handlingar. Troligen är det ett öknamn. *Sn.*

gjorde för att finna en fortsättning i Hornstullsvägen. Namnet förekommer alltjämt. Här mynnade också Besvärsgatan ut och vid denna nära Hornskroken låg Bensvarfvars (se s. XXIX!). *Sn.*

r. 11 *pung och stål* Eldstål, flinta och fnöske förvarades vanligen i en s. k. eldpung. *Se.*

r. 16 *Roben* se s. LXXII!

r. 17 *Skottgränd,* en av gränderna östantill i staden inom broarna från Österlånggatan till Skeppsbron mellan nris 20 och 22, troligen uppkallad efter någon person med namnet Skotte. Den korta gränden var bekant för sina jungfruhus. Här låg också det bekanta värdshuset »Holländska Dyn». *Sn.*

S. 218.

r. 11 *hon hvirflar sin spinråck så lätt* d. v. s. sitter på spinnhuset (se s. CXXVIII!)

r. 12 *Kämnärs-rätt* Kämnärsrätten var en underdomstol, där alla mindre saker avgjordes, och från vilkens dom man, om saken ej var för obetydlig, kunde vädja till rådhusrätten. Kämnärsrätten behandlade de flesta kriminella mål. Sådana domstolar funnos vid denna tid i Stockholm fyra stycken, stadskämnärsrätten med lokal i rådhuset, Norrmalms östra och västra kämnärsrätter i norra stadshuset vid Gustav Adolfs torg och södra kämnärsrätten i södra stadshuset. Domarne kallades för kämnärer. Ordet kämnär kommer av det latinska camerarius. Kämnärerna voro ursprungligen också uppbördsmän. Dessa underdomstolar upphörde med 1849 års utgång. — Bellmans svåger Arrhén von Kapfelman hade kämnärs titel (se s. CLII!). *Sn.*

S. 218.

r. 15 *Movitz* ej med kursiv i 1790 års uppl. *E.*

r. 23 *i sky* (så *samtl. hdskrr* utom *NhrA*) ändrat från 'i skyn' i 1790 års uppl. Rimmet fordrar den här upptagna läsarten. *E.*

r. 24 *blåna* = blånad. *E.*

S. 219.

r. 2 *Movitz* ej med kursiv i 1790 års uppl. *E.*

r. 11 *Paltarna* se s. XCIV!

Musiken till episteln nr. 64.

Melodikälla ej funnen. *V.*

S. 220.

Ep. 65. Bgm s. 45, Bjn 2 s. 32, DGr 1 s. 79, Dwl 2 s. 41, Eht s. 143, Emk s. 74, Hjm 3 s. 119, NhrA nr. 42, NhrC s. 54, Schgm s. 112, Åkn s. 247.

Överskriften *Gretgen* se s. CLXXXIV (Charlotte)!

r. 1—9 *Movitz med flor om armen* etc. Movitz bär den för vakten vid begravningar och andra högtidligheter vedertagna uniformen. (Jfr. s. LVII!). *Se.*

hålt! (äldre imperativform) = håll! *E.*

r. 6 *Stöfletter* se s. LII!

r. 9 *Gevär!* Se s. CXLVII!

r. 12 *Korsgeväret* se s. LVII!

skämt = förstört, fördärvat. *E.*

r. 16-17 1790 års uppl. saknar komma efter *på* och *talar* men har komma efter *utbruten.* *E.*

S. 221.

r. 6-14 Str. 4 saknas i *DGr* och *Emk.* *E.*

r. 12 *Klippingshandskar* se s. XCIX!

Musiken till episteln nr. 65.

Melodikällan torde vara att söka i ett i sångsamlingen »Cantiques ou opuscules etc.» s. 328, förekommande religiöst kväde: »Sentimens de contrition d'un enfant à la veille de la première communion. — Air languedocien.», vars melodi nr. 45, företer rätt mycken likhet med Bellmans musik, dock endast i första reprisen. Melodin är avtryckt i Flodmark a. a., s. 67. *V.*

S. 223.

Ep. 66. Bgm s. 113, DGr 1 s. 173, Eht s. 336, Emk s. 160, Hjm 3 s. 326.

r. 1 *Samtl. hdskrr* utom *Hjm:* Se hur Movitz . . . *E.*

r. 13 *succat* se s. CLXVIII!

r. 16 *surtout* se s. CLXVII!

r. 17 *Stifter* = ritstift. *E.*

S. 224.

r. 15-18: *Samtl. hdskrr* utom *Hjm:*

Se hur handen på den lena duken bäfvar,
Se hur ögat blundar ('eldas') då han penseln för,
Än sjelf Fröija kring hans vackra ämne sväfvar,
Än en Astrilds pihl hans bröst til intet gjör. *E.*

S. 225.

r. 9 *Carmosin* = karmosinrött tyg, så vida icke »Carmosin» här är en förvrängning av armosin, vilket var ett under 1600- och 1700-talen vanligt ripsartat sidentyg av växlande färg. *Se.*

r. 21 *salopp* se s. XLVI!

Musiken till episteln nr. 66.

Enl. uppgift i den å s. LXIV nämnda handskriften av Epistlarna skall Bellman ha angivit

som melodi för denna ep.: »Sjunges som La décence». Samma uppgift i *Hjm:* »Tonen som: La Decence». *V.*

S. 226.

Ep. 67. Bgm s. 142, DGr 2 s. 116, Eht s. 206, Hjm 3 s. 205, Åkn s. 318.

r. 1 *Samtl. hdskrr:* Broder Movitz! bror. *E.*

r. 3. 1790 års uppl. saknar komma efter *Kom. E.*

r. 7. *Talja mustascherna* = bestryka m—a med skäggvax. *Se.*

r. 9 *Fastascherna* = stora laggkärl för förvaring av brännvin eller öl. *Se.*

r. 16 *Filou* (franska) = filur, skälm. *E.*

S. 227.

r. 2 *Med tross* = trotsigt. *E.*

r. 8 *stöflett* här = skodon. *Se.*

r. 11 1790 års uppl. saknar komma efter *Kom. E.*

r. 14 *damaskorna* se s. LII (stöfletter)!

S. 228.

r. 16 *Och piska* ändrat från 'Piska' i 1790 års uppl. enl. »Rättelser» i denna. *E.*

r. 18 1790 års uppl. saknar komma efter *tusand. E.*

r. 19 *den; DGr, Eht, Hjm, Åkn:* din, *Bgm:* din satan[!]. *E.*

r. 19 och 23 *Sultan* se s. XXXVII!

r. 20 *farbolan* se s. CXVI!

r. 20-21 Mellan stroferna 5 och 6 följande strof i *samtl. hdskrr.* (Här följes *Åkn* med varianter i noter under texten):

Vill Du narra meij?
Jag skall kränka[1] Dig, Heij!
Heij! Mutter hielp! hon svarar[2] mig Neij![3]
Vräk ikull den[4] Soen,
Håll Ditt bröllop i hoen
Vid Valthorns klang och Ton;[5]
Bullra på trummorna,
Bli full,[6]
Heij! vältra nu Gummorna
I kull;
Sträck båd' Lår och arm,
Tuchta Nymphen med harm,
Och håll Din Jungfru varm! *E.*

r. 23 *Skenbarlig* = tydligen, uppenbarligen. *E.*

S. 229.

r. 4 *Så slår* ändrat från 'Slår' i 1790 års uppl. enl. »Rättelser» i denna. *E.*

r. 7 1790 års uppl. saknar komma efter *Kom.* *E.*

Musiken till episteln nr. 67.

Melodikälla ej funnen.

Anm.: takt 11: andra noten i understämman (aiss) bör ha 32:dels-beteckning. *V.*

S. 230.

Ep. 68 Bgm s. 79, DGr 1 s. 138, Eht s. 208, Emk s. 130, Hjm 3 s. 186, Schgm s. 40. Överskriften *Grönlund* se s. XIX!

[1] *Hjm:* 'purra'
[2] *DGr, Eht:* 'svara'
[3] *Eht:* 'hej'; *Bgm:* 'Heij mutter, hon swara meij, heij!'
[4] *Bgm:* 'din son'[!]
[5] *Hjm:* 'dån'
[6] *Hjm:* 'blixfull'

S. 230.

r. 6 1790 års uppl. saknar komma efter *Valdthorn.* *E.*

r. 7 *brandvakterna* voro försedda med trummor, se s. LXIV!

r. 14 *strimmar* = glänser. *E.*

S. 231.

r. 10 *bagage* = patrask. *E.*

r. 20 *qväljer* = plågar. *E.*

r. 22 1790 års uppl. saknar punkt efter *Movitz.* *E.*

S. 232.

r. 21 *Eht, Schgm:* Gammal, full och ful. *E.*

Musiken till episteln nr. 68.

Melodien är enl. Bagge (*i ny uppl. av E. Drake, Musiken till C. M. Bellmans Sånger,* 1881 s. 4) en polska.

Anm.: takt 6: triolbeteckningen saknas. *V.*

S. 233.

Ep. 69. Bgm s. 136, DGr 3 s. 18, Eht s. 164, Hjm 3 s. 435 (tr.), Schgm s. 170.

Överskriften *Mollberg Dansmästare* hade säkerligen många kolleger i 1700-talets danslystna Stockholm, vilka liksom han med fiol i handen och oförtrutet piruetterande sökte lära eleven att »sedigt wärkställa sina operationer». — Ett par små skrifter från tiden ge oss några roande inblickar i danslärarens verksamhet (Minnes-Bok uti Dans-konsten, Nyköping 1782 och Grunderna uti Dans-konsten, Göteborg 1785, båda av Sven Henric Walcke). Det var icke blott inlärandet av dan-

sens alla »positurer», »positioner» och turer, som ålåg dansmästaren. »Dans konsten innebegriper icke allenast alt sådant, som egenteligen kallas Dans utan äfven det, som utgör Belefvenheten uti almänna lefvernet.» Hit hörde sålunda »Ceremonien, som är oskiljaktlig från Dansen», och dansmästaren fick lära ut t. ex. de 10 tempi, som »Damerna hafwa med sin Solfiäder», detaljerna vid »Florshufwans handterande» och »Fyra särskildta sätt at Prästafwera för Lik». Den verklige läraren borde emellertid även söka sörja för sina disciplars moral, »Emedan den utwärtes höfligheten grundar sig, då den är rättskaffens, på et Dygdigt upförande». Walcke inrycker sålunda »til de spädares och mindre uplystas tjenst» en serie moraliska maximer, vilka inskärpa vikten av gudsfruktan, ödmjukhet etc. samt anbefaller till studium en del sedolärande litteratur såsom Arndts Sanna Christendom och Scrivers Själaskatt! Vi kunna förmoda att Mollberg icke tog sin uppgift *så* allvarligt, och det hade nog icke heller lönat sig. *Se.*

r. 1 *Dansmästarn* (så *musiktexten* och *Schgm, övriga hdskrr* 'dansmästar') ändrat från tryckets 'Dansmästaren', vilket bryter versschemat. *E.*

r. 4 *en röd fiol* antagl. = dansmästarefiol, pochette (se s. CXLVIII!). *Be.*

r. 5 *Konstigt* = konstfullt. *E.*

r. 8 *Capriol* = dansspräng. *E.*

r. 14 *Surtouten* se s. CLXVII!

S. 235.

r. 5 *rygga* = draga tillbaka. *E.*

r. 13 *Hvad åt* = Vad tjänar det till att . . . *E.*

S. 235.

r. 16 *Drag på munn et drag.* Ansiktsuttrycket hos den dansande borde genom »ögonens lifagtighet och mildhet, munnens wänlighet, ödmjukhet och höflighet» vara av en »intagande behaglighet». (Walcke, Minnes-Bok uti Dans-konsten s. 7). *Se.*

r. 23. *la Chaine* (kedja) ingick som tur i de flesta av tidens danser. *Se.*

S. 236.

r. 3. *balancera* d. v. s. på tåspetsarna. *Se.*

r. 19-20 *Opp med bröstet, in med rona,*
Som en Brud- med krona!

rona = höfterna. — »Endast den flicka, som anses för mö, eger rätt att, jemte kransen, bära krona på sin bröllopsdag. — — — Uttrycket om rona har afseende på ett förmenande, att oskyldiga flickor hafva mindre utstående sådana, än de som försökt sig i älskog.» (Carlén.) *E.*

Musiken till episteln nr. 69.

I ett av J. Flodmark till Musik. Akademien överlämnat samlingsband av gammal musik med titel »Livre de Musique» återfinnes melodien med överskrift »La Singe», utan vidare angivande av källan. Enligt Flodmark synes nämnda bok härröra från mitten av 1700-talet. Enligt Bagge (a. a. s. 4) är melodien en kontradans av franskt ursprung. *V.*

S. 237.

Ep. 70. Eht s. 474 (tr.), Hjm 3 s. 441 (tr.).

Överskriften *Artilleri-Lägret Anno 1773.* Det stora »campementet» på Ladugårdsgärdet under sommaren



»Kongl. Lägret på Ladugårdsgärdet, år 1773—74.» Kopparstick av O. Årre.

S. 237.

1773 (se bild föreg. sida!) var synnerligen lysande. Den militära ståt, som härvid utvecklades, bidrog att ytterligare höja konungens redan förut utomordentliga popularitet. »All den manoeuvre som skedde i förrgårs eller d. 29 juni har aldrig blifvit sedd i Stockholm i detta seculo, och hade visserl. ej blifvit tillåten under det afskaffade regeringssättet», skriver Gjörwell i ett av de brev till A. G. Leijonhufvud, vari han skildrar »fälttåget» (En Stockholmskrönika ur C. C. Gjörwells brev, utg. av O. Sylwan, Stockholm 1920 s. 49-56). Då »Konungen kom ridandes på en magnifique häst med ett gullnät», följd av sin svit var det i den beundrande brevskrivarens ögon »den prägtigaste cavalcade i verlden. Efteråt kom Drottningen, den allra skönaste Drottningen äfven ridande, hafvandes också en lysande suite till häst.» — Artilleriet hade sin stora dag den 1 juli, då det »efter alla reglor» besköt en för tillfället uppkastad fästning, så att denna slutligen tändes. Under beskjutningen svävade konungen ett ögonblick i livsfara, då en bomb »tog galen direktion». Glädjen över festligheterna synes dock icke ha varit lika stor hos militären som hos åskådarna. Gjörwell skriver: »Nu sedan campementet är allt, höres också här och där en hes ton öfver den faseliga fatiguen, och puttrar i synnerhet artilleri-karlen att de ej njutit lika goda fördelar på Gärdet som Lifgardet». *Se.*

r. 19 *Hej ja!* Enl. Carlén i det s. LXIX nämnda ex. av Epistlarna av Bellman ändrat till: Haja. *E.*

S. 238.

r. 7 1790 års uppl. har komma efter *vända*. *E.*

r. 13 *Fyrkanten* Infanteriet begagnade under 1700-talet och även senare för att möta anfall av kavalleri en sluten uppställning med front åt alla fyra sidorna. Givetvis användes denna form även vid andra tillfällen, som t. ex. vid det här av Bellman skildrade för uppställning till korum. *E.*

r. 18 1790 års uppl. har komma efter *återskallar.* *E.*

r. 23 *Koxa* = titta, blicka. *E.*

S. 239.

r. 11 *loddrig* = löddrig. *E.*

r. 14 *flöjer* = hoppar över stängsel. *E.*

Musiken till episteln nr. 70.

Melodien återfinnes i Fredmans sång nr. 2, som enl. »Bellmans poetiska arbeten etc.» s. 93 har till »air»: »Colin, hvad gör Er hand i min barm» — en antagligen fransk visa, vars huvudmotiv, enl. J. Bagge (a. a. s. 4) återfinnes i Rinaldo da Capuas intermezzo »La Zingara» (uppförd bl. a. i Paris 1752). Egentligen är det dock blott de tre första takterna av denna visa (menuett), som återfinnas i Bellmans version.

Den återkommer även i Envallssons komedi »Kronofogdarne», nr. 24 i slutet av andra akten med texten »Väl kan du prata», där såsom ton angivits »Ordenshärolder etc.» (d. v. s. Fredmans sång nr. 2). *V.*

S. 240.

Ep. 71. Eht s. 478 (tr.), Hjm 3 s. 456 (tr.).

Överskriften *Fiskartorpet* Från Lilla Värtan gick fordom en lång vik med många förgreningar in i

S. 240.

norra Djurgårdslandet, den s. k. Husarviken, av vilken numera endast en ringa del återstår. Den delade sig vid det s. k. Stora sundet i flera smärre vikar, av vilka Stora Laduviken och Uggleviken voro de största, och ytterst på udden mellan dessa låg Fiskartorpet i en idylliskt naturskön omgivning (se bild!). Själva torpet, boställe för en djurgårdsvaktare, var en liten torvtäckt fiskarstuga, vilken enligt tradi-



Fiskartorpet på 1850-talet.

tionen uppförts för Karl XI:s räkning. Troligen hade emellertid de utmärkta fiskevattnen omkring torpet långt tidigare utnyttjats för slottets räkning, och detta har säkert således mycket äldre anor. Liksom sina kolleger höll även djurgårdsvaktaren vid Fiskartorpet krog, och den vackra belägenheten lockade om sommaren stadsborna ditut. När värdshuset vid torpet blev anlagt, vet man icke.

Troligen har detta så småningom vuxit fram, alltefter som platsens popularitet tilltagit. På Bellmans tid funnos där för dettas räkning ett flertal byggnader.

Traditionen vet att berätta, att för skalden var denna plats, där djurgårdsnaturen samlat allt sitt behag, synnerligen kär. Den vill där gärna se honom förströdd vandra bland ekarna under tidiga sommarmorgnar eller sitta i gröngräset med sin luta, och härute till denna dikta nya epistlar. Att han i hög grad inspirerats av denna sommarnatur, är i varje fall uppenbart.

De flesta byggnaderna vid Fiskartorpet, som hade samband med värdshusrörelsen, revos redan på 1820-talet. *Sn.*

Den *Assessor Lundström,* till vilken Bellman dedicerat episteln, var assessorn i Bergskollegium Carl Jacob Lundström (f. 1755, d. 1800), vilken var en vän och gynnare av skalden. L., som själv var en utmärkt vissångare, var en i huvudstadens ordnar och sällskap mycket populär man av en originell och icke så litet epikureisk läggning. Han betraktades som själen i sällskapet Södra Bataljonen, en sammanslutning, som tidvis pretenderade på att räknas till de vittra, men som mest bestod av muntra dryckesbröder. Den brukade sammanträda på värdshuset Clas på hörnet, och det var i detta sällskap, som Bellman stycke efter stycke först föredrog sina »Handlingar rörande Bacchi konkurs» (se Fredmans sånger nr. 47). L:s minne lever särskilt i Par Bricole-traditionen. På hans begravning fick enligt hans eget förordnande

S. 240.

ingen gäst uppträda i sorgdräkt. De tillstädeskommande lära ha infunnit sig iklädda röda västar. Vid graven sjöngos endast supvisor i likhet med förhållandet vid Bellmans jordfästning, då Åhlström smugglade in bellmansmelodier i sorgemusiken (B. v. Beskows dagboksanteckn. 1850 11/7, Kungl. bibl.). Endast den pokal, »Snäckan», varmed varje ny gäst i hans hem välkomnades, var behängd med sorgflor. Sergel har modellerat en medaljong av L., efter vilken C. G. Fehrman graverat en medalj. *Sn.*

S. 241.

r. 8 *Hoglands vin* se s. LIII!

Musiken till episteln nr. 71.

Melodien återfinnes använd av Envallsson i hans komedi »Caspar och Lona» (Mulpus' och Lonas duo: »Ack låt mig skåda»), vars musik till en del följer den originalet, Sedaines op. com. »Blaise le savetier», tillhörande, av Philidor skrivna musiken. *V.*

S. 242.

Ep. 72. Bgm s. 37, Bjn 2 s. 6, DGr 1 s. 65, Dwl 2 s. 8, Eht s. 135, Emk s. 60, Hjm 3 s. 112, NhrA nr. 41, NhrB s. 47, NhrC s. 47, Schgm s. 104, Åkn s. 231.

r. 3 *Menlösa* = oskuldsfulla. *E.*

r. 9 *Pisk-peruk* se s. LI (hårpiskan)!

r. 17 *i bullrande låga* = 'under blixt och åska'. *E.*

r. 20 1790 års uppl. saknar komma efter *purpur*. *E.*

r. 21 *Jofurs* se s. CXCII!

S. 243.

Samtl. hdskrr ha ep. 72 i en ursprungligare avfattning än tryckets. I nedanstående text, där interpunktionen fullständigats, följes *Dwl* med ett par kompletteringar ur övriga hdskrr. *Nhr A* har några rätt avvikande läsarter, vilka meddelas i noter under texten. *Hjms* version är i huvudsak densamma, som den nedan tryckta, ehuru de mest ohöljda partierna förmildrats. Då dessa ändringar sannolikt ej verkställts av Bellman, upptagas de ej.

Fredmans 28 Epistell,

Lämnad wid Caisa Lisas[1] Säng om Aftonen d: 30 Julii 1771.

I. W.

Glimmande Nymph! Blixtrande öga,
Swäfwande hamn på bolsterna höga, :||: biss.
Menlösa styrcka,
Kom, kom nu att[2] dyrcka,
Wid et smalt och utsläckt[3] Lius;
Sömnens Gud wår Morpheus. Fin.
Knäpp af din stubb, med vanmagt och längtan,[4]
Öppna din barm, min Liufliga trängtan,[4]
Och[5] lägg på denna stohl,
Särck, Böxor, Koft och Kiol,
Lägg dig och såmna wid min Viol;[6]
Basso. — — — — — — — — — — Da Capo.

[1] *NhrA:* 'Greta Lisas' (så även på övriga ställen i ep., där namnet förekommer).
[2] 'Kom, kom lät oss'
[3] 'halfsläkt'
[4] 'Drag sängen ut och Bolstrarna skaka
Blif warje qwäll, hvar främling en maka'
[5] 'Så'
[6] 'Lägg Dig och känn på min fiol.'

S. 243.

2. w.

Lustan begyns, hör[1] Caisa Lisa!
Foglarna fly och sluta sin wisa, :||: biss.[2]
Solen nu[3] slocknat,
Och fästet har tiocknat.
Engslighetens[4] tystnad rår;
Jag till Fröijas Tempel går. Fin.
Skiut Sängen ut! Bolsterna skaka,[5]
Blif hwarje quäll, hwar Främling en maka,[5]
Och[6] öpna din Paulun
Med fiädrar, dam och dun.
Hör min Viol, starck som en Basun.
Basso. — — — — — — — — — — Da Capo.

3 w.

Fröija ditt Hwalf och dina Stoder
Willar min Syn bland Blomster och[7] Floder, :||: biss.[8]
Känslan du drager,[9]
Jag leker och tager,[9]
Swimnar, Somnar, Suckar, Dör.[9]
Caisa Lisa mig tillhör. Fin.
Caisa du dör, Himmel! hon andas,[10]
Döden ger lif och kiärlek bortblandas;[10]

[1] 'hos'
[2] Ej i *Dwl.*
[3] 'Ljuset har'
[4] *Samtl. hdskrr* utom *Dwl* och *NhrA:* 'Enslighetens'
[5] 'Hör på mitt tal, min wanmagt och längtan
Öpna Din barm, min liufliga trängtan'
[6] 'Ja'
[7] 'bland blomstrande'
[8] Ej i *Dwl.*
[9] 'af Känslan Du tager
Du nickar, Du drager,
Du pustar, Du flämtar, Du somnar, Du Dör'
[10] G: Du dör, ack Himel jag andas;
Döden gör sorg, men kärlek bortblandas'

Men ack[1] sängbotten sprack,
Mitt Lårben, Himmel[2] ack!
Håll med Violen, Movitz, stor tack.
Basso. — — — — — — — — — — Da Capo.

E.

Musiken till episteln nr. 72.

Melodien är enl. »Bellmans poet. arbeten etc.» s. 190, »Maudit Amour, raison sévère», som återfinnes i Dunis op. »Le peintre amoureux de son modèle» — Albertis ariette, 2:a akten, 5:e scenen. Denna melodi är avtryckt i Flodmark a. a. s. 70. *V.*

S. 244.

Ep. 73. Bgm s. 64, Bjn 2 s. 89, DGr 1 s. 109, Dwl 2 s. 100, Eht s. 189, Emk s. 101, Hjm 3 s. 135, NhrA nr. 44, Åkn s. 281.

r. 1 *kullra* = ramla omkull. *E.*

r. 2 1790 års uppl. saknar komma efter *dörrarna.* *E.*

r. 12 *källar-svaln* se s. CCXXVII!

r. 13 1790 års uppl. saknar komma efter *sinder.* *E.*

S. 245.

r. 1 1790 års uppl. saknar punkt efter *penne.* *E.*

r. 26 *Manu mea propria* = med min egen hand, ett i äldre tider till namnteckningar gjort tillägg för att bekräftiga deras egenhändighet, vanligen dock endast orden »manu propria» eller förkortat »mp». *Sn.*

auf Kruken Rosenthal. Där det kungliga lustslottet

[1] 'aj si'
[2] 'Maja'

S. 245.
Rosendal nu ligger på Djurgården, fanns åtminstone sedan 1600-talet en lägenhet med namnet Rosendal, belägen i en ganska sank dalsänka. Där blev sedermera boställe för en djurgårdsvaktare eller jägare, som liksom sina vederlikar hade krogrättigheter. Jägarebostället uppläts 1791 åt kammarjunkaren Georg De Besche, och sedan Karl Johan 1817 inköpt platsen för att där anlägga sitt lustslott, blev hela området alldeles omplanerat. J. G. Carlén uppger, stödd på ett åsyna vittne, i sin Bellmansupplaga (I, s. 292) att krogen icke legat vid jägarebostället, där det dock faktiskt hållits utskänkning. Han beskriver stället sålunda: »Der Framnäs nu är beläget, på udden till venster om nedra Rosendals-vägen, låg fordom ett kruthus, hvars hvitglänsande massa i månskensqvällarna gaf en särdeles vacker anblick utefter den lugna vattenspegeln; och ett par hundra alnar längre fram, på en liten plan i berget till höger om samma väg, befans bostaden för vaktmästaren, hvilken der som hufvudnäring höll en temligen inträgtig krogrörelse. Detta var den nu helt och hållet afglömda krogen Rosendal. Benämningen uppkom troligen deraf att här förbi gick närmaste farvägen till djurvaktarebostället af samma namn (nuvarande slottet Rosendal). Lägenheten utgjordes, enligt hvad en 80-årig sjöman berättat, 'af en lång byggnad med grästak och i flygel två andra på tvären liksom en borggård, med kägelbana och slänggunga, allt omslutet af höga plank och rödmåladt — och två stora bandhundar skällde ständigt vid porten'. Enär platsen hörde, såsom än i dag, till landets juris-

diktion[1] och polisuppsigten då icke sträckte sig hit, var här det egentliga tillhållet för den lägsta dräggen i samhället: 'hit strömmade spelare, supare, kopplare och alla slags kofsor och förde ett hiskligt lefverne, så att det var riktig lifsfara, när det skymt ner, att ge sig förbi der på den eländiga vägen, som då knappt kunde kallas en väg'.



Scen från Rosendal. Teckning av C. G. Roos i Dwl 2 år 1772.

Också är det alltid vilda scener som Bellman framställer, då han till lokal väljer Rosendalskrogen.»

I *Dwl 2* s. 1 finnes såsom överstycke en teckning av Carl Gustaf Roos (vilken sedermera blev officer på Dalregementet och omkr. 1787 utgav ett planschverk, »Samling af svenska arméns uniformer»), som föreställer en krogscen utanför Rosendal och som är rätt fantastisk (se bild!). Längst till vänster

[1] Detta upphörde 1868.

S. 245.

ser man krogbyggnaden med den uthängande skylten, på vilken överst står »Gott öhl» och nederst »Rosendal». Framför denna står den ovan omtalade slänggungan. *Sn.*

Musiken till episteln nr. 73.

Melodikälla ej funnen.

Anm.: Andra reprisen, sista takten: understämmans *giss* i övre systemet bör vara en halvnot. *V.*

S. 246.

Ep. 74. Bgm s. 138, DGr 3 s. 21, Eht s. 167, Hjm 3 s. 437 (tr.), Schgm s. 175.

Överskriften *Bergströmskan* se s. XVIII! *Herr Professoren och Ridd. Sergel* var en av Bellmans vänner och mottog honom ofta till mer eller mindre bacchanaliska gillen i sitt gästfria hus, där för övrigt de flesta av tidens konstnärliga berömdheter (Desprez, E. Martin, Pilo m. fl.) gingo ut och in. Traditionen vet berätta, att den förmögne skulptören mer än en gång ekonomiskt hjälpte sin alltid penningarme vän. Båda ha i sin konst på lysande sätt vittnat för eftervärlden om denna vänskap. Sergel har dels med kongenial förståelse givit en idealiserad bild av skalden i det bekanta medaljongporträttet från år 1787 (se Epistlarnas titelblad och s. VIII—IX!) och dels i en serie utomordentliga teckningar med stundom burlesk humor förevigat honom, sådan han var i vardagslivet — studerande (se bild!), disputerande vid punschbålen, klagande sin bittra nöd i ruelsen



Bellman studerar. Handteckning av J. T. Sergel. Nationalmuseum.

En jämförelse med skaldens dödsmask visar hur slående lik denna teckning måste ha varit.

S. 246.

»dagen efter» etc. Bellman har i sin tur flera gånger med sina uttrycksmedel skildrat »Nordens Phidias». Till skulptörens födelsedag 1787, som firades ute hos medaljören C. G. Fehrman å Ulriksdal, skrev han sålunda ett divertissement, vilket glorifierar Sergel i lika mån som Bacchushjälte och som den »— — — — — artist från Paros eller Kreta, som nu sin verkstad spridt i nordens kulna famn». En annan gång är det Tobiedagen, som kommer skalden att stränga sin lyra till vännens lov, och åter en annan gång besjunger han honom som Amor och Psykes gudabenådade skapare. Det är naturligtvis ingen tillfällighet, att Bellman dedicerat denna epistel om den målande Movitz till den store konstnären; skildringen av Fredmans hänryckning inför Bergströmskans »fägring och behag» var nog särskilt ägnad att tilltala det förfinat sensuella i Sergels natur. (Om Sergel och Bellman se bl. a. L. Looström, Johan Tobias Sergel, Stockholm 1914 s. 36-43!). *Se.*

1790 års uppl. saknar punkt efter *Sergel*. *E.*

r. 18 *tycke* = behag. *E.*

r. 19 *Bindmössan skjuter fram et fint och krusadt stycke* se s. CXLIV!

S. 247.

r. 1 *bryts* rättat från 'bryta' i 1790 års uppl. enl. »Rättelser» i denna. *E.*

r. 5 *til förtjusning mer* = 'för att göra henne ännu mer förtrollande'. *E.*

r. 6-7 1790 års uppl. saknar komma efter *silfverspets*. *E.*

r. 23 *förär* = förärar. *E.*
r. 24 *liflig* = levande. *E.*

S. 248.

r. 3 *fräckhet* = djärvhet. *E.*
r. 4 *Liftröjan* = en tätt åtsittande tröja med långa ärmar och korta skört. *Se.*
r. 9 *dricker* ändrat från 'driker' i 1790 års uppl. *E.*

S. 249.

r. 1 och 5 *Hålt* = håll, stanna. *E.*

Musiken till episteln nr. 74.

En uppgift av J. Bagge (a. a. s. 4), att melodien skall återfinnas i Monsigny's opera »Le roi et le fermier», har ej kunnat verifieras.

Anm.: näst sista takten i 1:a reprisen: i melodistämman saknas båge över de till samma textstavelse hörande bägge noterna. *V.*

S. 250.

Ep. 75. Bgm s. 144, DGr 3 s. 23, Eht s. 210, Hjm 3 s. 440 (tr.).

Överskriften *Caisa Lisas Namnsdag.* Det var vanligt att mera bekanta personer på sina högtidsdagar uppvaktades med musik och för tillfället författade sånger. Jfr titeln namnsdagsblåsare, som i personförteckningen tillägges Fader Bergström! Caisa Lisa förekommer även i ep. 72. *Sn.*

Överskriften *Kongl. Capellmästaren Kraus.* Denne, till vilken Bellman dedicerat episteln, är den gustavianska tidens kanske ypperste musiker Josef Martin Kraus (f. 1756, d. 1792). Född i Miltenberg vid Main kom han 1778 efter en växlingsrik ungdomstid

S. 250.

till Sverige, lyckades där vinna Gustaf III:s bevågenhet som tonsättare till Kellgrens operor och blev andre hovkapellmästare 1781. Åren 1782—1787 befann han sig på en långvarig utrikes resa, under vilken han även besökte Gustaf III i Italien. Efter Uttinis avgång 1788 blev han ordinarie kapellmästare. Kraus hörde till Bellmans umgängesvänner och musikaliska rådgivare, och Bellman har även vid några tillfällen använt sig av hans melodier. Hans sångmusik tillhör likväl icke hans mera betydande produktion och betraktades av hans samtid som svårtillgänglig och dyster. *Sn.*

r. 4 *Dulcian* se s. LIII!

r. 7 *Kappråcken* se s. CLXXVII! — *buldan* = »Groft Hamplärft, Segelduksväf — — nyttjas til Tält, Säckar, Segel och Sjöfolks beklädning» (M. Orrelius. Köpmans och Material-Lexicon, Stockholm 1797 s. 62.) Även inom armén brukades »Öfwer-Råckar af buldan». Det tillverkades i rätt stor utsträckning inom landet, särskilt i Hälsingland, synbarligen även för export. *Se.*

r. 9 *Hobojan* se s. LXIX!

r. 11 *Un poco lento!* = något långsammare. *Be.*

r. 12 *Röret* = oboemunstycket. *E.*

r. 14 1790 års uppl. saknar komma efter *Gammal.* — *snäll* = skicklig. *E.*

S. 251.

r. 3 *Oboe* se s. LXIX!

r. 7 *A tempo gjusto!* = i lämplig takt d. v. s. i efter styckets karaktär avpassat tempo. *Be.*

r. 19 1790 års uppl. saknar semikolon efter *dårar.* *E.*

S. 252.

r. 7 *Plåtsedlar utan tal!* Med plåtsedlar torde ha avsetts de transportsedlar, som enl. förordning av d. 23 okt. 1745 icke behövde transporteras, utan gällde i innehavarens hand och av banken inlöstes med kopparskiljemynt, under det att banken var stängd för vanlig utväxling. De voro ställda på små belopp, 6, 9 eller 12 daler kopparmynt. Vid 1776 års myntrealisation inlöstes de till halva parikursen. Carlén antar, att plåtsedel var detsamma som riksgäldssedel. Detta är dock knappast möjligt, då riksgäldskontoret inrättades först 1789. Däremot torde han ha rätt, då han uppger, att en plåtsedel var den »vanliga 'taxan' den tiden. Mysticismen i meningen har sin förklaring i ordspråket: 'God natt, Anna Stina — plåten ligger i fönstret!» *Sn.*

r. 11 *Un poco forte!* = något starkare. *Be.*

Musiken till episteln nr. 75.

Enl. Ad. Lindgren (a. a. s. 61) är melodien säkerligen en polska. Han påpekar den rytmiska likheten med början av episteln nr. 62. *V.*

S. 253.

Ep. 76. Bgm s. 49, Bjn 2 s. 43, DGr 1 s. 85, Dwl 2 s. 53, Eht s. 174, Emk s. 79, Hjm 3 s. 121, NhrA nr. 26, NhrB s. 41, Nhr C s. 56, Schgm s. 329, Åkn s. 254.

Överskriften *Wismar*, se s. CXIII!

Hans Jergen kan säkerligen anses vara samma person som Jergen Puckel.[1] *Sn.*

[1] *NhrA* har i överskriften för *Hans Jergen:* Jörgen Puckel. *E.*

S. 253.

r. 1 *NhrA:* Lustigt se hur Jörg sig bockar *E.*

r. 5 *sir* (så *Bjn, Dwl, Hjm(?), NhrB, NhrC, Schgm, Åkn)* ändrat från 'ser' i 1790 års upplaga. Rimmet fordrar den här upptagna läsarten. *E.*

r. 6 *Schwachbier* ändrat från 'Schvachbier' i 1790 års uppl. *E.*

Dobbeltbier = starkt öl. *Se.*

r. 10 *Mässings-kammen blank bak i nacken* se s. LXVIII!

r. 13 *stråpärlorna uppå hans hatt* = broderi av smala, rörformiga pärlor å hatten. *Se.*

S. 254.

r. 1-2 *NhrB, Schgm:*

Jergen flåsar och klunkar sig mätter,
bäst ('rätt') som han dansar, så biuder han opp.

Hjm, NhrC:

Jergen klunkar och flåsar så nätter,
Rätt som han dansar, så bjuder han opp. *E.*

r. 18 *flageolette* se s. LXXVI!

r. 20 *Cattun* se s. CXLIX!

r. 22 *Bgm, Bjn, DGr, Dwl, Eht, Emk, Åkn:*

Böxorna sönder med fläckar och Duhn

NhrB, NhrC:

Böxorna fulla ('sönder') med Spyor och dun

Hjm: Hufwud förstördt af bränwin och dun. *E.*

Musiken till episteln nr. 76.

Carlén anger som melodikälla såväl en fransk visa, »Un rien plaît, un rien engage», som ock »Des simples jeux de son enfance». Den senare

återfinnes under nr. 148 i »La clé du caveau» och utgör med nämnda text Nadines romans i 1:a akten av »L'aveugle de Palmyre», comédie pastorale med musik av Rodolphe (eller Rudolph, Johann Joseph f. 1730, d. 1812). Den uppfördes i Paris f. f. g. den 5 mars 1767. Flodmark återger (a. a. s. 71) melodien i nottryck efter nämnda komedi (partitur i K. Teaterns bibl.) *V.*

S. 256.

Ep. 77. *Eht* s. 466 (tr.), *Hjm* 3 s. 443 (tr.).

r. 5-6 *Lokatten lyser med tassar och klor,*
Skylten på stången, den knarkar och hviner

Skylten på värdshuset avbildade en lokatt, som givit lokalen dess namn. På den s. XXXIV återgivna bilden av Lokatten saknas dock skylten, som då J. G. Carlén lät utföra teckningen var förlorad, ehuru värdshusrörelsen ännu fortsatte under samma namn. *Sn.*

r. 7 *guldgramanen;* graman (av franska agrement) agrament = guld eller silverspets. *Se.*

r. 11 *huken* se s. CCXV!

r. 16 *Snau-skeppet* (av tyska Schnaue) = ett briggtacklat fartyg med snaumast (d. v. s. en vid akterkanten av undermasten uppsatt smäcker mast, på vilken gaffelklon kan löpa). Denna fartygstyp är numera kommen ur bruk. *Se.*

S. 257.

r. 9 *Roddar-båtar* etc. Nedanför Lokatten vid Sutthofs bro var en station för roddarbåtstrafiken. *Sn.*

S. 257.

r. 10 *Nalle på däcket i kedjan han står* I äldre tider var det vanligt att besättningen på ett fartyg hade en björn ombord till sin förnöjelse under de långa och enformiga resorna. *Sn.*

r. 13 *Birfilarn,* se s. LXIX!

r. 16 *Besökaren.* Besökare var titeln på en tullvaktmästare. I detta fall var det en sjötullsbesökare. *Sn.*

r. 21 *den Gripen.* Här utpekas enl. J. G. Carlén en nitisk och antagligen därför illa omtyckt tulltjänsteman, överinspektören Johan Michael Grip (d. 1792). Då han avled som en mycket förmögen man, kan det ju möjligen misstänkas att han utnyttjat sin ställning till egen fördel, och därigenom blivit impopulär. *Sn.*

S. 258.

r. 15 *Bia* = bida, vänta. *E.*

r. 18 *ryggbast* se s. CXXIV! — *smålar* (dial.) = smulas sönder. *E.*

Musiken till episteln nr. 77.

Ad. Lindgren (a. a. s. 61) hänvisar ang. melodikällan till »Handlingar rörande Bacchi ordenskapitel 14», där melodien till processionens kor: »Ah monseigneur», enl. Carlén, är »La maison est à son maître». *V.*

S. 259.

Ep. 78. DGr 4 s. 85, Eht s. 356, s. 468 (tr.), Hjm 3 s. 446 (tr.), Schgm s. 298, Vhw 3 s. 76. — *DGr* 4 s. 1-188 och *Eht* s. 341-405, äro avskrifter av den i Statens Hist. Museum befintliga, med Bellmans egen hand skrivna rulle *Väf-*

rim, vilken han tillägnat Elis Schröderheim, och där denna epistel återfinnes. Den kallas dock ej där, liksom icke heller i övriga av trycket oberoende hdskrr, för »epistel». Titeln lyder i hdskrrna (utom *Hjm*): »Fägne-Spel på Fader Hindrics Namsdag onsdagen den 19 Jan: 1780 Sammanstämt wid Närings Stället Amsterdam i Stora Hopar-gränd.» — I stället för *Didrik* i hdskrrna genomgående Hindrik. *E.*

Överskriften *Fägne-Spel* För att ådagalägga sin fröjd vid bemärkte personers hedersdagar brukade man uppvakta dessa med musik, utklädningar och uppläsande av hyllningsverser. Här är uttrycket parodiskt. Jfr ex. Stiernhielms »Heroisch Fägne-Sång Öfwer . . . Christinæ Sweriges . . . Drottnings . . . Fröjdefulle Födelses-Dag» (1643)! *Sn.*

Fader Didrik, vars efternamn Åkerblom omtalas i episteln och som enligt J. G. Carléns uppgift var beryktad för sin snålhet, har icke kunnat upptäckas bland Bellmans samtida. *Sn.*

Amsterdam, et Näringsställe i Stora Hopar gränd. Stora Hopargränd går från Skeppsbron mellan 22 och 24 till Österlånggatan, där den slutar under ett valv. Från mitten av 1500-talet är den känd under namnet Mickel Hopares gränd Hopare är troligen en yrkesbenämning, motsvarande packare (se s. CX!). Var i gränden källaren Amsterdam legat, är obekant. Under 1600-talet vet man dock, att ett ställe med detta namn legat vid Fatburssjön på Södermalm. *Sn.*

r. 1 *Knapt Jeppe* etc. Det var så sent på natten att tornväktaren (se s. CXIX!) slutat att utropa

S. 259.

nattens timmar och brandvakten (se LXIV!) upphört att patrullera. *Sn.*

r. 3 *Oboe d'Amour* se s. LXX!

r. 5 *oljan knapt i lyktan utbränd* I borgmästare och råds publikation d. 15 sept. 1759, som sedan ofta förnyades, stadgades, att lyktorna skulle brinna till kl. 1 på natten. Fader Didrik torde sålunda ha blivit väckt ganska tidigt. *Sn.*

r. 10 *Dulcian* se s. LIII!

r. 17 Str. 2 saknas i *samtl.* hdskrr utom *Hjm.*

S. 260.

r. 7 1790 års uppl. har komma efter *minsta.* *E.*

r. 8 *Besökaren* = tullvaktmästaren. *Sn.*

r. 16 *Oboe* se s. LXIX!

r. 22 *reson* = anledningen, orsaken. *E.*

r. 25 *Väfrim, DGr, Eht,* (s. 356), *Schgm, Vchw:* och gaf Sig åt diefweln till kropp och till Siäl. *E.*

S. 261.

r. 3 *Dulcian* se s. LIII!

r. 7 *Färsköl* se s. XXXIX (buska)!

r. 9 *Och som det var Sanct Didrik i dag* Dagen har alltid varit obekant för alla kalendarier och almanackor. Henriksdagen, till vilken hdskrrna hänvisa, inträffar däremot, som dessa också uppge, d. 19 jan. (Se s. CCLVII!) *Sn.*

r. 14 *Basson* se s. LIII (Dulcjan)!

r. 15 *i hälso och frid* se s. XLVI; *hälso* här dock tydl. = god hälsa. *E.*

Musiken till episteln nr. 78.

Melodien återfinnes såsom andra temat i finalen — Scherzando poco Presto — av Joh. Wikmansons stråkkvartett nr. 3, tillhörande hans »Tre Quartetter», op. 1, vilket av hans dotter befordrades till trycket först efter faderns död, som inträffade den 10 jan. 1800, och med en efter faderns önskan tillfogad dedikation till Josef Haydn. I denna dedikation framhålles, att tonsättaren av ren blygsamhet låtit dessa kvartetter länge ligga undangömda. J. Bagge (Samlaren 1881, s. 109) antager, att de komponerats omkring år 1780. *V.*

S. 262.

Ep. 79 Eht s. 460 (tr.).

Överskriften *Mor Maja Myra i Solgränden* se s. XXXIII och CCII!

r. 5 *sin rundel slutar* (enl. J. Mjöberg, Förklaringar till svensk litteratur från Bellman till våra dagar I s. 4) = »sveper sig i moln.» — Kanske uttrycket dock endast avser att beteckna, att månen är i nedan. *E.*

r. 12 *Pollrar* = porlar. *E.*

S. 263.

r. 2 *baska* = barska. *E.*

r. 6 *taflan* Det som förtärdes antecknades med krita på en svart tavla, och denna anteckning ströks sedan ut vid betalningen. Jfr uttrycket »ta på krita»! *E.*

r. 17 *Patente* = handlingen, urkunden. *E.*

S. 264.

r. 2 *Surtouten* se s. CLXVII!

r. 3-4 *med rang* = med besked. *E.*

r. 13 *Ducriner* se s. L!

r. 22 *Beckmanskan,* som ägnats den ursprungliga Fredmans 32 epistel »Till Bäckmanskan om en winter afton», vilken uteslöts ur det slutgiltiga urvalet, är möjligen identisk med krögerskan Beckman, som 1767 (3 okt.), stod anklagad för »otidigt salu» enl. polisens diarium (Rådhusarkivet). Hon var troligen svärmor till den i Fredmans sånger omtalade hofpukaren Stendecker. (Se Fredmans sånger!) *Sn.*

S. 265.

r. 3 *quäfver* här = överröstar, överdövar. *E.*

Musiken till episteln nr. 79.

Melodikälla ej funnen. *V.*

S. 266.

Ep. 80 Eht s. 472 (tr.), Hjm 3 s. 450 (tr.).

Överskriften *Första Torpet, utom Kattrumps Tullen.* Första Torpet är samma ställe, som nu kallas Kräftriket och då även gick under detta namn eller också namnet Katrineberg. Kräftriket ligger utanför Roslagstull, som tidigare kallades för Kattrumpstullen, vid östra stranden av Brunnsviken mitt emot Haga lustslott och lyder under Norra Djurgården. Vid den tid, då episteln skrivits, var torpet upplåtet åt änkan efter hovjägaren Lars Isberg, som innehaft Liljans torp (se s. CVIII!). I slutet av 1780-talet hade torpet icke något särdeles ut-

seende, utan ansågs skämmande för utsikten från det mitt över belägna slottet, varför G. M. Armfelt i början av år 1790 på grund av »den usla belägenhet, vari det nu mitt emot kongl. lustslottet befinnes» fick rättighet att arrendera »det utmed Roslags tullen mitt över sjön emot Haga belägna och under Kungl. Djurgården lydande torpet Kräftriket» för att han skulle snygga upp detsamma. Detta skedde också, och under 1790-talet blev Första torpet en mycket populär plats att göra utflykter till, och där arrangerades pick-nicker (se s. CI!) och andra smärre festligheter. I Dagl. Allehanda 1794 (26 febr.) annonserades: »På Catharineberg, eller det så kallade första Torpet utan före Roslags Tullen blifuer Piquenique i dag Onsdag den 26 Febr. och sedan alla Onsdagar hädanefter» och 1795 (21 jan.) förekom en liknande annons, som talar om »det första Torpet til wänster utom Roslags Tullen». Man vet att Bellman varit mycket fästad vid detta ställe och deltagit i det nöjesliv som där utvecklat sig. Andra torpet eller Norrbrunn låg vid landsvägen närmare nuvarande Experimentalfältet. *Sn.*

Kongl. Secreteraren Kellgren. Om hans förhållande till Bellman och medverkan vid Epistlarnas utgivande, se s. IX! *Sn.*

r. 1 *Liksom en Herdinna, högtids klädd* etc. Anslaget och motivet till första strofen av denna ep. har sin förebild i de första raderna av andra sången i Boileaus L'Art poétique (Œuvres de Boileau, nouvelle édition .... par Ch. Gidel, Paris s. a. s. 191):

S. 266.

»Telle qu'une bergère, au plus beau jour de fête,
De superbes rubis ne charge point sa tête.
Et, sans mêler à l'or l'éclat des diamans,
Cueille en un champ voisin ses plus beaux ornemens»

Fortsättningen blir emellertid hos Boileau helt annorlunda än hos Bellman. De ställen i Epistlarna, till vilka dylika direkta litterära förebilder kunnat uppletas, äro ytterst få. *Sn.*

r. 6 *strimmande* = glänsande. *E.*

r. 10 *skiftat* = skiftande, brokigt. *E.*

S. 267.

r. 1 *Nankins Tröja* »Nankin, Nankins-Lärft, et Chinesiskt Bomulls-tyg, af hwit, röd, blå, brun, men merändels guhlagtig färg.» (M. Orrelius, Köpmans och Material-Lexicon, Stockholm 1797, s. 255.) Det användes både till klädesplagg och möbelklädslar. *Se.*

r. 5 *Front* här = panna. *Dess front etc.* = på hennes panna syntes ej längre spridda lockar. *E.*

r. 14 *Illfänas* = strävar att nå, längtar efter. *E.*

r. 15 *solgången* här väl = solnedgången. Ordet kan även betyda soluppgång. *E.*

r. 21 *Jofur* se s. CXCII!

r. 22 *Dandryds klockor* Danderyds kyrka, en gråstenskyrka fr. 1300-talet med klockstapel fr. 1728, ligger vid den gamla landsvägen till Roslagsbygden något över en halvmil norr om Första torpet. *Sn.*

r. 23 *källar-svalu* se s. CCXXVII!

S. 268.

r. 4 *Tallstrunten* d. v. s. tallens vårskott brukades mycket i äldre tider för att sätta smak

på öl och brännvin. Kajsa Warg beskriver i sin »Hjelpreda I Hushållningen etc.» (4:e uppl. 1765 s. 522) tillredningen av »Talstrunt-brännewin» på följande sätt: »När tallstruntar äro så långa som en fingers-led, men ej tiockare än minsta fingret, så afplåckas de, men göras mycket väl rena, på det sättet, at alt det hwassa skrapas väl af dem och sedan hackas de helt små; deraf mätes då et stop, hwilket sättes med brännewin i blöt 3 dagar; då tages så mycket brännewin at det giör 3 kannor tilsammans med det tallstrunten blöttes uti, hwarmed det distilleras, och sedan upblandas med såcker.» Samuel Ödmann berättar att i hans barndom, sålunda på 1760-talet, brukade pojkarna i Växjö skola få lov en dag om våren för att plocka tallstrunt åt rektor. (Hågkomster från hembygden och skolan, ny uppl. 1911, s. 58.) *Se.* r. 11 *Blankarder* (av franska brancard, bår för forsling av ljuskronor etc.) = de stänger, som uppburo vagnskorgen och framtill utgjorde skaklar på två- och fyrhjuliga åkdon. *Se.*

Musiken till episteln nr. 80.

Melodikälla ej funnen. *V.*

S. 269.

Ep. 81. Eht s. 477 (tr.), Hjm 3 s. 452 (tr.). Överskriften *Doctor Blad.* Professor Anders Blad (f. 1748, d. 1834), framstående läkare, tillhörde skaldens närmaste och kanske uppriktigaste vänner, och var dessutom den av dem, som längst överlevde honom. Blad var en av dessa humanistiskt intres-

S. 269.

serade läkare, som varit av sådan betydelse för svensk bildningshistoria. Han hade även varit personlig lärjunge till Linné och ärades på sin ålderdom som den siste bäraren av 1700-talets lysande kulturtradition. 84-årig dukade han under för koleraepidemin 1834. Samlare och kännare av mynt och antikviteter var han medlem av Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien, till vars samlingar han testamenterade det bekanta, av Hæffner utförda silhuettporträttet av Bellman.

Om tillkomsten av dedikationen berättar Carlén, att Bellman velat tillägna sin vän Blad en av epistlarna och bett honom att själv söka ut den, han åstundade. »Blad föreslog då Episteln n:o 82. Men den hade Leopold företrädesvis utmärkt, hvarför densamma borde dediceras till honom. 'Dock, du skall icke förlora derpå!' tillade Bellman. 'Jag skall söka ut åt dig en af de bästa.' Det blef närvarande Epistel, n:o 81. Melodin påstås vara af Bellman själf, enligt en tradition, som tillika berättar att, när han sjöng den för Kraus, denne vid tonen *f* i dess sjätte takt utropade: 'Detta *f* är värdt en dukat!' —» *Sn.*

Danto bommen se s. CLXXXVI!

r. 3 *slutar* = sluter. *E.*

r. 9 1790 års uppl. saknar komma efter *kom.* *E.*

S. 270.

r. 2-4 *Löfvad står Cantorn i porten;*
Och vid de skrålande Gåssarnas bön,
Helgar denna orten.

Sång vid begravningar, s. k. liksång, var i äldre tider vid de flesta svenska skolor en viktig inkomstkälla för såväl skolan som lärarna och lärjungarna. Vid Maria kyrka, som det här är fråga om, utfördes dylik sång av lärjungarna i Maria kyrkskola, och kantorn i kyrkan var även lärare i sång vid skolan. I spetsen för sina sjungande skolgossar gick kantorn före liktåget, och även rektor och övriga lärare brukade deltaga för att komma i åtnjutande av liksångspengarna. För dessa fastställde kyrkorådet i Maria 1783 en särskild tryckt taxa, 1 riksdaler banko för 12 gossar och 40 skillingar för 10. För att öka aktens högtidlighet hade man för gossarnas räkning 1767 inköpt 12 svarta rockar, som 1782 på lärarnas bekostnad vändes och uppsnyggades, då de voro alldeles luggslitna, och samtidigt skänkte rektor 12 florbehängda hattar. Bellman har måhända själv deltagit i liksången i Maria kyrka.

Skrål torde i allmänhet ha varit det riktiga uttrycket för detta slags sång, men kantorerna i Maria från 1700-talets senare del berömmas såsom framstående musikpedagoger. Om en av dem, Peter Björn (d. 1781), sades det, att han lärt gossarna »i grunden känna sångkonsten efter noter, i stället för att deras öfningar förut bestått i ett högljudt, vettlöst skrik utan noters kännedom», men hans företrädare, Magnus Anton Brun, f. d. stadsmusikant i Jönköping, vars undervisning Bellman även torde ha åtnjutit, har fått det omdömet, att hans tjänstetid egentligen varit ett enda långt gräl om liksångspengarnas fördelning. (Sjöstrand, Maria skola, s. 164 ff.)

S. 270.

Kantorn brukade på bröstet bära en stor bukett av grönt, vanligen buxbom, när han gick som anförare av liksången. *Sn.*

r. 5 *Templets griftprydda stad* Templet är Maria kyrka, ty till dess församling hörde Dantobommen. *Sn.*

r. 8 1790 års uppl. har komma efter *rad.* *E.*

Musiken till episteln nr. 81.

Enligt Jul. Bagge (Samlaren 1881, s. 46), som sålunda bestrider den av Carlén förmedlade traditionen om Bellman som kompositör till denna musik, (se s. CCLXIV!), skall melodien förekomma som »Rondo moderato» i ett divertissement för violin och bas av E. L. Sebell (Zebell) (kammarskrivare och musiker, kom 1805 till Paris och vann där anställning som violiniste vid Vaudevilleteatern samt dog där 1819). I äldre kataloger skola finnas angivna 7 tryckta verk (för violin) av honom. Förestående uppgifter ha dock ej kunnat verifieras. I Musik. Akad.:s bibliotek finnas inga verk av Sebell. *V.*

S. 271.

Ep. 82 Eht s. 463 (tr.), Hjm 3, s. 454 (tr.).

Överskriften *Kgl. Secreteraren Leopoldt.* Carl Gustaf af Leopold, den gustavianske skalden (f. 1756, d. 1829), skrev sig ännu i början av sommaren 1790 Leopoldt. Hans uppfattning av Bellman och hans diktning har liksom Kellgrens varit utsatt för skiftningar, och den av honom i tryck återgivna divergerade vanligen från den muntligt

meddelade. I hans offentligt erkända estetik fanns knappast någon plats för Bellman. Ett oförbehållsamt erkännande från hans sida av Bellman har man dock i de strålande rader, han ägnade Bellman efter den sjukdom, denne lyckligt genomgått i febr. 1792, men dessa blevo tryckta först 60 år senare:

»Odödlige Bellman, du andas då än!
Ditt blod, som din vers, än med liflighet flyter;
Än Sverige af *Kungen bland sångare* skryter,
Än skryter jag af att dig ega till vän.
Re'n skymtade döden på tvådubbla kullen,
Re'n Gracerna sönko i tårar och flor —
Re'n plaskade Charon med åran kring jullen,
Man ropte: *han for!* Men du for ej, min bror.
Du for ej! Du lefver! Hell Sverige! Hell Norden!
Hell mig, som än glad af din grönskande krans,
Får dyrka af snillen det första i glans,
Får älska, bland hjertan, det bästa på jorden!
Sent komme den dagen, då vänskapens tår,
Som än i ditt sköte besvarad kan falla,
Skall två dina kinder och finna dem kalla,
Och fukta förgäfves din kransade bår.»

I ett brev av d. 15 juli 1793 (tr. i Sv. Akad. handl. XXXV s. 199) begärde Bellman av L. ett företal till sin översättning av Gellerts fabler. Det blev oskrivet, och L. ville kanske ej upptaga konkurrensen med Kellgren. På gamla dagar talade han gärna med besökare om Bellman, hans dikter och deras vänskap. *Sn.*

r. 1 *denna källa* I Fridhems villastad, belägen strax bortom Hägersten i Brännkyrka socken, finnes en

S. 271.

källa, som går under benämningen Bellmans källa och som först för några år sedan förlorade den vackra träöverbyggnad, varmed den tidigare varit försedd. Man har antagit, att det varit denna källa, som Bellman åsyftat i episteln (se Sällskapet Bellmans Minnes festskrift 1899—1914, s. 45!). Härför finnas inga andra skäl än att man vet, att Bellman under sitt vistande på Hägersten ägnat sin diktning åt denna trakt (se s. CLII!), men denna tid ligger långt före den, under vilken ep. 82 skrevs, och av hela epistelns ton torde för övrigt framgå, att den icke hänför sig till någon bestämd lokalitet. *Sn.*

r. 3 *Rödt Vin med Pimpinella* se s. LIII!

r. 14 *Valdthornets* tryckfel i denna uppl. för *Valdthornens*. *E.*

S. 273.

r. 18 *gnag* = gnat. *E.*

r. 21 *Basilisken* eg. ett fabeldjur, en tupp med drakvingar och draksvans, vilken ansågs kunna döda genom sin blick och sin giftiga andedräkt. I bibeln även använt ord för ett giftigt ormsläkte. I bildl. bemärkelse som här = person med elak uppsyn, elak och arglistig människa. *E.*

r. 22 *Taflan* se s. CCLIX!

r. 24 *amaranther* Drottning Kristina stiftade 1653 en orden, som fick sin benämning efter det av henne antagna herdinnenamnet Amaranta, en femininbildning till amarantus, namn på en fantasiväxt, som ansågs vara oförgänglig (benämningen dock även begagnad om verkliga örter, tillhörande ett släkte

Amarantus med starkt högröda blommor, som länge sitta kvar utan att vissna). 1760 upptogs namnet av en sällskapsorden, som ännu äger bestånd. Amaranther sål. eg. = medlemmar av denna orden. Ordet är här emellertid också en skämtsamt eufemistisk ombildning av »amanter», och det hela är således ett slags ordlek. *E.*

S. 274.

r. 1 *J Musikanter* ändrat från 'i Musikanter' i 1790 års uppl. *E.*

r. 2 *kallsup* Brännvinet dracks annars ofta varmt eller i varma blandningar. *E.*

r. 9 *Naturens skuld* = den skuld naturen har att utkräva, d. v. s. döden. *E.*

r. 10 1790 års uppl. har komma efter *Surtouten E. Surtouten.* se s. CLXVII!

r. 10-11 *Clotho ren ur Surtouten*
Afklipt en knapp vid Charons bud.

Om Clotho se s. CIC! Uttrycket i sin helhet avser möjligen att framställa, hurusom Fredman, som saknar en knapp i syrtuten, fått denna avklippt av Clotho för att den skulle tjäna som färjepenning åt Charon i stället för den obol, den döde eljest skulle betala denne. *E.*

Musiken till episteln nr. 82.

Melodien anses vara hämtad ur Pergoleses »Stabat mater» — ett av de mest uppförda tonverken under 1700-talet i Stockholm. I 11:e satsen, Inflammatus, förefinnes i några takter en ytlig likhet, varför man blott kan tala om reminiscens, ej källa.

Anm.: A. Mankell meddelar (Musikens historia, Örebro 1864 II s. 269) att Bellman enl. en av Åhlström, Frigel, Karsten m. fl. förmedlad tradition skall ha sjungit denna melodi med en mängd förslag ungefärl. sålunda:



V.

Dateringen av Fredmans Epistlar.

Den slutgiltiga dateringen av de olika epistlarnas tillkomstår har ännu icke kunnat fullbordas. För besvarande av dessa spörsmål har man framför allt att hänvisa till Richard Steffens forskningar, och det kronologiska schema över epistlarna, till största delen uppgjort på grundval av handskriftsstudier, som han uppställt, torde i huvudsak hålla streck (Anteckningar till Bellmansdiktens historia, Samlaren, 1896, s. 128 ff., och Bellman och hans diktning, 1908, s. 148 ff.). Han hänför de äldsta epistlarna till 1768, och till tiden 1768—70 räknar han ep. 1—25 med undantag av ep. 18, som han anser vara skriven efter 1773. Till åren 1771—72 höra ep. 26—35, 40, 43, 48, 50, 59—62, 64—65, 72—73 och 76, till 1773—74 (väsentl. 1773) ep. 49, 51, 57, 58, 67, (55?) (samtl. 1773) och därefter i tidsföljd 45, 68, 53, 54, 41, 56, 55, 39, 36, 37, 69 och 74 och för övrigt höra till 1770-talet efter 1772 intill 1777, året för Bellmans giftermål, i sannolik tidsföljd ep. 46, 44, 52, 75, 63, 66, 38, 18 och 42. Till 1780 daterar ep. 78 sig själv, och under 1780-talet ha dessutom tillkommit ep. 70, 71, 77, 79 (1785), 80, 81 och 82, av vilka ep. 77 och 82 skrivits kort före 1790. Till en senare, mera obestämbar tid hänföres även ep. 47.

Häremot kunna nog åtskilliga invändningar göras. De äldsta epistlarna har man troligen att förlägga längre tillbaka i tiden än 1768, även om de från början icke skrivits som Fredmans epistlar. Till dessa kan man, som tidigare påpekats, räkna ep. 53, som dessutom säges återgiva en händelse från 1764 (se s. CLXXXVI!). För den första gruppen går det icke att utesluta ep. 18. som genom sitt innehåll avgjort hänföres till tiden före 1770. Ep. 37 kan knappast vara skriven före 1775. För övrigt hänvisas till kommentaren till de särskilda epistlarna, och åt frågan skall längre fram ägnas uppmärksamhet.

Sn.

Viktigare källor till musikkommentaren.

Atterbom, P. D. A., Svenska siare och skalder (ny uppl.), 1862—63, VI s. 51 o. f.

Bagge, J., Musiken till Valda skrifter av Carl Michael Bellman (ny uppl. av E. Drakes år 1837 utg. edit.), 1881 s. 3-4. (Citerad flerstädes: Bagge a. a.)

— Bellmaniana. Om Bellmans melodier I-II i Samlaren 1881 s. 44 o. f. samt s. 107 o. f.

Bellmans Poetiska arbeten till år 1772. Utg. av G. E. Klemming, 1872.

Carlén, J. G., Fredmans Epistlar av Carl Michael Bellman, 1861.

Flodmark, J., Bellmansmelodiernas ursprung, 1882. (Citerad flerstädes: Flodmark a. a.)

Lindgren, A., Bellmansmusiken i Samlaren 1895 s. 53 o. f. (Citerad flerstädes: Lindgren a. a.)

Sångsamlingar:

Nouveau recueil de chansons choisies, Paris 1735—43.

Chansons choisies avec les airs notés, Londres 1784.

Cantiques ou Opuscules lyriques, ny uppl. Paris 1818.

La clé du caveau, Paris s. a.

Register till kommentaren.

Detta register, som utarbetats av brukskassör A. Stålhane, omfattar endast huvudorden för varje not. De rent språkliga förklaringarna ha i regel ej registrerats.

I.

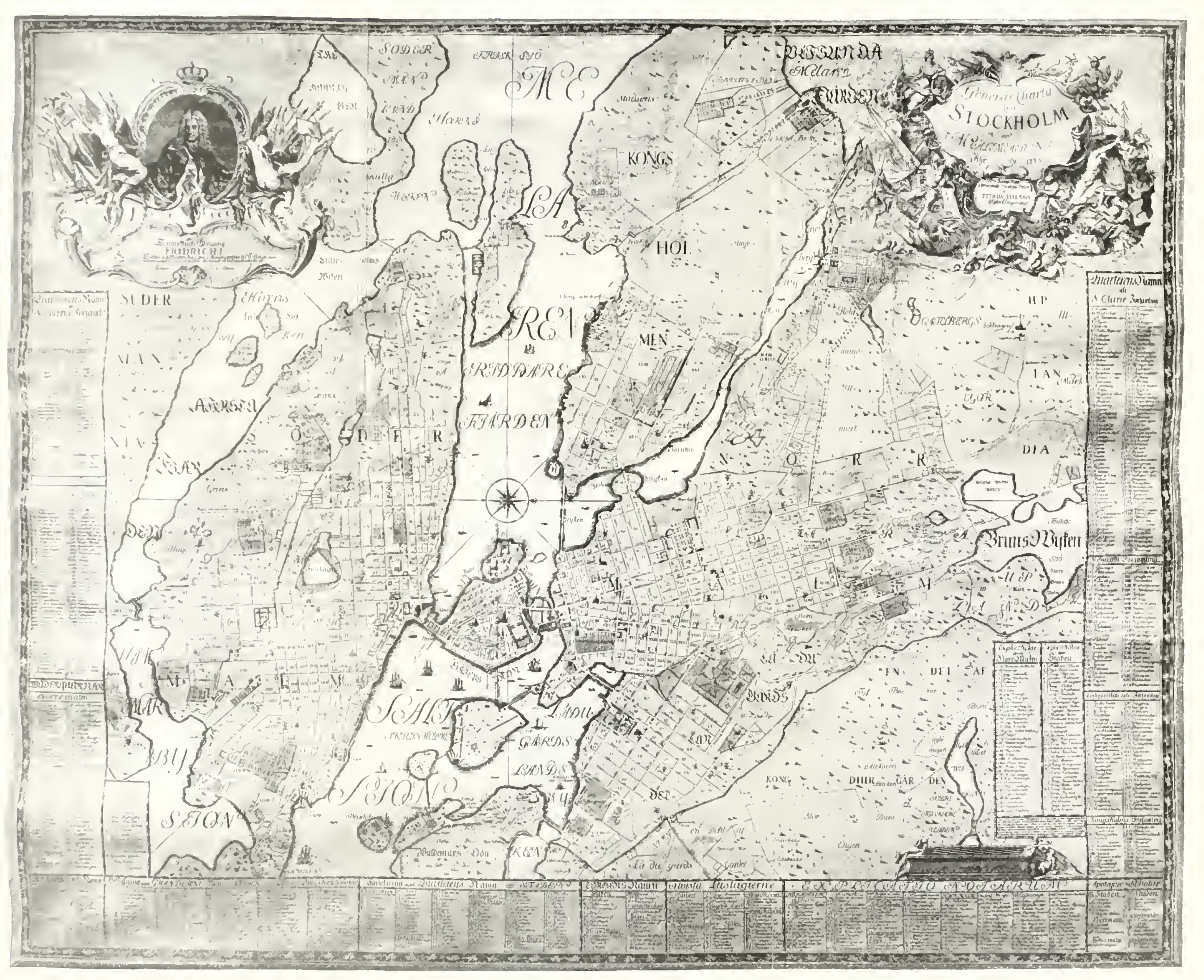
PERSONREGISTER.

II.

TOPOGRAFISKT REGISTER.

III.

REGISTER TILL ÖVRIGA ANMÄRKNINGAR.



General Charta ofwer Stockholm Ahr 1733 af Petrus Tillæus.









ANMÄLAN.

Ännu 125 år efter Carl Michael Bellmans död saknas en allsidigt kommenterad upplaga av hans samlade skrifter. Den hittills fullständigaste Bellmansupplagan, den Carlénska, som utkom för jämnt 60 år sedan, är alldeles utgången ur bokhandeln och kan i varje fall icke av vår tid godtagas som en diktaren värdig standardedition.

Det 1919 bildade Bellmanssällskapet, vilkets ändamål är »att främja och sprida kännedom om Carl Michael Bellman, hans diktning och hans tid», har fattat som en kär uppgift att söka gälda den skuld, vari svensk kultur genom sagda försummelse häftar till skaldens minne och beslutat ombesörja utgivandet av en standardupplaga av hans verk. I detta syfte har sällskapet tillsatt en särskild redaktionskommitté, bestående av *prof. H. Schück, fil. d:r E. A. Karlfeldt* och *prof. M. Lamm.*

Då Bellmansdiktens egenart emellertid endast kan fullt förstås av den, som äger kännedom om den miljö, som är diktvärldens reella underlag, kommer editionen att förses med en brett lagd, sakförklarande kommentar, vilken författas av fackmän på skilda områden. Musiktexten blir även kommenterad med undersökningar om melodiernas ursprung etc.

Upplagan skall omfatta skaldens samtliga verk. Början göres med Fredmans epistlar, som följes närmast av Fredmans sånger och Bacchi tempel; dessa delar tryckas efter originalupplagorna. För det fortsatta utgivandet är planen ännu icke i detalj utarbetad.

ALBERT BONNIER.